

FSMİ BÜLLETENİ

**VLADİSLAV
PANÇENKO:**

«BİZİM ÜÇÜN DÜNYADA TANINMIŞ
EYNİLƏŞDİRMƏ STRUKTURLARININ OLMASI
ÇOX VACİBDİR, BURADA PATENT İŞİ İLƏ
ANALOGİYA VAR»

FEDERAL ƏQLİ MÜLKİYYƏT XİDMƏTİ (ROSPATENT)

«FEDERAL SƏNAYE MÜLKİYYƏTİ İNSTİTUTU»
FEDERAL DÖVLƏT BÜDCƏ MÜƏSSİSƏSİ

FSMİ BÜLLETENİ

BULLETIN OF FEDERAL INSTITUTE OF INDUSTRIAL PROPERTY

2025

CİLD 4 № 1 (11)

16+

**Federal əqli mülkiyyət xidməti (Rospatent)
Federal dövlət büdcə müəssisəsi
«Federal Sənaye Mülkiyyəti İnstitutu»**

ISSN 2782–5086 (çap)

ISSN 2949–2432 (onlayn)

FSMİ BÜLLETENİ

cild 4 № 1 (11)

Moskva 2025

Qeydiyyatla alınıb:

Rabitə, informasiya texnologiyaları və kütləvi kommunikasiyalar sahəsində nəzarət üzrə federal xidmətdə (ПИ № ФС77–85468; seriya EI № ФС77–85469, 13 iyun 2023-cü il)

Yayılma zonaları:

Rusiya (bütün zonalar), MDB ölkələri, yaxın və uzaq xarici ölkələr.

Nəşrin dövriliyi:

ildə 4 say, əlavə xüsusi buraxılışlar imkanı ilə.

Abunəlik indeksi: 85599.

«FSMİ bülleteni» 2022-ci ildə

elmin aşağıdakı istiqamətləri üzrə əqli mülkiyyət sahəsində elmi fəaliyyət nəticələrinin işıqlandırılması üçün təsis edilib: Dövlət və hüquq. Hüquq elmləri; İqtisadiyyat. İqtisad elmləri; Patent hüququ. İxtiraçılıq; Səmərləşdiricilik; Təbiət elmləri. Ümumi və kompleks problemlər; Statistika; Kibernetika.

Oxucu auditoriyası:

əqli mülkiyyət sahəsində mütəxəssislər, patent müvəkkilləri, hüquqşünaslar, vəkllər, rəhbərlər, aspirantlar, tələbələr, ixtiraçılar və digər oxucular.

«Vestnik FiPS» aşağıdakı prinsipdən irəli çıxaraq öz kontentinə birbaşa açıq giriş imkanı təqdim edir:

tədqiqatların nəticələrinə sərbəst açıq giriş qlobal bilik mübadiləsinin artmasına kömək edir.

Jurnalın buraxılışları SMFi saytının www.vestnikfips.ru elektron resursunda yerləşdirilib (jurnalın elektron versiyası).

Bütün materiallar dərc edildikdən dərhal sonra istifadəçilər üçün əlçatandır.

Embarqo müddəti nəzərdə tutulmayıb.

Materiallara pulsuz sərbəst giriş əldə etmək üçün jurnalın saytında qeydiyyatdan keçmək tələb olunmur.

Nəşr bütün müəlliflər üçün pulsuzdur.

Açıq giriş jurnalıdır (open access), yəni bütün məzmun açıq giriş tərifinə müvafiq olaraq istifadəçilər üçün pulsuz sərbəst girişlə təqdim olunur.

Redaksiyaya daxil olmuş bütün materiallar ikiqat kor resenziya prosedurundan keçir.

Resenziya müstəqil ekspertlər tərəfindən və etik prinsiplərə uyğun olaraq aparılır.

Jurnalın elektron arxivinə giriş

aşağıdakı milli repozitoriyalarda nəşrdən sonra əlçatandır:

«Rusiya elmi istinad indeksi» (REİİ) bibliografik məlumat bazası çərçivəsində «Elmi elektron kitabxana» – qeydiyyatdan keçmiş istifadəçilər üçün (sistemdə qeydiyyat və jurnala giriş pulsuzdur); «KiberLeninka» – qeydiyyatı olmayan bütün oxucular üçün pulsuz.

«Vestnik FiPS» jurnalının təsisçisi, redaksiya və nəşirinin ünvanı:

125993, Moskva, Q-59, QSP-3, Berejkovskaya sahili küçəsi, ev 30, korp. 1.

Jurnalın elektron poçtu:

Vestnik_FIPS@rupto.ru.

Sayt: vestnikfips.ru.

**Federal Service for Intellectual Property (Rospatent)
Federal State Budgetary Institution
«Federal Institute of Industrial Property»**

ISSN 2782-5086 (Print)

ISSN 2949-2432 (Online)

Bulletin of Federal Institute of Industrial Property

Vol. 4 No. 1 (11)

Moscow 2025

Registered with the Federal Service for Supervision in the Sphere of Communications, Information Technology and Mass Communications (PI No. FS77-85468; EI series No. FS77-85469 of June 13, 2023)

Coverage: Russia (all regions), CIS states, near and far abroad countries

Publication frequency:

4 issues per year with the possibility of additional special issues

Subscription index – 85599

Bulletin of Federal Institute of Industrial Property

was founded in 2022 to highlight the results of scientific activities in the field of intellectual property on the following scientific disciplines (fields of science):

State and Law. Juridical Sciences

Economics. Economic Sciences

Patent Law. Inventive Activities.

Innovative Activities Natural Sciences.

General and Complex Problems

Statistics Cybernetics

Readership:

professionals in the field of intellectual property, patent attorneys, lawyers, advocates, managers, graduate students, students, inventors and others.

The Bulletin of Federal Institute of Industrial Property provides direct open access to its content, based on the following principle:

free open access to research results contributes to an increase in the global exchange of knowledge. The issues of this journal are posted on the electronic resource of the FIPS website www.vestnikfips.ru (electronic version of the journal).

All materials are available to users immediately after publication.

There is no embargo period.

No registration on the journal's website is required to get free access to the materials. Publication is free for all authors.

It is an open access journal,

i. e. all content is freely available at no charge to users in accordance with the definition of open access Initiative.

All materials submitted to the editorial office undergo a double blind peer review procedure.

Reviewing is made by independent experts and in accordance with the ethical principles of the Publication Ethics Committee.

The electronic back issues of the journal

are available after publication in the following national repositories: «Scientific Electronic Library» within the framework of the Russian Index of Science Citation (RINTs) bibliographic database – for registered users (registration in the system and access to the journal are free); «CyberLeninka» – free of charge for all readers, without registration.

Address of the founder, editorial office and publisher of the Bulletin of FIPS:

Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1,
Moscow, G-59, GSP-3, 125993.

Journal email:

Vestnik_FIPS@rupto.ru.

Website: vestnikfips.ru

REDAKSİYA KOLLEGİYASI

Baş redaktor **NERETİN Oleq Petroviç**

iqt. elm. d-ru, Federal Sənaye Mülkiyyəti İnstitutunun (FSMİ) direktoru, Moskva

ZUBOV Yuri Sergeyeviç

ped. el. nam., Sənaye mülkiyyəti üzrə federal xidmətin rəhbəri, Moskva

İVLİYEV Qriqori Petroviç

baş direktorun müavini, hüq. elm. nam., Avrasiya patent idarəsinin prezidenti, FSMİ elmi rəhbəri, Moskva

QORUŞKINA Svetlana Nikolayevna

baş direktorun müavini, sosiol. elm. nam., FSMİ elmi katibi, Moskva

ABANKİNA Tatyana Vsevolodovna

iqt. elm. nam., professor, «Ali iqtisadiyyat məktəbi» Milli Tədqiqat Universitetinin Şəhər və regional inkişaf fakültəsinin Kreativ iqtisadiyyat mərkəzinin direktoru, Moskva

ALEKSANDROVA Anna Vladimirovna

texn. elm. nam., dosent, aparıcı elmi işçi, FSMİ Analitik mərkəzinin rəisi, Moskva

ALEKSEYEVA Olqa Lenarovna

hüq. elm. nam., FSMİ Keyfiyyətin monitorinqi mərkəzinin rəisi, Moskva

BLİZNETS İvan Anatolyeviç

hüq. elm. d-ru, professor, A.S. Qriboyedov adına Moskovsk universitetinin hüquq fakültəsinin dekanı, əqli mülkiyyət kafedrasının müdiri, Moskva

BOROVSKAYA Marina Aleksandrovna

iqt. elm. d-ru, professor, Rusiya təhsil akademiyasının müxbir üzvü, Cənub federal universitetin prezidenti, Rostov-na-Donu

BIÇKOV Dmitri Vladimiroviç

fiz.-riy. elm. nam., Avrasiya patent idarəsinin Ekspertiza idarəsinin Mexanika, fizika və elektrotexnika şöbəsinin baş eksperti, Moskva

QLAZYEV Sergey Yuryeviç

iqt. elm. d-ru, professor, Rusiya elmlər akademiyasının akademiki, Rusiya elmlər akademiyasının Avrasiya iqtisadi integrasiya, modernləşmə və dayanıqlı inkişaf kompleks problemləri üzrə Elmi şurasının sədri, İttifaq dövlətinin dövlət katibi, Moskva

QRİB Vladislav Valeryeviç

hüq. elm. d-ru, professor, RF əməkdar hüquqşünası, Rusiya təhsil akademiyasının akademiki, A.S. Qriboyedov adına Moskva universitetinin rektoru, Rusiya professorlar yığıncağının sədri, Moskva

YENA Oleq Valeryeviç

FSMİ «Patent analitika» elmi istiqamətinin rəhbəri, Moskva

JURAVLYOV Andrey Lvoviç

hüq. elm. nam., FSMİ Beynəlxalq kooperasiya mərkəzinin rəisi, Moskva

ZOLOTIX Natalya İvanovna

iqt. elm. nam., «Opora Rossiya» Ümumrusiya kiçik və orta sahibkarlıq ictimai təşkilatının vitse-prezidenti, Moskva

İVANOVA Marina Qermanovna

sosiol. elm. d-ru, iqt. elm. nam., dosent, FSMİ Elmi-təhsil mərkəzinin aparıcı elmi işçisi, Moskva

İVANOV Roman Alekseyeviç

«Molekulyar immunologiya» ixtisası üzrə PhD, Translyasiya tibbi üzrə elmi mərkəzin direktoru, «Sirius» universitetinin «Tibbi biotexnologiya» istiqamətinin elmi rəhbəri, Soçi

İLYİNA İrina Yevgenyevna

iqt. elm. d-ru, dosent, Rusiya elmi-texniki sahədə iqtisadiyyat, siyasət və hüquq elmi-tədqiqat institutunun direktoru, Moskva

KALYATİN Vitali Oleqoviç

hüq. elm. nam., dosent, Rusiya Federasiyasının Prezidenti yanında S. S. Alekseyev adına Xüsusi hüquq tədqiqat mərkəzinin əqli hüquqlar kafedrasının professoru və əqli hüquqlar haqqında qanunvericilik şöbəsinin məsləhətçisi, Moskva

KLİMANOV Vladimir Viktoroviç

iqt. elm. nam., coğr. elm. nam., dosent, «İctimai maliyyənin inkişafı institutu» Muxtar Qeyri-kommersiya Təşkilatının direktoru, Moskva

KUZNETSOVA Tatyana Viktorovna

ped. elm. d-ru, professor, «Rusiya patent-texniki kitabxanası» mərkəzinin rəisi, Moskva

LOPATİNA Natalya Viktorovna

ped. elm. d-ru, professor, FSMİ Elmi-təhsil mərkəzinin aparıcı elmi işçisi, Moskva

LISKOV Nikolay Borisoviç

FSMİ Kimya, biologiya və tibb mərkəzinin rəisi, Moskva

PROKOFYEV Stanislav Yevgenyeviç

iqt. elm. d-ru, professor, Rusiya Federasiyasının Hökuməti yanında Maliyyə universitetinin rektoru, Moskva

SALNİKOV Mixail Yuryeviç

FSMİ Fizika və təbii mexanika mərkəzinin rəisi, Moskva

SİROTYUK Vladimir Oleqoviç

tex. elm. d-ru, dosent, Rusiya Elmlər Akademiyasının İdarəetmə problemləri institutunun aparıcı elmi işçisi, Moskva

SMİRNOV Mixail Borisoviç

fiz.-riy. elm. nam., Avrasiya patent idarəsinin Ekspertiza idarəsinin Mexanika, fizika və elektrotexnika şöbəsinin baş eksperti, Moskva

SUKONKİN Aleksandr Vladimiroviç

tex. elm. nam., FSMİ baş elmi işçisi, Moskva

FABRİÇNİY Sergey Yuryeviç

hüq. elm. d-ru, professor, «Hərbi, xüsusi və iqtisadi təminatlı əqli fəaliyyət nəticələrinin hüquqi qorunması üzrə federal agentlik» Federal dövlət büdcə müəssisəsinin direktoru, Moskva

FEDOTOV Mixail Aleksandroviç

hüq. elm. d-ru, professor, «Ali iqtisadiyyat məktəbi» Milli Tədqiqat Universitetinin «YUNESKO-nun Müəllif hüququ, yanaşı, mədəni və informasiya hüquqları üzrə kafedrası» Beynəlxalq elmi-təhsil mərkəzinin direktoru, Moskva

ŞORİN Oleq Nikolayeviç

tex. elm. nam., Moskva

EDITORIAL BOARD

Editor-in-Chief **Oleg P. NERETIN**

Dr. Sci. (Economics), Director of the Federal Institute of Industrial Property (FIPS), Moscow

Yury S. ZUBOV

Cand. Sci. (Pedagogy), Head of the Federal Service for Intellectual Property, Moscow

Grigory P. IVLIEV

Deputy Editor-in-Chief, Cand. Sci. (Law), President of the Eurasian Patent Office, FIPS Research Advisor, Moscow

Svetlana N. GORUSHKINA

Deputy Editor-in-Chief, Cand. Sci. (Sociology), Scientific Secretary of FIPS, Moscow

Tatiana V. ABANKINA

Cand. Sci. (Economics), Professor, Director of the Center of Creative Economy of the Faculty of Urban and Regional Development of NRU HSE, Moscow

Anna V. ALEKSANDROVA

Cand. Sci. (Technical Sciences), Associate Professor, Leading Researcher– Head of the FIPS Analytical Center, Moscow

Olga L. ALEKSEEVA

Cand. Sci. (Law), Head of the FIPS Quality Monitoring Center, Moscow

Ivan A. BLIZNETS

Dr. Sci. (Law), Professor, Dean of the Faculty of Law, Head of the Department of Intellectual Property of the Griboedov Moscow University, Moscow

Marina A. BOROVSKAIA

Dr. Sci. (Economics), Professor, Corresponding Member of the Russian Academy of Education, President of the Southern Federal University, Rostov-on-Don

Dmitry V. BYCHKOV

Cand. Sci. (Physics and Mathematics), chief expert of the Department of Mechanics, Physics and Electrical Engineering of the Examination Department of the Eurasian Patent Office, Moscow

Sergey Yu. GLAZIEV

Dr. Sci. (Economics), Member of the Russian Academy of Sciences, Chairman of the Scientific Council of the Russian Academy of Sciences on complex issues of Eurasian economic integration, modernization and sustainable development, State Secretary of Belarus-Russia Union State, Moscow

Vladislav V. GRIB

Dr. Sci. (Law), Professor, Honored Lawyer of the Russian Federation, Member of the Russian Academy of Education, Rector of the Educational private institution of higher education "Moscow University named after A. S. Griboyedov", Chairman of the Russian Professorial Assembly, Moscow

Oleg V. ENA

Head of Scientific Research on Patent Analytics FIPS, Moscow

Andrey L. ZHURAVLEV

Cand. Sci. (Law), Head of the FIPS International Cooperation Center, Moscow

Natalia I. ZOLOTYKH

Cand. Sci. (Economics), Vice President of the All-Russian Non-Government Organization of Small and Medium Business "Opora Russia", Moscow

Marina G. IVANOVA

Dr. Sci. (Sociology), Cand. Sci. (Economics), Associate Professor, Leading Researcher of the FIPS Scientific Educational Center, Moscow

Roman A. IVANOV

PhD in Molecular Immunology, Director of the Scientific Center for Translational Medicine, Scientific Director of the medical biotechnology field, Sochi

Irina E. ILYINA

Dr. Sci. (Economics), Associate Professor, Director of the Russian Research Institute of Economics, Politics and Law in the scientific and technical field, Moscow

Vitaly O. KALYATIN

Cand. Sci. (Law), Associate Professor, Professor of the Department of Intellectual Rights, Consultant of the Department of Intellectual Rights Law of the Private Law Research Centre under the President of the Russian Federation named after S. S. Alexeev, Moscow

Vladimir V. KLIMANOV

Dr. Sci. (Economics), Cand. Sci. (Geography) Assoc. Prof., Director of NGO "Institute for Public Finance Reform", Moscow

Tatiana V. KUZNETSOVA

Dr. Sci. (Pedagogy), Professor, Head of the "All-Russian Patent and Technical Library" Center, FIPS, Moscow

Natalia V. LOPATINA

Dr. Sci. (Pedagogy), Professor, Leading Researcher of the FIPS Scientific Educational Center, Moscow

Nikolai B. LYSKOV

Head of the FIPS Center for Chemistry, Biology and Medicine, Moscow

Stanislav E. PROKOFIEV

Dr. Sci. (Economics), Professor, Rector of the Financial University under the Government of the Russian Federation, Moscow

Mikhail Yu. SALNIKOV

Head of the FIPS Center for Physics and Applied Mechanics, Moscow

Vladimir O. SIROTYUK

Dr. Sci. (Technical Sciences), Associate Professor, Leading Researcher of the Institute of Control Sciences of the Russian Academy of Sciences, Moscow

Mikhail B. SMIRNOV

Cand. Sci. (Physics and Mathematics), chief expert of the Department of Mechanics, Physics and Electrical Engineering of the Examination Department of the Eurasian Patent Office, Moscow

Alexander V. SUKONKIN

Cand. Sci. (Technical Sciences), Chief Scientific Researcher of FIPS, Moscow

Sergey Yu. FABRICHNY

Dr. Sci. (Law), Professor, Director of the Federal State Budgetary Institution "Federal Agency for Legal Protection of the Results of Intellectual Activity for Military, Special and Dual-Use", Moscow

Mikhail A. FEDOTOV

Dr. Sci. (Law), Professor, Director of the International Research and Educational Center "UNESCO Chair on Copyright, Neighboring, Cultural and Information Rights" NRU HSE, Moscow

Oleg N. SHORIN

Cand. Sci. (Technical Sciences), Moscow

MÜNDƏRİCAT

Baş redaktorun guşəsi

Editorial

8 O. P. Neretin

1. Akademik ilə dialoq

Dialogue with an academician

V. Y. Pañenko
«Bizim üçün dünyada tanınmış eyniləşdirmə strukturlarının olması çox vacibdir, burada patent işi ilə analogiya var»

V. Ya. Panchenko
“It is extremely important for us to have our own internationally recognized identification structures, there is an analogy with the patent case”

10

2. Əqli mülkiyyət hüquqlarının qorunması və müdafiəsi məsələləri

Issues of intellectual property rights protection and enforcement

A. A. Polyakova,
N. B. Liskov,
Patent hüquqlarının RF Mülki məcəlləsinin 1360-cı və 1362-ci maddələri çərçivəsində məhdudlaşdırılması praktikası

A. A. Polyakova,
N. B. Lyskov
The practice of patent rights restriction within articles 1360 and 1362 of the Civil Code of the Russian Federation

14

O. L. Alekseyeva,
Y. S. Zaytsev
Süni intellekt texnologiyaları: patent ərizəsində açılma məsələləri
O. L. Alekseeva,
Yu. S. Zaytsev
Artificial intelligence technologies: disclosure issues in a patent application

24

A. Y. Şlapunov,
V. Y. Maçnyova
Əqli mülkiyyət qanunvericiliyinə meydan oxumaq kimi əmtəə nişanları sahəsində patent trollinqi
A. Yu. Shlapunov,
V. Yu. Machneva
Trademark patent trolling as a challenge to intellectual property law

32

A. L. Juravlyov,
N. B. Liskov,
T. A. Bezzabotvona,
N. V. Alisova
Dərman vasitələri, pestisidlər və aqrokimyəvi maddələrə aid ixtira üçün patentin uzadılması: statistika və anketləmə nəticələri
A. L. Zhuravlev,
N. B. Lyskov,
T. A. Bezzabotnova,
N. V. Alisova
Patent renewal for invention related to medicinal product, pesticide and agrochemical: statistics and questionnaire results

40

3. Elektron patent məlumat servisləri

Electronic patent information services

V. O. Sirotiyuk
Effektiv rəqəmsal əqli mülkiyyət ekosisteminin qurulmasının xüsusiyyətləri
V. O. Sirotiyuk
Features of building an effective digital ecosystem of intellectual property

48

CONTENT

O. P. Neretin,

Y. A. Tomaşevskaya

Genetik resursların və onlarla əlaqəli
ənənəvi biliklərin rəqəmsal reyestrləri
və verilənlər bazaları: beynəlxalq
yaradılış təcrübəsi

O. P. Neretin,

E. A. Tomashevskaya

Digital registries and databases
of genetic resources and related
traditional knowledge: international
experience in creating

54

R. Q. Alilov,

E. R. Abiyeva,

D. İ. Zubov

Yeni istifadəçilər üçün informasiya-
axtarış servisləri ilə qarşılıqlı
əlaqə xüsusiyyətləri: imkanlar və
məhdudiyyətlər

R. G. Alilov,

E. R. Abieva,

D. I. Zubov

Features of interaction with
information search services for novice
users: opportunities and limitations

62

4. Hadisə

Historical event

N. O. Nekrasova

Böyük Vətən müharibəsi illərində
Ümumrusiya patent-texniki kitabxanası

N. O. Nekrasova

The All-Russian Patent and Technical
Library during the Great Patriotic War

76

5. Xarici patent idarələrinin xəbərləri

News from foreign
patent offices

A. A. Lomakina

Şərqi Asiyanın patent
idarələrinin əsas hadisələrinin
xülasəsi

A. A. Lomakina

East Asia intellectual property
offices
main events review

82

6. ÜPTK X-faylları

Vptb X-Files

92

7. Kitab rəfi

Bookshelf

O. P. Neretin

«İntellektual mülkiyyət –
innovativ iqtisadiyyatın
əsası: elmi-texnoloji inkişafın
prioritetləri və mexanizmləri»

O. P. Neretin

"Intellectual property is the
basis of an innovative economy:
priorities and mechanisms of
scientific and technological
development"

94

Baş redaktorun guşəsi

Hörmətli oxucular, həmkarlar, dostlar!

«Vestnik FIPS» jurnalı 2022-ci ildə Rospatentin dəstəyi ilə patent hüququ obyektləri və fərdiləşdirmə vasitələri məsələlərinin, habelə rəqəmsallaşdırma, əqli mülkiyyət (ƏM) sahəsində iqtisadi və kadr aspektlərinin işlənilməsi problemlərinin kompleksi üzrə tədqiqatların nəticələrinin irəlilədilməsi məqsədi ilə yaradılmışdır.

Nömrənin səhifələrində – patent hüququ obyektlərinin hüquqi tənzimlənməsinin, habelə ƏM sahəsində informasiya ehtiyatlarından istifadənin aspektləri verilir.

Milli məqsədlərə çatmaqda ƏM-nin rolu ilə bağlı müzakirələr fonunda diqqət çəkmək istəyirəm: patent sistemi həm ayrı-ayrı şirkətlərin, həm də bütövlükdə ölkənin texnoloji liderliyinə təsir edən ƏM-nin qorunmasının əsas elementidir. Qlobal iqtisadiyyata keçidlə texnologiyanın və ƏM-nin qorunması əsas amilə çevrilir – bununla razılaşmamaq mümkün deyil. Dövlətin innovasiyalara dəstəyi və ƏM-nin mühafizə sistemini qurma şəklə onun

dünya iqtisadiyyatındakı mövqeyinə birbaşa təsir göstərir.

Dünyanın ən böyük iqtisadiyyatlarının iqtisadi artımının əqli və texnoloji suverenliyə yönəldilməsi iqtisadi elmin mövzu sahəsindəki ƏM məsələsini aktuallaşdırır, buda əqli suverenlik məsələsini aktuallaşdırır.

ƏM-nin fənlərarası xarakteri əqli suverenliyi ƏM İnstitutunun dəstəklənməsi və inkişafının kompleks hüquqi, idarəetmə, maliyyə, kadr, elmi və texnoloji alətlər sistemi kimi müəyyənləşdirməyə imkan verir, bu da ölkənin yüksək texnoloji istehsalatların yaradılması üçün əqli fəaliyyətin qorunan nəticələrinin portfelleri ilə ölkənin tələbatlarının tam təmin olunmasını təmin edir.

Söhbət əqli suverenliyin inkişafının perspektiv istiqamətlərindən – Rusiyanın texnoloji ixtisaslaşma sahəsinin genişləndirilməsindən və texnoloji asılılıq əmsalının itxiralar üçün Rusiya ərizələrin lehinə artırılmasından, ƏM sahəsinin bütövlükdə iqtisadiyyata və ÜDM artımına iqtisadi təsirdən gedir.

Texnologiyaların ÜDM artım amili kimi patentləşdirilməsi əsas iqtisadi göstəricilərin sahələrarası münasibətlərə təsiri ilə şərtləşdirilmiş multiplikativ effekt vasitəsilə nəzərdən keçirilir.

Bir sıra bu və digər amillər FSMİ elmi kollektivi tərəfindən Rusiya Xalq Təsərrüfatı və Dövlət Qulluğu Akademiyasının (RXTvəDQA) nümayəndələri ilə Rusiyanın ÜDM-də ƏM payının qiymətləndirilməsinə elmi-metodik yanaşmaların müəyyənləşdirilməsi üzrə işin aparılması üçün əsas oldu.

Makroiqtisadiyyatdakı araşdırmalarımızın obyektləri, ələlxusus, makroiqtisadi statistikada ƏM məhsullarının uçot göstəriciləri,

onların formalaşması metodologiyası və ƏM-nin Rusiyanın ÜDM-dəki payının qiymətləndirilməsinə metodoloji yanaşmalar idi.

Tədqiqatlar zamanı ƏM obyektlərindən istifadənin yüksək intensivliyi olan iqtisadiyyatın sahələri müəyyən edilmiş, ÜDM-in 44,8%-ni təşkil edən ƏM hüquqlarından intensiv istifadə edən sahələrin Rusiyanın ÜDM-də payı qiymətləndirilib.

Yeni bir göstərici işlənilib – «intellektual hüquqlardan istifadənin intensivliyi indeksi».

Əsas nəticələr, bu il sizi mütləq tanış edəcəyimiz «Təklif iqtisadiyyatında əqli mülkiyyətin açıqlanması metodologiyası» monoqrafiyasında əks olunur.

FSMİ-nin tədqiqat və digər elmi-tədqiqat işlərinin nəticələri ilə saytımızda «Elmi fəaliyyət» bölməsində tanış ola bilərsiniz.

Bu məsələnin ölkənin strateji məsələlərinin həlli üçün əhəmiyyəti, intellektual suverenlik mövzusunun dövlətin və cəmiyyətin inkişafı ilə əlaqəli olan fundamental elmin problemlərini hərtərəfli həll edə bilən milli intellektual mərkəz kimi Rusiya Elmlər Akademiyasının diqqət mərkəzinə qoyur. «Akademik ilə dialoq» adlı yeni rubrikanı REA-nın vitse-prezidenti, REA-nın akademiki, fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor V. Y. Pançenko ilə müsahibə açır.

*Hörmətlə, jurnalın baş redaktoru,
iqtisadi elmlər doktoru
O. P. Neretin*

EDN <https://elibrary.ru/cskmzc>

Editorial

**Dear readers,
colleagues, friends!**

Bulletin of FIPS was founded in 2022 and supported by Rospatent to promote the results of research on a range of issues: patent law and means of individualization, as well as the problems of digitalization, the development of economic and personnel aspects in the field of intellectual property (IP).

Current issue focuses on aspects of the legal regulation of objects of patent law, as well as the use of IP information resources.

Following discussions about the role of IP in achieving national goals, I'd like to draw attention to the fact that the patent system is a key element of IP protection that affects the technological leadership of both individual companies and the country as a whole. One must agree that with the transition to global economy, the key factor is the protection of technology and IP. The way the state establish support for innovation and the system of IP protection directly affects its position in the global economy.

The focus of the world's largest economies growth is aimed at intellectual and technological sovereignty, which actualizes the issue of IP in the subject field of economics, thus reinforcing the importance of the intellectual sovereignty concept.

The interdisciplinary nature of IP allows us to define intellectual sovereignty

as a complex system of legal, management, financial, personnel, scientific and technological tools for supporting and developing the institute of IP, which guarantees the full provision of country's needs with portfolios of protected IP results for the creation of domestic high-tech industries.

The topic is about promising areas of intellectual sovereignty development – expanding the sphere of Russian technological specialization and increasing the technological dependence coefficient in favor of Russian applications for inventions, taking into account the IP impact on the economy and on GDP growth.

Technology patenting as a factor of GDP growth is considered through a multiplicative effect based on the influence of intersectoral relationships of basic economic indicators.

These and other factors served as the basis for FIIPS and RANEPa to carry out research to identify scientific and methodological approaches to assess the share of IP in Russia's GDP.

The objects of research in macroeconomics were, in particular, the accounting indicators for IP products in macroeconomic statistics, the methodology of their formation and approaches to assessing the share of IP in Russia's GDP.

Throughout research, industries in the sectorial structure of the economy with a high intensity of IP use were

identified, and the share of industries that intensively use IP rights in Russia's GDP was estimated, being 44.8 % of GDP.

A new indicator has been developed IUip – Intensive use of intellectual property.

The key results are reflected in the monograph "Methodology of intellectual Property disclosure in supply-side economics", which will be introduced this year.

The research results and other scientific materials of FIPS can be found on our website in the Scientific Activity section¹.

The importance of this issue for solving the breakthrough tasks of our country brings intellectual sovereignty into the focus of the Russian Academy of Sciences (RAS) attention, which as a national intellectual center is capable of comprehensively solving the fundamental science tasks related to the development of state and society. A new section "Dialogue with an academician" is introduced by an interview with the Vice-President of RAS, Academician of RAS, Dr. Sci (Phys. – Math), Professor V. Ya. Panchenko.

*Best regards, Oleg Neretin,
Editor-in-Chief,
Dr. Sci. (Economics)*

¹ <https://www1.fips.ru/about/deyatelnost/nauchnaya-deyatelnost/informatsiya-o-vypolnennykh-v-fips-nauchno-issledovatel'skikh-rabotakh>

1

AKADEMİK İLƏ DİALOQ

EDN <https://elibrary.ru/gkhrIm>

«Bizim üçün dünyada tanınmış eyniləşdirmə strukturlarının olması çox vacibdir, burada patent işi ilə analogiya var»

Vladislav Yakovleviç Pançenko,

REA vitse-prezidenti, REA akademiki

“It is extremely important for us to have our own internationally recognized identification structures, there is an analogy with the patent case”

Vladislav Ya. Panchenko,

Vice-President of the RAS, academician of the RAS

Əqli mülkiyyətin qorunmasını təmin etmək Rospatent və FSMİ tərəfindən həyata keçirilən mühüm dövlət vəzifələrindən biridir. Şübhəsiz ki, Rusiya Elmlər Akademiyası tərəfindən nəşr olunan bütün jurnallar toplusu, beynəlxalq səviyyədə tanınan rus alimlərinin nəsilərinin və jurnalların öz redaksiyalarının intellektual fəaliyyətinin elmi irsi və nəticəsidir. Bildiyiniz kimi, bu yaxınlarda REA-nın elmi jurnallarının adları üçün əmtəə nişanları qeydiyyatda alındı. Bu hadisənin əhəmiyyətini nədə görürsünüz?

– Rusiya Elmlər Akademiyası fundamental və tətbiqi elmin bütün sahələri üzrə aparıcı yerli elmi jurnalların təsisçisidir və elmi dövrü nəşrlərin akademik kolleksiyasını nəşr edir.

REA-nın elmi jurnalları – onilliklər ərzində nəşr olunan beynəlxalq səviyyədə tanınmış resenziyalasdırılan dövrü nəşrlərdir. Bunlardan ən qocamanının – «Izvestiya Rossiyskoy akademii nauk. Seriya literaturı i yazıkə» ümumfiloloji jurnalının – 2025-ci ildə 173 yaşı tamam olur.

Rusiya Elmlər Akademiyasının təsisçisi kimi çıxış etdiyi elmi jurnalların adları üçün əmtəə nişanlarının qeydiyyatda alınmasında göstərdikləri köməyə görə Rospatent və FSMİ

rəhbərliyinə təşəkkür etmək istədik. İndi bütün jurnallarımızın hüquqi müdafiəsi var, bu, çox vacibdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, qeydiyyatdan keçmiş ikidilli loqotiplər jurnallarımızın dünyanın istənilən ölkəsində buraxılması imkanını verir.

Oxucularımız üçün bir çox REA jurnallarının Amerika yurisdiksiyasında tez-tez təhrif olunan və bizə aid olmayan ingilisdilli adları olduğunu başa düşmək vacibdir. Bəzi şirkətlər ABŞ Ticarət Nazirliyində jurnallarımızın üz vərəqlərini adımızın birbaşa tərcüməsi olmayan ingilis dilində qeydiyyata aldıqda paradoksal bir vəziyyət yarandı¹. Bu, jurnalın rusdilli versiyasının eyniliyinin itirilməsinə səbəb olur.

Dünya elm cəmiyyətində Rusiya alimlərinin və tədqiqatçıların nəşrlərinə böyük maraq var və nəşriyyatlar jurnallarımızın məzmununu çox vaxt qanunsuz əldə etməyə çalışırlar.

Biz, əslində həm rus, həm də ingilis dilində olan jurnallarımızın hüquqi statusunu bərpa edirik: verilənlər

¹ Buraxılışların məzmununa digər jurnallardan məqalələr əlavə olunur.

Panchenko V. Ya. "It is extremely important for us to have our own internationally recognized identification structures there is an analogy with the patent case"

REA əmtəə nişanı üçün şəhadətnamə

bazası hazırlamış, REA jurnallarının kolleksiyasını toplamış və bu jurnalların ingilis dilinə tərcüməsi üzərində işləməyə başlamış ki, daha sonra onları Rusiya Elmi Məlumat Mərkəzinin (REMM) platformasında yerləşdirək və daha sonra yayılmasını həyata keçirək.

REA-nın elmi-nəşriyyat fəaliyyətinin inkişafı planına uyğun olaraq, hazırda akademiyanın əsas vəzifələrindən biri yerli alimlərin tədqiqat nəticələrinə olan tələbatın və onların dünya səviyyəsində görünməsinin artırılmasıdır. Bu vəzifənin icrası üçün Rusiya Federasiyasının əsas iqtisadi və elmi tərəfdaşları – MDB ölkələri və BRICS+ ərazisində REA jurnallarının əmtəə nişanlarının qeydiyyatı hissəsində REA və Rospatent arasında məhsuldar əməkdaşlığı davam etdirməyi planlaşdırırıq.

«Vestnik FIPS» müəyyən istiqamətə aid jurnaldır, lakin biz vahid elmi məkanda işləyirik. Buna görə, son iki ildə Rusiya Elmlər Akademiyasının elmi-nəşriyyat siyasətinin modernləşdirilməsi üzrə görülmüş böyük işlər bütün elmi-nəşr sahəsi üçün vacib, praktik olaraq epoxal bir hadisə oldu. Vladislav Yakovleviç, bu işin əsas vektorlarını qeyd edə bilərsinizmi? Nələri artıq etmək mümkün olub və yaxın gələcəkdə nələr planlaşdırılır?

– Seçkilərdən sonra akademiyanın qarşısında duran əsas məsələlərdən biri REA-nın elmi jurnallarının nəşr olunması məsələsi idi, çünki bu, bizim bütün intellektual nailiyyətlərimizin kvintessensiyasıdır.

Akademiya dövlət tərəfindən, şəxsən Rusiya Federasiyasının prezidenti V. V. Putin tərəfindən görünməmiş bir dəstək görür. Rusiya Elmlər Akademiyasının 300 illiyi münasibətilə Kreml sarayında keçirilən təntənəli gecədə prezident Rusiyadaki

1992-ci ildən Rusiya fundamental tədqiqatlar fondu fəaliyyətdə olub. Ekspertlərin fikrincə, o, 30 illik missiyasını uğurla yerinə yetirib, lakin həyat dəyişir, işləmə şəkli dəyişir, funksional qismən Rusiya elm fonduna, qismən – REMM-yə verilib.

ən qədim nəşriyyat olan «Elm» nəşriyyatını Rusiya Elmlər Akademiyasının sərəncamına təhvil verməyi vəzifə olaraq müəyyən etmişdir.

Bu, son 10 ildə çox vacib iş – xarici jurnallara və verilənlər bazalarına milli abunəliyi dəstəkləmək və onu bütün dövlət qurumlarına paylamaqla məşğul olan Rusiya Elmi Məlumat Mərkəzinin REA-nın strukturuna daxil edilməsinə də aiddir.

1992-ci ildən Rusiya fundamental tədqiqatlar fondu fəaliyyətdə olub. Ekspertlərin fikrincə, o, 30 illik missiyasını uğurla yerinə yetirib, lakin həyat dəyişir, işləmə şəkli dəyişir, funksional qismən Rusiya elm fonduna, qismən – REMM-yə verilib.

REMM-nin və «Elm» nəşriyyatının REA-nın strukturuna daxil edilməsi artıq qanunvericilik səviyyəsinə çıxarılıb, müvafiq qanun layihəsi 23 iyul 2025-ci ildə ikinci və üçüncü oxunuşlarda təsdiq edilib.

Beləliklə, REA-nın Rəyasət Heyəti yanında Elmi-nəşriyyat Şurasının (ENŞ) mühüm rol oynadığı ortaqlıq integrasiyalasdırılmış sistem qurur. Buraya jurnallarımızın baş redaktorları olan akademiya üzvləri daxildir.

REA ENŞ – REA-nın Rəyasət Heyətinin monoqrafiya və jurnalların nəşri ilə bağlı həllər hazırlayan ekspert orqanıdır. Bundan sonra qərarlar REA-nın Rəyasət Heyəti tərəfindən təsdiqlənir. Bundan əlavə vacibdir: REMM tərəfindən qrant alan alimlərin tədqiqatlarına dair böyük verilənlər bazası toplanıb. Hazırda biz bütün jurnallarımızı yerləşdirmək üçün gələcək platforma kimi nəzərdən keçirdiyimiz bu sistemin əsaslı şəkildə yenidən qurulması ilə məşğuluq.

Beləliklə, REA-nın elmi-nəşriyyat fəaliyyətinin yeni modeli akademiya, REA ENŞ, «Nauka» nəşriyyatı və REMM-nin birləşməsinə təşkil edir.

Son bir neçə ildə Rusiyada elmi-nəşr siyasəti həmçinin beynəlxalq elmmetrik verilənlər bazalarına girişdə çətinlik və ya imtina ilə, eləcə də elmi tədqiqat və işlənmələrin nəticəliyinin milli qiymətləndirmə sistemimizin yaradılması

REA ENŞ – REA-nın Rəyasət Heyətinin monoqrafiya və jurnalların nəşri ilə bağlı həllər hazırlayan ekspert orqanıdır.

üzrə tədbirlər görmək ilə əlaqəli əhəmiyyətli dəyişikliklərə məruz qalıb. Bu işdə Rusiya Elmlər Akademiyasının rolu nədən ibarətdir?

– Qarşımıza qoyduğumuz ilk məqsədlərdən biri – təsisçisi REA olan jurnal kolleksiyasının yaradılmasıdır. Kolleksiya 170-dən çox jurnal daxil edir. Ümumilikdə, bazamızda 300-dən çox yerli jurnal var və REA bütün bu jurnalların təsisçisi deyil. Buna görə rusdillli jurnalların elmmetrik sisteminin qurulması zərurəti yarandı. Bu sistemdə yalnız REA-nın kolleksiyasına daxil olan jurnallar yer almır.

Son zamanlarda büdcə vəsaitlərindən maliyyələşdirilən dövlət tapşırığının yerinə yetirilməsi zamanı əldə olunan qurumların nəticələrinin Web of Science və Scopus elmmetrik sistemi üzrə qiymətləndirildiyi olduqca qərribə bir vəziyyət ortaya çıxır.

Dünya elmi-nəşriyyat işinin liderləri olan Elsevier, Springer, Clarivate Analytics bu elmmetrik sistemini, ilk növbədə, kommersiya maraqlarından irəli çıxaraq yaratmışdılar. Biz də 1990-cı illərdən bu sistem üzrə fəaliyyət göstərmişik.

Uzun müddət öncə aydın oldu ki, Rusiya elmmetrik sistemini yaratmaq lazımdır. Biz dünyada mövcud olan sistemləri heç bir şəkildə rədd etmirik. Lakin, belə qənaətə gəldik ki, bizim, ölkədə rusdillli elmi dövrü mətbuatı birləşdirən vahid sistemə ehtiyacımız var.

Ötən ilin dekabrında RF-nın elm və ali təhsil naziri V. N. Falkov tərəfindən idarələrarası işçi qrupunun yaradılması barədə əmr imzalanıb və onun əsas vəzifəsi olaraq jurnalların seçilməsi prinsiplərini, metodologiyasının işlənilməsi və Elmi nəşrlərin vahid dövlət siyahısının yaradılması müəyyən edilib.

İdarələrarası işçi qrupunun bu günlərdə keçirilmiş növbəti iclasında Rusiya Elmlər Akademiyası Rusiyanın Elm və ali təhsil nazirliyi ilə birlikdə gələcək işlərin əsası olaraq elmi nəşrlərin Vahid dövlət siyahısını qəbul edib. Bizim yeni iş modelimiz yaxın gələcəkdə Vahid dövlət siyahısı çərçivəsində bütün elmi nailiyyətlərə, istər dövlət tapşırığının yerinə yetirilməsinin nəticələrinə, istərsə də AAK-a təqdim olunan dissertasiyalara baxmağa imkan verəcəkdir.

Son vaxtlar qarşılaşdığımız daha bir hal, DOI-eyniləşdiricisi ilə vaxtaşırı ortaya çıxan məhdudiyyətlərdir, hansı ki, ISSN-in jurnalların axtarışına imkan verdiyi kimi məqalələrin axtarışına imkan verir. Bizim üçün dünyada tanınmış eyniləşdirmə strukturlarının olması çox vacibdir, burada patent işi ilə analogiya var. Beləliklə, biz ilk növbədə Rusiya sisteminə malik olmalıyıq ki, özümüz rusdillli elmi ədəbiyyatın nə olduğunu başa düşəkolmalıyıq.

İstinad üçün: Pançenko V. Y. «Bizim üçün dünyada tanınmış eyniləşdirmə strukturlarının olması çox vacibdir, burada patent işi ilə analogiya var» // Vestnik FİPS. 2025. CİLD 4, № 1 (11) Səh. 10–12.

For citation: Panchenko V. Ya. "It is extremely important for us to have our own internationally recognized identification structures there is an analogy with the patent case" // Bulletin of Federal Institute of Industrial Property. 2025. Vol. 4, No 1 (11): 10–12. (In Russ.).

VI Beynəlxalq Forum Festivalı GƏLƏCƏK ÜÇÜN ƏQLİ MÜLKİYYƏT

2025-ci ilin 17–25 aprel tarixlərində hər il 26 aprel tarixində qeyd olunan Beynəlxalq əqli mülkiyyət günü ilə eyni vaxta salınmış «Gələcək üçün əqli mülkiyyət» Festivalı (IPFF 2025, Forum) VI Beynəlxalq Forum Festivalı keçirildi.

«Gələcək üçün əqli mülkiyyət» Beynəlxalq Forum Festivalı əqli mülkiyyət sahəsində ən yaxşı təcrübələrin mübadiləsi üçün ümumi qəbul edilmiş regionlararası və beynəlxalq meydançadır.

2025-ci ildə Forumun tədbirlərində Rusiya Federasiyasının 62 bölgəsindən və dünyanın 10 ölkədən 224 spiker və 1200-dən çox iştirakçı iştirak etdi. Elm, təhsil, biznes, sənaye, innovasiya infrastruktur, dövlət hakimiyyəti orqanları, ictimai təşkilatlar, əqli mülkiyyət sahəsində mütəxəssislər yeddi gün ərzində əqli mülkiyyət obyektlərinin müəyyənləşdirilməsi, hüquqi mühafizə, əqli mülkiyyətin kommersiyalaşdırılması və qorunması sahəsində təcrübələrini fəal şəkildə bölüşüb, qanunvericilikdə olan yeniliklərdən danışib, birlikdə gələcək əqli mülkiyyət simasını yaradıblar.

Forumun arxitekturası aşağıdakı tematik günlərdən qurulmuşdur:

- 17 aprel – Əqli mülkiyyət, ixtira, uşaq və gənclər yaradıcılığı sahəsində hüquqi mədəniyyət günü.
- 18 aprel – Sənaye mülkiyyətinin hüquqi qorunması günü.
- 21 aprel – Əqli mülkiyyətin kommersiyalaşdırılması günüdür.
- 22 aprel – Tibbdə əqli mülkiyyət günü.
- 23 aprel – Müəllif hüquqları günüdür. Gənclər Günü.
- 24 aprel – Əqli mülkiyyətin qorunması günü.
- 25 aprel – Rəqəmsal mühitdə əqli mülkiyyət günü. Beynəlxalq əməkdaşlıq günü.

IPFF 2025-in təşkilatçıları olaraq: Əqli mülkiyyətin inkişafı fondu, Böyük Pyotrun Sankt-Peterburq politeknik universiteti, Sankt-Peterburq İnformasiya texnologiyaları, mexanika və optika milli tədqiqat universiteti, Rusiya Federasiyası Prezidenti yanında Rusiya xalq təsərrüfatı və dövlət qulluğu akademiyasının Sankt-Peterburq filialı, İ. İ. Meçnikov adına Şimal-Qərb dövlət tibb universiteti, Sankt-Peterburq kino və televiziya İnstitutu, «NEVA-PATENT» MMC çıxış etmişdir.

IPFF 2025-in fərqli xüsusiyyəti Yaroslav Mudrıy adına Novqorod dövlət universitetinin (Veliky Novqorod), Rostov dövlət iqtisad universitetinin (Rostov-na-Donu) və Tatarıstan Respublikasının elmi-texniki informasiya mərkəzinin (Kazan) meydançalarında təşkil olunan regional tədbirlər oldu.

Forumun proqramına həmçinin bir neçə tələbə konfransı və «Kvantorium Sankt-Peterburq» Uşaq texnoparkının meydançasında məktəblilər üçün xüsusi trek də daxil edilib.

Forumun qonaqları onun maraqlı proqramını və praktiki əhəmiyyətini yüksək qiymətləndirib, müxtəlif kateqoriyalı iştirakçılar üçün nəzərdə tutulmuş tədbirlərin geniş palitrasını, yeni biliklərin əldə olunmasına və peşəkar əlaqələrin qurulmasına şərait yaradan dostluq ab-havasını qeyd ediblər.

Forumun Təşkilatı komitəsi əməkdaşlığa və layihənin dəstəklənməsinə görə birgə təşkilatçılara, tərəfdaşlara, spikerlərə və iştirakçılara təşəkkür edir!

Həmkarlarımızı 2026-cı ilin aprelində baş tutacaq «Gələcək üçün əqli mülkiyyət» VII Beynəlxalq Forum Festivalının təşkili və keçirilməsi üzrə qarşılıqlı fəaliyyətə dəvət edirik!

Layihənin rəsmi saytı: <https://ipforfuture.com/>
Təşkilat komitəsinin əlaqə nömrələri: forum@ipforfuture.com, +7 (812) 677 63 37

2

ƏQLİ MÜLKİYYƏT HÜQUQLARININ
QORUNMASI VƏ MÜDAFİƏSİ MƏSƏLƏLƏRİ

Elmi məqalə

Original article

UOT: 347.771

EDN <https://elibrary.ru/qgpnig>**Patent hüquqlarının RF Mülki
məcəlləsinin 1360-cı və 1362-ci
maddələri çərçivəsində
məhdudlaşdırılması praktikası****Anna Anatolyevna Polyakova[✉], Nikolay Borisoviç Liskov**

Federal sənaye mülkiyyəti institutu

[✉]apolyakova@rupto.ru

Annotasiya: hüquq sahiblərinin razılığı olmadan patent hüquqlarının məhdudlaşdırılması mexanizmləri RF iqtisadiyyatının və təhlükəsizliyinin formalaşmasının müasir şəraitində zəruri və tələb olunan vasitələrdir. Mexanizmlər təsərrüfat subyektlərinin, innovativ işlənmələri təmin etməkdə maraqlı olan cəmiyyətin, eləcə də dövlətin maraqlarının tarazlığını qurmağa yönəldilmişdir. Məqalədə göstərilir ki, Rusiya milli qanunvericiliyi patent hüquqlarının məhdudlaşdırılması hissəsində TRIPS Sazişinə uyğundur: RF Mülki Məcəlləsinin 1360-cı maddəsi patent sahibinin razılığı olmadan ixtiradan müdafiə və təhlükəsizlik maraqları üçün istifadə edilməsinə icazə verir, RF Mülki Məcəlləsinin 1362-ci maddəsi isə icbari lisenziyaların verilməsi üçün qanuni əsaslar meəyyən edir. Müəlliflər patent hüquqlarının məhdudlaşdırılması üçün RF Hökumətinin sərəncamı və məhkəmə tərəfindən icbari lisenziyanın verilməsi şəklində iki mexanizm müəyyənləşdirir və onların kompleks təhlilini aparır. Rusiya Federasiyasının Mülki Məcəlləsinin 1360 və 1362-ci maddələri çərçivəsində patent hüquqlarının məhdudiyyətlərinin tətbiqi nümunələri verilmişdir, onların əsasında belə qənaətə gəlinib ki, icbari lisenziyalasdırma mürəkkəb və uzun prosedurdur. Məqalədə dərman vasitələrinə olan tələbatı ödəmək üçün optimal alətin RF Mülki Məcəlləsinin 1360-cı maddəsi qaydasında patent hüquqlarının məhdudlaşdırılması olduğu əsaslandırılmışdır. Məqalədə hüquq-tətbiqi və məhkəmə-arbitraj təcrübəsi əsasında patent hüquqlarının məhdudlaşdırılmasının hər bir hüquqi modelinin xüsusiyyətləri nəzərdən keçirilir. İqtisadi inkişaf və integrasiya üzrə Hökumət komissiyası yanında Rusiya Federasiyasının iqtisadi təhlükəsizliyini təmin etmək məqsədi ilə ixtiraların, faydalı modellərin və sənaye nümunələrinin istifadəsi məsələləri üzrə altkomissiyanın işi çərçivəsində hüquq sahiblərinin razılığı olmadan patent hüquqlarının məhdudlaşdırılması mexanizmi təsvir edilmişdir. Patent sahiblərinin razılığı olmadan ixtiraların, faydalı modellərin və sənaye nümunələrinin istifadəsi üçün ərizələrin hazırlanmasında ərizəçilərin buraxdığı əsas səhvlər müəyyən edilmişdir.

Açar sözlər: patent hüququ, icbari lisenziya, vətəndaşların sağlamlığının qorunması, dərman vasitələri, semaqlutid.

İstinad üçün: Polyakova A. A., Liskov N. B. Rusiya Federasiyasının Mülki Məcəlləsinin 1360 və 1362-ci maddələri çərçivəsində patent hüquqlarının məhdudlaşdırılması praktikası // Vestnik FİPS. 2025. CİLD 4, № 1 (11) Səh. 14–23.

The practice of patent rights restriction within articles 1360 and 1362 of the Civil Code of the Russian Federation

Anna A. Polyakova[✉], Nikolay B. Lyskov

The Federal Institute of Industrial Property

[✉]apolyakova@rupto.ru

Abstract: mechanisms for restricting patent rights without the consent of copyright holders are necessary and in-demand tools in modern conditions of the formation of the economy and security of the Russian Federation. The mechanisms are aimed at balancing the interests of business entities, society interested in providing innovative developments, and the state. The article shows that Russian national legislation complies with the TRIPS Agreement regarding the limitation of patent rights: Article 1360 of the Civil Code of the Russian Federation allows the use of an invention without the consent of the patent owner in the interests of defense and security, and Article 1362 of the Civil Code of the Russian Federation establishes the legal grounds for issuing compulsory licenses. The authors identify two mechanisms for restricting patent rights: in the form of an order from the Government of the Russian Federation and the issuance of a compulsory license by a court, and conduct a comprehensive analysis of them. Examples of the application of patent rights restrictions under Articles 1360 and 1362 of the Civil Code of the Russian Federation are given, on the basis of which it is concluded that compulsory licensing is a complex and lengthy procedure. The article proves that the optimal tool for meeting the needs for medicines is the restriction of patent rights in accordance with Article 1360 of the Civil Code of the Russian Federation. Based on law enforcement and judicial arbitration practice, the article examines the specifics of each legal model for restricting patent rights. In order to implement the provisions of Article 1360 of the Civil Code of the Russian Federation, it was proposed to form a subcommittee on the use of inventions, utility models and industrial designs in order to ensure the economic security of the Russian Federation under the Government Commission for Economic Development and Integration (hereinafter referred to as the Subcommittee). In this paper, the mechanisms of restriction of patent rights without the consent of copyright holders are studied, including within the framework of the work of the Subcommittee. Examples of the application of patent rights restrictions under Articles 1360 and 1362 of the Civil Code of the Russian Federation are given. The main mistakes that applicants make when drafting applications for the use of inventions, utility models and industrial designs without the consent of the patent holders have been identified.

Keywords: patent law, compulsory license, public health protection, medicines, semaglutide.

For citation: Polyakova A. A., Lyskov N. B. The practice of patent rights restriction within articles 1360 and 1362 of the Civil Code of the Russian Federation // Bulletin of Federal Institute of Industrial Property. 2025. Vol. 4, No 1(11): 14–23 (In Russ.).

RF Mülki Məcəlləsinin 1358-ci maddəsinə uyğun olaraq, ixtiradan, faydalı modeldən, sənaye nümunəsindən istifadə etmək üçün müstəsna hüquq patent sahibinə məxsusdur. Faktiki olaraq, patentin olması deməkdir ki, bu, ixtiranın patent sahibinə məxsus qanuni inhisarıdır, hansı ki, konkret şəraitdən asılı olaraq cəmiyyətə faydalı və ya zərərli ola bilər [1].

Müvafiq olaraq, bu inhisarı məhdudlaşdırmaq üçün patent hüququ bir sıra mexanizmlər nəzərdə tutur [2].

Patent sahibinin razılığı olmadan əqli mülkiyyət obyektindən istifadə RF Mülki Məcəlləsinin 1360-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş hallarda həyata keçirilir. RF Mülki Məcəlləsinin 1360-cı maddəsinə əsasən, Rusiya Federasiyası Hökuməti, dövlətin müdafiəsi və təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, vətəndaşların həyat və sağlamlığının qorunması ilə əlaqədar zəruri hallarda, ən qısa müddətdə patent sahibinə bu barədə məlumat vermək və ona mütənasib kompensasiya ödəməklə, patent sahibinin razılığı olmadan, ixtiradan, faydalı modeldən və

ya sənaye nümunəsindən istifadə etmək qərarına gəlmək hüququna malikdir. Bu hüquqi mexanizm RF beynəlxalq sazişlərinə, xüsusən də TRIPS Sazişinə əsaslanır¹.

TRIPS Sazişinin 30-cu maddəsinə əsasən, üzvlər, patentin təqdim etdiyi müstəsna hüquqlardan məhdud istisnalar nəzərdə tuta bilərlər, bir şərtlə ki, bu cür istisnalar patentin normal istifadəsi ilə əsassız olaraq ziddiyyət təşkil etmir və üçüncü şəxslərin qanuni maraqlarını nəzərə alaraq patent sahibinin qanuni mənafeələrini əsassız olaraq pozmur.

TRIPS Sazişinin 31-ci maddəsinin müddəaları dövlət və ya üçüncü şəxslərin istifadəsi də daxil olmaqla, hüquq sahibinin icazəsi olmadan patent obyektindən fərqli istifadənin mümkün olduğu şərtləri və halları müəyyənləşdirir. Şərtlərdən birinə (b bəndinə) əsasən, patent obyektinin bu cür istifadəsinə

¹ Əqli mülkiyyət hüquqlarının ticarət aspektlərinə dair 15.04.1994-cü il tarixli saziş (TRIPS Sazişi) // Qarant: veb sayt. URL: <https://base.garant.ru/4059989/> (müraciətin tarixi: 13.02.2025).

«Dövlət istifadəsi» haqqında müddəa dövlətə qeyri-kommersiya istifadəsi üçün patentləşdirilmiş dərmanların patentləşdirilməmiş analoqlarını öz ərazisində idxal etməyə və ya istehsal etməyə imkan verir.

yalnız o halda icazə verilə bilər ki, belə istifadə başlamazdan əvvəl ehtimal olunan istifadəçi hüquq sahibindən əqlabatan kommersiya şərtləri ilə icazə almağa cəhd göstərmiş və əqlabatan müddət ərzində bu cəhdlər uğurla başa çatmamışdır. Belə tələb ölkədə fəvqəladə vəziyyət və ya digər zəruri hallarda və ya patent obyektinin TRIPS Sazişinin üzvü olan ölkənin ərazisində qeyri-kommersiya istifadəsi halında ləğv edilə bilər. Bununla belə ölkədə fəvqəladə hallar və ya digər zəruri hallarda hüquq sahibinə mümkün qədər tez məlumat verilməlidir.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, 2001 – ci ildə qəbul edilmiş TRIPS və ictimai səhiyyə üzrə Doha bəyannaməsi (Doha Declaration on TRIPS and Public Health)² Ümumdünya Ticarət Təşkilatına üzv ölkələrin bütün şəxslər üçün dərmanların əlçatanlıq imkanlarını genişləndirmək məqsədilə xüsusi «çevik» yanaşmalar və TRIPS-in digər müddəalarını tətbiq etmək hüquqlarını təsdiqləyir.

Belə yanaşmalardan biri «dövlət istifadəsi» haqqında əsasnamədir, hansı ki, dövlətə qeyri-kommersiya istifadəsi üçün patentləşdirilmiş dərmanların patentləşdirilməmiş analoqlarını öz ərazisində idxal etməyə və ya istehsal etməyə imkan verir. İcbari lisenziyalar – patent sahibi ilə könüllü lisenziya haqqında danışıqlar dəfələrlə uğursuz olarsa, dövlətin lisenziya ödənişləri müqabilində başqa bir istehsalçıya patentləşdirilməmiş dərmanın istehsalı üçün lisenziya verə biləcəyi daha bir müddəadır.

1995-ci ildən 2011-ci ilədək olan dövrdə 17 ölkə dərman vasitələrinin əlçatanlığını artırmaq məqsədilə icbari lisenziyalar tətbiq etdi [3].

Bu müddəalar RF Mülki Məcəlləsinin 1360-cı maddəsində Rusiya Patent hüququnda tətbiq edilmişdir. Qeyd etmək vacibdir ki, hazırkı məhdudiyyətin qüvvədə olan qaydası patent sahibinin razılığı olmadan patent hüququ obyektlərinin sərbəst istifadəsini nəzərdə tutmur. Patent sahibinin razılığı olmadan ixtiranın, faydalı modelin və ya sənaye nümunəsinin istifadəsi barədə qərar RF Hökuməti tərəfindən zəruri hallarda və RF beynəlxalq müqavilələrinə müvafiq olaraq lazımi şərtlərə riayət etməklə qəbul edilir. Baxılan mexanizm yalnız RF qanunvericiliyi ilə deyil, digər dövlətlər tərəfindən də nəzərdə tutulmuşdur: məsələn, bu hüquqi mexanizm Amerika qanunvericiliyi ilə, xüsusən

də ABŞ Məcəlləsinin 28-ci fəslinin 1498-ci (a) maddəsi ilə nəzərdə tutulmuşdur³.

Qeyd etmək lazımdır ki, RF Mülki Məcəlləsinin 1360-cı maddəsinin 2-ci bəndinə müvafiq olaraq kompensasiyanın miqdarını müəyyənləşdirmək metodikası və onun ödənilmə qaydasını Rusiya Federasiyası hökumətinin qərarı ilə qəbul edilmişdir⁴.

Metodikaya əsasən, belə kompensasiyanın miqdarı patent sahibinin razılığı olmadan bu əqli mülkiyyət obyektlərindən istifadə etmək hüququndan istifadə edən şəxsin istehsalı, yerinə yetirilməsi və göstərilməsi üçün müvafiq ixtira, faydalı model və ya sənaye nümunəsinin istifadə edildiyi malların istehsalından və reallaşdırılmasından, işlərin görülməsindən və xidmətlərin göstərilməsindən faktiki gəlirinin 0,5 % – ni təşkil etmişdir.

Lakin, kompensasiya miqdarının müəyyənləşdirilməsi metodikası əlavə edilmişdir.

RF Hökumətinin 06.03.2022-ci il tarixli 299 №-li qərarına uyğun olaraq, Rusiya hüquqi və fiziki şəxslərinə qarşı dost olmayan hərəkətlər edən xarici dövlətlərlə əlaqəli patent sahiblərinə münasibətdə kompensasiya miqdarı faktiki gəlirin 0% – ni təşkil edir.

RF Hökumətinin 06.03.2022-ci il tarixli 299 № -li qərarına⁵ əsasən, Rusiya hüquqi və fiziki şəxslərinə qarşı dost olmayan hərəkətlər edən xarici dövlətlərlə əlaqəli olan patent sahiblərinə münasibətdə kompensasiyanın miqdarı patent sahibinin razılığı olmadan bu əqli mülkiyyət obyektlərindən istifadə etmək hüququndan istifadə edən şəxsin istehsalı, yerinə yetirilməsi və göstərilməsi üçün müvafiq ixtira, faydalı model və ya sənaye nümunəsinin istifadə edildiyi malların istehsalından və reallaşdırılmasından, işlərin görülməsindən və xidmətlərin göstərilməsindən faktiki gəlirinin 0%-ni təşkil etmişdir.

² 14.11.2001-ci il tarixli TRIPS və ictimai sağlamlıq üzrə Doha bəyannaməsi // World Trade Organisation: veb sayt. URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min01_e/mindecl_trips_e.htm (müraciətin tarixi: 13.02.2025).

³ United States Code Title 28 – Patents // Legal Information Institute: sayt. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/28/1498> (müraciətin tarixi: 13.02.2025).

⁴ RF Hökumətinin «Patent sahibinə ixtiranın, faydalı modelin və ya sənaye modelinin onun razılığı olmadan istifadəsi barədə qərar qəbul edərkən ödənilən kompensasiyanın miqdarının müəyyənləşdirilməsi metodikasının və onun ödənilmə qaydasının təsdiq edilməsi haqqında» 18.10.2021-ci il tarixli 1767 № -li qərarı // Rusiya Hökuməti: sayt. URL: <http://government.ru/docs/all/137057/> (müraciətin tarixi: 13.02.2025).

⁵ RF Hökumətinin «Patent sahibinə ixtiranın, faydalı modelin və ya sənaye modelinin onun razılığı olmadan istifadəsi barədə qərar qəbul edərkən ödənilən kompensasiyanın miqdarının müəyyənləşdirilməsi metodikasının və onun ödənilmə qaydasının 2-ci bəndinə dəyişikliklərin edilməsi haqqında» 06.03.2022-ci il tarixli 299 № -li qərarı // Rusiya Hökuməti: sayt. URL: <http://government.ru/docs/all/139540/> (müraciətin tarixi: 13.02.2025).

Əlavə olaraq, Rusiya Federasiyası Hökumətinin 27 mart 2024-cü il tarixli 380 № -li⁶ qərarı ilə dəyişikliklər edilmişdir, ələlxusus göstərilmişdir ki, Amerika Birləşmiş Ştatlarının və onlara qoşulmuş xarici dövlətlərin və beynəlxalq təşkilatların dost olmayan hərəkətləri ilə əlaqədar malların istehsalı, işlərin görülməsi və xidmətlərin göstərilməsi üçün patent sahibinin razılığı olmadan ixtiranın, faydalı modelin və ya sənaye nümunəsinin istifadəsinə görə kompensasiya ödənilməsi təqdirdə, patent sahibinin razılığı olmadan ixtira, faydalı model və ya sənaye nümunəsindən istifadə etmək hüququndan istifadə etmiş şəxs, Rusiya Federasiyası ərazisində müvafiq malların satışından, işlərin görülməsindən və xidmətlərin göstərilməsindən faktiki gəlir əldə edildiyi təqvim ilinin sonundan 30 gündən gec olmayaraq, «O» kimi xüsusi bir rubl hesabına kompensasiya ödəmək üçün lazım olan vəsaiti daxil edir.

Qeyd etmək lazımdır ki, RF Mülki Məcəlləsinin 1360-cı maddəsinin icrası çərçivəsində RF Hökumətinin sərəncamları, xüsusən tərkibində aktiv komponent olaraq beynəlxalq patentləşdirilməmiş adı (BPA): «Remdesivir» ilə birləşmə olan Vekluri® dərman preparatı, istehsalçı: «Qilead Sayyensiz Interneşnl Limited», ilə əlaqədar qəbul edilmişdir.

BPA «Remdesivir» ilə birləşmə propion turşusunun (2S) –2- ((2R,3S,4R,5R) – [5- (4-aminopirrollo [2,1-f] [1,2,4] triazin-7-il) –5-sia-no-3,4-dihidroksitetrahidro-2-etilbutil efiri furan-2-ilmetoksi] fenoksi- (S) -fosforilamino} birləşməsinə təşkil edir.

RF ərazisində 2020-ci ildə BPA «Remdesivir» olan aşağıdakı dərmanlar qeydiyyatı alınmışdır:

1) Vekluri® (14.10.2020-ci il tarixli ЛП-006506 № -li qeydiyyat vəsiqəsi⁷) infuziya məhlulu hazırlamaq üçün konsentratın hazırlanması üçün liofilizat şəklində, «Qilead Sayyensiz Interneşnl Limited», Böyük Britaniya;

2) Remdeform® (14.10.2020-ci il tarixli ЛП-006505 № -li qeydiyyat vəsiqəsi⁸) infuziya məhlulu hazırlamaq üçün konsentratın hazırlanması üçün liofilizat şəklində dərman formasında, 100 mg, flakonlar, «Farmasintez» SC tərəfindən verilib, Rusiya.

1 yanvar 2021-ci ildən BPA «Remdesivir» olan dərmanlar RF Hökumətinin 23.11.2020-ci il tarixli 3073-p № -li sərəncamına uyğun olaraq tibbi istifadə üçün həyati zəruri və ən vacib dərman preparatları siyahısına daxil edilmişdir⁹.

1 yanvar 2021-ci ildən BPA «Remdesivir» olan dərmanlar RF Hökumətinin 23.11.2020-ci il tarixli 3073-p № -li sərəncamına uyğun olaraq tibbi istifadə üçün həyati zəruri və ən vacib dərman preparatları siyahısına daxil edilmişdir.

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı 30 yanvar 2020-ci ildə yeni bir koronavirus infeksiyasının yayılmasını beynəlxalq əhəmiyyətə malik ictimai sağlamlıq sahəsində fəvqəladə vəziyyət elan etdiyini, 11 mart 2020-ci ildə bu epidemiyanın pandemiya olaraq qəbul edildiyini nəzərə alaraq, Rusiya Federal Antiinhisar Xidməti (FAX) TRIPS Sazişinin 31-ci maddəsi və RF Mülki Məcəlləsinin 1360-cı maddəsi əsasında RF Hökumətinə müvafiq sərəncam layihəsini təqdim etmişdir.

31 yanvar 2020-ci il tarixində RF Hökumətinin 3718-p¹⁰ № -li sərəncamı təsdiq edildi və ona uyğun olaraq «Farmasintez» SC-nə patent sahibinə məxsus 30.12.2014-cü il tarixli EA 20659 № -li, 29.12.2017-ci il tarixli EA 28742 № -li, 31.05.2018-ci il tarixli EA 29712 № -li, 30.12.2016-cı il tarixli EA 25252 № -li, 30.12.2016-cı il tarixli EA 25311 № -li və 30.04.2019-cu il tarixli EA 32239 № -li Avrasiya patentləri ilə qorunan ixtiraları bir il müddətinə istifadə etməsinə icazə verildi.

Təqdim olunan patentlər aşağıdakı ixtiraları təşkil edir:

1. EA № 20659 – bu ixtira, Markuş düsturunu təşkil edən və remdesivir (düsturun 1–11-ci bəndləri) daxil edən formula I birləşməsinə, Flaviviridae fəsiləsinin virusunun səbəb olduğu virus infeksiyasının müalicəsi üçün farmasevtik kompozisiyasına (düsturun 12–13-cü bəndləri), və virus xəstəliklərinin müalicə üsullarına (düsturun 14–20-ci bəndləri) aiddir.
2. EA № 25252 – bu ixtira, Paramyxoviridae virus infeksiyasının (koronavirus deyil, paraqripp) müalicəsi üçün dərman vasitəsinin istehsalı zamanı II düsturun (Markuş düsturu) (düsturun 1–14-cü bəndləri) birləşməsinin tətbiqinə, remdesivir (düsturun 15–22-ci bəndləri) daxil olmaqla fərdi birləşmələrə və göstərilən məqsədlər üçün farmasevtik kompozisiyaya (düsturun 23-cü bəndi) aiddir.
3. EA № 25311 – bu ixtira, remdesivir (düsturun 1–5-ci bəndləri) daxil olmaqla Ia və Ib düsturunun birləşmələrinin əldə edilməsi üsuluna aiddir.
4. EA № 29712 – bu ixtira (selektiv ixtira), Markuş düsturu ilə təsvir olunan birləşməyə, o cümlədən remdesivirə (düsturun 1–7-ci bəndləri), belə bir birləşməni daxil edən farmasevtik kompozisiyaya (düsturun 8-ci bəndi) və insanda virus infeksiyasının müalicəsi üçün birləşmənin (düsturun 9-cu bəndi) tətbiqinə aiddir.

⁶ RF Hökumətinin «Rusiya Federasiyasının iqtisadi təhlükəsizliyini təmin etmək məqsədilə iqtisadi inkişaf və integrasiya üzrə hökumət komissiyası nəzdində ixtiraların, faydalı modellərin və sənaye nümunələrinin istifadəsi məsələləri üzrə altkomissiya haqqında» 27.03.2024-cü il tarixli 380 № -li qərarı // Hüquqi məlumatların rəsmi internet-portali: sayt. URL: <http://publication.pravo.gov.ru/document/>

⁷ Vekluri®, 14.10.2020-ci il tarixli ЛП-006506 № -li qeydiyyat vəsiqəsi // Dərman vasitələrinin dövlət reyestri: sayt. URL https://grls.rosminzdrav.ru/Grls_View_v2.aspx?routingGuid=63405508-e937-4d0f-aad8-3d644f92ebe8 (müraciət tarixi: 01.12.2024).

⁸ Remdeform®, 14.10.2020-ci il tarixli ЛП-006505 № -li qeydiyyat şəhadətnaməsi // Dərman vasitələrinin dövlət reyestri: sayt. URL https://grls.rosminzdrav.ru/Grls_View_v2.aspx?routingGuid=b320fb0c-316f-4c89-8c4b-1f5da8fd31f0 (müraciət tarixi: 01.12.2024).

⁹ Rusiya Federasiyası Hökumətinin 23.11.2020-ci il tarixli 3073-p № -li sərəncamı // Hüquqi məlumatların rəsmi internet-portali: sayt. URL: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/>

¹⁰ Rusiya Federasiyası Hökumətinin 31.12.2020-ci il tarixli 3718-p № -li sərəncamı // Online məəcəllələr. Mülki məəcəllə: sayt. URL: <https://gkrfkod.ru/zakonodatelstvo/rasporjazhenie-pravitelstva-rf-ot-31122020-n-3718-r/> (müraciət tarixi: 13.02.2025).

RF Mülki Məcəlləsinin 1360-cı maddəsi çərçivəsində patent sahibinin icazəsi olmadan ixtiraların istifadəsinə dair sərəncamların verilməsi praktikası yer alır.

5. EA № 32239 – bu ixtira, remdesivir birləşməsinin müəyyən S-izomerinə (düsturun 1-ci bəndi), onun əsasında olan farmasevtik kompozisiyaya (düsturun 2-ci bəndi) və bu birləşmənin virus infeksiyasının müalicəsi üçün və dərman vasitəsinin istehsalı üçün istifadəsinə (düsturun 3–6-cı bəndləri) aiddir.
6. EA № 28742 – bu ixtira, virus xəstəliklərin müalicəsində vasitə kimi istifadə olunan remdesivir də daxil olmaqla nükleosid fosforamidatları əldə etmək üçün ara birləşməyə (düsturun 1–4-cü bəndləri) aiddir.

Eyni zamanda, 1 aprel 2021-ci ildə GILEAD PHARMASSET LLC («QİLEAD FARMASSET, LLK») və GILEAD SCIENCES INC. («QİLEAD SAYENSİZ, İNK.») tərəfindən RF Ali məhkəməsinə göstərilən sərəncamın etibarsız tanınması haqqında ərizə verilib. Məhkəmə iclası 27 may 2021-ci ildə baş tutub. Məhkəmə iclasının nəticələrinə əsasən, RF AM ərizənin təmin edilməsindən imtina etmək qərarını qəbul edib¹¹.

Bundan sonra RF Hökumətinin 28.12.2021-ci il tarixli 3915-p № -li sərəncamı¹² ilə «Farmasintez» Səhmdar Cəmiyyətinə «QAYLİD SAYENSİZ, İNK.» (US) şirkətinə məxsus EA № 25252, EA № 25311 və EA № 29712 Avrasiya patentləri ilə qorunan, «CİLİD SAYENS, İNK.» (US) şirkətinə məxsus EA № 20659, EA № 32239 və EA № 38141 Avrasiya patentləri ilə, eləcə də «CİLİD FARMASSET, LLK.» (US) şirkətinə məxsus EA № 28742 Avrasiya patenti ilə qorunan ixtiralar «QAYLİD SAYENSİZ, İNK.» (US) şirkətinin, «CİLİD SAYENS, İNK.» (US) şirkətinin, «CİLİD FARMASSET, LLK.» (US) şirkətinin razılığı olmadan RF əhalisini «Remdesivir» beynəlxalq patentləşdirilməmiş adı olan dərman preparatları ilə təmin etmək məqsədi ilə məqsədilə bir il müddətinə istifadə edilməsinə təkrar icazə verilmişdir.

Həmçinin RF Hökumətinin 05 mart 2022-ci il tarixli 429-p № -li sərəncamı¹³ ilə «R-Farm» Səhmdar Cəmiyyətinə EA № 25252, EA № 25311 və EA № 29712 Avrasiya patentləri (patent sahibi – «QAYLİD SAYENSİZ, İNK.» (US)), EA № 20659, EA № 32239 və EA № 38141 Avrasiya patentləri (patent

sahibi – «CİLİD SAYENS, İNK.» (US)), eləcə də EA № 28742 Avrasiya patenti ilə (patent sahibi – «CİLİD FARMASSET, LLK.» (US)) ilə qorunan ixtiralar patent sahiblərinin razılığı olmadan RF əhalisini «Remdesivir» beynəlxalq patentləşdirilməmiş adı olan dərman preparatları ilə təmin etmək məqsədi ilə məqsədilə 31 dekabr 2022-ci ilədək istifadə edilməsinə icazə verilmişdir.

Həmçinin RF Hökumətinin 27.12.2023-cü il tarixli 3937-p № -li sərəncamı¹⁴ ilə aktiv komponent olaraq Beynəlxalq Patentləşdirilməmiş Adı «Semaqlutid» ilə birləşməni daxil edən Ozempik® dərman preparatına, istehsalçı Novo Nordisk, dair «Qerofarm» MMC və «Promomed Rus» MMC şirkətlərinə № 2401276, № 2421238, № 2434019, № 2643515, № 2657573, № 2768283, № 2777600 Rusiya patentləri ilə qorunan ixtiralar 31 dekabr 2024-cü ilədək istifadə edilməsinə icazə verilmişdir.

Yuxarıdakılardan irəli çıxaraq, RF Mülki Məcəlləsinin 1360-cı maddəsi çərçivəsində patent sahibinin icazəsi olmadan ixtiraların istifadəsinə dair sərəncamların verilməsi praktikası yer alır.

Patent hüququ obyektlərindən istifadə edilmədikdə, qanunvericilik müstəsna hüquqların məhdudlaşdırılması mexanizmlərini də nəzərdə tutur.

Qeyd etmək olar ki, aktiv inqrediyent kimi remdesiviri daxil edən Vekluri® dərman vasitəsi üçün altı patent verilmişdir. Bu ixtiralar Markuş strukturuna, selektiv ixtiraya, farmasevtik kompozisiyalarına, əldəetmə üsullarına aiddir, yəni ixtiraçılara maraqlarını qorumaq üçün verilən bütün vasitələrdən istifadə olunur ki, bu da «yeniləmə strategiyası» kimi bir mexanizmin reallaşdırılmasının vacibliyini bir daha göstərir [4].

Paris Konvensiyasının 5-ci maddəsinin A (2) bəndinə¹⁵ əsasən, hər bir iştirakçı ölkə patent tərəfindən verilmiş müstəsna hüququn həyata keçirilməsi nəticəsində yarana biləcək sui-istifadələrin, məsələn, ixtiranın istifadə edilməməsi halının qarşısını almaq üçün icbari lisenziyaların verilməsini nəzərdə tutan qanunvericilik tədbirləri görmək hüququna malikdir.

Bu müddəalar RA Mülki Məcəlləsinin 1362-ci maddəsində tətbiq edilmişdir ki, hansı ki, ixtiraya müstəsna hüquqların həyata keçirilməsi nəticəsində yaranan sui-istifadələrin, məsələn, ixtiranın istifadə edilməməsi halının qarşısını

¹¹ RF Ali Məhkəməsinin qərarı. АКПИ21–303 № -li iş // Leqalakt – Rusiya Federasiyasının qanunları, məəcəlləri və normativ-hüquqi aktları: hüquqi məlumat sistemi. URL: <https://legalacts.ru/sud/reshenie-verkhovnogo-suda-rf-ot-27052021-n-akpi21-303/?ysclid=m7vx27a7tt446181931> (müraciətin tarixi: 13.02.2025).

¹² Rusiya Federasiyası Hökumətinin 28.12.2021-ci il tarixli 3915-p № -li sərəncamı // Rusiya Hökuməti: sayt. URL: <http://government.ru/docs/all/138755/> (müraciətin tarixi: 13.02.2025).

¹³ Rusiya Federasiyası Hökumətinin 05.03.2022-ci il tarixli 429-p № -li sərəncamı // Rusiya Hökuməti: sayt. URL: <http://government.ru/docs/all/139592> (müraciətin tarixi: 13.02.2025).

¹⁴ RF Hökumətinin 27.12.2023-cü il tarixli 3937-p № -li sərəncamı // Hüquqi məlumatların rəsmi internet-portalı: sayt. URL: <http://publication.pravo.gov.ru/document/>

¹⁵ Sənaye mülkiyyətinin qorunması üzrə konvensiya (20.03.1883-cü ildə Parisdə bağlanmışdır) (02.10.1979-cu il tarixli red) // «KonsultantPlyus» Sorğu-hüquq sistemi: sayt. URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_5111/ (müraciətin tarixi: 13.02.2025).

RF asılı ixtira üçün icbari lisenziyanın verilməsinin ilk hadisəsi «Nativa» «Seljin» qarşı işdir.

almağa yönəldilmişdir. RF Mülki Məcəlləsinin 1362-ci maddəsi üzrə məhdudiyyət icbari lisenziyanın verilməsi ilə əlaqədardır.

RF Mülki Məcəlləsinin 1362-ci maddəsinin 1-ci bəndi ilə nəzərdə tutulmuşdur ki, ixtira və ya sənaye nümunəsi patentin verildiyi gündən dörd il ərzində, faydalı model isə – patentin verildiyi gündən üç il ərzində patent sahibi tərəfindən istifadə edilmərsə və ya kifayət qədər istifadə edilmərsə, bu da bazarda müvafiq malların, işlərin və ya xidmətlərin kifayət qədər təklif edilməməsinə səbəb olursa, belə ixtiradan, faydalı modeldən və ya sənaye nümunəsindən istifadə etmək istəyən və istəyən hər hansı bir şəxs, patent sahibi bu şəxslə müəyyən edilmiş təcrübəyə uyğun şərtlərlə lisenziya müqaviləsi bağlamaqdan imtina etdiyi halda, patent sahibinə RF ərazisində ixtiradan, faydalı modeldən və ya sənaye nümunəsindən istifadə etmək üçün icbari sadə (müstəsna olmayan) lisenziyanın verilməsi barədə iddia ilə məhkəməyə müraciət etmək hüququna malikdir. İddia tələbində bu şəxs ona belə lisenziyanın verilməsi üçün təklif etdiyi şərtləri, o cümlədən ixtiranın, faydalı modelin və ya sənaye nümunəsinin istifadə həcmi, ödənişlərin ölçüsünü, qaydasını və müddətini göstərməlidir.

Beləliklə, patent hüququ obyektlərindən istifadə edilmədikdə, qanunvericilik müstəsna hüquqların məhdudlaşdırılması mexanizmlərini də nəzərdə tutur [5].

RF Mülki Məcəlləsinin 1362-ci maddəsinin 1-ci bəndi üzrə icbari lisenziyanın verilməsinin nümunəsi 25.09.2023-cü il tarixli A40–185112/2022 № -li qərardır¹⁶. Doqquzuncu arbitraj apelyasiya məhkəməsi, «Trikafta» dərman preparatı üçün bir sıra patentlərin patent sahibi olan Vertex farmasevtik şirkətinə (Beynəlxalq patentləşdirilməmiş adı: «İvakaftor» + «Tezakaftor» + «Eleksakaftor», «İvakaftor») RF Mülki Məcəlləsinin 1362-ci maddəsinin 1-ci bəndi (patentlərin kifayət qədər istifadə edilməməsi) çərçivəsində Rusiyanın «MİK» farmasevtik şirkətinə sadə (müstəsna olmayan) lisenziya verməsi öhdəliyini vermişdir [6].

Əlavə olaraq, bu maddə ilə «asılı ixtiralara» qoyulan məhdudiyyətlər nəzərdə tutulur.

RF Mülki Məcəlləsinin 1362-ci maddəsinin 2-ci bəndi göstərir ki, patent sahibi müəyyən edilmiş təcrübəyə uyğun şərtlərlə lisenziya müqaviləsi bağlamaqdan imtina edən başqa patentin (birinci patentin) sahibinin ixtira və ya faydalı modelə olan hüquqlarını pozmadan müstəsna hüququ olan ixtiradan istifadə edə bilmərsə, patentin

(ikinci patentin) sahibi RF ərazisində birinci patent sahibinin ixtirasından və ya faydalı modelindən istifadə etmək üçün icbari sadə (müstəsna olmayan) lisenziyanın verilməsi barədə birinci patent sahibinə qarşı iddia ilə məhkəməyə müraciət etmək hüququna malikdir. İddia tələbində ikinci patent sahibinin ona belə lisenziyanın verilməsi üçün təklif etdiyi şərtlər, o cümlədən ixtiranın və ya faydalı modelin istifadəsi, ödənişlərin ölçüsü, qaydası və müddəti göstərilməlidir. Belə asılı ixtiraya müstəsna hüququ olan bu patent sahibi sübut etsə ki, həmin ixtira əhəmiyyətli texniki nailiyyət təşkil edir və birinci patentin sahibinin ixtirası və ya faydalı modeli ilə müqayisədə əhəmiyyətli iqtisadi üstünlüklərə sahibdir, məhkəmə ona icbari sadə (müstəsna olmayan) lisenziyanın verilməsi barədə qərar çıxaracaq. Bu lisenziyadan əldə edilmiş, birinci patentlə qorunan ixtiradan istifadə hüququ ikinci patentin özgəninkiləşdirilməsi istisna olmaqla, digər şəxslərə verilə bilməz.

RF-də asılı ixtira üçün icbari lisenziyanın verilməsinin ilk hadisəsi «Nativa» «Seljin» qarşı işdir¹⁷.

İcbari lisenziyanın verilməsi RF patentinə patent sahibi «Seljin Korporeyşn» şirkəti olan 2595250 № -li ixtira üçün baş vermişdir. Asılı patent qismində RF 2616976 № -li patenti çıxış edirdi, patent sahibi Mixaylov Oleq Rostislavoviç.

Göstərilənlərdən görünür ki, icbari lisenziyalasdırma mexanizmi nadir hallarda istifadə olunur. Onun mürəkkəbliyi səbəbi ilə kütləvi qaydada istifadə edilməsi mümkün deyil. Faktiki olaraq, bu mexanizm ümumi bir qaydanı təşkil edə bilməz, çünki əsasən dövlətin müdafiəsi və təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, vətəndaşların həyat və sağlamlığının qorunması ilə əlaqəli müəyyən hallarda tək-tək tətbiqi nəzərdə tutur və bu nadir tətbiq patent sahibinin, digər şəxslərin və bütövlükdə cəmiyyətin maraqları arasında ağlabatan tarazlıq təmin edir [7, 8].

Məhz buna görə Rusiya Federasiyası Prezidentinin 15.02.2024-cü il tarixli 122 № -li¹⁸ Fərmanı ilə Rusiya Federasiyasının iqtisadi təhlükəsizliyini təmin etmək məqsədilə iqtisadi inkişaf və integrasiya üzrə hökumət komissiyası nəzdində fəaliyyət göstərən ixtiraların, faydalı modellərin və sənaye nümunələrinin istifadəsi məsələləri üzrə altkomissiya yaradılmışdır.

Əlavə olaraq Rusiya Federasiyası Hökumətinin «Rusiya Federasiyasının iqtisadi təhlükəsizliyini təmin etmək məqsədilə iqtisadi inkişaf və integrasiya üzrə hökumət komissiyası nəzdində ixtiraların, faydalı modellərin və sənaye nümunələrinin

¹⁶ 25.09.2023-cü il tarixli 09АП-47957/2023-ГК № -li qərar // Elektron ədalət: sayt. URL: https://kad.arbitr.ru/Document/Pdf/0a497aee-9564-4487-a140-8d1e17fcb0/78514371-8c45-48ef-a5ba-e77b4fd29f1b/A40-185112-2022_20230925_Postanovlenie_apellyacionnoj_instancii.pdf?isAddStamp=True (müraciətin tarixi: 13.02.2025).

¹⁷ Moskva arbitraj məhkəməsinin 08.06.2018-ci il tarixli A40–71471/17 № -li qərarı // Elektron ədalət: sayt. URL: https://kad.arbitr.ru/Document/Pdf/322413fa-38a7-4085-9cc7-3c8ff9fd7d92/52f9f137-5148-49ed-821a-84a755a24b44/A40-71471-2017_20180608_Resheniya_i_postanovleniya.pdf?isAddStamp=True (müraciətin tarixi: 19.12.2024).

¹⁸ RF Prezidentinin Rusiya Federasiyasının iqtisadi təhlükəsizliyini təmin etmək məqsədilə ixtiraların, faydalı modellərin və sənaye nümunələrinin istifadəsi haqqında qərar qəbul edilməsinin qaydasının təkmilləşdirilməsi haqqında 15.02.2024-cü il tarixli 122 № -li Fərmanı // Hüquqi məlumatların rəsmi internet-portalı: sayt. URL: <http://publication.pravo.gov.ru/document/00012024021500167?ysclid=m2eq5lx24n172155517> (müraciətin tarixi: 13.02.2025).

istifadəsi məsələləri üzrə altkomissiya haqqında» 27.03.2024-cü il tarixli 380 № -li¹⁹ qərar və

Rusiya Federasiyası Hökumətinin Rusiya Federasiyasının iqtisadi təhlükəsizliyini təmin etmək məqsədilə İqtisadi inkişaf və integrasiya üzrə hökumət komissiyası nəzdində İxtiraların, faydalı modellərin və sənaye nümunələrinin istifadəsi məsələləri üzrə altkomissiyanın tərkibinin təsdiq edilməsi haqqında 17.04.2024-cü il tarixli 953-p № -li sərəncamı verilmişdir.

Altkomissiyanın sədri – Rusiya Federasiyasının iqtisadi inkişaf naziri, altkomissiyanın tərkibi – Rusiya İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin, Rusiya Sənaye və Ticarət Nazirliyinin, Federal Antiinhisar Xidməti, Rospatentin nümayəndələri.

Altkomissiyanın vəzifələri:

a) ixtiraların, faydalı modellərin, sənaye nümunələrinin patent sahiblərinin razılığı olmadan istifadəsi üçün ərizələrə baxılması;

b) ixtiraların, faydalı modellərin və sənaye nümunələrinin patent sahiblərinin razılığı olmadan istifadəsinə dair qərarların hazırlanması, bu barədə onlara ən qısa müddətdə məlumat verilməsi və onlara mütənasib kompensasiya ödənilməsi.

Yaradılan mexanizm RF Mülki Məcəlləsinin normasının tətbiqi imkanını optimallaşdırır. Altkomissiya xarici patent sahibləri tərəfindən ixtiralarından, faydalı modellərdən, sənaye nümunələrindən istifadə etmək hüququndan əsassız olaraq məhrum edilən Rusiya şirkətləri üçün «bir pəncərə» prinsipi üzrə fəaliyyət göstərir.

Ümumi qaydada hər hansı şəxsin patentindən istifadə hüququnun əldə edilməsi mexanizmi belə görünür. Nizamnamə kapitalında Rusiya Federasiyasının, Rusiya Federasiyasının subyektlərinin, bələdiyyə təşkilatlarının və (və ya) Rusiya Federasiyası vətəndaşlarının birbaşa və ya dolay (üçüncü şəxslər vasitəsi ilə) iştirakının payı 75 %-dən çox olan şirkət, hüququ sahibinə ixtira, faydalı model və ya sənaye nümunəsindən istifadə etmək hüququ vermək xahişi ilə müraciət edir. Rədd cavabı gəldikdə və ya cavab verilmədikdə, sahibkar patent sahibinin razılığı olmadan, onun bu barədə ən qısa müddətdə məlumatlandırılması və ona mütənasib kompensasiyanın ödənilməsi şərti ilə müvafiq istifadə hüquqlarını əldə etmək üçün altkomissiyaya müraciət edir.

Rusiya Federasiyasının İqtisadi İnkişaf Nazirliyinə təqdim olunan ərizəyə aşağıdakılar daxil edilir:

- ərizəçi haqqında məlumat;
- ixtiraların, faydalı modellərin və sənaye nümunələrinin patent sahibinin razılığı olmadan, onun bu barədə ən qısa müddətdə məlumatlandırılması və ona mütənasib kompensasiyanın ödənilməsi şərti ilə, istifadə edilməsi haqqında müraciət;
- təsvir olunan məhsula aid patentlər haqqında məlumat;
- patent sahibi haqqında məlumat;

- ərizəçinin ixtiradan, faydalı modeldən, sənaye nümunəsindən istifadə hüquqlarının müəyyən edilmiş təcrübəyə uyğun şərtlərlə təqdim edilməsi və patent sahibinin bu cür istifadə hüquqlarının verilməsindən imtina etməsi və ya patent sahibindən 30 günlük müddətdə cavab almaması barədə patent sahibinə müraciəti barədə məlumat;
- ixtiranın, faydalı modelin, sənaye nümunəsinin istifadəsi üçün iqtisadi və istehsal imkanlarının mövcudluğu və bu cür istifadənin hüquqi məhdudiyyətlərinin olmaması barədə məlumat;
- ərizəçinin patent sahibinə kompensasiya ödəmək öhdəlikləri barədə məlumat;
- ərizəçinin bəyan edilən ixtiralarından, faydalı modeldən, sənaye nümunəsindən istifadə edərək istehsal etməyi (yerinə yetirməyi, göstərməyi) planlaşdırdığı mallar (işlər, xidmətlər) haqqında məlumat, eləcə də planlaşdırılan qiymətlər haqqında məlumat.

Rospatentin funksiyası əqli fəaliyyətin nəticələrindən istifadə haqqında qərarı dəstəkləməyin mümkünlüyü və ya mümkünsüzlüyü haqqında məsələ üzrə təklifləri daxil edən nəticəni hazırlamaqdan ibarətdir. Əqli mülkiyyət üzrə federal xidmət öz rəyində həmçinin barələrində ərizə verilmiş ixtiranın, faydalı modelin, sənaye nümunəsinin hüquqi qorunmasının müddəti, onların ərizəçi tərəfindən bəyan edilmiş malların istehsalı, işlərin görülməsi və xidmətlərin göstərilməsi üçün yetərliliyi barədə məlumatları göstərir.

Qərarın hazırlanması prosesində ərizəçinin tələb olunan texnologiyadan istifadə etmək üçün iqtisadi və istehsal imkanları yoxlanılır. Bundan əlavə, belə ixtira, faydalı model və ya sənaye nümunəsi, substitut-malların artıq istifadə olunduğu Rusiya bazarında malların olması barədə nəticə çıxarılır. Bundan əlavə, təklif olunan məhsulların istehsalı üçün tələb olunan patentlərin düzgünlüyü, rəqabət vəziyyəti və bəzi hallarda – müvafiq əmtəə bazarında qiymətlərin qoyulması təhlil edilir. Xüsusi diqqət müvafiq sahə üçün texnologiyanın əhəmiyyətinə yetirilir. Müraciətin kollegial yoxlanılması zamanı hakimyyət orqanlarının yarısı və ya daha çoxu təklif olunan qərarı dəstəkləyirsə, qərar altkomissiyaya təqdim olunur.

Altkomissiyanın işi zamanı 2024-cü ildə iki sərəncam çıxarılmışdır, hər ikisi də Beynəlxalq Patentləşdirilməmiş Adı «Semaqlutid» olan maddəyə aiddir:

1. 15.11.2024-cü il tarixli 3286-p № -li sərəncam²⁰, həmin sərəncama əsasən, «PSK Farma» Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinə «NOVO NORDISK A/S» (DK) şirkətinə məxsus 2421238, 2434019, 2643515, 2657573, 2768283, 2777600 № -li Rusiya patentləri (RU) ilə qorunan ixtiralarından 31 dekabr 2025-ci ilədək «NOVO NORDISK A/S» (DK) şirkətinin razılığı olmadan Rusiya Federasiyasının əhalisini Beynəlxalq patentləşdirilməmiş adı «Semaqlutid» olan dərman preparatları ilə təmin etmək məqsədi ilə istifadə etməyə icazə verilir.

¹⁹ RF Hökumətinin «Rusiya Federasiyasının iqtisadi təhlükəsizliyini təmin etmək məqsədilə İqtisadi inkişaf və integrasiya üzrə hökumət komissiyası nəzdində İxtiraların, faydalı modellərin və sənaye nümunələrinin istifadəsi məsələləri üzrə altkomissiya haqqında» 27.03.2024-cü il tarixli 380 № -li qərarı // Hüquqi məlumatların rəsmi internet-portali: sayt. URL: <http://publication.pravo.gov.ru/document/>

²⁰ RF Hökumətinin 15.11.2024-cü il tarixli 3286-p № -li sərəncamı // Hüquqi məlumatların rəsmi internet-portali: sayt. URL: <http://publication.pravo.gov.ru/document/>

2. 21.12.2024-cü il tarixli 3930-p № -li sərəncam²¹, həmin sərəncama əsasən, «PROMOMED RUS» Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinə «NOVO NORDISK A/S» (DK) şirkətinə məxsus 2421238, 2434019, 2643515, 2657573, 2768283, 2777600 № -li Rusiya patentləri (RU) ilə qorunan ixtiralarından 31 dekabr 2025-ci ilədək «NOVO NORDISK A/S» (DK) şirkətinin razılığı olmadan Rusiya Federasiyasının əhalisini Beynəlxalq patentləşdirilməmiş adı «Semaqlutid» olan dərman preparatları ilə təmin etmək məqsədi ilə istifadə etməyə icazə verilir.

Semaqlutid qlükaqonabənzər peptid-1 reseptorunun agonistidir, 2021-ci ildə ABŞ-da təsdiqlənmişdir. Preparat şəkərli diabetdən əziyyət çəkən və diabet olmayan piylənməsi olan pasiyentlərdə bədən çəkisinin azalmasına imkan verir və insulin ifrazını stimullaşdıraraq və qlükaqon ifrazını inhibə edərək glisemik nəzarəti effektiv şəkildə yaxşılaşdırır [9]. Rusiya Federasiyası Hökuməti tərəfindən semaqlutidə dair sərəncamların qəbul edilməsi Rusiyanın farmşirkətlərinə 2024-cü ildə semaqlutidin daxili bazarının təxminən 100%-ni tutmağa imkan verdi [10].

İxtiraların, faydalı modellərin və sənaye nümunələrinin patent sahiblərinin razılığı olmadan, onları bu barədə ən qısa müddətdə xəbərdar etməklə və onlara mütənasib kompensasiya ödəməklə, istifadə edilməsi barədə ərizələrin hazırlanmasında ərizəçilərin yol verdiyi əsas səhvlər aşağıdakılardır:

Rospatentin funksiyası əqli fəaliyyətin nəticələrindən istifadə haqqında qərarı dəstəkləməyin mümkünlüyü və ya mümkünsüzlüyü haqqında məsələ üzrə təklifləri daxil edən nəticəni hazırlamaqdan ibarətdir.

1. Aparılmış axtarışın natamamlığı:

- Avrasiya patent idarəsinin patent sənədləri nəzərə alınmayıb;
- asılı patentlər nəzərə alınmayıb;
- patentlərin etibarlıq müddəti, o cümlədən müstəsna hüququn uzadılması nəzərə alınmaqla düzgün müəyyənəşdirilməyib.

2. Axtarış mövzusunun səhv təyin edilməsi

Rusiya Federasiyasının İqtisadi İnkişaf Nazirliyinə bütün zəruri tələblərə riayət etməklə təqdim edilmiş və baxılmasında iştirak edən hakimiyyət orqanlarının yarısından çoxu tərəfindən dəstəklənən düzgün tərtib edilmiş ərizə 40 iş günü ərzində altkomissiyaya təqdim ediləcəkdir (bu müddət hakimiyyət orqanlarından birinin xüsusi xahişi daxil olduğu halda 30 gündən çox olmayaraq uzadıla bilər).

Altkomissiyanın işi dost olmayan dövlətlərin hərəkətləri ilə pozulmuş hüquq sahibləri və texnologiya istifadəçiləri arasında olan münasibətlərdə maraqlar balansını bərpa etməyə imkan verəcəkdir.

Nəticələr

Beləliklə, RF patent sahibinin razılığı olmadan patent hüquqlarının məhdudlaşdırılmasını həyata keçirmək üçün hüquqi baza mövcuddur və tətbiq olunur. Bununla belə icbari lisenziyalasdırma mexanizmi mürəkkəb və uzunmüddətli olduğu üçün tək-tək hallarda istifadə olunur. Bazarda kifayət qədər həcmi olmayan dərman preparatlarına olan tələbatı ödəmək üçün ən optimal hal-hazırda RF Mülki Məcəlləsinin 1360-cı maddəsinin tətbiqi mexanizmdir, hansı ki, dövlətin müdafiəsi və təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, vətəndaşların həyat və sağlamlığının qorunması ilə əlaqədar zəruri hallarda tətbiq olunur. Bu mexanizmi reallaşdırmaq üçün Rusiya Federasiyasının iqtisadi təhlükəsizliyini təmin etmək üçün ixtiraların, faydalı modellərin və sənaye nümunələrinin istifadəsi ilə bağlı altkomissiya yaradılmışdır, hansı ki, 2024-cü ildə patent sahiblərinin razılığı olmadan ixtiraların, faydalı modellərin, sənaye nümunələrinin istifadəsi haqqında bir neçə müraciəti nəzərdən keçirmiş və «Semaqlutid» BPA aid ixtiraların istifadəsinə dair iki müsbət qərar hazırlamışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, RF Mülki Məcəlləsinin 1360-cı maddəsinin mexanizminin tətbiqi məcburi zəruri tədbirdir, hansı ki, yalnız patent sahibinin ərizəçinin müraciətindən sonra ixtiradan, faydalı modeldən, sənaye nümunəsindən istifadə hüquqlarından imtina etməsi və ya belə müraciətə cavab verilməməsi barədə məlumat təsdiqləndikdən sonra tətbiq olunur. Ərizəçilərin altkomissiya üçün ərizə tərtib edərkən ən çox yolverilən səhvlər təhlil edilmişdir və qənaəətə gəlinmişdir ki, onların hamısı patent axtarışının düzgün aparılmaması ilə əlaqədardır – axtarış mövzusu düzgün müəyyənəşdirilməyib və ya axtarış tam həcmdə aparılmayıb.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Залесов, А. Патентное право как монопольное промышленное право патентовладельца-инвестора / А. Залесов // Интеллектуальная собственность. Промышленная собственность. – 2021. – № 12. – С. 49–58.
2. Вороженич, А. С. Пределы осуществления и защиты исключительного права патентообладателя: Монография / А. С. Вороженич. – Москва: Статут, 2018. – 318, [1] с. – (Statut Publishers).; ISBN 978–5–8354–1410–9.
3. Глобальная комиссия по ВИЧ и законодательству: доступ к жизненно необходимым лекарственным средствам. Обзорный документ для гражданского сообщества // HIV and the Law: сайт. – URL: <https://hivlawcommission.org/wp-content/uploads/2017/06/HIV-and-the-Law-Access-to-Essential-Medicines-Fact-Sheet-Russian.pdf> (дата обращения: 13.02.2025).
4. Полякова, А. А. Стратегия обновления и применение изобретения по определенному назначению /

²¹ RF Hökumətinin 21.12.2024-cü il tarixli 3930-p № -li sərəncamı // Hüquqi məlumatların rəsmi internet-portalı: sayt. URL: <http://publication.pravo.gov.ru/document/>

Bazarda kifayət qədər həcmi olmayan dərman preparatlarına olan tələbatı ödəmək üçün ən optimal hal-hazırda RF Mülki Məcəlləsinin 1360-cı maddəsinin tətbiqi mexanizmidir, hansı ki, dövlətin müdafiəsi və təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, vətəndaşların həyat və sağlamlığının qorunması ilə əlaqədar zəruri hallarda tətbiq olunur.

- A. A. Полякова, Н. Б. Лысков // Патенты и лицензии. Интеллектуальные права. – 2024. – № 8. – С. 21–29.
5. Гюльбасарова, Е. В. Изъятия из патентной монополии / Е. В. Гюльбасарова // Журнал Суда по интеллектуальным правам. – 2023. – № 3 (41). – С. 17–24.
 6. Балашова, А. И. Сроки истребования принудительных лицензий в связи с неиспользованием или недостаточным использованием запатентованного объекта / А. И. Балашова // Журнал Суда по интеллектуальным правам. – 2024. – № 2 (44). – С. 246–256
 7. Еременко, В. И. Исключения из патентной монополии в соответствии с частью четвертой ГК РФ / В. И. Еременко // Законодательство и экономика. – 2008. – № 8. – С. 28–34.
 8. Галковская, В. Г. Заявки на изобретения, относящиеся к производным известных веществ: новый взгляд / В. Г. Галковская, Н. Б. Лысков, А. А. Полякова, Т. Е. Криворучко // Патенты и лицензии. Интеллектуальные права. – 2019. – № 8. – С. 24–37.
 9. Шабутдинова, О. Р. Семаглутид – эффективность в снижении веса и побочные эффекты при применении по данным исследований SUSTAIN, PIONEER, STEP / О. Р. Шабутдинова, А. Р. Даутов, А. А. Самков, А. В. Кононенко, А. Ф. Саргалиев, А. Р. Давлетшин, П. А. Андресова, К. Р. Зарбеева, Д. А. Торшхоева, У. А. Рахмонкулов, А. А. Афанасьев // Проблемы эндокринологии. – 2023. – № 69 (3). С. 68–82. – DOI: 10.14341/probl13197.
 10. Колесникова, В. «Оземпик» наш: как российская фарма заработала 10 млрд рублей на западном хите // Forbes, 24 февраля 2025, – URL: <https://www.forbes.ru/biznes/531357-ozempik-nas-kak-rossijskaa-farma-zarabotala-10-mlrd-rublej-na-zapadnom-hite> (дата обращения: 24.02.2025).

мүавини (Moskva, Berejkovskaya sahil küçəsi, ev 30, korp. 1); ORCID <https://orcid.org/0009-0005-2238-6420>, SPIN-kodu: 1987–4039; apolyakova@rupto.ru

Nikolay Borisoviç Lyskov, «Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut» federal dövlət büdcə müəssisəsinin Kimya, tibb və biotexnologiya mərkəzinin rəisi (Moskva, Berejkovskaya sahil küçəsi, ev 30, korp. 1); SPIN-kodu: 9975–5097; otd1463@rupto.ru

References

1. Zalesov, A. (2021), "Patent law as a monopoly industrial right of the patent owner-investor", *Intellectual property*. Industrial property, no 12, pp. 49–58.
2. Vorozhevich, A. S. (2018), *Predely osushchestvleniya i zashchity isklyuchitel'nogo prava patentoobladatelya* [Limits of the exercise and protection of the exclusive right of the patent holder], Statut, Moscow, Russia.
3. Global Commission on HIV and the Law: Access to life-saving medicines. Overview document for the civil society, available at: <https://hivlawcommission.org/wp-content/uploads/2017/06/HIV-and-the-Law-Access-to-Essential-Medicines-Fact-Sheet-Russian.pdf> (Accessed: 13 February 2025).
4. Polyakova, A. A. and Lyskov, N.B. (2024), "The strategy of updating and application of the invention for a specific purpose", *Patents and Licenses. Intellectual Rights*, no 8, pp. 21–29.
5. Giulbasarova, E. V. (2023), "Exceptions to patent monopoly", *Journal of the Intellectual Property Rights Court*, no 3 (41), pp. 17–24.
6. Balashova, A. I. (2024), "Time limits for requesting compulsory licenses based on non-working or insufficient working of a patented object", *Journal of the Intellectual Property Rights Court*, no 2 (44), pp. 246–256.
7. Eremenko, V. I. (2008), " Exceptions to the patent monopoly in accordance with Part Four of the Civil Code of the Russian Federation", *Zakonodatelstvo i ekonomika*, no 8, pp. 28–34.
8. Galkovskaya, V. G., Lyskov, N. B., et al (2019), "Applications for inventions relating to derivatives of known substances: a new perspective", *Patents and Licenses. Intellectual Rights*, no 8, pp. 24–37.
9. Shabutdinova, O. R., Dautov A.R., et all. (2023), "Semaglutide – effectiveness in weight loss and side effects when used according to studies by SUSTAIN, PIONEER, STEP", *Problems of Endocrinology*. no 69 (3), pp.68–82, DOI: 10.14341/probl13197.
10. Kolesnikova, V. (2025), "Our Ozempik: how Russian pharma earned 10 billion rubles on a Western hit", *Forbes*, 24 February 2025, available at: <https://www.forbes.ru/biznes/531357-ozempik-nas-kak-rossijskaa-farma-zarabotala-10-mlrd-rublej-na-zapadnom-hite> (Accessed: 24 February 2025).

Müəlliflər haqqında məlumat

Anna Anatolyevna Polyakova, «Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut» federal dövlət büdcə müəssisəsinin direktor

Information about authors

Anna A. Polyakova, Deputy Director of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb.,

30, bld.1); ORCID <https://orcid.org/0009-0005-2238-6420>, SPIN-code: 1987–4039; apolyakova@rupto.ru

Nikolay B. Lyсков, Head of the Center for Chemistry, Biotechnology and Medicine of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 24, bld. 12); SPIN-code: 9975–5097; otd1463@rupto.ru

Müəlliflər maraqlar toqquşmasının olmadığını bəyan edirlər.
The authors declare no conflict of interest.

Redaksiyaya 13.02.2025-ci ildə daxil olub
Resenziyalaşdırıldıqdan sonra 03.03.2025-ci ildə tamamlanıb
Nəşr üçün 04.03.2025-ci ildə qəbul edilib

Elmi məqalə

Original article

UOT 347.77.028.12:004.8

EDN: <https://elibrary.ru/dyxvim>

Süni intellekt texnologiyaları: patent ərizəsində açılma məsələləri

Olqa Lenarovna Alekseyeva[✉], Yuri Stanislavoviç Zaytsev

Federal sənaye mülkiyyəti institutu

[✉]OAlekseeva@rupto.ru

Annotasiya: süni intellektdən (Sİ) istifadə edən texnologiyaların sürətlə artması mütəxəssis tərəfindən belə ixtiraların həyata keçirilməsi üçün kifayət qədər dolğunluqla Sİ istifadə edən ixtiraların açıqlanması qaydalarının hüquqi tənzimlənməsini tələb edir. Özünüöyrədən alqoritminin tədrisinin spesifikasi barədə məlumat olmadan belə alqoritmin istifadəsinə əsaslanan ixtiranı həyata keçirmək mümkün deyil. Sİ-nin həyata keçirilməsi üçün hazır proqram modeli olmadıqda, ixtiranın təsvirində mütəxəssisin maşın təlimi üçün proqram yaza biləcəyi və onu öyrədə biləcəyi bir model yaratmaq üsulu haqqında məlumatların açıqlanması tələb olunur. Proqram məhsulu yaratmağa imkan verən Sİ haqqında məlumatlar arasında mütəxəssislər alqoritmin növünü və onun parametrlərini, istifadə olunan verilənlərin xarakteristikasını, verilənlərin toplanması metodlarını, məlumatların ilkin emalı mərhələsini, təlim metodlarını, çəkirlərin ilkinləşdirilməsini, verilənlərin daxil edilməsi prosesini, mövcud modellərin sazlanmasını və təkmilləşdirilməsini, modelin iş nəticələrinin sonrakı emalını və interpretasiyasını müəyyənləşdirirlər. Ən azı maşın təlimi alqoritminin girişinə daxil olacaq verilənlərlə onun çıxışında əldə ediləcək verilənlər arasındakı korrelyasiya açıqlanmalıdır. Lazımi məlumatlar dəsti alqoritmin növündən asılıdır. Lakin, Sİ istifadə edən ixtiraların açıqlanması qaydaları nə Rusiya, nə də xarici normativ sənədlərdə təsbit edilməmişdir. Deyilənlər tam şəkildə faydalı modellərə də aiddir. Müvafiq ərizələrə olan tələblərdə verilmiş ixtira və faydalı model ilə səciyyələndirilə bilən əlamətlərin natamam siyahıları istisnadır. İxtiranın, faydalı modelin həyata keçirilməsinin mümkün olması üçün ixtiraya, faydalı modelə patent verilməsi üçün ərizələrdə olması tələb olunan Sİ üçün spesifik minimum məlumatlar dəsti daha da öyrənilməli və təkmilləşdirilməlidir.

Açar sözlər: süni intellekt, süni neyron şəbəkəsi, ixtira, faydalı model, patent hüququ, açıqlama yetərliyi, qara qutu.

İstinad üçün: Alekseyeva O.L., Zaytsev Y. S. Süni intellekt texnologiyaları: patent ərizəsində açılma məsələləri // Vestnik FIPS. 2025. CİLD 4, № 1 (11) S. 24–31.

Minnətdarlıqlar: «Süni intellektin istifadəsinə əsaslanan ixtiralar, faydalı modellər üçün ərizə sənədlərində məlumatların açıqlanmasının tamlığı ilə bağlı problemlə məsələlərin tədqiqi» (ETİ şifrəsi 2-ΠΟ-2024) mövzusunda ETİ Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institutunun gəlir gətirən fəaliyyətindən əldə etdiyi vəsait hesabına aparılmışdır. Müəlliflər 2-ΠΟ-2024 tədqiqat işinin iştirakçıları Panko V.Y., Krılova D.F. və Salnikova M.Y. praktik material seçimi üçün təşəkkür edir. ETİ-nin növbəti mərhələsində bu praktik materialın üzərində aparılan birgə iş normativ hüquqi aktlara dəyişiklik etməyə dair təkliflər verməyə imkan verəcək.

Artificial intelligence technologies: disclosure issues in a patent application

Olga L. Alekseeva[✉], Yuriy S. Zaytsev

Federal Institute of Industrial Property

[✉]O.Alekseeva@rupto.ru

Abstract: the rapid growth of technologies using artificial intelligence (AI) requires legal regulation of the rules of disclosure of inventions that apply AI to allow the person skilled in the art to perform the invention. Without information on the details of the machine learning of a self-learning algorithm, it is impossible to perform an invention based on the use of such an algorithm. If a ready-made program model for implementing AI is not available, it will be necessary to disclose in the specification of the invention information about a method for creating a model from which a person skilled in the art can write and train a machine learning program. Disclosures for creating an AI software product will include, for those skilled in the art, the type of algorithm and its parameters, characterization of the data used, data collection methods, data preprocessing step, training methods, initialization of weights, data entry process, tuning and improvement of existing models, post-processing, and interpretation of model results. At a minimum, the correlation between the data input to the machine learning algorithm and the data output from the algorithm should be disclosed. The set of required disclosures depends on the type of algorithm. However, the rules for disclosure of inventions using AI are not specified in Russian or foreign regulatory documents. The above is fully applicable to utility models. The exception is the incomplete lists of features that may characterize the invention and utility model, which are given in the requirements for the respective applications. The minimum set of information specific to AI, the presence of which in applications for a patent for an invention, utility model is necessary to make it possible to realize the invention, utility model, requires further study and elaboration.

Keywords: invention, utility model, patent law, sufficiency of disclosure, AI, artificial neural network, black box.

For citation: Alekseeva O. L., Zaytsev Yu. S. Artificial Intelligence Technologies: Disclosure Issues in a Patent Application // Bulletin of Federal Institute of Industrial Property. 2025. Vol. 4, No 1(11): 24–31 (In Russ.).

Acknowledgements: R&D 2-PO-2024 was carried out at the expense of own funds of the Federal Institute of Industrial Property. The authors are grateful to the participants of R&D 2-PO-2024 V. Yu. Pan'ko, D. F. Krylov and M. Yu. Salnikov for providing extensive practical material, cooperation on which at the next stage of research work will allow to make proposals for amendments to normative acts.

Giriş

Patent hüququnun məlum həqiqəti ondan ibarətdir ki, ixtira üçün patent ixtiraçıya patent idarəsinin nümayəndəsi olduğu cəmiyyətə ixtiranı təqdim etdiyinə görə verilir¹. İxtiranın «sirrini açmağı öhdəsinə götürdüyü və bunun müqabilində bəzi hüquqlar əldə etdiyi cəmiyyətlə müqavilə bağladığı»-na dair ilk hüquqi konsepsiyalardan biri artıq XIX-cu əsrin sonlarında müzakirə edilirdi [1]. İxtiranın açıqlanmasının zəruriliyinin ənənəvi izahı bundan ibarət idi və ondan ibarətdir ki, hüquqlar patent sahibinə müəyyən müddətə verilir, bu müddət başa çatandan sonra da hər bir şəxs ixtiradan öz mülahizəsinə uyğun istifadə etmək imkanına sahib olmalıdır.

Beləliklə, ixtiranın açıqlanması tələbi, demək olar ki, patent hüququnun yaranması ilə eyni vaxtda yaranmışdır. Lakin, ixtiranın ərizədə müxtəlif dərəcədə detallarla açıqlanmasının düşüncəsi dərhal gəlməmişdi.

Müasir dünyada əksər ölkələrin qanunlarında nəzərdə tutulan tələbə əsasən, «ərizə və patent ixtiranı kifayət qədər aydın və tam şəkildə açıqlamalıdır ki, ixtiranın aid olduğu

texnika sahəsinin mütəxəssisi onu həyata keçirə bilsin» [2]. Təcrübədə isə ixtiranın «kifayət qədər aydın və tam şəkildə» açıqlanması tələbi ərizə sənədlərinin hazırlanması üzrə mövcud qaydalar toplusuna əsasən təqdim olunur və bunların arasında əsas sənəd - ixtiranın təsviridir. Lakin, açıqlamanın tamlığının hansı dərəcəsinin yetərli olacağı sualı uzun müddət tamamilə həll olunmamış qalmışdı. İxtiranın təsvirində verilmiş məlumatların dozalama imkanına yerli patent-hüquqi ədəbiyyatda ötən əsrin 90-cı illərində diqqət yetirilməyə başlandı [3]. İxtiranın təsviri ilə nou-hau arasındakı münasibətlik haqqında sualın qoyulması çərçivəsində müəlliflər ixtiranın təsvirində ixtiranın əhəmiyyətli əlamətlərinin mütləq açıqlanmasının zəruriliyinə və əhəmiyyətli əlamətlərdən kənarda olan məlumatların dozalanmasının mümkünliyinə diqqət çəkirdilər. Xüsusilə, qeyd olunurdu ki, metodla əlaqəli ixtiranın əhəmiyyətli əlamətləri olmayan metodun texnoloji parametrlərini göstərməyə və texniki nəticənin maksimum göstəricisinin əldə olunmasını təmin edən ixtiranın həyata keçirilməsinə dair nümunələr təqdim etməyə ehtiyac yoxdur. Qüvvədə olan qanunvericilik şəraitində verilən tövsiyələrin əsaslığını şərh etmədən yalnız onu qeyd edək ki, həmin dövrdə göstərilən məsələlərin müzakirəsi vacib bir addım idi, hansı ki, mütəxəssisləri ərizə sənədlərində ixtiranın

¹ Əqli mülkiyyətə giriş. Cenevrə: ÜƏMT, 1998. S. 7, b. 1.23.

açıqlanmasının tamlığını qiymətləndirmək problemini müzakirə etməyə yaxınlaşdırırdı.

İxtira ərizəsinin sənədlərində ixtiranın açıqlanmasının tamlığı (yetərliyi) məsələsi, hüquq tətbiqetmə təcrübəsinin təhlili ərizəçinin üçüncü şəxslərin hüquqlarını pozan ərizə tərtibi qaydalarına əməl etməməsinin patent sahibi üçün mənfəi nəticələrə səbəb olmadığını göstərdikdə yenidən ortaya çıxdı. İddia etmək üçün RF Mülki Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş əsaslar, təsvir ixtiranın mahiyyətini ixtiranın həyata keçirilməsi üçün kifayət qədər dolğunluqla açıqlamadığı təqdirdə patentin ləğv edilməsini nəzərdə tutmurdu². Qanunvericinin belə loyallaşması ona gətirib çıxardı ki, ixtiralar üçün patentlər tez-tez başdansovma tərtib edilmiş, aydın olmayan təsvirlərlə verilir, bu da faktiki olaraq üçüncü şəxslərin, ilk növbədə investorların və patentin iddia edilməsində maraqlı olan şəxslərin maraqlarının pozulmasına səbəb olurdu. Vəziyyət 2014-cü ildə RF Mülki Məcəlləsinə dəyişikliklər edilməsi ilə düzəldi³. Dəyişdirilmiş normalarla Rospatentin ərizə sənədləri ixtiranın mahiyyətinin açıqlanmasının yetərliyi tələbi ilə uyğun gəlmədiyi təqdirdə patent verməkdən imtina etmək haqqında qərar vermək hüququnu təsbit edildi (RF Mülki Məcəlləsinin 1387-ci maddəsinin 1-ci bəndinin ikinci bəndi). Bundan əlavə, ərizə sənədləri ixtiranın mahiyyətinin açıqlanmasının yetərliyi tələbi ilə gəlmədiyi təqdirdə, patentin etibarsız sayılması imkanı müəyyən edilmişdi (RF Mülki Məcəlləsinin 1398-ci maddəsinin 1-ci bəndinin 2-ci altbəndi)⁴.

Beləliklə, ixtira ərizələrinin sənədlərində və müvafiq olaraq patentlərdə ixtiraların açıqlanmasına olan tələblər, habelə ərizəçi tərəfindən bu tələblərə əməl edilməməsinin nəticələri 2014-cü ildən etibarən RF Mülki Məcəlləsində tam həll edilmiş hesab edilə bilər. Praktikada tələblərin tənzimlənməsi ərizəçiləri ixtira ərizələrinin sənədlərinin tərtib edilməsinə daha diqqətlə yanaşmağa məcbur etdi. Xüsusilə ixtiranın mahiyyətinin xüsusiyyətlərinə diqqət yetirmək lazımdır. İxtiranın həyata keçirilməsi nümunələrini düzgün təsvir etmək, o cümlədən ixtiranın təyinatını reallaşdırmaq imkanının düzgün sübutlarını, əsaslarını vermək və texniki nəticəyə nail olmaq da vacibdir.

Bu tələblərə riayət etmək ixtiraların biologiya və tətbiqi riyaziyyat kimi yeni, intensiv inkişaf edən sahələrə aid olduğu hallarda xüsusi çətinliklər yaradır. Qanunvericilər qarşısında yenidən ixtiranın açıqlanmasının dolğunluğuna olan tələbləri, lakin indi konkret sahələrdə olmaqla tənzimləmək vəzifəsi durur. Belə istiqamətlərdən biri də süni intellektin (Sİ) istifadəsinə əsaslanan ixtiraların açıqlanmasıdır.

Sİ xüsusiyyətləri

Sİ texnikanın müxtəlif sahələrində, insan həyat fəaliyyətinin digər sahələrində geniş istifadə olunan rəqəmsal texnologiyadır. Sİ innovativ həllər yaradarkən istifadə olunan və onların yaradılmasını stimullaşdıran ən vacib alətdir. Sİ istifadə edən ixtiralar üçün müraciətlərin sayı bütün dünyada sürətlə artır. Ümumdünya əqli Mülkiyyət Təşkilatının (ÜƏMT) məlumatına görə, 2016-cı ildən 2020-ci ilə qədər Sİ üçün patentlərin sayında artım 718% təşkil edib⁵. Həm Sİ istifadə edən ixtiraçılar, həm də patent idarələrinin ekspertləri belə ixtiraların patentlərdə necə açıqlanacağını anlamaq vacibdir. Sİ sahəsindən olan bir çox mütəxəssisin Sİ açıqlanmasının heç bir xüsusiyyətə malik olmaması, texnikanın bütün sahələri üçün vahid olması və ya ərizədə Sİ növünü və ya tipini və ya tətbiq olunan Sİ metodunu qeyd etməyin kifayət olmasına dair yayılmış fikri, səhvdir. Ayrı-ayrı hallarda bu xarakteristikanın kifayət etməsi mümkündür, lakin belə hallar qaydadan çox qaydalardan istisna olacaq.

Sİ-nin çoxsaylı tərifləri var. Onlardan QOST R 59277-2020 «Süni intellekt sistemləri. Süni intellekt sistemlərinin təsnifatı» daxil olan və milli standartların tələblərinə uyğun olaraq məhsulların dövlət sertifikatlaşdırma sistemində istifadə olunanı nəzərdən keçirək. QOST R 59277-2020 Sİ-yə «insanın koqnitiv funksiyalarını təqlid etməyə imkan verən (özünütəlim, əvvəlcədən təyin edilmiş alqoritmsiz həll yolları tapmaq və insayta nail olmaq daxil olmaqla) və verilənlərin emalının praktik əhəmiyyətli vəzifələrini yerinə yetirərkən ən azı insan əqli fəaliyyətinin nəticələri ilə müqayisə olunacaq nəticələr əldə etməyə imkan verən texnoloji həllər kompleksini» aid edir. Yuxarıda verilmiş, eləcə də bir çox başqa təriflər⁶ Sİ-nin insanın əqli fəaliyyətini təqlid etmək qabiliyyətini göstərir, lakin bu qabiliyyətin nə ilə təmin olunduğunu bildirmir, Sİ-nin təbiətini açıqlamır və ixtiranın açıqlanması üçün müəyyən edilmiş qaydaların ona necə tətbiq olunduğunu izah etmir.

Bununla belə həm Sİ sahəsindəki mütəxəssisləri, həm də Sİ ilə yaradılmış nəticələrin hüquqi qorunması məsələlərinin tədqiqatçıları anlayır ki, Sİ-in əksər reallaşdırılmasının əsasında kompüter proqramı durur [4; 5]. Buna görə, bu məqalədə biz həmçinin Sİ-in proqram təminatını da nəzərdən keçirəcəyik.

Sİ-in onu ənənəvi proqramlardan fərqləndirən xüsusiyyəti maşın təlimindədir. Bu xüsusiyyət qısaca belə təsvir etmək olar. Ənənəvi proqramlaşdırma proqramçı tərəfindən yaradılan dəqiq müəyyənləşdirilmiş təlimatlara əsaslanır. Proqramçı müəyyən məsələnin yerinə yetirilməsi üçün tələb olunan konkret qaydaları yazır. Məsələnin həlli alqoritmının hər bir addımı diqqətlə qeyd edilmişdir. Maşın təlimində qaydaları açıq şəkildə təyin etmək yerinə proqramçı böyük həcmdə

² Rusiya Federasiyasının Mülki Məcəlləsinin 1398-ci maddəsi. 18 dekabr 2006-cı il tarixli 230-Φ3 №-li dördüncü hissə (1225-1551-ci maddələr) // Rusiya Federasiyasının Qanunlar Toplusu. 2006. № 52 (I-ci hissə (5496-ci maddə) 07.10.2022-ci il tarixli red.

³ «Rusiya Federasiyasının Mülki Məcəlləsinin birinci, ikinci və dördüncü hissələrinə və Rusiya Federasiyasının bəzi qanunvericilik aktlarında dəyişiklik edilməsi haqqında» 12.03.2014-cü il tarixli 35-Φ3 №-li federal qanun. // RF QT. 2014. № 11. 1100-cü maddə

⁴ Rusiya Federasiyasının Mülki Məcəlləsinin dördüncü hissəsinə şərh (hər maddə üzrə) / Məsul red. Y. A. Pavlova. «Rusiya Federasiyasının Prezidenti yanında S.S. Alekseyeva adına Xüsusi hüquq üzrə tədqiqat mərkəzi» FDBEM M.: Statut. 2018. 928 s.

⁵ 2022-ci il üçün dünyada əqli mülkiyyət sahəsində vəziyyət haqqında məruzə. İnnovasiya fəaliyyətinin vektoru // ÜƏMT: sayt. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/ru/wipo-pub-944-2022-ru-world-intellectual-property-report-2022-the-direction-of-innovation.pdf> (müraciət tarixi: 22.11.2024).

⁶ Kompüter həllərinə aid olan ixtiralara və faydalı modellərə hüquqi müdafiənin təmin edilməsi sahəsində qanunvericiliyin tətbiqi praktikasının problemləri: ETİ haqqında hesabat (aralıq, 1-ci mərhələ) / Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut; rəh. Alekseeva O. L., M. 2020. s. 266. Bibliogr.: S. 64-71. Elmi-tədqiqat və təcrübə-konstruktor işlərinin bazasında Qey. № ETTKİ AAAA-A20-

verilənlər əldə edən, onları təhlil edən və qanunauyğunluqları aşkar edən özünöyrənmə alqoritmı yaradır⁷, sonra təlimlənmiş alqoritm (və ya başqa bir sözlə, model) məsələnin həlli üçün istifadə olunur və bu zaman təlimlənmiş alqoritmın girişindəki verilənlər alqoritmın çıxışındakı verilənlərə çevrilir (əks olunur).

İxtiranın mahiyyətinin açıqlanmasına olan ümumi tələblər

Bu yaxınlarda dəyişikliklər edilmiş qüvvədə olan qanunvericiliyə uyğun olaraq⁸, hazırda Rusiyada proqram təminatının istifadəsini nəzərdə tutan həll o halda ixtira kimi patentləşdirilə bilər ki, proqramın çıxış verilənləri texniki nəticə əldə etməklə maddi obyektin (texnika və ya təbiət obyektin) şəklinin dəyişdirilməsi (təkmilləşdirilməsi) və ya texniki nəticəyə bərabər olan nəticə əldə etməklə təbii dildə mətnlərin emal edilməsi üçün istifadə edilir. Qorumanı həmçinin ilkin parametr haqqında məlumat əldə etmək məqsədilə texnika və ya təbiət obyektinin fiziki parametrləri haqqında verilənlərin emalından ibarət həllər ala biləcək, bir şərtlə ki, ilkin verilənlər və ilkin parametr təbiət qanunlarına görə proqramçı tərəfindən aşkar edilmiş empirik asılılıqlarla bir-biri ilə əlaqəli olsun [6].

Sİ-in istifadəsini nəzərdə tutan həllərin patent qabiliyyətliliyinin qiymətləndirilməsi, ixtiranın təsvirində Sİ-in açıqlanmasına olan tələblər istisna olmaqla, ənənəvi proqram təminatından istifadəni nəzərdə tutan digər həllərin patent qabiliyyətliliyinin qiymətləndirilməsindən əsaslı şəkildə fərqlənir.

Aydın ki, özünöyrənmə alqoritmının maşın təliminin xüsusiyyətləri haqqında məlumata sahib olmadan belə bir alqoritmın ixtirada istifadəsini nəzərdə tutan bir ixtiranı həyata keçirmək mümkün olmayacaq.

RF Mülki Məcəlləsinin açıqlamanın yetərliyi tələbi hissəsində müddəaları, Rusiya İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin 21.02.2023-cü il tarixli 107 №-li əmrinin verilməsi ilə əlaqədar təsdiq edilmiş qanunaltı aktlarda inkişaf etdirilmişdir⁹. İxtira ərizəsinin sənədlərində, ilk növbədə ixtiranın təsvirində ixtiranın mahiyyətinin açıqlanmasının yetərliyi tələbi indi aşağıdakı yoxlamaları nəzərdə tutur:

- ixtiranın təyinatı göstərilibmi;
- ixtiranın yaradılması ilə həll olunan texniki problem və əldə edilməsi ixtira ilə təmin olunan texniki nəticə göstərilibmi;
- ərizəçinin göstərdiyi texniki nəticəyə nail olmaq üçün zəruri olan əhəmiyyətli əlamətlərin cəmi açıqlanıbmı;

- ixtiranın texniki nəticəyə çatmaqla təyinatının reallaşdırılmasının mümkünlüyünü təsdiqləyən ixtiranın həyata keçirilməsinin ən azı bir nümunəsi verilibmi;
- ixtiranın həyata keçirilməsinin mümkün edən metod və vasitələr düsturun hər bir bəndində xarakterizə olunan formada, o cümlədən əlamətlərin xarakteristikası üçün ümumi anlayışlardan istifadə edildiyi təqdirdə ərizə sənədlərində və ya ərizə verildiyi tarixdə texnika səviyyəsində açıqlanıbmı;
- ixtiranın həyata keçirilməsi nümunəsi, ümumi bir anlayışla ifadə olunan əlamətin həyata keçirilməsinin ən azı bir xüsusi formasından və ya parametr göstəriciləri aralığına daxil olan bir parametr göstəricisindən istifadə edərək texniki nəticə əldə etməklə ixtiranın təyinatını reallaşdırmağın mümkünlüyünü təsdiq edirmi?

Sİ istifadəsinə əsaslanan ixtiralar üçün təyinatın, məsələnin və texniki nəticənin açıqlanması, patent ərizəsində bu məlumatların mövcudluğunun yoxlanılması digər ixtiralarla müqayisədə heç bir xüsusiyyətə malik deyildir.

Ərizə sənədlərində ixtiranın əhəmiyyətli əlamətlərinin cəminin açıqlanmasının təmliyinə gəldikdə isə, belə bir açıqlama ixtira ilə hansı məsələnin həll olunduğundan və belə bir ixtiranın istifadəsindən texnika obyektinin təkmilləşdirilməsindən ibarət olan hansı nəticənin olacağından asılıdır.

Ərizələrdə Sİ-in açıqlanmasına olan yanaşmalarının tədqiqat nəticələri

Sİ-in istifadəsinə əsaslanan ixtiraları əhatə edən informasiya texnologiyaları sahəsindəki ixtiralar halında, texnika obyektinin təkmilləşdirilməsi və xüsusiyyətlərinin (istismar xarakteristikalarının) yaxşılaşdırılması bir çox halda aparat vasitələrini dəyişdirmədən kompüter proqramının dəyişdirilməsi ilə əldə edilir. Müəlliflərin də məqalədə göstəriləyi kimi, bu dəyişiklikləri fiziki səviyyədə təsvir etmək demək olar ki, mümkün deyil [7]. Buna görə Sİ, proqram təminatı ilə həyata keçirilən digər həllər kimi, proqramın funksiyalarını, maşın təlimi alqoritmını açıqlamaqla xarakterizə olunur.

Sİ aid ixtiraları iki qrupu ayırmaq olar:

- Sİ-in informasiya texnologiyalarına aid olmayan texnika obyektinin təkmilləşdirilməsi məsələsini həll etmək üçün praktik olaraq hazır bir alət kimi istifadə olunan ixtiralar;
- Sİ-in öz funksiyalarını dəyişdirmək, yaxşılaşdırmaq da daxil olmaqla, texnika obyektinin xüsusiyyətlərini (istismar xarakteristikalarını) yaxşılaşdırmaq problemini həll edən ixtiralar.

Bu bölgü çox şərtlidir, bu qruplar arasındakı sərhəd aydın deyil.

Birinci qrup ixtiralar üçün əhəmiyyətli əlamətlər olaraq maşın təlimi alqoritmının özünün mövcudluğu əlaməti və onun bəzi verilənləri digərlərinə çevirməsinin əlaməti olaraq çıxış edə bilər¹⁰. İkinci qrupa aid olan Sİ-in özünün

⁷ Maşın təliminin əsasları və tətbiqi: bu, nədir və necə işləyir // GeekBrains: sayt. URL: <https://blog.geekbrains.by/chto-takoe-mashinnoe-obucheniye-osnovy-i-primeneniye/> (müraciətin tarixi: 22.11.2024).

⁸ Rusiya İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin «Rusiya İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin ixtiranın və faydalı modelin dövlət qeydiyyatı, eləcə də ixtiranın və faydalı modelin ilkin məlumat axtarışının aparılmasına dair bəzi əmrlərinə dəyişiklik edilməsi haqqında» 15 mart 2024-cü il tarixli 148 №-li əmri.

⁹ Rusiya İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin 21 fevral 2023-cü il tarixli 107 №-li əmri ilə təsdiq edilmiş ixtiraların dövlət qeydiyyatı üzrə qanuni əhəmiyyətli hərəkətlərin aparılması üçün əsas olan sənədlərin tərtib edilməsi, təqdim edilməsi və baxılması qaydaları (27 sentyabr 2024-cü il tarixli dəyişikliklərlə), b.53, altb. 1–6.

¹⁰ Buradakı çevirməni biz ən geniş mənada nəzərdən keçiririk, bu halda maşın təlimi alqoritmının girişinə daxil olan bəzi verilənlər əsasında onun çıxışında dəyişmiş görüntü, mühakimə, obyektlərin təsnifat nəticələri və s. olmaqla digər verilənlər verir.

işində dəyişiklik nəzərdə tutan ixtiranın, təbii ki, daha çox əhəmiyyətli əlamətləri ola bilər.

İxtiranın təsvirində verilən ixtiranın həyata keçirilmə nümunəsi, bilindi ki, ixtiranın necə həyata keçirilə biləcəyini göstərmək üçün nəzərdə tutulur. İxtiranın düsturunda ümumi anlayışlardan istifadə olunubsa, nümunədə ümumi xülasələr arxasında hansı konkret vasitələrin olduğunu göstərməlidir.

Bundan əlavə, ixtiranın düsturu yalnız ixtiranın əhəmiyyətli əlamətlərini, yəni texniki nəticənin əldə edilməsinə təsir edən əlamətləri əks etdirə bilər. Nümunə isə, bütövlükdə istifadə olunan ixtira ilə birlikdə texnika obyektini göstərməli, ixtiranın özündə təcəssüm olunduğu təqdirdə obyektin necə işlədiyini, ixtiranın təyinatının həyata keçirilməsinin necə təmin olunduğunu və gözlənilən nəticənin necə əldə edildiyini göstərməlidir, yəni nümunə yalnız ixtiranın düsturunda istifadə olunan əlamətlərin xülasəsinə uyğun olan xüsusi hallarda ixtiranın yerinə yetirilməsinin konkret vasitələrini deyil, həm də ixtiranın təyinatı üzrə istifadəsi üçün lazım olan digər vasitələri də göstərməlidir.

Aparılmış tədqiqatın da göstərdiyi kimi, əksər hallarda, Sİ-in istifadəsinə əsaslanan ixtiralar üçün Rusiya patentlərindəki ixtira düsturu giriş və çıxış verilənlərini, eləcə də Sİ alqoritminin növünü (bir qayda olaraq, süni neyron şəbəkəsi) səciyyələndirən əlamətləri daxil edir. Halların yarısında ixtira düsturunun əlamətləri maşın təlimi alqoritm üçün giriş verilənlərinin alınması və ilkin çevrilməsi üzrə əməliyyatlar idi. Eyni zamanda, Sİ parametrlərinin əlamətləri araşdırılan patentlərin yarısından azında olur¹¹.

Maşın təlimi sistemlərinə dair Sİ-in həyata keçirilməsi üçün vasitələrin məşhurluğu ixtiraçının qoyduğu problemləri həll edə bilən təlim keçmiş modelləri daxil edən proqramların məşhurluğu deməkdir. Belə ki, məsələn, görüntüdə mətni tanımaq və ya audio faylda nitqi oxumaq üçün hazır proqramlar geniş yayılmışdır. Digər tərəfdən, hazırda internetdə yeni bir modelin sıfırdan yaradılmasını tələb etməyən, ancaq müəyyən problemi həll etmək üçün ancaq bir az dəyişdirilməsi və yenidən hazırlanması tələb olunan maşın təlimi üçün proqramların açıq kitabxanalarının çoxsaylı repozitoriləri mövcuddur.

Sİ hissəsində ixtiranın həyata keçirilməsi üçün hazır proqram modeli yoxdursa, belə vasitə yaratmaq metodunun ixtiranın təsvirində açıqlanması, yəni mütəxəssisin maşın təlimi üçün proqram yazma biləcəyi və onu öyrədə biləcəyi məlumatların açıqlanması tələb olunur.

Ənənəvi kompüter proqramlarından istifadə etməklə həyata keçirilən ixtiraların açıqlanması üçün ümumi qayda, ixtiranın təsvirində proqram alqoritminin blok-sxem şəklində, hesablama alqoritm olduğu isə – riyazi ifadə şəklində

verilməsidir¹². Proqramlardan qısa parçalar verilə bilər¹³. Lakin, bu qayda Sİ olan hallarda tətbiq oluna bilməz. Ənənəvi kompüter alqoritmlərindən fərqli olaraq, Sİ-in iş alqoritm – öyrədiləbiləndir və ilkin olaraq məsələnin həlli üçün birbaşa alqoritm deyil.

Ərizə sənədlərində Sİ haqqında hansı məlumatların verilməsi olduğunu başa düşmək üçün Sİ-in hansı xarakteristikalarının Sİ çıxışında verilənlərin əldə edilməsinə təsir etdiyini anlamaq lazımdır.

Tədqiqat göstərdi ki, Sİ-in patentləşdirilməsi problemi ilə məşğul olan xarici mütəxəssislər Sİ xüsusiyyətləri arasında çıxış verilənlərinə təsir edən aşağıdakı xarakteristikaları ayırırlar: alqoritm növü və onun parametrləri, istifadə olunan verilənlərin xarakteristikaları, verilənlərin toplanması üsulları, verilənlərin ilkin emalı mərhələsi, təlim metodları, çəkirlərin ilkinləşdirilməsi və verilənlərin daxil edilməsi prosesi, mövcud modellərin sazlanması və təkmilləşdirilməsi, modelin işinin sonrakı emalı və nəticələrinin təfsiri [8; 9].

Sİ texnologiyası çox dinamik inkişaf etdiyindən istifadə olunan bütün növ alqoritmləri sadalamaq çətinidir. Texniki ədəbiyyatın öyrənilməsi göstərir ki, hazırda ən çox istifadə olunan alqoritm növləri xətti reqressiya, logistik reqressiya, süni neyron şəbəkələri, dəstəkləyici vektor metodu, sadə Bayes alqoritm, k-yaxın qonşular metodu, qərar qəbul etmə ağacları, təsadüfi meşə alqoritm, bustinq və s. 14,15,16 [10; 11]. Bundan əlavə, QOST R 59277-2020 «Süni intellekt sistemləri. Süni intellekt sistemlərinin təsnifatı» var, hansı ki, Sİ sistemlərinin məlumatların emalı üsulları da daxil olmaqla, çoxsaylı əsaslar üzrə təsnifatını verir.

Hər bir maşın təlimi alqoritminin öz parametrləri var, lakin, bir qayda olaraq, onlar iki növədək ümumiləşdirilə bilər: hiperparametrlər və öyrənilən parametrlər [12]. Hiperparametrlərin dəyərləri təlim başlamazdan əvvəl təyin olunur və təlim zamanı dəyişmir¹⁴. Hiperparametrlərə, xüsusən alqoritm strukturunu, alqoritm təlim metodunu (saxlamalarını), təlim metodunun parametrlərini və s. aid edirlər.

Öyrənilən parametrlərin dəyərləri, adından da göründüyü kimi, alqoritm təlimi prosesində dəyişir, optimallaşdırılır. Məsələn, süni neyron şəbəkəsinin öyrənilən parametrlərinə neyronlar arasındakı əlaqələrin çəki əmsalları daxildir. Hiperparametrlərin və öyrənilən parametrlərin tam dəyərlər dəsti təlim keçmiş modelin səciyyələndirir. Lakin, təlim keçmiş parametrlərin dəyərlər dəsti verilənlərin böyük həcmi təşkil edir, hansı ki, bununla belə texnologiyanın təkmilləşdirilməsi məqsədinə xidmət etmir və öz-özlüyündə texniki mütəxəssislər üçün maraqlı deyil.

Məsələnin həlli üçün son alqoritm Sİ-də böyük verilənlər dəsti əsasında təlim yolu ilə yaradıldığından, təlim keçmiş modelin ixtirasında istifadə olunmuş vacib xarakteristika təlim

¹¹ Ərizə sənədlərində Sİ-in istifadəsinə əsaslanan ixtiraların və faydalı modellərin mahiyyətinin açıqlanması üçün tələblərin Rusiya və xarici hüquqi tənzimlənməsinin, göstərilən tələblərə riayət edilməsinin yoxlanılma qaydalarının, göstərilən tələblərə aid patent-hüquqi ədəbiyyatın və müvafiq hüquq tətbiqetmə təcrübəsinin tədqiq edilməsi: ETİ haqqında hesabat (aralıq, 1-ci mərhələ) / Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut; rəh. Alekseyeva O.L. M., 2024. 326 s. Biblioqr.: S. 78–81. Qey. № ETTKİ

¹² Rusiya İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin 21 fevral 2023-cü il tarixli 107 №-li əmri ilə təsdiq edilmiş ixtira üçün patentin verilməsi üçün ərizə sənədlərinə tələblər (15 mart 2024-cü il tarixli dəyişikliklərlə), b. 54, altb. 3.

¹³ Eyni yerdə, b. 54, altb. 4.

¹⁴ QOST R 59900-2021 Süni intellekt sistemləri. Təhsildə süni intellekt sistemlərinin sınaqdan keçirilməsi üçün ilkin verilənlərin nəzarət nümunələri üçün tipik tələblər, b. 2.2.

üçün istifadə olunmuş verilənlər dəstinin xarakteristikası, eləcə də verilənlərin hazırlanması, öyrənilən parametrlərin ilkinləşdirilməsi, təlim metodu və parametrləridir. Hər bir maşın təlimi alqoritmi üçün öyrənilən parametrlərin ilkin dəyərləri əvvəlcədən təyin olunmur və müxtəlif yollarla müəyyən edilə bilər. Hətta eyni struktura və ya arxitektura və ya eyni təlim verilənləri dəstinə sahib eyni modeldən istifadə etdikdə öyrənilən parametrlərin fərqli ilkin dəyərləri fərqli son modellərə gətirib çıxara bilər [8].

Bəyan edilmiş ixtira müəyyən texnika sahəsindəki məsələnin həlli üçün Sİ alqoritminin istifadəsini nəzərdə tutursa, ixtiranın həyata keçirilməsi nümunəsi də bu alqoritmin istifadə olunduğu texnika obyektini və bu obyektin işini təsvir etməli, ixtiranın təyinatını həyata keçirmə ehtimalını və gözlənilən (texniki və ya texniki ilə bərabərləşdirilən) nəticəni əldə etmə imkanını göstərməlidir. Məsələn, maşın təlimi alqoritminin tətbiqi nümunəsini təsvir etməklə yanaşı, maşın təlimindən istifadə edərək manipulyator halqalarının tələb olunan mövqeyinin müəyyənləşdirilməsindən istifadə edilən robot manipulyatoru tərəfindən obyektin zəbtetməsini idarəetmə üsuluna dair ərizədə, müəyyən texniki vasitələrdən istifadə edərək obyektin görüntüsünü əldə etmək üzrə konkret hərəkətlər, eləcə də manipulyator halqalarının müvafiq mövqeyə gətirmək üzrə konkret hərəkətlər təsvir edilməlidir.

Texniki nəticəyə gəldikdə, ixtira üçün ərizə sənədlərinə olan tələblərdə yolveriləndir ki, ixtiranın həyata keçirilməsində texniki nəticənin əldə edilməsinin mümkünlüyünü təsdiqləyən məlumat kimi həm təcrübə, sınaq və ya qiymətləndirmə nəticəsində əldə edilmiş verilənlər, həm də elmi biliklərə əsaslanan nəzəri əsaslandırmaqlar verilsin¹⁵.

Yekun təlim keçmiş model (və onun verdiyi verilənlər) onu təlimi üçün istifadə olunan verilənlər dəstindən çox asılı olduğundan, Sİ-in istifadəsinə əsaslanan ixtiralar üçün bəyan edilən nəticənin əldə edilməsinin mümkünlüyünün təsdiqlənməsi baxımından qoyulan spesifik tələblər, nümunənin maşın təlimi alqoritminin girişinə daxil olacaq verilənlərlə onun çıxışında əldə ediləcək verilənlər arasındakı əlaqəni ortaya qoymasından ibarətdir.

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, Sİ istifadə edən ixtiralar üçün ərizələrin tərtibi praktikasında ixtiranın təsvirində göstərilən nümunədə Sİ-in açıqlanmasına olan iki yanaşma mövcuddur. Birinci halda, Sİ-i təcəssüm etdirən məşhur proqram məhsuluna istinad verilir. İkinci halda, belə məhsulun yaradılması prosesi haqqında məlumatlar açıqlanır.

Yuxarıda göstərilən texniki ədəbiyyatın təhlilindən göründüyü kimi, Sİ-i təcəssüm etdirən proqram məhsulu yaratmağa imkan verən parametrləri vasitəsilə Sİ-in xarakteristikası çox müxtəlifdir və müəyyən maşın təlimi alqoritminin növünü, alqoritmin arxitekturasını, alqoritmin təlim prosesinin təsvirini və istifadə olunan tədris metodunun parametrlərini daxil edən hiperparametrləri daxil edə bilər; alqoritmin tədrisi üçün istifadə olunan verilənlər dəstinin

Təlim keçmiş modelin ixtirasında istifadə olunan mühüm xarakteristika təlim üçün istifadə olunmuş verilənlər dəstinin xarakteristikası, eləcə də verilənlərin hazırlanması, öyrənilən parametrlərin ilkinləşdirilməsi, təlim metodu və onun parametrləridir.

xüsusiyyətləri, o cümlədən onların ilkin emalı; alqoritmin təlim keçmiş parametrlərinin ilkin dəyərlərini təyin etmək metodu; mövcud modellərin sazlanması və yaxşılaşdırılması prosesi (artıq yaradılmış modellərdən istifadə edərək); sonrakı emal prosesi və alqoritmin iş nəticələrinin təfsiri; maşın təlimi alqoritminə əsaslanan proqram məhsulunun istifadə olunduğu metod və ya məhsulun xarakteristikası (istifadə olunan cihazların xüsusiyyətləri, onların konstruktiv icrası, hərəkətlərin zaman kəsiyində yerinə yetirilməsi qaydası, hərəkətlərin həyata keçirilməsi şərtləri və s.). İxtirada bir anda bir neçə növ alqoritm istifadə olunursa, lazımi məlumatlar dəsti dəfələrlə artır.

Sİ istifadəsinə əsaslanan ixtiranı xarakterizə edən əsas xüsusiyyətlərin cəminə gəldikdə, tədqiqat göstərir ki, Sİ yuxarıda araşdırılan xüsusiyyətlərindən hər hansı biri ixtiranın həll etdiyi texniki problemdən asılı olaraq ixtiranın əhəmiyyətli əlaməti ola bilər. Bu xüsusiyyətlərin bir hissəsi artıq ixtira üçün ərizə sənədləri üçün tələblərin bənd 50 (1) 2 və 4 altbəndlərində verilmişdir: məlumatların emalı metodu, məlumatların emalı metodunun parametrləri, süni intellekt alqoritminin təlimi üçün məlumatların toplanması və ilkin emalı üçün hərəkətlərin olması. Lakin, bu normaların tələblərə daxil edilməsi, normativ aktda Sİ alqoritmindən istifadə edərək ixtiraların mahiyyətini səciyyələndirilə biləcək əlamətlərin siyahısını vermək üçün ilk cəhd idi.

Nəticə

Tədqiqatların bu mərhələsində əldə edilən nəticələr göstərir ki, bu gün ərizə sənədlərində Sİ-in açıqlanması qaydaları, Sİ ilə səciyyələndirilə biləcək əlamətlərin kiçik bir siyahısını sadalamaq istisna olmaqla, nə Rusiya, nə də xarici normativ sənədlərdə təsbit edilməmişdir.

Sİ-in normativ hüquqi aktlara daxil edilməsi üçün açıqlanması qaydalarının işlənilməsi problemi, maşın təlimi sahəsində bir mütəxəssisin orta bilik səviyyəsinin davamlı olaraq artması ilə əlaqədardır. Həm hazır proqram repozitoriyaları, həm də Sİ təcrübəsi olmayan proqramçılara Sİ proqramlarını özləri yazmağı öyrənməyə imkan verən təhsil resursları ortaya çıxır.

Aydındır ki, Sİ istifadəsinə əsaslanan ixtiranın açıqlanmasının yetərli olması tələbi, Sİ alqoritminin girişinə daxil olacaq verilənlərlə onun çıxışında əldə ediləcək verilənlər arasında korrelyasiya göstərilmədiyi təqdirdə, ixtira ərizəsində

¹⁵ Rusiya İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin 21 fevral 2023-cü il tarixli 107 №-li əmrilə təsdiq edilmiş ixtira üçün patentin verilməsi üçün ərizə sənədlərinə tələblər (15 mart 2024-cü il tarixli dəyişikliklərlə), b. 53, altb. 10.

yerinə yetirilmiş hesab edilə bilməz. Eyni zamanda, ərizədə alqoritmin növünü və onun parametrlərini, istifadə olunan verilənlərin xüsusiyyətlərini, verilənlərin toplanması metodlarını, verilənlərin ilkin emalı mərhələsini, təlim metodlarını, çəkirlərin ilkinləşdirilməsini, verilənlərin daxil edilməsi prosesini, mövcud modellərin sazlanması və yaxşılaşdırılmasını, modelin iş nəticələrinin sonrakı emalını və şərhini açıqlamağın zəruriliyi məsələsi açıq qalır.

İxtiranın dəyişməz, təkrarlanan nəticə ilə həyata keçirilməsinin mümkün olması üçün ixtiraya patent verilməsi üçün ərizədə olması zəruri olan SI üçün spesifik olan minimum məlumatlar toplusunun sualına cavab tədqiqatın növbəti mərhələlərində daha da öyrənilməsinə və işlənilməsinə tələb edir.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Пиленко, А. А. Право изобретателя / А. А. Пиленко. Москва: Статут, 2001. – 686, [1] с. – (Классика российской цивилистики / Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова. Каф. гражд. права юрид. фак.). – ISBN 5-8354-0054-3.
2. Идрис, К. Интеллектуальная собственность – мощный инструмент экономического роста / К. Идрис; Камил Идрис. – Женева: Всемирная орг. интеллектуальной собственности, 2004. – 450 с. – ISBN 92-805-1113-0.
3. Теоретические и практические аспекты охраны промышленной собственности в Российской Федерации / А. Д. Корчагин, В. Ю. Джермакян, Е. П. Полищук и др.; Под общ. ред. А. Д. Корчагина; Рос. агентство по патентам и товар. знакам. – Москва: ИНИЦ Роспатент, 1999. – 551, [1] с.
4. Синельникова, В. Н. Права на результаты интеллектуальной собственности / В. Н. Синельникова, О. В. Ревинский // Копирайт. Вестник Российской академии интеллектуальной собственности и Российского авторского общества. – 2017. – № 4. – С. 17–27.
5. Сесицкий, Е. П. Охрана результатов, генерируемых системами искусственного интеллекта, в рамках существующего правового поля / Е. П. Сесицкий // Патенты и лицензии. Интеллектуальные права. – 2018. – № 11. – С. 49–55.
6. Галковская, В. Г. Новое патентное законодательство в области информационных технологий / В. Г. Галковская, О. Л. Алексеева // Патенты и лицензии. Интеллектуальные права. – 2024. – № 11. – С. 1–14.
7. Алексеева, О. Л. Компьютерные изобретения: развитие методологии патентования / О. Л. Алексеева, Ю. С. Зайцев // Патенты и лицензии. Интеллектуальные права. – 2023. – № 2. – С. 14–25.
8. Mehdi Poursoltani (2021), "Disclosing AI Inventions", *Texas Intellectual Property Law Journal*, 29:41, pp. 41–64.
9. Korean Intellectual Property Office (2022), AI 학습데이터의 활성화 방안 연구: AI 학습데이터 공개·보호·활용을 중심으로 – A Study on the Utilization of AI Learning Data: Focusing on the disclosure, protection, and utilization of AI learning data // Korean Intellectual Property Office: сайт. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnFileDown.do?ntatcSeq=16688&ntatcAtflSeq=1&sysCd=SCD02&aprchld=BUT0000048> (дата обращения: 14.03.2024).
10. Korbut, D. Machine Learning Algorithms: Which One to Choose for Your Problem // Wayback Machine: сайт. – URL: <https://web.archive.org/web/20171102045813/https://blog.statsbot.co/machine-learning-algorithms-183cc73197c> (дата обращения: 24.11.2024).
11. Poghosyan, S. A. Beginner's Guide to AI Classification: Understanding the Basics. – 2023. – URL: <https://plat.ai/blog/ai-classification/> (дата обращения: 23.11.2024).
12. Drexl, J., Hilty, R., Beneke, F., Desautelles-Barbero, L., Finck, M., Globocnik, J., Gonzalez Otero, B., Hoffmann, J., Hollander, L., Kim, D., Richter, H., Scheuerer, S., Slowinski, P. R., Thonemann, J. Technical Aspects of Artificial Intelligence: An Understanding from an Intellectual Property Law Perspective. – Rochester, NY, 2019. – URL: <https://papers.ssrn.com/abstract=3465577> (дата обращения: 26.03.2024).

Müəlliflər haqqında məlumat

Olqa Lenarovna Alekseyeva, hüquq elmləri namizədi, «Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut» federal dövlət büdcə müəssisəsinin Keyfiyyətin monitorinqi mərkəzinin rəisi (Moskva, Berejkovskaya sahil küçəsi, 30, k. 1); OAlkseeva@rupo.ru

Yuri Stanislavoviç Zaytsev, «Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut» federal dövlət büdcə müəssisəsinin Keyfiyyətin monitorinqi mərkəzinin rəis müavini (Moskva, Berejkovskaya sahil küçəsi, 30, k. 1); SPIN-kodu: 6510-2267; yuzaytsev@rupo.ru

References

1. Pilenko, A. A. (2001), *Pravo izobretatelya* [Inventor's Right], Statut, Moscow.
2. Idris, K. (2004) "Intellectual Property: A Power Tool for Economic Growth", World Intellectual Property Organization, Geneva, Switzerland.
3. Korchagin, A. D. (ed.) (1999), *Teoreticheskie i prakticheskie aspekty ohrany promyshlennoj sobstvennosti v Rossijskoj Federacii* [Theoretical and Practical Aspects of Industrial Property Protection in the Russian Federation], INIC Rospatent, Moscow, Russia.
4. Sinelnikova, V. N. and Revinsky, O. V. (2017), "Rights to The Results of Artificial Intellect", *Copyright (Bulletin of the Academy of Intellectual Property)*, no. 4, pp. 17–27.
5. Sessitsky, E. P. (2018), "Protection of the results generated by artificial intelligence systems, within the existing legal framework", *Patents and Licenses*. IP Rights, no. 11, pp. 49–55.
6. Galkovskaya, V. G. and Alekseeva, O. L. (2024) "New Patent Legislation in the Field of Information Technology", *Patents and Licenses*. IP Rights, no. 11, pp. 1–14.
7. Alekseeva, O. L. and Zaitsev, Yu. S. (2023) "Computer Inventions: Development of Patenting Methodology", *Patents and Licenses*. IP Rights, no. 2, pp. 14–25.

8. Mehdi Poursoltani (2021), "Disclosing AI Inventions", *Texas Intellectual Property Law Journal*, 29:41, pp. 41–64.
9. Korean Intellectual Property Office (2022), AI 학습데이터의 활성화 방안 연구: AI 학습데이터 공개·보호·활용을 중심으로 [A Study on the Utilization of AI Learning Data: Focusing on the disclosure, protection, and utilization of AI learning data], available at: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnFileDown.do?ntatcSeq=16688&ntatcAtflSeq=1&sysCd=SCD02&aprchId=BUT0000048> (accessed: 14 March 2024).
10. Korbut, D. (2017), "Machine Learning Algorithms: Which One to Choose for Your Problem", available at: <https://web.archive.org/web/20171102045813/https://blog.statsbot.co/machine-learning-algorithms-183cc73197c> (accessed: 24 November 2024).
11. Poghosyan, S. (2023), "A Beginner's Guide to AI Classification: Understanding the Basics", available at: <https://plat.ai/blog/ai-classification/> (accessed: 23 November 2024).
12. Drexl, J. et al. (2019), "Technical Aspects of Artificial Intelligence: An Understanding from an Intellectual Property Law Perspective", Rochester, NY, available at: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3465577> (accessed: 26 March 2024).

Information about the authors

Olga L. Alekseeva, Cand. Sci. (Law), Head of the Quality Monitoring Center, The Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30 bld. 1): OAlekseeva@rupto.ru

Yury S. Zaitsev, Deputy Head of the Quality Monitoring Center, The Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30 bld. 1); SPIN-code: 6510–2267; yuzaytsev@rupto.ru

Müəlliflər maraqlar toqquşmasının olmadığını bəyan edirlər.
The authors declare no conflict of interest.

Redaksiyaya 14.01.2025-ci ildə daxil olub
Resenziyalaşdırıldıqdan sonra 26.02.2025-ci ildə tamamlanıb
Nəşr üçün 27.02.2025-ci ildə qəbul edilib

Elmi məqalə

Original article

UOT 347.772

EDN <https://elibrary.ru/fsdjew>

Əqli mülkiyyət qanunvericiliyinə meydan oxumaq kimi əmtəə nişanları sahəsində patent trollinqi

Aleksandr Yuryeviç Şlapunov, Vera Yuryevna Maçnyova

Federal sənaye mülkiyyəti institutu

vera.machneva@rupto.ru

Annotasiya: hazırda tanınmış qiymətli aktiv kimi əmtəə nişanı vicdansız şəxslərin – təkcə Rusiyada deyil, bütün dünyada rəqabətli biznes landşaftına təhlükə yaradan patent trollarının spekulyasiyaya predmetidir. Patent trollinqi ilə mübarizə üçün mövcud mexanizmlərə baxmayaraq, təsərrüfat subyektləri belə subyektlərin hərəkətlərini qiymətləndirmək üçün dəqiq meyarların çatışmazlığı ilə qarşılaşır ki, bu da onların öyrənilməsinin zəruriliyini aktuallaşdırır. Eyni zamanda, patent trollarının fəaliyyətinə aid Rusiya doktrinası bu hadisənin xüsusiyyətlərini və bəzi aspektlərini hüquqdan sui-istifadə növü kimi fəal şəkildə nəzərdən keçirir. Bu baxımdan, tədqiqatın məqsədi həm əmtəə nişanlarına müstəsna hüquqları olan, həm də olmayan təsərrüfat subyektlərinə mənfi təsir göstərə biləcək hüquqi maneələr kimi patent trollarının taktiki yanaşmaları kompleksinin açıqlanması oldu. Tədqiqat sahibkara «zərbə vurarkən» patent trollarını rəhbər tuta biləcək və bunlara aid edilə bilən bu və ya digər yanaşmanın seçilməsi məntiqinə ümumi baxışı ehtiva edir: şəxsin qeydiyyatla alınmış əmtəə nişanının olub-olmaması; patent trolunun əmtəə nişanı kimi qeydiyyatla alınması üçün nişanın özünün seçilməsi; şəxsin əmtəə nişanından faktiki istifadə həcmi monitorinqi. Biznesə mənfi təsir göstərən süni şəkildə yaradılan maneələrə həmçinin hüquqi əhəmiyyətli hərəkətlərə görə rüsum ödəmək niyyəti olmadan əmtəə nişanları üçün ərizələrin verilməsi şəklində özünü göstərən inzibati qaydada aparılan spekulyasiyalar da aid edilir. Bununla bağlı aparılan tədqiqatın nəticəsi ictimaiyyətə faydalı təsnifat və patent trollarının taktiki yanaşmalarının nəzərdən keçirilməsidir ki, onların yayılması işin vicdansız şəxslərin mənfi təsirlərindən qorunması üçün preventiv tədbirdir. Rusiya hüquqi tənzimlənməsində dəyişikliklər nəzərdən keçirilmiş və inzibati prosedur qaydasının dəqiqləşdirilməsi təklif olunmuşdur ki, bu da ümumilikdə patent trollinqinə qarşı çıxmağa kömək edəcəkdir. Patent trollarının davranış taktikasını sistemləşdirərkən empirik və statistik kimi tədqiqat metodlarından və tədqiq olunan patent trollarının yanaşmalarının hüquqdan sui-istifadə kimi qiymətləndirilməsinə imkan verən sistemli təhlil metodundan istifadə edilmişdir.

Açar sözlər: patent trollinqi, patent trolu, əmtəə nişanı, fərdiləşdirmə vasitəsi, qanundan sui-istifadə, əmtəə nişanının hüquqi qorunması.

İstinad üçün: Şlapunov A. Y., Maçnyova V. Y. Əqli mülkiyyət qanunvericiliyinə meydan oxumaq kimi əmtəə nişanları sahəsində patent trollinqi // Vestnik FIPS. 2025. CİLD 4, № 1 (11) S. 32–39.

Trademark patent trolling as a challenge to intellectual property law

Alexander Yu. Shlapunov, Vera Yu. Machneva[✉]

Federal Institute of Industrial Property

[✉]vera.machneva@rupto.ru

Abstract: at present, a trademark as a recognized valuable asset is the subject of speculation by unscrupulous persons – patent trolls, who pose a threat to the competitive business landscape not only in Russia, but all over the world. Despite the existing mechanisms for combating patent trolling, business entities face the lack of clear criteria for assessing the actions of such entities, which actualizes the need to study them. At the same time, the Russian doctrine concerning the activities of patent trolls actively considers the peculiarities and some aspects of this phenomenon as a type of abuse of right. In this regard, the purpose of the study was to reveal a set of tactical approaches of patent trolls as legal barriers that can have a negative impact on business entities both with and without exclusive rights to trademarks. The study provides an overview of the logic of choosing one or another approach that can be used by patent trolls to «strike» an entrepreneur and includes the following: taking into account the presence or absence of a registered trademark; the choice of the actual designation to be registered as a trademark by a patent troll; monitoring the scope of actual use of the trademark by a person. Artificially created barriers that have a negative impact on business also include administrative speculation, manifested in the form of filing trademark applications without the intention to pay the fee for legally significant actions. The result of the research in this regard is a socially useful classification and review of tactical approaches of patent trolls, the publicity of which is a preventive measure to protect business against negative impact from unscrupulous persons. Changes in the Russian legal regulation are considered, and it is proposed to clarify the order of administrative procedure, which together will contribute to counteracting patent trolling. When systematizing the tactics of patent trolls' behavior, such research methods as empirical and statistical, as well as the method of system analysis were used. These methods allowed us to qualify the studied approaches of patent trolls as abuse of right.

Keywords: patent trolling, patent troll, trademark, means of individualization, abuse of right, legal protection.

For citation: Shlapunov A. Yu., Machneva V. Yu. Trademark patent trolling as a challenge to intellectual property law // Bulletin of Federal Institute of Industrial Property. 2025. Vol. 4, No 1(11): 32–39 (In Russ.).

Təbiətə unikal əqli mülkiyyət obyektı olan əmtəə nişanı sahibkar üçün müstəsna hüququn yaranma anı, istifadə və sərəncam dəyişkənliyi, hüquqi qorunma həcminin sərhədləri, eləcə də qorunma üsulları nöqtəyi-nəzərdən fərdiləşdirmə üçün optimal vasitədir.

Bu intellektual hüquq obyektinə böyük maraq əmtəə nişanları üçün ərizələrin verilməsinin illik artım tendensiyalarında müşahidə olunur. Belə ki, 2017-ci ildə 73 min ərizə verilibsə, 2023-cü ildə onların sayı 143 minə çatıb. Belə sürətli artım – Rusiya Federasiyasının qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsi, Rospatentin proqram məhsullarının rəqəmsallaşdırılması, təhsil marifçiliyi, eləcə də ekspertiza müddətinin qısaldılması hissəsində kompleks işin nəticəsidir¹.

Bundan əlavə, «Rusiya Federasiyasının Mülki Məcəlləsinin dördüncü hissəsinə dəyişiklik edilməsi haqqında» 28 iyun 2022-ci il tarixli 193-ФЗ Federal Qanununun qəbul edilməsi² əmtəə nişanlarının hüquq sahibləri kimi çıxış edə biləcək şəxslərin subyektiv tərkibini genişləndirməyə imkan verdi ki, bu da arzu edən hər kəsin öz əmtəə nişanını qeydiyyatla

Doktrina «patent troll» anlayışından patentlərin təkrar satılması məqsədi ilə kütləvi qeydiyyatlar yolu ilə patentləşdirmə sistemindən sui-istifadə edən şirkətləri təsvir etmək, habelə müstəsna hüquqlarının pozulması nəticəsində pul kompensasiyası almaq üçün istifadə edir.

almasına imkan yaratdı. Təəssüf ki, bu hadisə yalnız mülki dövriyyənin vicdanlı iştirakçıları üçün deyil, həm də patent trolları üçün bir sıra imkanlar açdı.

Patent trollarının fəaliyyəti ilə əlaqəli elmi əsərlərin nəzərdən keçirilməsi, strateji məqsədi biznesə hüquqi maneələr yaratmaq olan patent trollarının taktiki yanaşmalarının sistemləşdirilməməsi problemini vurğulamağa imkan verdi.

Patent trollarının davranış taktikasını sistemləşdirərkən empirik və statistik kimi tədqiqat metodlarından və tədqiq olunan patent trollarının yanaşmalarının hüquqdan sui-istifadə

¹ Rospatentin illik hesabatları // Rospatent: sayt. URL: <https://rospatent.gov.ru/ru/about/reports> (müraciətin tarixi: 30.09.2024).

² «Rusiya Federasiyasının Mülki Məcəlləsinin dördüncü hissəsinə dəyişiklik edilməsi haqqında» 28 iyun 2022-ci il tarixli 193-ФЗ Federal Qanunu // Hüquqi aktların rəsmi dərci: sayt. URL: <http://publication.pravo.gov.ru/> (müraciətin tarixi: 06.10.2024).

kimi qiymətləndirilməsinə imkan verən sistemli təhlil metodundan istifadə edilmişdir.

Doktrina «patent troll» anlayışından patentlərin təkrar satılması məqsədi ilə kütləvi qeydiyyatlar yolu ilə patentləşdirmə sistemindən sui-istifadə edən şirkətləri təsvir etmək, habelə müstəsna hüquqlarının pozulması nəticəsində pul kompensasiyası almaq üçün istifadə edir [1].

Belə davranış konsepsiyası əmtəə nişanları sahəsinə keçdi, beləliklə, öz məhsulunun istehsalı və satışı üçün kommersiya fəaliyyəti ilə məşğul olmayan, lakin pul kompensasiyası almaq üçün vicdanlı sahibkarlara iddia irəli sürmək üçün uzun müddətli karguzarlıq ilə əmtəə nişanlarının və ya əmtəə nişanları üçün verilmiş ərizələrin toplanmasında ixtisaslaşmış bir şəxs patent troll adlanır.

Müəlliflər Q. V. Pankina, L. A. Saşina, A. A. Slıxov, T. M. Tereşkina da ədalətli olaraq qeyd etdikləri kimi, patent trolları, «hücum»-un planlaşdırıla biləcəyi şirkətlərin öyrənilməsi üzərində kompleks iş aparır, burada başlanğıc nöqtəsi, xüsusən şirkətin maliyyə sabitliyi, intellektual fəaliyyətin nəticələri və fərdiləşdirmə vasitələri portfelinin olması, şirkətin biznesin genişləndirilməsi üçün strateji planları barədə məlumat toplamaqdır.

Bu halda ən çox qorunmayan subyektlər – xarici ticarət şirkətləridir, çünki əqli mülkiyyətinin qorunması barədə biliklərə sahib olmadıqları üçün öz adlarını qorumaq üçün preventiv tədbirlər görmürlər ki, bu da məhsulların mülki döviyyəyə daxil edilməsində böyük risk yaradır [2].

Bu zaman biznesin miqyasından və bazardakı fəaliyyət sahəsindən asılı olmayaraq, sahibkarlar mallarını rəqabət mühitində fərdiləşdirməlidirlər. Buna görə, təsərrüfat subyektinin patent trollarının bütöv bir kampaniya başlatdığı əmtəə nişanı kimi tutulmamış bir adı seçməsinə ehtiyac var.

Qanunvericiliyi, habelə inzibati və bürokratik yolları mükəmməl bilmələri patent trollarına kompleks hərəkət etmək imkanı verdi. Patent trollarının taktiki yanaşmalarının kompleksini ifşa etmək üçün patent trollarının riayət etdiyi təsnifat ilə aşağıdakı istiqamətləri ayırmaq təklif olunur.

1. Təsərrüfat subyektlərində əmtəə nişanının olması və ya olmaması. Bu meyarda patent trollarına zərbə vurula biləcəyi üç ünvan qrupunu ayırmaq olar

A. Qeydiyyatdan keçmiş əmtəə nişanları olmayan, bazarda özlərini firma adı və ya kommersial nişan ilə mövqeləndirən sahibkarlar. Sözsüz ki, göstərilən fərdiləşdirmə vasitələrinin öz müdafiə mexanizmləri var, eyni zamanda onlar daha həssasdır, çünki bu cür müstəsna hüququn məzmunu ilə bağlı sübutedici baza faktiki olaraq həyata keçirilən sahibkarlıq fəaliyyəti, əlxlüs bu cür fəaliyyətlərin həyata keçirilməsinin məşhurluğu və ərazisi ilə birbaşa bağlıdır.

B. Əmtəə nişanları olan sahibkarlar. Bu halda patent trolları vicdanlı şəxslərin əmtəə nişanlarının etibarlılıq müddəti, eləcə də əmtəə nişanlarının məzmunu – hansı konkret mallar və xidmətlər üçün qeydiyyatla alındıqları ilə bağlı monitoring aparır.

Əmtəə nişanının 10 illik uzun etibarlılıq müddəti, habelə müstəsna hüququn qüvvədə olma müddətinin uzadılmasını

təmin edən Rusiya Federasiyasının Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra – RF MM) 1491-ci maddəsinin 2-ci bəndində müəyyən edilmiş əlavə «güzəştli» 6 ay³, buraxıla bilər və bunun nəticəsində vicdanlı bir şəxs yeni ərizə verməli olacaq. Eyni zamanda, patent trolları müstəsna hüququn etibarlılıq müddətinin sona çatması ilə vicdanlı sahibkar tərəfindən yeni ərizənin verilməsi arasında olan bu müvəqqəti pəncərədən istifadə edə bilər, bunun nəticəsində isə süni maneələr yaradılacaqdır.

Çox vaxt biznesin dinamik böyüməsi səbəbindən şirkətin faktiki fəaliyyəti qeydiyyata alınmış əmtəə nişanının hüquqi qorunmasının şamil edildiyindən olunandan daha geniş olur. Beləliklə, şirkətin faktiki fəaliyyətinin monitoringi şirkətin genişləndirdiyi fəaliyyət seqmentinə münasibətdə patent trolları ilə ərizə verməklə maneələr yaratmağa imkan verir.

Əmtəə nişanına müstəsna hüququn məzmununa dair qeyd etmək lazımdır ki, hüquqi qorunmanın həcmi əmtəə nişanının sertifikatında göstərilən mal və xidmətlər təşkil edir. Bir şirkət, faktiki fəaliyyətin iş strategiyasının genişləndirilməsi və ya dəyişdirilməsi nəticəsində əmtəə nişanının hüquqi qorunma şamil olunmayan qonşu bazar seqmentini (məsələn, paltardan əlavə dəri çantaları və aksesuarları satmağa başlayıbsa) əhatə edərsə, patent trolları belə bir boşluqdan istifadə edə və yeni mallar üçün oxşar nişanı qeydiyyatdan keçirə bilərlər.

V. Əmtəə nişanını qeydiyyata almağı planlaşdıran şirkətlər. Bu kateqoriya aşağıda nəzərdən keçiriləcək patent trollarının inzibati müxtəlifliyi səbəbindən xüsusi maraq doğurur.

2. Patent trolları tərəfindən əmtəə nişanı kimi qeydiyyata alınacaq adları seçmə məntiqi

A. Marketing baxımından geniş istifadə olunan və cəlbedici sözlərin seçimi, məsələn, «usta», «kral», «yay»⁴. Bu yanaşma, istifadə olunmamış patentlərin kütləvi şəkildə alınması və ya vicdanlı bir sahibkarın oxşar texnologiyanın təkmilləşdirilməsini gözləyərək daha böyük innovasiya sahəsini əhatə etmək üçün geniş ifadə ilə patent qeydiyyatı üçün patent trollarının tipik davranış modelinə bənzəyir [3].

Oxşar patentlərin, eləcə də əmtəə nişanlarının qeydiyyatı pul mükafatı müqabilində digər şəxslərə sonradan özgəninkiləşdirilməsi məqsədi ilə həyata keçirilir. Əmtəə nişanının qeydiyyata alınmasında heç bir maraq olmadıqda, patent trolların daha gec prioritetlə bütün sonrakı, səhv salınacaq qədər eyni və ya oxşar nişanlara maneə olması üçün rüsum ödəməyi nəzərdə tutmadan ərizə verməyə təşəbbüs göstərmək kifayətdir.

5 oktyabr 2024-cü ilədək Patent rüsumlarının ödənilməsi üçün inzibati reqlament, rüsumların ödənilməsi üçün iki ay, daha sonra altı ay möhlət verən rəsmi ekspertiza sorğularının

³ Rusiya Federasiyasının Mülki Məcəlləsi. Dördüncü hissə: «Rusiya Federasiyasının Mülki Məcəlləsinin dördüncü hissəsinin qüvvəyə minməsi haqqında» 18 dekabr 2006-cı il tarixli 231-Ф3 sayılı federal qanun // Hüquqi aktların rəsmi dərci: sayt. URL: <http://publication.pravo.gov.ru/> (müraciətin tarixi: 10.10.2024).

⁴ Rospatentin reytingi: «Yay» Rusiya əmtəə nişanlarının adlarında liderdir // Rospatent: sayt. URL: <https://rospatent.gov.ru/ru/news/rospatent-30052024> (müraciətin tarixi: 07.10.2024).

göndərilməsini nəzərdə tutur, bundan sonra ərizə geri çağırılmış hesab edilirdi⁵. Eyni zamanda, hipotetik səkkiz aylıq maneə imtina üçün real əsasdır (RF MM-nin 1483-cü maddəsinin 6-cı bəndi), hansı ki, aradan qaldırılması üçün «böyük əmtəə nişanlarının» hüquq sahiblərindən razılıq almağı nəzərdə tutur.

Bu halda, patent trolları əmtəə nişanı üçün ərizə vermək üçün vaxt xərcləri xaricində başqa zərər görmür. Lakin, bu cür iterasiyalar ərizə geri alındıqdan sonra hər səkkiz ayda bir təkrarlanır və əmtəə nişanı üçün ərizənin verilmə dövrü sonra ödənilməmiş rüsum ilə yenidən başlayır.

B. Maneələr yaratmaq məqsədilə qeydiyyatdan keçmiş əmtəə nişanı olmayan müəyyən şirkətin adının seçilməsi [4]. Bu halda, real fəaliyyəti nəzərə alınmaqla, aqlı mülkiyyət portfelinin təhlili ilə xüsusi götürülmüş bir şirkətin fəaliyyətinin monitorinqi aparılır. Beləliklə, başqasının işgüzar nüfuzunu almağın mümkün hədləri, habelə şirkətin vaxtında qeydinə qalmadığı «kor zonalar» araşdırılır.

Bunu nəzərə alaraq, Rusiya bazarına məhsul buraxmağı planlaşdıran, lakin əmtəə nişanının qeydiyyatına vaxtında başlamayan xarici şirkətlər itki riski altındadır [5]. Belə ki, əmtəə nişanı qeydiyyata alındıqda, patent trolları müəyyən bazar segmenti üçün Rusiya Federasiyası ərazisində sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi üçün müəyyən nişanla bağlı inhisara sahib olacaqlar. Bu hal xarici brendin gəlişini son dərəcə çətinləşdirə bilər və onları patent trollarının şərtlərini qəbul etməyə məcbur edə bilər.

3. Əmtəə nişanının istifadə edilməsi

Rusiya Federasiyasının qanunvericiliyində əmtəə nişanından istifadəyə dair qəti tələb yoxdur. Bununla belə, RF MM-nin 1486-cı maddəsinin 1-ci bəndinə uyğun olaraq, bu və ya digər adı üç il ərzində davamlı olaraq real həyata keçirilən fəaliyyət göstərmədən inhisara altına almaq mümkün deyil. Ümumi mexanizm həm mübahisənin həlli üçün məhkəməöncəsi proseduru, həm də birbaşa məhkəmə prosesini nəzərdə tutur və bunun çərçivəsində cavabdeh həqiqi istifadənin sübutunu təqdim etməli olur, əks halda isə əmtəə nişanının hüquqi qorunması istifadə edilməməsi səbəbindən dayandırılmalı olur.

Əmtəə nişanlarının istifadə edilməməsinə əsaslanan şirkətlərin boş buraxılan mal sinifləri üçün nişanlarını qeydiyyata almaq üçün iddia qaldıra biləcəyi davranış nümunəsi olaraq СИП-1257/2021 № -li iş göstərilə bilər⁶.

Çinin Smart International Distribution Limited şirkəti Xiaomi Inc. şirkətinin 1352685 № -li beynəlxalq qeydiyyata əsasən cavabdehin vicdansız davranış haqqında iddialarına baxmayaraq Beynəlxalq mal və xidmətlər təsnifatının (bundan sonra-BMXT) 21-ci sinif mallarının bir hissəsi üçün hüquqi qorunmanın vaxtından əvvəl dayandırılmasına nail olub. Çin şirkətinin tələbi məhkəmə tərəfindən qanundan sui-istifadə kimi qiymətləndirilməmişdi, bu da 16 fevral 2023-cü ildə kassasiya instansiyası tərəfindən dəstəklənmişdi. Eyni zamanda, Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsinin Rəyasət Heyətinin 15.11.2023-cü il tarixli məhkəmə təcrübəsinin nəzərdən keçirilməsi⁷ daha sonra göstərir ki, bir şəxs geniş şöhrətə sahib olan başqa bir şəxsin əmtəə nişanının güclü bir elementinin daxil olduğu nişanının qeydiyyatı ilə əlaqəli hərəkətləri sui-istifadə kimi qiymətləndirilir.

Çin şirkətinin analoji predmeti olan iddialar qaldırmaq üçün sonrakı tendensiyası çoxsaylı xarakter aldı, çünki əmtəə nişanlarının etibarlılığının vaxtından əvvəl dayandırılması tələbləri Dyson (№ СИП-1049/2022), Lenovo (№ СИП-1088/2023), Amazon (№ СИП-269/2024), Victoria's Secret (№ СИП-273/2024), Shiseido (№ СИП-272/2024) və s. kimi işgüzar nüfuza sahib şirkətlər üçün irəli sürüldü.

Bu sayda oxşar məhkəmə mübahisələrinin təkrarlanması əmtəə nişanlarının etibarlılığının vaxtından əvvəl dayandırılması üzrə işgüzar təcrübə çərçivəsinə demək olar ki, sığmır. Lakin, bir şəxs qaldırdığı iddiaların kütləvililiyi sui-istifadəni təsdiq edə bilməz, amma yeganə tələbin sistematik şəkildə irəli sürülməsi faktı – əmtəə nişanına müstəsna hüququn pozulmasına görə kompensasiyanın tutulması – tərəfin vicdanlılığını qiymətləndirərkən nəzərə alın bilər [6].

Eyni zamanda, mülki hüquq münasibətlərində iştirakçıların vicdanlılığı doğrudur, Nəzərdən keçirilmə⁸ isə tərəflərin hərəkətlərinin faktiki hallar nəzərə alınmaqla qiymətləndirməyin zəruriliyini, eləcə də bəzi şəxslərə qarşı hüquqlardan sui-istifadə halları başqalarına qarşı vicdansızlıq göstərilməsi demək deyil.

Əmtəə nişanının əsas funksiyası mal və xidmətləri fərdiləşdirmək və konkret malın başqa malları kütlədən ayırmaqdır. Bununla belə, malların fərdiləşdirilməsi mülki dövrüdəki nişanın qanuni istifadəsi vasitəsilə bir şəxsin əmtəə nişanına müstəsna hüququn həyata keçirilməsini nəzərdə tutur, bu da, bir qayda olaraq, patent trollarında maraq doğurmur. Bundan əlavə, əmtəə nişanının hüquq sahibi – məhkəmə prosesinin təşəbbüskarı olar patent troll tərəfindən istifadə edilməməsi öz-özlüyündə qanundan sui-istifadə halının baş verməsi demək deyil⁹. Beləliklə,

⁵ Rusiya Federasiyası Hökumətinin «Əmtəə nişanının və xidmət nişanının dövlət qeydiyyatı ilə və coğrafi göstəriciyə, malların mənşə yerinin adına dövlət qeydiyyatı ilə və müstəsna hüququn verilməsi, habelə aqlı fəaliyyətin nəticəsi və ya fərdiləşdirmə vasitəsinə müstəsna hüququn, müstəsna hüququn girovunun özgeninkiləşdirilməsinin dövlət qeydiyyatı ilə, ixtiraya, faydalı modelə, sənaye nümunəsinə patentlə bağlı hüquqi əhəmiyyətli hərəkətlərin edilməsinə görə patent və digər rüsumlar, müqavilə əsasında belə nəticədən və ya belə vasitədən istifadə etmək hüququnun verilməsi, müstəsna hüququn müqavilə olmadan belə bir nəticəyə və ya belə bir vasitəyə keçməsi haqqında əsasnamənin təsdiq edilməsi» 10 dekabr 2008-ci il tarixli 941 № -li qərarı (19.09.2022-ci il tarixli red.) // Hüquqi aktların rəsmi dərci: sayt. URL: <http://publication.pravo.gov.ru/> (müraciətin tarixi: 05.10.2024).

⁶ İntellektual hüquqlar üzrə məhkəmənin СИП-1257/2021 № -li iş üzrə 13 oktyabr 2022-ci il tarixli qərarı // «Elektron ədalət» Proqram Kompleksi: sayt. URL: <https://kad.arbitr.ru/> (müraciətin tarixi: 05.10.2024).

⁷ Əmtəə nişanlarının hüquq sahiblərinin hərəkətlərinin qiymətləndirilməsi ilə bağlı işlər üzrə məhkəmə təcrübəsinin nəzərdən keçirilməsi Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsinin Rəyasət Heyəti tərəfindən 15 noyabr 2023-cü ildə təsdiq edilmişdir. // Rusiya Federasiyasının Ali məhkəməsi: sayt. URL: <https://vsrf.ru/documents/thematics/33140/> (müraciətin tarixi: 05.10.2024).

⁸ Eyni zamanda.

⁹ Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsinin Plenumunun «Rusiya Federasiyası Mülki Məcəlləsinin dördüncü hissəsinin tətbiqi haqqında» 23 aprel 2019-cu il tarixli 10 № -li qərarının 154-cü bəndi // Hüquqi aktların rəsmi dərci: sayt. URL: <http://publication.pravo.gov.ru/> (müraciətin tarixi: 28.10.2024).

predmeti əmtəə nişanının istifadə edilməməsi səbəbindən qeydiyyatı etiraz olan məhkəmə prosesinin olmaması nəzərə alınmaqla, nə bəyan edilmiş nişanın əmtəə nişanı kimi qeydiyyatı alınması mərhələsində, nə də əmtəə nişanının uğurla qeydiyyatı alınmasından sonra patent trolunun ticarət fəaliyyətində nişanın istifadəsini sübut etməyə ehtiyac yoxdur.

Bu baxımdan, Amerika Birləşmiş Ştatlarının xarici təcrübəsi, yəni şəxslərin əmtəə nişanından ticarətdə istifadə etməsi və ya istifadə etməyə dair həqiqi niyyəti haqqında materialların və sübutların təqdim edilməsi barədə imperativ tələb diqqətəlayiqdir. Belə bir tələb həm bəyan edilmiş nişanın ekspertizası mərhələsində (15 U.S.C.S, § 1051 (3-c)¹⁰), həm də nişan qeydiyyatı alındıqdan beş il sonra faktiki və fasiləsiz istifadəsinin təsdiqlənməsi yolu ilə qeydə alındıqdan sonra (15 U.S.C.S, § 1065 (3)¹¹) şamil olunur.

Əmtəə nişanlarının vicdanlı istifadəsini izləmək üzrə bu yanaşma vicdansız rəqabətin qarşısını almaq üçün optimal görünür, xüsusən də patent trollarına və onların ərizələrin kütləvi verilməsi üzrə fəaliyyətlərinə qarşı profilaktik tədbirdir.

Eyni zamanda, istifadə edilməməsi səbəbindən əmtəə nişanlarının etibarlılığının vaxtından əvvəl ləğvinə dair əsasların tətbiqinə yol verməmək, habelə hüquqi sahə çərçivəsində daha çox mövcudluğunu təmin etmək üçün fəaliyyət göstərən patent trolları aşağıdakıların təcrübəsidir:

a) əmtəə nişanından istifadə hüququnun, məsələn, lisenziya müqaviləsi çərçivəsində üçüncü şəxslərə verilməsi, bu da RF MM 1486-cı maddəsinə uyğun olaraq hüquq sahibinin öz tərəfindən əmtəə nişanından istifadə kimi qiymətləndirilir. Qeyd etmək lazımdır ki, patent troluna məxsus əmtəə nişanı üçün lisenziya müqaviləsinin bağlanması mənfəəti lisenziya ayırmalarının məbləğinin ona təsiri səbəbindən malların və ya xidmətlərin son qiymətinin bahalaşması ola bilər [7];

b) üç illik müddət bitdikdən sonra, mövcud əmtəə nişanının variantı kimi oxşar əmtəə nişanının qeydiyyatı üçün yeni bir ərizə verilir, hansı ki, gələcəkdə istifadə edilməməsi səbəbindən ləğv edilə bilər.

Yuxarıda göstərilən variantlardan da göründüyü kimi, patent trollarının bir çox davranış strategiyası var, lakin mahiyyəti eynidir – vicdanlı sahibkarlar üçün hüquqi maneələrin yaradılmasıdır, və burada əsas məqsəd pul mükafatının əldə edilməsidir, halbuki, məqsədi mülki dövrüdə malları və xidmətləri fərdiləşdirmək olan əmtəə nişanının mahiyyəti öz dəyərliyini itirir [8].

Eyni zamanda, qanunvericiliyin fəal şəkildə təkmilləşdirilməsi, inzibati prosedurların dəyişdirilməsi bütövlükdə təkə vicdanlı sahibkarlar üçün şəraitin yaxşılaşdırılmasına deyil, həm də vicdansız bazar iştirakçılarının fəaliyyətinin qarşısını almağa yönəldilmişdir.

Mülki hüquq münasibətlərində iştirakçıların vicdanlılığı doğrulanır, Nəzərdən Keçirilmə işə tərəflərin hərəkətlərini faktiki hallar nəzərə alınmaqla qiymətləndirməyin zəruriliyini təsbit edir.

Beləliklə, qanunverici maraqlar balansını axtarmağı qarşısına məqsəd qoyur, çünki patent trollarına maneələr yaratmaq məqsədi ilə normaların sərtləşdirilməsi bütün sahibkarlıq fəaliyyətinin subyektlərinə mənfəət təsir göstərə bilər. Bu baxımdan, əmtəə nişanının istifadə edilməməsi səbəbindən hüquqi qorunmanın ləğvi proseduru hissəsində qanunvericilikdə və yasaşmalarda dəyişiklikləri, habelə əmtəə nişanlarına ərizə verərkən inzibati qaydanın sərtləşdirilməsini qeyd etmək məqsəduyğundur.

12 iyul 2017-ci il tarixinədək RF MM 1486-cı maddəsinin 1-ci bəndini rəhbər tutaraq, istənilən maraqlı şəxs əmtəə nişanının istifadə edilməməsi səbəbindən hüquqi qorunmanı ləğv etmək üçün birbaşa Arbitraj Məhkəməsinə müraciət edə bilərdi. 01 iyul 2017-ci il tarixli 147-Φ3 № -li Federal Qanun¹² ilə mübahisəli əmtəə nişanının hüquq sahibinə əmtəə nişanı hüququndan imtina barədə ərizə ilə Rospatentə müraciət etmək və ya məhkəmə sistemi orqanlarına olan yükü azaltmaq məqsədilə maraqlı şəxslə özgəninkiləşdirmə haqqında müqavilə bağlamaq təklifi göndərərək mübahisənin məhkəməöncəsi üçün məcburi prosedur tətbiq edilməyə başlandı. Ələlxüsus, məhkəməöncəsi nizamlaşdırma qaydası, məhkəmə xərclərinin bəzilərinin heçdə həmişə mübahisə predmetinin dəyərinə uyğun gəlmədiyini nəzərə alaraq məhkəmə xərclərinə qənaət etməyə imkan verir [9].

Bundan əlavə, əmtəə nişanının qeydiyyatı, onun hüquq üzərində sərəncam verməsi və hüququnun ləğvi ilə bağlı hüquqi əhəmiyyətli hərəkətlərin dəyərinə yanaşmanı dəyişdirən əlamətdar hadisələrdən biri də Patent və digər rüsumlar haqqında əsasnaməyə 2017-ci ildə edilən dəyişikliklərdir¹³.

¹⁰ United States Trademark Law: Rules of Practice & Federal Statutes (USPTO, Updated on January 1, 2023) // Ümumdünya əqli mülkiyyət təşkilatı: sayt. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/legislation/details/22363> (müraciətin tarixi: 01.11.2024).

¹¹ Eyni zamanda.

¹² «Rusiya Federasiyası Mülki Məcəlləsinin dördüncü hissəsinin 1252 və 1486-cı maddələrində və Rusiya Federasiyası Arbitraj Prosessual Məcəlləsinin 4 və 99-cu maddələrində dəyişiklik edilməsi haqqında» 01 iyul 2017-ci il tarixli 147-Φ3 № -li Federal Qanunu // Hüquqi aktların rəsmi dərci: sayt. URL: <http://publication.pravo.gov.ru/> (müraciətin tarixi: 06.10.2024).

¹³ Rusiya Federasiyası Hökumətinin «Əmtəə nişanının və xidmət nişanının dövlət qeydiyyatı ilə və coğrafi göstəriciyə, malların mənşə yerinin adına dövlət qeydiyyatı ilə və müstəsna hüququn verilməsi, habelə əqli fəaliyyətin nəticəsi və ya fərdiləşdirmə vasitəsinə müstəsna hüququn, müstəsna hüququn girovunun özgəninkiləşdirilməsinin dövlət qeydiyyatı ilə, ixtiraya, faydalı modelə, sənaye nümunəsinə patentlə bağlı hüquqi əhəmiyyətli hərəkətlərin edilməsinə görə patent və digər rüsumlar, müqavilə əsasında belə nəticədən və ya belə vasitədən istifadə etmək hüququnun verilməsi, müstəsna hüququn müqavilə olmadan belə bir nəticəyə və ya belə bir vasitəyə keçməsi haqqında əsasnamənin təsdiq edilməsi» 10 dekabr 2008-ci il tarixli 941 № -li qərarı // Hüquqi aktların rəsmi dərci: sayt. URL: <http://publication.pravo.gov.ru/> (müraciətin tarixi: 09.10.2024).

Beləliklə, RF Hökumətinin 23.09.2017-ci il tarixli 1151 № -li qərarı ilə¹⁴ BMXT siniflərinin sayına əsasən əmtəə nişanının ekspertizası və qeydiyyatının aparılması üçün patent rüsumlarının hesablanması məntiqi dəyişdirildi. Müvafiq olaraq, ərizədə BMXT sinifləri nə qədər çox göstərilibse, patent rüsumunun miqdarı da o qədər yüksəkdir. Bu tədbir, ilk növbədə, BMXT-nin bütün 45 sinfi üçün verilən ərizələrin axınının məhdudlaşdırılmasına yönəldilmişdir.

Bundan əlavə, patent trollarına qarşı mübarizədə bu qərarla tətbiq olunan ən təsirli alət əmtəə nişanının etibarlılıq müddətinin uzadılmasına görə patent rüsumunun hesablanması prinsipinin dəyişdirilməsi idi. 2017-ci il dəyişikliklərindən əvvəl uzadılmaya görə patent rüsumunun miqdarı sabit idi və 20250 rubl təşkil edirdisə, tətbiq olunan yanaşmaya əsasən, 5-dən çox BMXT sinfinin hər bir üstünə 27 000 rubl + 1000 əlavə pul gəlirdi.

Hesab edirik ki, patent portfelində BMXT-nin bütün 45 sinfi üçün qeydiyyata keçmiş bir neçə əmtəə nişanı olan iri təsərrüfat subyektləri üçün yeni qayda əmtəə nişanlarının uzadılmasına görə rüsumların ödənilməsini bir qədər çətinləşdirsə də, sərəncamında bir neçə yüzdən minlərlə əmtəə nişanına sahib olan patent trolları üçün maddi çətinliklər ortaya çıxdı.

Hüquqi əhəmiyyətli hərəkətlərin həyata keçirilməsi üzrə inzibati qaydanın dəyişdirilməsində novella Rusiya Federasiyası Hökumətinin «Rusiya Federasiyası Hökumətinin 10 dekabr 2008-ci il tarixli 941 № -li qərarına dəyişiklik edilməsi haqqında» 18.09.2024-cü il tarixli 1278 № -li qərarı ilə nəzərdə tutulmuş dəyişikliklər oldu¹⁵.

Əhəmiyyətli dəyişikliklərdən biri də kargüzarlığın elektron qaydada aparılması üçün 30%-lik güzəştin ləğvi, habelə bütün patent rüsumlarının artırılmasıdır. Bu baxımdan, pul mükafatı müqabilində üçüncü tərəfə sonradan özgəninkiləşdirilməsi məqsədi ilə BMXT-nin bütün 45 sinfinə münasibətdə əmtəə nişanlarının qeydiyyata alınması imkanı iqtisadi cəhətdən daha cəlbedici oldu.

Bundan əlavə, dəyişikliklər patent rüsumlarının ödənilməsi, bəyan edilmiş nişanın rəsmi ekspertizası və ekspertizasının aparılması üçün verilən müddətə də təsir etdi. Əvvəllər ödəmə müddəti 2 ay + 6 əlavə ay (50 % artırılan rüsumla) təşkil edirdisə, yeni qaydalara görə, bu müddət 2 ay + 1 əlavə ay maddətinə (100 % artırılan rüsumla) dəyişdirildi.

Beləliklə, ödənilmiş rüsum olmadıqda, üç aylıq müddətdən sonra ərizə geri çağırılmış hesab olunacaq¹⁶. Bu tədbir, rüsum ödəmək məqsədi olmadan verilən, lakin həqiqətən maraqlı olan sahibkarlara qeydiyyatdan imtina etmək üçün konkret əsas olan, lakin ərizələri gec prioritet olan ərizələr üzrə kargüzarlıq müddətinin azaldılmasına yönəldilmişdir.

Göstərilən dəyişikliklər qanunvericinin inzibati prosedurların sərtləşdirilməsi yolu ilə hüquq normalarının təkmilləşdirilməsi istiqamətində ardıcıl işini göstərir, eyni zamanda patent trollarının fəaliyyətinə təsirli şəkildə mane ola bilər və əlbəttə ki, Rusiya qanunvericiliyinin bu gün patent trollinqinə cavab verməsi barədə qənaətdə gəlməyə imkan verir.

Eyni zamanda, patent trollarının fəaliyyətinə qarşı çıxmağın əlavə yolu olaraq, müəlliflər ərizəçinin ərizədə göstərilən mal və xidmətlərə münasibətdə əmtəə nişanından həqiqi kommersiya istifadəsini həyata keçirməyi öhdəsinə götürdüyü müddət barədə məlumat vermək öhdəliyindən ibarət inzibati prosedura dəyişiklik təklif edirlər.

Əhəmiyyətli dəyişikliklərdən biri də kargüzarlığın elektron qaydada aparılması üçün 30%-lik güzəştin ləğvi, habelə bütün patent rüsumlarının artırılmasıdır.

Belə ki, məsələn, ərizəçi təyinatı qeydiyyata aldıqdan sonra bir il ərzində əmtəə nişanının müəyyən mal və xidmətlər ilə əlaqədar kommersiya istifadəsi, malların mülki dövriyyəyə daxil edilməsi prosesinə kömək edən və qeydiyyata alınmış nişandan istifadə etmək niyyətini təsdiqləyən digər hərəkətlər barədə məlumat verməyi öhdəsinə götürür. Məlumatlar təqdim edilmədikdə və ya bu cür məlumatlar kifayətsiz hesab edildikdə, kommersiya istifadəsinin təsdiqlənməməsi barədə müvafiq qeyd açıq reyestrlərdə yerləşdiriləcəkdir.

Beləliklə, hüquq sahibi tərəfindən «gənc» əmtəə nişanının kommersiya istifadəsi təsdiqlənməyibse, RF MM 1486-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş, istifadə edilməməsi səbəbindən əmtəə nişanının vaxtından əvvəl ləğv edilməsində maraqlı olan şəxsləri məhdudlaşdıran məcburi üç illik müddət artıq işləmir. Belə qeyd maraqlı şəxsə üçillik gözləmə müddətini keçməyə və hüquq sahibinə əmtəə nişanından imtina barədə ərizə ilə və ya əvvəlcədən özgəninkiləşdirmə müqaviləsi bağlamaq təklifi

¹⁴ Rusiya Federasiyası Hökumətinin «Əmtəə nişanının və xidmət nişanının dövlət qeydiyyatı ilə və coğrafi göstəriciyə, malların mənşə yerinin adına dövlət qeydiyyatı ilə və müstəsna hüququn verilməsi, habelə əqli fəaliyyətin nəticəsi və ya fərdiləşdirmə vasitəsinə müstəsna hüququn, müstəsna hüququn girovunun özgəninkiləşdirilməsinin dövlət qeydiyyatı ilə, ixtiraya, faydalı modelə, sənaye nümunəsinə patentlə bağlı hüquqi əhəmiyyətli hərəkətlərin edilməsinə görə patent və digər rüsumlar, müqavilə əsasında belə nəticədən və ya belə vasitədən istifadə etmək hüququnun verilməsi, müstəsna hüququn müqavilə olmadan belə bir nəticəyə və ya belə bir vasitəyə keçməsi haqqında əsasnamaya dəyişiklik edilməsi haqqında» 23 sentyabr 2017-ci il tarixli 1151 № -li qərarı // Hüquqi aktların rəsmi dərci: sayt. URL: <http://publication.pravo.gov.ru/> (müraciətin tarixi: 09.10.2024).

¹⁵ Rusiya Federasiyası Hökumətinin «Rusiya Federasiyası hökumətinin 10 dekabr 2008-ci il tarixli 941 № -li qərarına dəyişikliklərin edilməsi haqqında» 18 sentyabr 2024-cü il tarixli 1278 № -li qərarı // Hüquqi aktların rəsmi dərci: sayt. URL: <http://publication.pravo.gov.ru/> (müraciətin tarixi: 06.10.2024).

¹⁶ Rusiya Federasiyası Hökumətinin «Əmtəə nişanının və xidmət nişanının dövlət qeydiyyatı ilə və coğrafi göstəriciyə, malların mənşə yerinin adına dövlət qeydiyyatı ilə və müstəsna hüququn verilməsi, habelə əqli fəaliyyətin nəticəsi və ya fərdiləşdirmə vasitəsinə müstəsna hüququn, müstəsna hüququn girovunun özgəninkiləşdirilməsinin dövlət qeydiyyatı ilə, ixtiraya, faydalı modelə, sənaye nümunəsinə patentlə bağlı hüquqi əhəmiyyətli hərəkətlərin edilməsinə görə patent və digər rüsumlar, müqavilə əsasında belə nəticədən və ya belə vasitədən istifadə etmək hüququnun verilməsi, müstəsna hüququn müqavilə olmadan belə bir nəticəyə və ya belə bir vasitəyə keçməsi haqqında əsasnamənin təsdiq edilməsi» 10 dekabr 2008-ci il tarixli 941 № -li qərarı (18.09.2024-cü il tarixli red.) // Hüquqi aktların rəsmi dərci: sayt. URL: <http://publication.pravo.gov.ru/> (müraciətin tarixi: 09.10.2024).

Rusiya qanunvericiliyi bu gün patent trollinqinə müqavimət göstərir.

ilə Rospatentə müraciət etmək təklifini vaxtından əvvəl göndərməyə imkan verəcək, həmçinin razılaşmaya nail olmadıqda müvafiq predmet ilə iddia ərizəsinin verilmə müddətini yaxınlaşdıracaqdır.

İnzibati prosedurun təklif olunan əlavə sərtləşdirilməsi, istifadə edilməməsinə görə əmtəə nişanına müstəsna hüququn ləğv edilməsi prosedurunun əlçatanlığını təmin edəcəkdir. Müəlliflərin fikrincə, bu, əmtəə nişanlarının hüquq sahiblərinin kommersiya fəaliyyətinə stimullaşdırıcı təsir göstərə bilər və patent trolları üçün əlavə maneələr yarada bilər, çünki əmtəə nişanının məqsədli istifadəsi onlar üçün maraq kəsb etmir və real kommersiya hərəkətlərini həyata keçirmək öhdəliyi əlavə maliyyə və vaxt sərfi kimi xidmət edə bilər.

İnzibati prosedurun təklif olunan əlavə sərtləşdirilməsi, istifadə edilməməsinə görə əmtəə nişanına müstəsna hüququn ləğv edilməsi prosedurunun əlçatanlığını təmin edəcəkdir.

Bu tədqiqatı yekunlaşdıraraq qeyd etmək lazımdır ki, patent trollarının taktiki yanaşmalarının yuxarıda verilmiş təsnifatı və nəzərdən keçirilməsi, sahibkarlara mənfi təsir metodlarının seçilməsi məntiqinin təbliği biznesin qorunması üçün preventiv tədbirdir, bu da mövcud rəqəbatlı işgüzar landşaftı gücləndirməyə imkan verəcək. Eyni zamanda, inzibati prosedurların sərtləşdirilməsi, məhkəmə təcrübəsinin icmallarında sistemləşdirilmiş yanaşmalarla birlikdə inzibati müddətlərin azaldılması vasitəsilə qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi və onların qanundan sui-istifadə cəhdlərinin mövcud sisteminə xəbərdarlıq etməyə imkan verməsi müasir əqli mülkiyyət qanunvericiliyinə meydan oxuyan patent trollinqinə qarşı mübarizə üçün sabit və kompleks baza yaradır. Bu zaman mövcud inzibati qaydada təklif olunan dəyişikliklərlə birlikdə patent trollinqinə müqavimət göstərmək üçün formalaşan hüquqi şərait bazarın dinamik inkişafını və əmtəə nişanları sahəsində hüquq pozuntularına qarşı mübarizəni dəstəkləyə bilər.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Ворожевич, А. С. Патентный троллинг: сущность, история, правовые механизмы борьбы / А. С. Ворожевич // Закон. – 2013. – № 9. – С. 68–81.
2. Патентное рейдерство идет в Россию / Г. В. Панкина, Л. А. Сашина, А. А. Слыхов, Т. М. Терешкина // Компетентность. – 2011. – № 4–5 (85–86). – С. 34–41.

3. Барабашев, А. Г. Патентный троллинг и правовое регулирование искусственного интеллекта (на примере опыта Соединенных Штатов Америки) / А. Г. Барабашев, Д. В. Пономарева // Вестник Университета имени О. Е. Кутафина (МГЮА). – 2021. – № 1 (77). – С. 39–46.
4. Васильев, Д. В. Патентный троллинг: зарубежный опыт и правоприменительная практика в России / Д. В. Васильев // Образование. Наука. Научные кадры. – 2019. – № 4. – С. 97–101. – DOI: 10.24411/2073–3305–2019–10193.
5. Васильев, Д. В. Правоприменительная практика и зарубежный опыт в противоборстве с «патентным троллингом» / Д. В. Васильев, А. А. Ласкин // Гуманитарное пространство. – 2020. – Т. 9, № 1. – С. 83–93.
6. Прохоров, В. А. Злоупотребление правом при обращении в суд с иском о возмещении за нарушение исключительного права на товарный знак / В. А. Прохоров // Вестник Удмуртского университета. Серия: Экономика и право. – 2024. – Т. 34, № 4. – С. 709–715.
7. Дятлова, А. В. Противодействие патентному троллингу (на примере опыта США и Китая) / А. В. Дятлова // Современная наука: актуальные проблемы теории и практики. Серия: Экономика и право. – 2021. – № 6. – С. 106–110.
8. Мушавкина, П. Критерии определения злоупотребления правом «патентными троллями» / П. Мушавкина // Правовая защита интеллектуальной собственности: проблемы теории и практики: Сборник материалов XII Международного юридического форума (IP Форума). В 2 томах, Университет имени О. Е. Кутафина (МГЮА), 16–17 февраля 2024 года. – Москва: Московский государственный юридический университет им. О. Е. Кутафина (МГЮА), 2024. – С. 249–252.
9. Защита исключительных прав на патентоохраняемые объекты: монография / А. С. Ворожевич. – Москва: Статут, 2020. – 179 с. – ISBN 978–5–8354–1624–0.

Мüəlliflər haqqında məlumat

Şlapunov Aleksandr Yuryevich, SMFİ Sibirsk mərkəzinin rəisi (Novosibirsk ş., Planetnaya küç., ev 30, korp. 2a), ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-5692-0048>, SPIN-kodu: 8705–0196; shlapunov@rupto.ru

Maçnova Vera Yuryevna, SMFİ Sibirsk mərkəzinin əqli mülkiyyət üzrə 2-ci dərəcəli dövlət eksperti (Novosibirsk ş., Planetnaya küç., ev 30, korp. 2a), ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-5917-5751>, SPIN-kodu: 4016–1124; vera.machneva@rupto.ru

References

1. Vorozhevich, A. S. (2013), "Patent trolling: essence, history, legal mechanisms to combat it", *Zakon*, no. 9, pp. 68–79.

2. Pankina, G. V., Sashina, L. A., Slyhov, A. A. and Tereshkina, T. M. (2011), "Patent raiding is coming to Russia", *Kompetentnost*, no. 4–5 (85–86), pp. 34–41.
 3. Barabashev, A. G. and Ponomareva D. V. (2021), "Patent Trolling and the Legal Regulation of Artificial Intelligence (United States of America)", *Vestnik Universiteta imeni O. E. Kutafina (MGYUA)*, no 1 (77), pp. 39–46.
 4. Vasijev, D. V. (2019), "Patent trolling: foreign experience and law enforcement practice in Russia", *Obrazovanie. Nauka. Nauchnye kadry*, no. 4, pp. 97–101.
 5. Vasiljev, D. V. and Laskin A. A. (2020), "Law Enforcement Practice and Foreign Experience in Combating "Patent Trolling", *Gumanitarnoe prostranstvo*, vol. 9, no. 1, pp. 83–93.
 6. Prohorov, V. A. (2024), "Abuse of the right when applying to the court with a claim for recovery of compensation for infringement of the exclusive right to a trademark", *Vestnik Udmurtskogo universiteta. Seriya Ekonomika i pravo*, vol. 34, no. 4, pp. 709–715.
 7. Dyatlova, A. V. (2021), "Countering Patent Trolling (US and Chinese Experience)", *Sovremennaya nauka: aktual'nye problemy teorii i praktiki. Seriya: Ekonomika i pravo*, no. 6, pp. 106–110.
 8. Mushavkina, P. (2024), "Criteria for determining abuse of right by "patent trolls", *Pravovaya zashchita intellektual'noj sobstvennosti: problemy teorii i praktiki: Sbornik materialov XII Mezhdunarodnogo yuridicheskogo foruma (IP Forum)*, [Legal Protection of Intellectual Property: Problems of Theory and Practice: Proceedings of the XII International Legal Forum (IP Forum)], in 2 volumes, Kutafin Moscow State Law University (MSAL), Moscow, Russian Federation, February 16–17, 2024, pp. 249–252.
 9. Vorozhevich, A. S. (2020), *Zashchita isklyuchitel'nyh prav na patentoohranyaemye objekty* [Protection of exclusive rights to patent-protected subject matter], monograph, *Statut*, Moscow, Russia.
- ### Information about the authors
- Alexander Yu. Shlapunov**, Head of the Siberian Center FIPS (Novosibirsk, Planetnaya str., 30, bld. 2A), ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-5692-0048>, SPIN-code: 8705-0196; shlapunov@rupto.ru
- Vera Yu. Machneva**, State Expert on Intellectual Property, 2nd category, (Novosibirsk, Planetnaya str., 30, bld. 2A), ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-5917-5751>, SPIN-code: 4016-1124; vera.machneva@rupto.ru
- Müəlliflər maraqlar toqquşmasının olmadığını bəyan edirlər.
The authors declare no conflict of interests.
- Redaksiyaya 11.11.2024-cü ildə daxil olub
Resenziyalaşdırıldıqdan sonra 10.12.2024-cü ildə tamamlanıb
Nəşr üçün 18.12.2024-cü ildə qəbul edilib

Elmi məqalə

Original article

UOT 347.771

EDN <https://elibrary.ru/mniwqe>

Dərman vasitələri, pestisidlər və aqrokimyəvi maddələrə aid ixtira üçün patentin uzadılması: statistika və anketləmə nəticələri

Andrey Lvoviç Juravlyov, Nikolay Borisoviç Liskov,

Tatyana Alekseyevna Bazzabotnova, Nataliya Vladimirovna Alisova[✉]

Federal sənaye mülkiyyəti institutu

[✉]nataliia.alisova@rupto.ru

Annotasiya: bu işin aktuallığı əczaçılıq sənayesinin inkişafının yüksək əhəmiyyəti ilə şərtlənir, hansı ki, xüsusən RF Hökuməti tərəfindən təsdiq edilmiş 2030-cu ilədək Əczaçılıq sənayesinin inkişaf strategiyasında əks olunur. Məqsəd, aparıcı patent-hüquq firmalarının və dərman vasitələrinin dövrüyyəsi sahəsində çalışan biznes ictimaiyyətinin nümayəndələrinin fikirlərini nəzərə alaraq ixtira üçün patentin etibarlılıq müddətinin uzadılması sahəsində Rusiya qanunvericiliyini təhlil etməkdir. İşdə patentin etibarlılıq müddətinin uzadılması ilə bağlı mövcud prosedurdan məmnunluğunu araşdırmaq üçün istifadəçilərin anketləmə metodundan istifadə edilib, uzatma institutuna aid müvafiq statistik verilənlər təqdim edilib. Tədqiqat nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, dərman vasitələri, pestisidlər və aqrokimyəvi maddələr sahəsində ixtira patentinin etibarlılıq müddətinin uzadılmasına yüksək tələbat var. Əldə olunan nəticələr RF normativ-hüquqi aktlarına dəyişikliklərin edilməsi üzrə təkliflərin hazırlanması baxımından geniş insan kütləsi üçün maraqlıdır. Tədqiqatlar Avrasiya patent idarəsi ilə birlikdə «Avrasiya bölgəsində patentin etibarlılıq müddətinin uzadılmasının hüquqi rejimi» ETİ icrası üçün 05/2024 №-li müqavilə çərçivəsində aparılmışdır.

Açar sözlər: ixtira, dərman preparatı, pestisid, aqrokimyəvi maddələr, patentin etibarlılıq müddətinin uzadılması
İstinad üçün: Juravlyova A. L., Liskov N. B., Bezzabotnova T. A., Alisova N. V. Dərman vasitələri, pestisidlər və aqrokimyəvi maddələrə aid ixtira üçün patentin uzadılması: statistika və anketləmə nəticələri // Vestik FİPS. 2025. CİLD 4, № 1 (11) S. 40–47.

Patent renewal for invention related to medicinal product, pesticide and agrochemical: statistics and questionnaire results

Andrey L. Zhuravlev, Nikolay B. Lyskov, Tatiana A. Bezzabotnova, Natalia V. Alisova[✉]

The Federal Institute of Industrial Property

[✉]nataliia.alisova@rupto.ru

Abstract: the relevance of this paper is due to the high importance of the development of the pharmaceutical industry in accordance with the Strategy for the Development of the Pharmaceutical Industry until 2030 approved by the Government of the Russian Federation. The purpose of this paper is to analyze the Russian legislation in the field of patent term extension taking into account the opinions of leading patent law firms and representatives of the business community working in the field of drug circulation. The paper utilizes a questionnaire survey method to investigate the satisfaction with the current patent term extension procedure among patent law firms and leading pharmaceutical industries engaged in invention-related activities and provides relevant statistical data concerning the institution of extension. The study found that patent term extension for inventions in the field of pharmaceuticals, pesticides and agrochemicals is in high demand. The presented results will be of interest to a wide range of persons from the point of view of developing proposals for amendments to the regulatory legal acts of the Russian Federation. The study was carried out jointly with the Eurasian Patent Office within the framework of the research work on the topic "Legal regime of patent term extension in the Eurasian region".

Keywords: invention, medicinal product, pesticide, agrochemical, patent term extension.

For citation: Zhuravlev A. L., Lyskov N. B., Bezzabotnova T. A., Alisova N. V. Patent renewal for an invention related to a medicinal product, pesticide and agrochemical: statistics and results of the questionnaire // Bulletin of Federal Institute of Industrial Property. 2025. Vol. 4, No 1(11): 40–47 (In Russ.).

SSRİ-də planlı sosialist iqtisadiyyat və müəllif şəhadətnamələri şəklində inkişaf etmiş ixtiraların qorunması institutu şəraitində təhlükəsizlik sənədlərinin etibarlılıq müddətinin uzadılmasına ehtiyac yox idi. Ölkədə siyasi vəziyyətin dəyişməsi və iqtisadiyyatın bazar formasına keçməsi nəticəsində intellektual fəaliyyətin nəticələrinin qorunması institutu dəyişdi.

Ixtiraların vahid qorunma forması kimi patent forması SSRİ-də ixtiralar haqqında qanunda təsbit edilmişdir¹. Bu qanuna uyğun olaraq, ixtira üçün patentin etibarlılıq müddəti, ərizənin SSRİ Dövlət Patent İdarəsinə (SSRİ Qospatenti) daxil olduğu tarixdən etibarən 20 il təşkil edirdi².

Bu norma 1992-ci ildə RF Patent qanunu qüvvəyə mindikdən sonra dəyişikliyə məruz qalmamışdı, 3-cü maddənin 3-cü bəndi göstərirdi ki, ixtiranın patenti RF Patent idarəsinə ərizə adaxil olduğu tarixdən etibarən 20 il ərzində qüvvədədir³. RF 1990-cı illərdəki iqtisadi vəziyyəti nəticəsində, əczaçılıq sənayesi müəssisələri ya qeyri-rentabelliyyəinə görə bağlandıqda və ya xarici əczaçılıq şirkətləri tərəfindən satın alındıqda, patentin etibarlılıq müddətinin uzadılması problemi aktual deyildi.

Dərman vasitəsi, pestisid və aqrokimyəvi maddə üçün ixtiraya müstəsna hüququn etibarlılıq müddətinin uzadılması Rusiya qanunvericiliyinə ilk dəfə 2003-cü ildə daxil edilmişdir⁴ [1].

RF Patent qanununun 3-cü maddəsinin 3-cü bəndinə müvafiq olaraq, 2003-cü ildə edilən dəyişikliklər və əlavələr nəzərə alınmaqla, ixtira üçün patentin etibarlılıq müddəti

Dərman vasitəsi, pestisid və aqrokimyəvi maddə üçün ixtiraya müstəsna hüququn etibarlılıq müddətinin uzadılması Rusiya qanunvericiliyinə ilk dəfə 2003-cü ildə daxil edilmişdir.

əqli mülkiyyət üzrə federal icra hakimiyyəti orqanına ərizə verildiyi gündən 20 il təşkil edirdi. Bununla birlikdə, tətbiqi üçün qanunla müəyyən edilmiş qaydada icazə alınması tələb olunan dərman vasitələri, pestisid və ya aqrokimyəvi maddələrə aid ixtiralar üçün patentin 20 illik etibarlılıq müddətinin, beş il çıxılmaqla, ixtira üçün ərizə verildiyi tarixdən ilk tətbiq icazəsinin alındığı tarixə qədər hesablanmış müddətə uzadılması nəzərdə tutulmuşdur. Eyni zamanda, ixtira üçün patentin etibarlılığının uzadıldığı müddət beş il ilə məhdudlaşdırıldı. Uzadılma haqqında vəsatət patent sahibi tərəfindən yuxarıda göstərilən icazənin alındığı gündən altı ay və ya patentin verildiyi tarixdən bu müddətlərdən hansı daha gec bitməsindən asılı olaraq patentin etibarlılıq müddəti ərzində əqli mülkiyyət üzrə federal icra hakimiyyəti orqanına təqdim edilməlidir.

Qanunun bu bəndini rəhbər tutaraq patent sahibləri dərman vasitəsinə aid patentin müddətinin uzadılması üçün vəsatətlər verməyə başladılar.

Lakin, qanun normasının praktikada tətbiqi, uzadılma qaydasını, xüsusən də uzadılma prosedurunun izah edəcək və bu prosedurun tətbiq olunduğu ixtira obyektlərini konkretləşdirəcək qanunverici normativ hüquqi aktların olmaması ilə bağlı böyük çətinliklərlə qarşılaşdı.

Eyni zamanda qeyd etmək lazımdır ki, belə uzadılmaların sayı az idi və nəzərə çarpan hər hansı hüquq-təbiiqedicilik praktikası müşahidə edilmirdi və uzadılma əsasən xarici əczaçılıq firmaları tərəfindən istənilirdi [2].

¹ Ixtira hüququ dövlət tərəfindən qorunur və patentlə təsdiqlənir («SSRİ-də ixtiralar haqqında» 31 may 1991-ci il tarixli 2213–1 № -li SSRİ Qanununun 3-cü maddəsinin 1-ci bəndi // «KonsultantPlyus»: sayt. URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_18406 (müraciətin tarixi: 11.11.2024).

² Eyni zamanda.

³ Rusiya Federasiyasının 23.09.1992-ci il tarixli 3517–1 № -li Patent qanunu (02.02.2006-cı il tarixli red.). Qüvvəsini itirmişdir // KonsultantPlyus: sayt. – URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_979 (müraciətin tarixi: 11.11.2024).

⁴ «Rusiya Federasiyasının Patent qanununa dəyişiklik və əlavələr edilməsi haqqında» 07.02.2003-cü il tarixli 22-ФЗ № -li Federal qanun. Qüvvəsini itirmişdir. // KonsultantPlyus: sayt. URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_40913 (müraciətin tarixi: 11.11.2024).

RF MM-nin 1363-cü maddəsinin 2-ci bəndinə uyğun olaraq ixtiraya müstəsna hüququn etibarlılıq müddəti uzadıldıqda, RF İxtiralarının dövlət reyestrinə daxil edilmiş öz qeydiyyat nömrəsi olan əlavə patentin verilməsi nəzərdə tutulur.

Bu institutun əhəmiyyətini nəzərə alaraq, qanunverici onu müddəaların kiçik dəyişikliklərə məruz qaldığı RF Mülki Məcəlləsinin (MM) yeni, dördüncü hissəsinə daxil etdi⁵.

RF MM dördüncü hissəsi qəbul edildikdə, dərman vasitəsinə aid ixtira üçün patentin müddətinin uzadılmasını tələb edən müraciətlərin sayı artdı, bu da uzadılması üçün ərizələrin baxılması proseduru tənzimləyən qanunverici normativ hüquqi aktların qəbul edilməsinə ehtiyac doğurdu. Qanunverici aktın qəbul edilməsinin təşəbbüskarı olaraq bu sahədə müvafiq tədqiqatlar apardıqdan sonra Rospatent çıxış etdi [3]. Bununla birlikdə, hüquq-tətbiqedici praktika həm uzadılmaya aid qanunverici normativ hüquqi aktın, həm də RF MM dördüncü hissəsində əks olunmuş normaların əhəmiyyətli çatışmazlıqlarını aşkar etməyə imkan verdi [4, 5].

Yuxarıda göstərilənləri nəzərə alaraq, habelə RF MM dördüncü hissəsinin 2014-cü il tarixli yeni redaksiyasında məhkəmə və hüquq tətbiqetmə təcrübəsi və xarici təcrübə nəzərə alınmaqla 1363-cü maddə dəyişikliklərə məruz qalmışdır.

Patentin etibarlılıq müddəti əqli mülkiyyət üzrə federal icra hakimiyyəti orqanına patent verilməsi üçün ərizə verildiyi tarixdən və ya ərizə verildiyi təqdirdə (RF MM 1381-ci maddəsinin 4-cü bəndi) əvvəlki kimi ilkin ərizə verildiyi tarixdən etibarən 20 il olaraq qalmışdır. Eyni zamanda, RF MM 1363-cü maddəsinin 2-ci bəndi ixtira üçün patentin etibarlılıq müddətinin uzadılması və yeni qorunma sənədinin – əlavə patentin verilməsi qaydası ilə bağlı dəyişikliklərə məruz qalmışdır [6].

Bununla belə, ədəbiyyatda [7, 8] Avropa Patent Konvensiyasına (APK) üzv ölkələrdə verilən əlavə qorunma sertifikatının (ƏQS) RF MM 1363-cü maddəsinin 2-ci bəndinin norması ilə müəyyən edilmiş əlavə patentə uyğun olması fikri ilə razılaşmaq olmaz.

Xarici yurisdiksiyalarda qüvvədə olan normalara uyğun olaraq, patentin uzadılması ilə bağlı müsbət qərar qəbul edildikdə, ƏQS verilir, onun nömrəsi reyestrə daxil edilir, onun barəsində məlumatlar dərc olunur və o, ilkin patentin bir hissəsi hesab olunur, yəni uzadılma yalnız tətbiqi üçün müvafiq icazənin alınmasını tələb edən ixtira barəsində həyata keçirilir. Bu halda, ixtira düsturunun korrektəsi həyata keçirilmir, bu da ƏQS-nin qeydiyyatı proseduru

ilə RF qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş əlavə patentin verilməsi arasındakı əsas fərqdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, RF MM-nin 1363-cü maddəsinin 2-ci bəndinə uyğun olaraq ixtiraya müstəsna hüququn etibarlılıq müddəti uzadıldıqda, RF İxtiralarının dövlət reyestrinə daxil edilmiş öz qeydiyyat nömrəsi olan əlavə patentin verilməsi nəzərdə tutulur. Bu normanın əhəmiyyətli fərqlərindən biri, əlavə patentin yeni bir hüquq həcmi təsdiqləməsidir, çünki bu, düsturun belə korrektəsinin bütün üstünlükləri və çatışmazlıqları ilə tətbiqi üçün ilk icazə alınan müəyyən bir məhsulu səciyyələndirən yeni ixtira düsturunu daxil edir.

Həmçinin həm dərman vasitəsinə⁶ aid ixtira patentinin etibarlılıq müddətinin uzadılması haqqında ərizəyə baxılması proseduru, həm də maddi hüquq normalarına⁷ aid qanunverici normativ hüquqi aktlar qəbul edilmişdir. Yeni Qaydanın tətbiqi, RF MM-in əvvəlki versiyasında və Uzadılma üzrə inzibati rəqlamentdə hüquqi qeyri-müəyyənliyi daxil edən bəzi müddəaları dəqiqləşdirməyə imkan verdi.

Qeyd etmək lazımdır ki, əlavə patentin verilmə ehtimalını təhlil edərkən, Qeydiyyat şəhadətnaməsində göstərilən dərman vasitəsinin aktiv inqrediyentinin xüsusiyyətləri ilə ixtira düsturunda göstərilən birləşmənin və ya birləşmələr qrupunun hüquqi qorunmasının həcmi təyin edən əlamətlərin cəminin eyniliyinin yoxlanılması aparılır. Bənzər yanaşma, dərman vasitəsinin kompozisiyasını Qeydiyyat şəhadətnaməsində göstərilən kompozisiyanın məqsədi və onun dərman formasını meəyyən edən tərkibi nəzərə alınmaqla yoxlanılarkən həyata keçirilir.

Bu müddəalar müəyyən təyinat üzrə birləşmənin və ya kompozisiyanın tətbiqi kimi ixtira obyektinə də şamil olunur, çünki məhsulun tətbiqi üçün patent məhsulun özünü müəyyən təyinatla qoruyur [9].

Beləliklə, dərman vasitəsinə aid ixtira üçün patentin etibarlılığının uzadılması institutuna «eynilik» anlayışı daxil edilmişdir [10]. Bundan əlavə olaraq, hüquq tətbiqetmə xüsusiyyətlərini nəzərə almaqla, RF-də həm inzibati, həm də məhkəmə qaydasında əlavə patentə etiraz etmək imkanı həyata keçirilmişdir [11, 12]. İxtira, faydalı model, sənaye nümunəsinə və bu hüququ təsdiqləyən patentə, o cümlədən əlavə patentə olan müstəsna hüququn etibarlılığı RF MM 1398 və 1399-cu maddələrində nəzərdə tutulmuş əsaslarla və qaydada etibarsız sayılır və ya vaxtından əvvəl ləğv olunur. Dərman vasitəsi, pestisid və ya aqrokimyəvi maddə kimi məhsula aid bir ixtiraya olan müstəsna hüququn etibarlılıq müddətinin, eləcə də onu təsdiqləyən əlavə patentin etibarlılığının uzadılması RF MM 1363-cü maddəsinin

⁵ Rusiya Federasiyasının 18.12.2006-cı il tarixli 230-Φ3 № -li Mülki Məcəlləsi (dördüncü hissə) (01.07.2017-ci il tarixli red.) // KonsultantPlyus: sayt. URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_64629/ (müraciətin tarixi: 11.11.2024).

⁶ Rusiya Federasiyası İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin «Əqli mülkiyyət üzrə federal xidməti tərəfindən ixtiraya müstəsna hüququn və bu hüququ təsdiqləyən patentin etibarlılıq müddətinin uzadılması üzrə dövlət xidmətinin verilməsi üçün İnzibati rəqlamentin təsdiq edilməsi haqqında» 3 noyabr 2015-ci il tarixli 810 № -li əmri // KonsultantPlyus: sayt. URL: www.pravo.gov.ru (müraciətin tarixi: 14.11.2022).

⁷ Rusiya Federasiyası İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin «İxtira üçün əlavə patentin verilməsi və qüvvədə olma, ixtira üçün patentin etibarlılıq müddətinin uzadılması qaydasının təsdiq edilməsi haqqında» 3 noyabr 2015-ci il tarixli 809 № -li əmri // KonsultantPlyus: sayt. URL: www.pravo.gov.ru (müraciətin tarixi: 14.11.2022).

Cədvəl 1.

2015-2023-cü illər üçün dərman vasitələrinə, pestisidlərə və aqrokimyəvi maddələrə aid ixtira üçün patentin etibarlılıq müddətinin uzadılması üçün ərizələrin sayı

Table 1.

The number of applications for the extension of a patent for an invention related to medicinal products, pesticides and agrochemicals for the period 2015–2023

Dərman vasitələrinə, pestisidlərə və aqrokimyəvi maddələrə aid ixtira üçün patentin etibarlılıq müddətinin uzadılması haqqında ərizələrin daxil olması, illər üzrə									
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Cəmi, onlardan:	23	42	25	15	23	26	51	40	39
Təsdiq edilmişdir	19	30	18	7	20	17	23	24	20
İmtina	4	12	7	8	3	9	28	15	15
Baxılması başa çatmamışdır	0	0	0	0	0	0	0	1	4

Rospatentə ərizələrin daxil olmasına dair verilənlərə əsasən müəlliflər tərəfindən tərtib edilmişdir.

Compiled by the authors based on the receipt of applications to Rospatent

2-ci bəndində nəzərdə tutulmuş şərtlər pozulduğu halda etibarsız sayılır.

Yuxarıda göstərilənləri nəzərə alaraq, 2015–2023-cü illər ərzində, yəni mövcud qanunvericilik şəraitində dərman vasitələrinə, pestisidlərə və aqrokimyəvi maddələrə aid bir ixtira üçün patentin etibarlılıq müddətinin uzadılması barədə Rospatentə daxil olmuş ərizələrin statistikasının təhlili maraq doğurur.

2015–2023-cü illər ərzində dərman vasitələri, pestisidlər və aqrokimyəvi maddələrə aid ixtira üçün patentin etibarlılıq müddətinin uzadılması barədə Rospatentə ərizələrin daxil olmasının təhlili göstərir ki, bu institut tələbatlıdır. Qeyd olunan müddətdə ümumilikdə uzadılma haqqında 284 ərizə təqdim edilib (cədv. 1).

Patentin etibarlılıq müddətinin uzadılması haqqında daxil olmuş ərizələrin əsas payı (73,94 %-i) xarici əczaçılıq şirkətlərinin sahib olduğu ixtiralarla aiddir. Onlardan 56,7 %-i ABŞ, İsveçrə, Yaponiya və Almaniya kimi sənayeləşmiş ölkələrin şirkətlərinin, 17,25 %-i digər xarici ölkələrin şirkətlərinin payına, 26,1 %-i isə Rusiya segmentinin payına düşür (cədv. 2).

Verilmiş ərizələrin bütün həcmindən 178 vah. (62,7 %-i) Rospatent tərəfindən təmin edilmiş, 101 vah. (35,5 %-i) üzrə uzadılmaya itminalar göndərilib, 5 vah. (1,8 %-i) üzrə kargüzərlik bu günədək tamamlanmamışdır.

Mütləq əsaslara görə patentin etibarlılıq müddətinin uzadılmasından imtinalar arasında aşağıdakı səbəbləri göstərmək olar:

a) ərizə, mahiyyət üzrə, ixtiranın uzadılmasına (illik rüsumların ödənilməsi) aid deyil – 39 vah. (69,64%);

b) ərizənin verilmə müddətinin pozulması – 11 vah. (19,64%); c) digər imtina səbəbləri – 6 vah. (10,73%).

Mahiyyəti üzrə patentin etibarlılıq müddətinin uzadılmasından imtinalar arasında aşağıdakı səbəbləri göstərmək olar:

a) ekspertizanın qərarı ilə – 28 vah. (62,2%);

b) sorğuya/rəyə cavabın təqdim edilməməsi – 9 vah. (20%);

c) imtinaların digər səbəbləri – 8 vah. (17,8%).

Beləliklə, təqdim olunan məlumatlar dərman vasitələrinə, pestisidlərə və aqrokimyəvi maddələrə aid ixtira patentinin etibarlılığının uzadılması institutunun aktuallığını göstərir. Bu institut həm xarici hüquq sahibləri, həm də yerli hüquq sahibləri tərəfindən istifadə olunur.

Yuxarıda göstərilənləri nəzərə alaraq və maraqlı tərəflərin fikirlərini öyrənmək məqsədi ilə bir dərman vasitələrinə, pestisidlərə və aqrokimyəvi maddələrə aid ixtiraya müstəsna

Cədvəl 2.

2015-2023-cü illər ərzində uzadılma haqqında ərizələrin hüquq sahibləri arasında bölgüsü.

Table 2.

Distribution of extension applications by patent holders in total for the period 2015–2023

Patent sahibi olan ölkələrin kodu	Uzadılma haqqında ərizələrin sayı	Uzadılma haqqında ərizələrin %-i
RU	74	26,06
JP	39	13,73
CH	40	14,08
DE	15	5,28
ES	9	3,17
US	67	23,59
QALAN	40	14,08

Rospatentə ərizələrin daxil olmasına dair verilənlərə əsasən müəlliflər tərəfindən tərtib edilmişdir.

Compiled by the authors based on the receipt of applications to Rospatent

Maraqlı tərəflərin fikirlərini öyrənmək üçün bir dərman vasitəsinə, pestisid və aqrokimyəvi maddəyə aid ixtiraya müstəsna hüququn müddətinin uzadılmasının hüquqi rejiminin müxtəlif aspektləri ilə bağlı anket hazırlanmışdır. Anketə uzadılma şərtləri, uzadılma üçün obyektlərin siyahısı, uzadılma müddəti və uzadılma sayına aid suallar daxil edilmişdir.

hüququn etibarlılıq müddətinin uzadılması ilə bağlı doqquz sualdan ibarət bir anket hazırlanmışdır. Anketə uzadılma şərtləri, uzadılma üçün obyektlərin siyahısı, uzadılma müddəti və uzadılma sayına aid suallar daxil edilmişdir.

Anketdə aşağıdakı sualların siyahısı var idi.

1. Dərman vasitələrinə, pestisidlərə və aqrokimyəvi maddələrə aid ixtiralar üçün ərizələrin uzadılması institutu lazımdır mı?
2. Uzadılan obyektlərin növləri (dərman vasitələri, pestisidlər və aqrokimyəvi maddələr) sizi qane edirmi?
3. Uzadılma müddəti sizi qane edirmi?
4. Uzadılan ixtira növləri (məhsulun tətbiqi, məhsul (birləşmə, kimyəvi birləşmə, məlum kimyəvi birləşmənin törəməsi, kompozisiya) sizi qane edirmi?
5. Patentın uzadılmasına etiraz etmək lazımdır mı?
6. Hüquqi qorunmanın hansı formasına üstünlük verilməlidir?
7. Rusiyada və ya xaricdə uzadılma təcrübəniz olubmu?
8. Sizcə, «bir qeydiyyat vəsiqəsi – bir patent» prinsipinə əməl edilməlidir mi?
9. Dərman vasitəsi, pestisid, aqrokimyəvi maddəyə aid ixtira patentinin uzadılması üçün vəsatətin qaldırılması müddəti kifayətdir mi?

Yuxarıdakı suallarda dörd cavab variantı var idi – «Bəli», «Xeyr», «Digər», «Öz variantınızı seçin».

Yuxarıda göstərilən əsas suallara əlavə olaraq anketdə əlavə bir sual verilmişdi: «Dərman vasitəsi, pestisid, aqrokimyəvi maddəyə aid ixtira patentinin uzadılması üçün vəsatətin qaldırılmasının hansı müddəti daha arzuolunandır?» Cavab olaraq, patentin etibarlılıq müddətinin uzadılması üçün vəsatətin verilməsi üçün tələb olunan müddət östərlənməklə bəndlərdən birini seçmək təklif edilirdi (30 gün, 6 ay, 12 ay və ya öz variantını göstərmək).

Bu anket ixtiralarla əlaqəli fəaliyyət göstərən patent müvəkkillərinə, həm yerli, həm də xarici aparıcı əcazılıq firmalarına, eləcə də farmistehsalçıların assosiasiyalarına göndərilmişdi. Cəmi 21 anket göndərilmişdi.

Anketləmə zamanı əldə edilmiş nəticələr aşağıdakı tendensiyalara nümayiş etdirir.

1. Sorğuda iştirak etmiş respondentlərin təxminən 69%-i Rusiyada və ya xaricdə dərman vasitəsi, pestisid, aqrokimyəvi maddələrə aid ixtiraya müstəsna hüququn

müddətini uzatmaq təcrübəsinə sahib idi və 31 %-i bu sahədə müstəqil təcrübəyə malik deyildi.

2. Respondentlərin əksəriyyəti (85 %-i) dərman vasitəsi, pestisid, aqrokimyəvi maddələrə aid ixtiraya müstəsna hüququn və bu hüququ təsdiqləyən ixtira üçün patentin etibarlılıq müddətinin uzadılması institutunun mövcudluğunun zəruriliyini təsdiqlədi.
3. Sorğuda iştirak edənlərin 90 %-dən çoxunu ixtiraya müstəsna hüququn etibarlılıq müddətinin uzadılma biləcəyi məhsul növləri (dərman vasitəsi, pestisid, aqrokimyəvi maddə) qane edir.
4. Hazırda ixtiraya müstəsna hüququn etibarlılığının uzadılması müddəti 5 il təşkil edir, bu da respondentlərin 62 %-ni qane edir, halbuki 15 %-i bu müddətin, məsələn, 10 ilədək uzadılmasının lehinə, 8 %-i bu müddətin 2 ilədək endirilməsinin lehinə, 8 %-i patent müddətinin uzadılması faktının özündən qəti şəkildə imtina etmək lehinə, 7 %-i patentin verilməsi üçün ərizənin təqdim olunması tarixi ilə ilk tətbiq icazəsinin alındığı gün arasındakı müddət nəzərə alınmaqla fərdi hesablama aparılması üçün lehinə səs veriblər.
5. İxtiraya müstəsna hüququn etibarlılıq müddətinin uzadılma biləcəyi ixtira növləri (məhsul, xüsusən, kimyəvi birləşmə, məlum kimyəvi birləşmənin törəməsi, məhsulun birləşməsi, kompozisiyası və tətbiqi) üzrə məmnuniyyət sorğusu göstərdi ki, respondentlərin 69 %-ni ixtiraya müstəsna hüququn müddətinin uzadılma biləcəyi ixtira növləri qane edir, 31 %-i ixtiraya müstəsna hüququn etibarlılıq müddətinin uzadılma biləcəyi ixtira növləri ilə razılaşmadığını bildirdi.
6. İxtiraya müstəsna hüququn və onu təsdiq edən əlavə patentin etibarlılıq müddətinin uzadılması ilə bağlı mövcud etiraz prosedurundan məmnunluq məsələsinə dair respondentlərin 62 %-i müsbət cavab verib, 31 %-i razi olmadığını bildirib, onlardan 50 %-i intellektual hüquqlar üzrə məhkəmədə əvvəlki baxış prosedurunun qaytarılmasını təklif edib, çünki Rospatentdə mövcud baxış proseduru onları qane etmir.
7. Dərman vasitəsi, pestisid, aqrokimyəvi maddəyə aid ixtiraya müstəsna hüququn etibarlılıq müddətinin uzadılması prosedurunun həyata keçirilməsi zamanı ixtiranın hazırda qüvvədə olan hüquqi qorunması forması kimi əlavə patent respondentlərin 69 %-nin tələbatlarını ödəyir, respondentlərin 23 %-i düsturun

Respondentlərin əksəriyyəti (85 %-i) dərman vasitəsi, pestisid, aqrokimyəvi maddələrə aid ixtiraya müstəsna hüququn və bu hüququ təsdiqləyən ixtira üçün patentin etibarlılıq müddətinin uzadılması institutunun mövcudluğunun zəruriliyini təsdiqlədi.

«SMFI» FDBM-nin digər tədqiqat işlərinin nəticələri ilə «SMFI» FDBM-nin rəsmi saytında «Elmi fəaliyyət» bölməsində tanış olmaq olar.

ayrı-ayrı bəndlərinin uzadılmasının lehinə, 8%-i ixtiraya müstəsna hüququn (xarici yurisdiksiyalarda olduğu kimi) etibarlılıq müddətinin uzadılması prosedurunun həyata keçirilməsində ixtiranın hüquqi qorunması forması kimi ƏQS-in lehinə səs verib.

8. «Bir qeydiyyat vəsiqəsi – bir əlavə patent» prinsipinə əməl edilməlidirmi? sualına sorğuda iştirak edənlərin 62%- mənfə, 38% – i müsbət cavab verib.
9. Dərman vasitəsi, pestisid, aqrokimyəvi maddəyə aid ixtiraya müstəsna hüququn etibarlılıq müddətinin uzadılması üçün ərizə vermək üçün müəyyən edilmiş mövcud müddətin (6 ay) yetərliyi barədə sorğuda respondentlərin 69%-i «bəli», 15%-i «12 ayadək artırın», 8%- i «3 ayadək azaldın», 8%-i «patentin etibarlılıq müddətinin uzadılması haqqında normalarını ləğv edin» cavabını verib.

Beləliklə, ümumilikdə aşağıdakıları qeyd etmək olar:

1. Dərman vasitəsi, pestisid və aqrokimyəvi maddələrə aid ixtira üçün patentin etibarlılıq müddətinin uzadılması İnstitutu son dərəcə tələbatlıdır. Respondentlərin əksəriyyəti (85%) bu institutun mövcudluğunu zəruri hesab edir. 2015–2023-cü illər arasında xeyli sayda uzadılma haqqında ərizə verilib (284).
2. RF-da ixtira üçün əlavə patentın ayrılmasına əsaslanan unikal bir uzadılma mexanizmi istifadə olunur. Həmçinin dərman vasitəsinə aid ixtira üçün patentin etibarlılığın uzadılması institutuna dərman vasitəsi üçün qeydiyyat vəsiqəsinin və patentləşdirilmiş texniki həllin müqayisəsi ilə bağlı olaraq «eynilik» anlayışı daxil edilmişdir.
3. Hüquq sahibləri ixtiraya müstəsna hüququn etibarlılıq müddətinin uzadıla biləcəyi məhsul növlərindən (dərman vasitəsi, pestisid, aqrokimyəvi maddə), habelə ixtiraya müstəsna hüququn müddətinin uzadıla biləcəyi uzadılma müddəti və ixtira növlərindən razıdırlar.
4. Hüquq sahiblərini həmçinin dərman vasitəsi, pestisid, aqrokimyəvi maddəyə aid ixtiraya müstəsna hüququn etibarlılıq müddətinin uzadılması haqqında ərzinin verilməsi üçün müəyyən edilmiş 6 ay müddəti də qane edir.

5. Hüquq sahiblərinin əksəriyyəti «bir qeydiyyat vəsiqəsi – bir əlavə patent» prinsipi qane etmir. Bu prinsip, dərman vasitələrinə aid ixtiralar vasitəsilə həyata keçirilən uzadılma yeniləmə strategiyasının [9, 10] reallaşdırılmasının mümkün məhdudlaşdırılması ilə bağlıdır.

Aydındır ki, ixtiraların əczaçılıq bazarında uğurlu istifadəsi üçün yenilikçi əczaçılıq vasitələri ilə jeneriklərin istehsalçıları arasında maraq balansı nəzərə alınmalıdır. Maraqların belə qurulması ixtira patentinin etibarlılıq müddətinin uzadılması institutu ilə əlaqədar qanunvericiliyin «incə» sazlanması ilə mümkündür.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Благополучная, К. В. Единая патентно-правовая охрана изобретений на территории Таможенного союза России, Беларуси и Казахстана как средство его инновационного развития: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Благополучная Камила Владимировна. – М., 2013. – 130 с.
2. Мотина, Д. В. Продление срока действия исключительных прав на изобретение, относящееся к лекарственному средству / Д. В. Мотина // Интеллектуальная собственность: взгляд в будущее: Сборник материалов II Международной научной конференции молодых ученых. В 2 частях, Москва, 29 апреля 2020 года / под ред. О. А. Флягиной. Часть 1. – Москва: Российская государственная академия интеллектуальной собственности, 2020. – С. 169–178.
3. Кирий, Л. Л. Обзор нормативного регулирования и практики предоставления дополнительного срока охраны изобретению / Л. Л. Кирий, Е. И. Горячева, Д. П. Бондаренко. – М.: Патент, 2008. – 22 с.
4. Соболев, А. Ю. Продление срока действия исключительных прав и патента на изобретение, относящееся к лекарственному средству, пестициду или агрохимикату, – кто виноват и что делать? / А. Ю. Соболев / Изобретательство. – 2009. – Т. 9, № 8. – С. 27–40.
5. Михайлов, А. В. «Резиновые» патенты: российская практика фривольного продления патентов на лекарственные средства / А. В. Михайлов // Патентный поверенный. – 2013. – № 4. – С.20–25.
6. Семенов, В. И. Продление срока действия исключительного права на изобретение, относящееся к лекарственному средству, пестициду и агрохимикату / В. И. Семенов, Н. Б. Лысков, Е. Б. Гаврилова // Патенты и лицензии. – 2017. – № 8. – С. 10–19.
7. Пиличева А. В. Лекарственные средства как объекты патентных прав: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Пиличева Анна Владимировна. – М., 2015. – 222 с.
8. Балашова, А. И. Правовой механизм продления срока патентной монополии на изобретения / А. И. Балашова // Интеллектуальная собственность. Промышленная собственность: научно-практический журнал. – 2024. – № 5. – С. 56–62.

Аydındır ki, ixtiraların əczaçılıq bazarında uğurlu istifadəsi üçün yenilikçi əczaçılıq vasitələri ilə jeneriklərin istehsalçıları arasında maraq balansı nəzərə alınmalıdır.

9. Полякова, А. А. Стратегия обновления и применение изобретения по определенному назначению / А. А. Полякова, Н. Б. Лысков // Патенты и лицензии. Интеллектуальные права. – 2024. – № 8. – С. 21–29.
10. Назина, Е. Е. Дополнительный патент на изобретение: возможности и проблемы / Е. Е. Назина // Патентный поверенный. – 2017. – № 1. – С. 35–42.
11. Малахов, Б. А. Особенности оспаривания продления патентов в РФ / Б. А. Малахов, Н. А. Айрапетов // Журнал Суда по интеллектуальным правам. – 2022. – № 1 (35). – С. 97–102.
12. Куминова, А. А. Продление срока действия исключительного права на изобретение и дополнительные патенты. Процессуальные аспекты / А. А. Куминова // Интеллектуальные права в цифровую эпоху: избранные аспекты. – Москва: Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего образования «Государственный академический университет гуманитарных наук». – 2023. – С. 380–391.

Müəlliflər haqqında məlumat

Andrey Lvovich Juravlyov, hüquq elmləri namizədi, «Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut» federal dövlət büdcə müəssisəsinin Beynəlxalq kooperasiya mərkəzinin rəisi (Moskva, Berejkovskaya sahil küçəsi, ev 30, korp. 1); AZhuravlev@rupto.ru

Nikolay Borisovich Liskov, «Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut» federal dövlət büdcə müəssisəsinin Kimya, biotexnologiya, tibb mərkəzinin rəisi (Moskva, Berejkovskaya sahil küçəsi, 30, k. 1); ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4655-9275>, SPIN-kodu: 9975-5097; otd1463@rupto.ru

Tatyana Alekseyevna Bazzabotnova, «Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut» federal dövlət büdcə müəssisəsinin Patentlərin təsirinə nəzarət şöbəsinin rəisi (Moskva, Berejkovskaya sahil küçəsi, 30, k. 1); SPIN-kodu: 7132-9130; bezzabotnova@rupto.ru

Nataliya Vladimirovna Alisova, «Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut» federal dövlət büdcə müəssisəsinin baş elmi işçisi (Moskva, Berejkovskaya sahil küçəsi, 30, k. 1); ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-2825-2610>, SPIN-kodu: 4565-9334; natalia.alisova@rupto.ru

Müəlliflərin bəyan edilmiş töhfəsi

Bütün həmmüəlliflər konsepsiyanın işlənilməsinə, tədqiqatın aparılmasına və məqalənin hazırlanmasına əhəmiyyətli töhfələr verib, nəşrdən əvvəl son versiyanı oxuyub və təsdiqləyiblər.

A. L. Juravlyov – konseptuallaşdırma, metodologiya, tədqiqatın aparılması, əlyazmanın yaradılması və redaktə edilməsi.

N. B. Liskov – konseptuallaşdırma, metodologiya, tədqiqatın aparılması, əlyazmanın yaradılması və redaktə edilməsi.

N. V. Alisova – əlyazmanın yaradılması və redaktə edilməsi, tədqiqatın aparılması.

T. A. Bazzabotnova – statistik verilənlərin hazırlanması.

References

6. Blagopoluchnaya, K. M. (2013), Unified patent and legal protection of inventions in the territory of the Customs Union of Russia, Belarus, and Kazakhstan as a means of its innovative development. Cand. Sci. Thesis, Russian State Institute of Intellectual Property, Moscow, Russia.
7. Motina, D. V. (2020), Extension of the term of exclusive rights for inventions related to medicinal products. *In Intellectual Property: A Look into the Future: Proceedings of the II International Scientific Conference of Young Scientists*, Russian State Academy of Intellectual Property, Moscow, Part 1, pp. 169–178.
8. Kiriya, L. L., Goryacheva, E. I. & Bondarenko, D. P. (2008), *Obzor normativnogo regulirovaniya i praktiki predostavleniya dopolnitel'nogo sroka ohrany izobreteniyu* [Overview of regulatory framework and practices for granting additional protection for inventions]. Patent, Moscow, Russia.
9. Sobolev, A. Y. (2009), "Extension of the term of exclusive rights and patents for inventions related to medicinal products, pesticides, or agrochemicals – who is to blame and what to do?", *Inventiveness*, no 9 (8), pp. 27–40.
10. Mikhailov, A. V. (2013), "Rubber" patents: Russian practice of frivolous patent extension for medicinal products", *Patent Attorney*, no 4, pp. 20–25.
11. Gavrilova, E. B., Semenov, V. I., & Lyskov, N. B. (2017), "Extension of the term of exclusive rights for inventions related to medicinal products, pesticides, and agrochemicals", *Patents and Licenses*, no 8, pp. 10–19.
12. Pilicheva, A. V. (2015), Medicinal products as an object of law. Cand. Sc. Thesis, Federal State Research Institution "Institute of Legislation and Comparative Law under the Government of the Russian Federation", Moscow, Russia.
13. Balashova, A. I. (2024), "Legal mechanism for extending the patent monopoly on inventions. Intellectual Property", *Industrial Property: Scientific and Practical Journal*, no 5, pp. 56–62.
14. Polyakova, A. A., & Lyskov, N. B. (2024), "Strategy for updating and applying inventions for a specific purpose", *Patents and Licenses. Intellectual Rights*, no 8, pp. 21–29.
15. Nazina, E. E. (2017), "Additional patent for an invention: Opportunities and challenges", *Patent Attorney*, 1, pp. 35–42.
16. Malakhov, B. A., & Airapetov, N. A. (2022), "Features of challenging patent extensions in the Russian Federation", *Journal of the Intellectual Property Court*, no 1 (35), pp. 97–102.
17. Kuminova, A. A. (2023), "Extension of the term of exclusive rights for inventions and additional patents: Procedural aspects", in *Intellektualnye prava v cifrovuyu epohu: izbrannye aspekty* [Intellectual Rights in the Digital Age: Selected Aspects], Federal State Budgetary Educational Institution of Higher Education "State Academic University of Humanities", Moscow, pp. 380–391.

Information about authors

Andrey L. Zhuravlev, Cand. Sci. (Law), Head of the FIPS International Cooperation Center of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld.1); AZhuravlev@rupto.ru

Nikolay B. Lyskov, Head of the Center for Chemistry, Bio-technology and Medicine of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1); ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4655-9275>, SPIN-code: 9975-5097; otd1463@rupto.ru

Tatiana A. Bezzabotnova, Head of FIPS Patent Validity Control Department of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1); SPIN-code: 7132-9130; bezzabotnova@rupto.ru.

Natalia V. Alisova, Senior Researcher of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld.1); ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-2825-2610>, SPIN-code: 4565-9334; nataliia.alisova@rupto.ru

Contribution of the authors

All the authors made a significant contribution to the development of the concept, research and preparation of the article, read and approved the final version before publication.

A. L. Zhuravlev – conceptualization, methodology, conducting research, manuscript writing and editing.

N. B. Lyskov – conceptualization, methodology, conducting research, manuscript writing and editing.

N. V. Alisova – manuscript creation and editing, conducting research.

T. A. Bezzabotnova – preparation of statistical data.

Müəlliflər maraqlar toqquşmasının olmadığını bəyan edirlər. The authors declare no conflict of interests.

Redaksiyaya 21.01.2025-ci ildə daxil olub
Resenziyalaşdırıldıqdan sonra 24.02.2025-ci ildə tamamlanıb
Nəşr üçün 26.02.2025-ci ildə qəbul edilib

3

ELEKTRON PATENT
MƏLUMAT SERVİSLƏRİ

Научная статья

Original article

UOT 347.77:026

EDN <https://elibrary.ru/lemwdv>**Effektiv rəqəmsal əqli mülkiyyət
ekosisteminin qurulmasının
xüsusiyyətləri****Vladimir Oleqoviç Sirotyuk,**

REA İdarəetmə problemləri institutu

vsirotyuk@ipu.ru

Annotasiya: RF iqtisadiyyatının geniş miqyaslı rəqəmsallaşdırılması şəraitində əqli mülkiyyətin (ƏM) idarəetmə sisteminin rəqəmsallaşdırılması, o cümlədən ƏM rəqəmsal informasiya fondlarının və ƏM rəqəmsal ekosistemlərinin (ƏM RES) yaradılması məsələlərinin həllinə dair məsələləri aktualdır. Hazırda ən az öyrənilənlər effektiv ƏM RES-nin müəyyən edilmiş meyarlar üzrə qurulması üçün yanaşmalar, metodlar və vasitələrdir. Hazırkı işin məqsədi ƏM RES-nin yaradılması üçün tələblərin formalaşdırılması, effektiv ƏM RES-nin məqsəd, vəzifə və funksiyalarının müəyyənləşdirilməsidir. Bunun üçün ƏM RES-nin tərfi təqdim edilib, onun formalaşması, dəstəklənməsi və inkişafı üçün səmərəlilik meyarları və keyfiyyət göstəriciləri verilmişdir. Patent-informasiya məhsullarının həyat dövrünün idarə edilməsinin servis modeli təklif edilmişdir. ƏM rəqəmsal idarəetmə sisteminin istifadəçiləri tərəfindən qəbul edilən qərarların informasiya dəstəyinin effektiv texnologiyası nəzərdən keçirilmişdir. İşdə qoyulmuş məsələlərin həlli nəticəsində ƏM obyektlərinin, ixtiraçıların, patent, elmi-tədqiqat və təhsil təşkilatlarının və ƏM idarəetmə sisteminin digər subyektlərinin həyat dövrünün idarə edilməsinin səmərəliliyi və keyfiyyəti artır. Təklif olunan yanaşmalar, modellər və metodlar Avrasiya ekspert-informasiya məkanının ƏM RES-nin qurulmasında istifadə edilmişdir. Əldə edilmiş nəticələr ƏM rəqəmsal idarəetmə sistemlərinin işlənilməsi və istifadəsi sahəsində ekspert və mütəxəssislərə faydalı olacaqdır.

Açar sözlər: əqli mülkiyyətin rəqəmsal idarəetmə sistemi, əqli mülkiyyətin rəqəmsal ekosistemi, əqli mülkiyyətin rəqəmsal məlumat fondu, patent informasiyasının verilənlər bazası, qeyri-patent informasiyasının verilənlər bazası, politematik verilənlər bazası.

İstinad üçün: Sirotyuk V. O. Effektiv rəqəmsal intellektual mülkiyyət ekosisteminin qurulmasının xüsusiyyətləri // Vestnik FIPS. 2025. CİLD 4, № 1 (11) S. 48–53.

**Features of building an effective digital
ecosystem of intellectual property****Vladimir O. Sirotyuk**

Institute of Control Sciences of Russian Academy of Sciences

vsirotyuk@ipu.ru

Abstract: in the context of large-scale digitalization of the Russian economy, the issues of digitalization of the intellectual property (IP) management system are relevant, including solving the problems of building digital information funds of IP and digital IP ecosystems (DES IP). The least studied in this regard are the approaches, methods and tools for building effective DES IP according to the specified criteria. The purpose of this work is to formulate requirements for the creation of DES IP, define the goals, objectives and functions of an effective DES IP. For this purpose, a definition of DES IP is introduced, efficiency criteria and quality indicators of its formation, maintenance and development are formulated. A service model for managing the life cycle of patent information products is proposed. An effective technology for information support of decisions made by users of the digital IP management system is considered. As a result of solving the problems set in the work, the efficiency and quality of managing the life cycle of IP objects, the work of inventors, patent, research and educational organizations and other entities of the IP management system are increased. The proposed approaches, models and methods were used in building the DES IP of the Eurasian expert information space. The obtained results will be useful to experts and specialists in the field of development and use of digital information system management systems.

Keywords: digital intellectual property management system, digital ecosystem of intellectual property, digital intellectual property information fund, patent information database, non-patent information database, polythematic database.

For citation: Sirotyuk V. O. Features of building an effective digital ecosystem of intellectual property // Bulletin of Federal Institute of Industrial Property. 2025. Vol. 4, No 1 (11): 48–53 (In Russ.).

Giriş

Əqli mülkiyyət (ƏM) idarəetməsinin rəqəmsallaşdırılması biznes-proseslərinin, menecmentin həyata keçirilməsi və istifadəçilərin tələblərinə cavab verən və ƏM obyektlərinin həyat dövrünü əhatə edən patent-informasiya məhsullarının istehsalı və istifadəsi və xidmətlərin göstərilməsi üçün yeni modellərə, metodlara və informasiya texnologiyalarına (İT) keçidi müəyyənləşdirir [1–3].

Ənənəvi ƏM idarəetmə sisteminin transformasiyası nəticəsində formalaşan ƏM-nin rəqəmsal idarəetmə sistemi (ƏM RİS) ƏM rəqəmsal informasiya fondunun (ƏMRİF) qurulmasını və əqli mülkiyyətin idarəetmə sisteminin subyektlərinin patent-informasiya resurslarının, servislərinin, məhsullarının və xidmətlərinin integrasiyasını təmin edən əqli mülkiyyətin rəqəmsal ekosisteminin (ƏM RES) yaradılmasını nəzərdə tutur.

ƏM RES qurulması ixtiraçıların, alimlərin, patent müvəkkillərinin, elmi-tədqiqat və təhsil təşkilatlarının və ƏM idarəetmə sisteminin digər subyektlərinin səmərəliliyini və keyfiyyətini artıracaqdır.

Effektiv ƏM RES-nin qurulması üçün zəruri şərt, qurulması və optimallaşdırılması mənbədə nəzərdən keçirilmiş ƏMRİF-in verilənlər bazalarında (VB) saxlanılan patent və qeyri-patent informasiyası fondlarının əlçatanlığı, eləcə də ziddiyyətsizliyi və aktuallığıdır [3].

ƏM RES müəyyən edilmiş səmərəlilik meyarlarına və fəaliyyət keyfiyyətinin göstəricilərinə uyğun olaraq ƏM idarəetmə sisteminin subyektlərinin optimal qarşılıqlı əlaqəsini təmin etməlidir. Bu, ƏM obyektlərinin patent-informasiya məhsullarının istehsalı və kommersiyalaşdırılması üçün servis modellərinin işlənilməsi və inkişafı, habelə müştərilərin dərinədən tanıyaraq məhsul/xidmət həyat dövrünün bütün mərhələlərində iştirak etməklə müştərilərə iş nəticələrini təqdim etməklə tələbatlarını ödəməyə yönəlmiş ƏM idarəetmə sisteminin subyektləri arasında iqtisadi münasibətlərin yaxşılaşdırılması tələb olunur. Bu, o deməkdir ki, effektiv ƏM RES istifadəçi sorğularının emalı və politematik VB (PTVB) formalaşması üçün minimum vaxtın səmərəliliyi meyarı üzrə müştəriyönümlülük və çoxkanallıq prinsipləri əsasında yaradılmalıdır.

ƏM RES-nin yaradılması və müəyyən səmərəlilik meyarları üzrə optimal ƏM ekosisteminin qurulması mövzusu hazırda az öyrənilmişdir. ƏM idarəetmə sisteminin rəqəmsal transformasiyası məsələlərinə həsr olunmuş azsaylı nəşrlərdə ƏM RES-nin formalaşmasına ya ümumiyyətlə diqqət ayrılımayıb, ya da onların qurulmasının problem və vəzifələri nəzərə alınmadan adı çəkilir. Eyni zamanda, ƏM ekosisteminin özü, bir qayda olaraq, patent-informasiya fəaliyyətinin xarakteristikaları və xüsusiyyətləri, ƏM subyektlərinin qarşılıqlı əlaqəsinin xüsusiyyətləri və bu zaman istifadə olunan patent İT və rəqəmsal platformalar nəzərə alınmadan ümumi şəkildə təsvir olunur [4, 5].

Hazırkı işdə əqli mülkiyyətin rəqəmsal ekosisteminin tərifini təqdim edilib, onun formalaşması üzrə tələblər nəzərdən keçirilib, ƏM RES-nin məqsədləri, vəzifələri və funksiyaları formalaşdırılıb, ƏM RES-nin səmərəlilik meyarları və keyfiyyət göstəriciləri təklif edilib. ƏM RES-nin vacib göstəricilərindən birinin xüsusiyyətlərinin – verilənlərin və xidmətlərin əlçatanlıq göstəricisinin nəzərdən keçirilməsinə xüsusi diqqət yetirilir. PTVB-nin qurulması metodları və ƏM RES-nin istifadəçiləri üçün effektiv İT informasiya dəstəyi təklif edilmişdir.

**ƏM RES qurulması
ixtiraçıların, alimlərin,
patent müvəkkillərinin,
elmi-tədqiqat və təhsil
təşkilatlarının və ƏM
idarəetmə sisteminin digər
subyektlərinin səmərəliliyini
və keyfiyyətini artıracaqdır.**

ƏM RES-nin qurulması açıq sistemlərin arxitekturası əsasında aparılmalıdır, hansı ki, verilənlərin və tətbiqlərin daşınmasını, istifadəçilərin mobilliyini, verilənlərin əlçatanlığını və birgə iş imkanlarını təmin edir.

1. ƏM RES-nin tərfi. Yaradılma tələbləri və məqsədləri. RES-in vəzifələri və funksiyaları

ƏM rəqəmsal ekosisteminin tərfini təqdim edirik.

ƏM RES-nin dedikdə, əqli fəaliyyətin (ƏFN) nəticələrinin bütün subyektlərin maraqlarından irəli çıxaraq əldə edilməsində, qeydiyyatda alınmasında, qorunmasında və istifadəsində maddi, maliyyə, sosial, koqnitiv (idrak), əmək, elmi, patent-informasiya və digər resurslardan optimal istifadə məqsədi ilə ƏM subyektlərinin səmərəli qarşılıqlı əlaqəsini təmin edən bir-biri ilə əlaqəli IT, rəqəmsal platformalar və xidmətlər şəbəkəsi başa düşüləcəkdir.

ƏM RES-nin ƏM idarəetmə sisteminin ümumi rəqəmsal platformasının tərkib hissəsidir. O, məlumat axtarmaq, ETİ və TKİ yerinə yetirilməsində PTVB-in formalaşdırılması və istifadəsi, ərizələrin ekspertizası və onların patentqabiliyyətliyi barədə qərar qəbul etmək məqsədilə ƏMRİF VB-yə; patent-informasiya və istehsal-təsərrüfat fəaliyyətlərində biznes-proseslərinin menecmenti məsələlərinin həlli üçün ƏM subyektlərinin rəqəmsal platformalarına, IT və xidmətlərinə effektiv, maneəsiz və təhlükəsiz rəqəmsal giriş təmin etməlidir.

Bu amillər ƏFN alarkən və onların qorunması, kommersiyalaşdırılması və ƏM obyektlərinin iqtisadiyyata ötürülməsi (tətbiqi) zamanı ƏM idarəetmə sisteminin subyektləri arasında operativ kommunikasiya əlaqəsini təmin edən ƏM RES-nin paylanmış informasiya-idarəetmə strukturunun qurulmasını şərtləndirir.

Formalaşdırılmış tələblər, məhsul/xidmətin həyat dövrünün bütün mərhələlərində ƏM subyektlərinin tələbatlarının səmərəli ödənilməsinə təmin edən «ƏM (ƏFN) obyektı servis kimi» servis modeli əsasında ƏM RES-nin qurulmasını zəruri edir.

ƏM RES-nin yaradılması, müşayiəti və inkişafının məqsədi ƏM subyektlərinin ayrı-ayrı heterogen patent-informasiya resurslarının, servislərin, informasiya məhsullarının və xidmətlərinin vahid strukturlaşdırılmış, o cümlədən bulud, rəqəmsal mühit və ƏMRİF verilənlərinə girişin idarə edilməsidir.

ƏM RES-nin vəzifələri ƏM idarəetmə sisteminin istifadəçilərinə tam və səmərəli informasiya-texnoloji xidmət göstərmək, onlara yüksək keyfiyyətli informasiya məhsulları və xidmətləri təqdim etməkdir.

Formalaşdırılmış məsələlərin həlli üçün ƏM RES aşağıdakı əsas funksiyaları yerinə yetirir:

ƏFN alarkən, ƏM obyektlərinə qorunma sənədləri verərkən ƏM idarəetmə sisteminin subyektləri (ekspertlər, elmi ictimaiyyət, ərizəçilər, patent sahibləri, təşkilatlar, müəssisələr və s.) arasında kommunikasiya (proseslərarası) funksiyası. Kommunikasiya funksiyası ƏM idarəetmə sisteminin

subyektləri tərəfindən təklif olunan əlaqəli IT, informasiya məhsulları və xidmətləri şəbəkəsinə giriş yolu ilə həyata keçirilir;

ekspertlərin qəbul etdiyi qərarları, habelə elmi-texniki, normativ-arayış və başqa növ məsələlərin həllini dəstəkləmək üçün məlumatlandırıcı funksiya. Məlumatlandırıcı funksiya ƏMRİF VB-nin məlumatlarına giriş, axtarış və istifadə, istifadəçilərin sorğularına əsasən politematik VB-lərin yaradılması yolu ilə reallaşdırılır;

yaradılan ƏM obyektlərinin iqtisadiyyata tətbiqi (ötürülməsi), ƏM obyektlərinin kommersiyalaşdırılması üçün transfer funksiyası. Transfer komponentinin qurulması «ƏM (ƏFN) obyektı servis kimi» servis modelindən istifadə etməklə həyata keçirilir.

ƏM RES-nin qurulması açıq sistemlərin arxitekturası əsasında aparılmalıdır, hansı ki, verilənlərin və tətbiqlərin daşınmasını, istifadəçilərin mobilliyini, verilənlərin əlçatanlığını və birgə iş imkanlarını təmin edir. Açıq sistemlər prinsiplərinə riayət etmək, müxtəlif aparat-proqram (rəqəmsal) platformalarda tətbiq olunan ƏM subyektlərinin ayrı-ayrı məlumatları, sistemləri, məhsulları və xidmətləri arasında qarşılıqlı əlaqə problemlərinin həllini, patent-informasiya ehtiyatlarının vahid strukturlaşdırılmış bulud mühitinə integrasiyasını asanlaşdırır.

2. ƏM RES-nin səmərəlilik meyarları və keyfiyyət göstəriciləri

ƏM RES-nin yaradılmasının effektivliyinin ümumi meyarı RES-in təqdim etdiyi informasiya məhsulları və xidmətləri ilə istifadəçilərin tələbatlarını ödəmək dərəcəsidir.

ƏM RES-nin effektivliyinin xüsusi meyarları bunlardır: istifadəçi sorğularına minimum xidmət müddəti, təqdim olunan məlumatların, məhsul və xidmətlərin maksimum tamlığı, vahid interfeys əsasında ƏM subyektlərinin məhsul və xidmətlərindən istifadə rahatlığı və s.

ƏM RES-nin keyfiyyət göstəriciləri -məlumatların və xidmətlərin müəyyən edilmiş tamlığı, etibarlılığı, uyğunluq, vaxtlı vaxtında olması, ziddiyyətsizliyi və təhlükəsizliyini təmin etmək.

Bir çox cəhətdən bu göstəricilərin dəyərləri ƏMRİF-in patent VB (PVB) və elmi-texniki informasiyanın VB (ETİ VB) keyfiyyət göstəricilərindən asılıdır. Onların dəyərləri, həmçinin məlumatlara və xidmətlərə giriş üçün paylanmış informasiya-idarəetmə strukturunun qurulması üçün istifadə olunan metodlardan, VB strukturlarının formalaşdırılması üçün model və metodlardan, PVB və ETİ VB-də qarşılıqlı tamamlayıcı axtarış strategiyası və taktikasının hazırlanmasından asılıdır. Bu məsələlərin həlli mənbələrdə nəzərdən keçirilmişdir [3, 6].

ƏM RES-nin keyfiyyət göstəriciləri -məlumatların və xidmətlərin müəyyən edilmiş tamlığı, etibarlılığı, uyğunluq, vaxtlı vaxtında olması, ziddiyyətsizliyi və təhlükəsizliyini təmin etmək.

RES-nin məlumatlarının və xidmətlərinin əlçatanlığı göstəricisinin xüsusiyyətlərini nəzərdən keçirək. ƏM idarəetmə sisteminin subyektlərinin ƏMRİF məlumatlarının, patent-informasiya məhsullarının və xidmətlərinin əlçatanlıq göstəricisi, ilk növbədə istifadəçilər tərəfindən aparılan patent-informasiya axtarışlarının və tədqiqatlarının tamlığı və effektivliyindən asılı olan ƏM RES-nin keyfiyyətinin vacib göstəricisidir. Bu göstərici istifadəçilər tərəfindən verilənlərin emalı və ƏM obyektlərinin dizaynı, yaradılması, tətbiqi, menecmenti, müşayiəti və inkişafı üçün biznes-proseslərinin həyata keçirilməsi məsələlərini həll etmək üçün tələb olunan məlumatları, informasiya məhsullarını və xidmətlərini əldə etmək imkanı ilə xarakterizə olunur. Informasiya təhlükəsizliyi siyasətlərinin tələbləri və informasiya sahiblərinin – ƏM subyektlərinin məhdudiyyətləri nəzərə alınmadan, əlçatanlıq göstəricisi məlumatlara giriş yollarının etibarlılığını hesablamaqla qiymətləndirilir [6].

3. ƏM RES ekspertizasının informasiya dəstəyi

Daha əvvəl qeyd edildiyi kimi, ƏM RES-nin vacib funksiyalarından biri də ƏM idarəetmə sisteminin mütəxəssisləri və ekspertləri tərəfindən qəbul edilən qərarların informasiya dəstəyini təmin etməkdir.

İşdə birincisi, PTVB-nin qurulmasında federativ yanaşmanın istifadəsinə və ikincisi, müəyyən bir ixtira üzrə mütəxəssislər tərəfindən razılaşdırılmış qərarlar qəbul etmək üçün bir alət kimi qəbul edilən şəbəkə ekspertizası metodlarının istifadəsinə əsaslanan ƏM idarəetmə sisteminin istifadəçiləri üçün effektiv informasiya dəstəyi proseduru və texnologiyasını təklif olunur. Onların tətbiqi ekspert rəylərinin səmərəliliyini və keyfiyyətini artırmağa və müraciətlərə baxılması və onlar haqqında qərar qəbul etmə müddətini azaltmağa imkan verir [6, 7].

Politematik VB (PTVB) formalaşması metodlarını nəzərdən keçirək.

PTVB ƏM idarəetmə sisteminin subyektləri tərəfindən ƏMRİF VB tematik patent-informasiya axtarışları və onlardan müvafiq patent və qeyri-patent məlumatlarının seçilməsi nəticəsində elmi-tədqiqat və təcrübə-konstruktor işləri aparıldıqda formalaşır.

PTVB-lər subyektin istehsal-təsərrüfat fəaliyyəti ilə əlaqəli sənədlərin işlənilməsi və qəbul etdiyi qərarların: proqnozlar, proqramlar, biznes-planlar, texnika və xidmət göstərilməsi obyektlərinin istehsalının yaradılması və inkişafı planları; investisiya siyasətinin formalaşması və həyata keçirilməsi ilə əlaqəli sənədlər; ETİ və TKİ yerinə yetirilməsi üçün planlama-texniki sənədlər; məhsulların texniki səviyyəsinin və keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi ilə əlaqəli sənədlər və s. əsaslandırılması üçün istifadə olunur.

PTVB-nin formalaşması üçün istifadə olunan verilənlərin mənbələrinin heterogenliyinə baxmayaraq, onlarda olan məlumatlar istifadəçilərə vizual və istifadə üçün əlverişli vahid formada təqdim edilməlidir. Bu, verilənlərin təqdimatının məntiqi səviyyəsində integrasiyasını tələb edir və onlara vahid giriş imkanını təmin edir.

PTVB-nin formalaşması üçün istifadə olunan verilənlərin mənbələrinin heterogenliyinə baxmayaraq, onlarda olan məlumatlar istifadəçilərə vizual və istifadə üçün əlverişli vahid formada təqdim edilməlidir.

Bu baxımdan, ƏM RES-nin istifadəçilərinin tələblərinə cavab verən ən məqsəduyğun PTVB qurulması metodu, onların federativ verilənlər bazaları (FVB) şəklində formalaşdırılmasıdır, hansı ki, onların PVB və ETİ VB mənbələrinə çıxışını, tematik sorğular əsasında onlardan məlumatların çıxarılmasını və verilənlərin məntiqi integrasiyasını təmin edir. FVB-nin məntiqi strukturu, PTVB üçün verilənlərin çıxarıldığı ƏMRİF VB sxemlərini birləşdirir və axtarış qaydalarına uyğun olaraq seçilmiş patent və qeyri-patent məlumat mənbələrinə giriş üçün vahid bir interfeys təmin edir, hansı ki, istifadəçilərdən hər bir məlumat mənbəyinə müraciət xüsusiyyətlərini gizlədir. Eyni zamanda, istifadəçiyə fiziki olaraq ilkin mənbədə qalan bütün verilənlər toplusuna vahid giriş imkanı verilir.

FVB arxitekturasında PTVB-nin formalaşması bir sıra üstünlüklərə malikdir, yəni: PTVB-lər yalnız ilkin mənbələrin məlumatları əsasında formalaşır ki, bu da verilənlərin uyğunluğunu və ziddiyyətsizliyini, verilənlərin tamlığını və aktuallığını, verilənlərdə səhvlərin sayını minimumlaşdırılmasını təmin edir. Federativ yanaşma, məlumat axtarışının tamlığını, səmərəliliyini və keyfiyyətini artırmaq baxımından vacib olan istifadə olunan ilkin məlumat mənbələrinin tərkibini asanlıqla genişləndirməyə imkan verir; FVB arxitekturasında PTVB-nin yaradılması işlətməcidən mürəkkəb verilənlərin konsolidasiyası prosedurlarının həyata keçirməsini tələb etmir.

FVB arxitekturasında PTVB-nin optimal məntiqi strukturlarının sintezinin effektivliyinin əsas meyarları ƏM RES istifadəçilərinin tematik sorğularının cəmlənmiş xidmət müddətinin minimumu, verilənlərə giriş yollarının cəmlənmiş uzunluğunun minimumudur.

Yuxarıda göstərilənləri nəzərə alaraq, FVB arxitekturasında PTVB-nin formalaşmasına və şəbəkə ekspertizası metodlarının istifadəsinə əsaslanan ƏM RES istifadəçiləri üçün effektiv informasiya dəstəyi texnologiyası aşağıdakı əsas prosedurları əhatə edir:

- patent-informasiya və elmi tədqiqatların aparılması məsələsinin qoyulması;
- BPT və UOT təsnifatçılarından istifadə edərək tematik axtarış rubrikalarının müəyyən edilməsi;
- axtarış aparmaq üçün verilənlər mənbələrinin və ƏMRİF VB seçilməsi;
- FVB arxitekturasında PTVB-nin strukturunun təyin edilmiş səmərəlilik meyarına görə formalaşdırılması və optimallaşdırılması;
- tematik axtarışların aparılması, müvafiq məlumatların seçilməsi və FVB-yə yüklənməsi;
- istifadəçilərə FVB-yə giriş təqdim edilməsi;

Təklif olunan modellər və metodlar, ƏM obyektlərinin həyat dövrünün idarə edilməsinin səmərəliliyini və keyfiyyətini artırmağa imkan verən Avrasiya ekspert-informasiya məkanının [1, 3] ƏM RES-nin qurulmasında istifadə edilmişdir

- FVB informasiyasının vizuallaşdırılması və emalı və ekspertlər tərəfindən razılaşdırılmış (kollektiv) qərarların qəbulu.

Yekunlar və nəticələr

İş ƏM rəqəmsal idarəetmə sisteminin qurulmasında mühüm rol oynayan effektiv ƏM RES-in qurulmasının problem və məsələlərin nəzərdən keçirilməsinə həsr edilmişdir.

Qeyd olunub ki, patent-informasiya məhsulları və xidmətlərin həyat dövrünün səmərəli idarə olunması üçün ƏM RES açıq sistemlərin arxitekturasında «ƏM obyekti servis kimi» modeli əsasında qurulmalıdır.

ƏM RES tərfi təqdim edilib, onun formalaşdırılması üzrə tələblər, ekosistemin məqsədləri, vəzifələri və funksiyaları nəzərdən keçirilmiş, ƏM RES-nin səmərəliliyi meyarları və fəaliyyət keyfiyyətinin göstəriciləri təklif edilmişdir.

Effektiv ekosistemin qurulmasında mühüm rol oynayan verilənlərin və xidmətlərin əlçatanlıq göstəricisinin xüsusiyyətləri təhlil edilmişdir.

Ekspert və mütəxəssislər tərəfindən verilən qərarların informasiya dəstəyi üçün istifadə olunan politematik VB formalaşdırılması problemləri və vəzifələri nəzərdən keçirilmişdir. Federativ VB arxitekturasında PTVB-nin effektiv strukturlarının formalaşdırılması üsulları təsvir edilmişdir.

FVB arxitekturasında PTVB-nin formalaşmasına və şəbəkə ekspertizası metodlarının istifadəsinə əsaslanan ƏM RES istifadəçiləri üçün effektiv informasiya dəstəyi texnologiyası nəzərdən keçirilmişdir.

Təklif olunan modellər və metodlar ƏM obyektlərinin həyat dövrünün idarə edilməsinin səmərəliliyini və keyfiyyətini artırmağa və bununla da ekspertlərin, ixtiraçıların, patent, elmi-tədqiqat və təhsil təşkilatlarının və ƏM idarəetmə sisteminin digər subyektlərinin səmərəliliyini və keyfiyyətini artırmağa imkan verən ƏM RES Avrasiya ekspert-informasiya məkanının [1, 3] qurulmasında istifadə edilmişdir.

Əldə olunan nəticələr informasiya texnologiyaları və sistemlərinin layihəçiləri və işlətməçiləri tərəfindən ƏM sahəsində effektiv rəqəmsal ekosistemlərin yaradılmasında, eləcə də yüksək keyfiyyətli patent-informasiya məhsullarının hazırlanmasında ƏM idarəetmə sisteminin subyektləri tərəfindən istifadə edilə bilər.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Кульба, В. В. Концептуальные основы цифровизации системы управления интеллектуальной собствен-

ностью / В. В. Кульба, В. О. Сиротюк // Вестник ФИПС. – 2023. – Т. 2, № 1. – С. 32–35.

2. Неретин, О. П. Интеллектуальный суверенитет экономики России / О. П. Неретин – Москва: Федеральное государственное бюджетное учреждение «Федеральный институт промышленной собственности», 2022. – 166 с.
3. Неретин, О. П. Оптимизация структур данных цифровых информационных фондов систем управления интеллектуальной собственностью / О. П. Неретин, В. В. Кульба, В. О. Сиротюк. – Москва: Федеральное государственное бюджетное учреждение «Федеральный институт промышленной собственности», 2023. – 260 с.
4. Зубов, Ю. С. Формирование системы управления интеллектуальной собственностью в регионе. Опыт Республики Мордовия / Ю. С. Зубов, А. А. Здунов // Вестник ФИПС. – 2024. – Т. 3, № 2 (8). – С. 112–120.
5. Видякина, О. В. Инновационная экосистема: компоненты системы / О. В. Видякина // Копирайт. Вестник РГАИС. 2021. – № 1. – С. 46–56.
6. Кульба, В. В. Формализованная методология повышения эффективности и качества патентных информационных фондов и опыт ее использования при формировании и развитии евразийского патентно-информационного пространства / В. В. Кульба, В. О. Сиротюк – Москва: Институт проблем управления им. В. А. Трапезникова Российской академии наук, 2019. – 235 с.: ил. – ISBN 978-5-91450-238-3.
7. Губанов Д. А., Коргин, Н. А., Новиков Д. А., Райков А. Н. Сетевая экспертиза / Под ред. чл.-корр. РАН Д. А. Новикова, проф. А. Н. Райкова. М.: Эгвес, 2010. – 168 с. – ISBN 978-5-91450-037-2.

Мüəllif haqqında məlumat

Sirotyuk Vladimir Oleqoviç, texniki elmlər doktoru, dosent, REA İdarəetmə problemləri institutu, aparıcı elmi işçi (Moskva, Profsoyuznaya küç., ev 65); ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4900-7639>; SPIN-kodu: 6505-5337; vsirotyuk@ipu.ru.

References

1. Kulba, V. V. and Sirotyuk, V. O. (2023), "Conceptual foundations of digitalization of the intellectual property management system", *Bulletin of Federal Institute of Intellectual Property*, vol. 2, no 1., pp. 32–35.
2. Neretin, O. P. (2022), *Intellectual sovereignty of the Russian economy*, Federal Institute of Intellectual Property, Moscow, Russia.
3. Neretin, O. P., Kulba, V. V. and Sirotyuk, V. O. (2023), *Optimizaciya struktur dannyh cifrovyyh informacionnyh fondov sistem upravleniya intellektualnoj sobstvennostyu* [Optimization of the data structure of digital information funds in the intellectual property management system], Federal Institute of Intellectual Property, Moscow, Russia.

4. Zubov, Yu. S. and Zdunov, A.A. (2024), "Formation of an intellectual property management system in the region. Experience of the Republic of Mordovia", *Bulletin of Federal Institute of Intellectual Property*, vol. 3, no 8, pp. 112–120.
5. Vidjakina, O. V. (2021), "Innovation ecosystem: system components", *Copyright (Bulletin of the Academy of Intellectual Property)*, no 1, pp. 46–56.
6. Kulba, V. V. and Sirotyuk, V. O. (2019), Formalizovannaya metodologiya povysheniya effektivnosti i kachestva patentnyh informacionnyh fondov i opyt ee ispolzovaniya pri formirovani i razvitii evrazijskogo patentno-informacionnogo prostranstva [A formalized methodology for improving the efficiency and quality of patent information funds and the experience of its use in the formation and development of the Eurasian patent information space], IOS RAS, Moscow, Russia.
7. Gubanov D. A., Korgin et al. (2010), Setevaya ekspertiza [Network expertise], in Novikov D. A. and Rajkov A. N. (ed.), Egves, Moscow, Russia.

Information about the author

Vladimir O. Sirotyuk, Doctor of Technical Sciences, Associate Professor, Institute of Control Sciences of Russian Academy of Sciences, Leading Researcher (Moscow, Profsoyuznaya str., 65); ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4900-7639>; SPIN-code: 6505-5337; vsirotyuk@ipu.ru.

Müəllif maraqlar toqquşmasının olmadığını bəyan edir.
The author declares no conflict of interests.

Redaksiyaya 20.01.2025-ci ildə daxil olub
Resenziyalaşdırıldıqdan sonra 19.02.2025-ci ildə tamamlandı
Nəşr üçün 24.02.2025-ci ildə qəbul edilib

Elmi məqalə

Original article

UOT: 004.6:004.9

EDN <https://elibrary.ru/lyyiud>

Genetik resursların və onlarla əlaqəli ənənəvi biliklərin rəqəmsal reyestrləri və verilənlər bazaları: beynəlxalq yaradılış təcrübəsi

Oleg Petroviç Neretin, Yelena Aleksandrovna Tomaşevskaya[✉]

Federal sənaye mülkiyyəti institutu

[✉]otd5727@rupto.ru

Annotasiya: məqalədə genetik resursların informasiya sistemləri və verilənlər bazalarının yaradılması üzrə beynəlxalq təcrübənin və genetik resurslarla bağlı ənənəvi biliklərin təhlilinin nəticələri təqdim olunur. Ümumdünya əqli mülkiyyət təşkilatı (ÜƏMT) 2024-cü ilin may ayında əqli mülkiyyət, genetik resurslar və genetik resurslarla əlaqəli ənənəvi biliklər haqqında beynəlxalq müqavilə qəbul edilmişdir ki, bu da ənənəvi biliklərin informasiya sisteminin arxitekturasının modelləşdirilməsi mövzusunda ənənəvi biliklərə münasibətdə patent sisteminin səmərəliliyini və keyfiyyətini təmin edən bir mexanizm kimi müraciət edilməsini şərtləndirdi. İnformasiya sistemi ənənəvi biliklərlə əlaqəli müxtəlif sahələrin mövcud sistemlərinin ayrı-ayrı komponentlərinin kompleksləşdirilməsi nəticəsində yaranan təşkilati, inzibati, texniki və texnoloji həllər kompleksi kimi qəbul edilə bilər. Ənənəvi bilik sahəsinin tənzimlənməsinin müasir mexanizmləri bu fenomenlərin bütün mövzuları üçün eynidir ki, bu da, eyni zamanda ÜƏMT-nin ənənəvi bilik və ənənəvi mədəniyyət ifadələri üzrə beynəlxalq hüquqi sənəd yaratmaq üçün fəaliyyətinin inkişaf perspektivini nəzərə almaqla, ənənəvi biliklərin bütün mövzuları üçün informasiyalaşdırmağa vahid yanaşmanın məqsədəuyğunluğunu müəyyənləşdirir. Təhlil əqli mülkiyyət hüquqlarının qeydiyyatı üçün patent idarələrinə təqdim olunan ərizələrin ekspertizasında istifadə üçün ÜƏMT tərəfindən verilən mənbələrin siyahıları əsasında aparılmışdır. Beynəlxalq məkanda istifadə olunan genetik resurslar və əlaqəli ənənəvi biliklər haqqında məlumatları daxil edən verilənlər bazalarının informasiya təminatının əsas üsulları və metodları vurğulanır. Nəticələr informasiya sisteminin arxitekturasının modelləşdirilməsinə yanaşmaları milli və beynəlxalq səviyyədə əqli mülkiyyət sisteminin tələbatlarına uyğun qiymətləndirməyə və uyğunlaşdırmağa imkan verir. Bundan əlavə, xaricdə həyata keçirilən ənənəvi biliklərin informasiya sistemlərinin qurulması metodlarının mümkünlüyünü və effektivliyini başa düşmək, habelə milli Rusiya şəraitində tətbiq üçün konkret həllərin axtarışı tələb olunur.

Açar sözlər: əqli mülkiyyət, ənənəvi biliklər, genetik resurslar, informasiya sistemləri, verilənlər bazaları, informasiya təminatı.

İstinad üçün: Neretin O. P., Tomaşevskaya Y. A. Genetik resursların və onlarla əlaqəli ənənəvi biliklərin rəqəmsal reyestrləri və verilənlər bazaları: beynəlxalq yaradılış təcrübəsi // Vestnik FİPS. 2025. CİLD 4, № 1 (11) S. 54–61.

Minnətdarlıqlar: məqalə SMFİ-in «Ənənəvi biliklərin informasiya sisteminin arxitekturasının konseptual modelləşdirilməsi» elmi-tədqiqat işinin materialları əsasında hazırlanmışdır.

Digital registries and databases of genetic resources and related traditional knowledge: international experience in creating

Oleg P. Neretin, Elena A. Tomashevskaya[✉]

Federal institute of industrial property

[✉]otd5727@rupto.ru

Abstract: the article presents the results of analysis of international experience in creating information systems and databases of genetic resources and traditional knowledge related to genetic resources. In May 2024, the World Intellectual Property Organization (WIPO) adopted the international treaty on intellectual property, genetic resources and traditional knowledge associated with genetic resources, which led to the topic of modeling the architecture of the traditional knowledge information system as a mechanism to ensure the effectiveness and quality of the patent system in relation to traditional knowledge. An information system can be considered as a complex of organizational, administrative, technical and technological solutions resulting from the integration of individual components of existing systems in various fields related to traditional knowledge. Modern mechanisms for regulating the field of traditional knowledge are common for all subjects of these phenomena, which determines the expediency of a unified approach to informatization for all subjects of traditional knowledge, taking into account the prospects for the development of WIPO's activities to create an international legal instrument related to traditional knowledge and traditional cultural expressions. The analysis was carried out on the basis of the lists of resources provided by WIPO for use in the examination of applications submitted to patent offices for registration of intellectual property rights. The main techniques and methods of information support for databases containing information on genetic resources and related traditional knowledge used internationally are highlighted. The conclusions made make it possible to evaluate and harmonize approaches to modeling the architecture of an information system in such a way as to make it relevant to the needs of the intellectual property system at the national and international levels. In addition, it requires understanding the possibilities and effectiveness of methods for building information systems of traditional knowledge implemented abroad, as well as searching for specific solutions for use in national Russian conditions.

Keywords: intellectual property, traditional knowledge, genetic resources, information systems, databases, information support, informatization.

For citation: Neretin O. P., Tomashevskaya E. A. Digital registries and databases on genetic resources and related traditional knowledge: international experience in creating // Bulletin of Federal Institute of Industrial Property. 2025. Vol. 4, No 1 (11): 54–61 (In Russ.).

Acknowledgements: the article is based on the materials of the scientific research work of FIPS «Conceptual modeling of the architecture of the traditional knowledge information system».

Giriş

Innovasiyaların iqtisadi inkişafdakı rolunun artması və bununla bağlı intellektual nailiyyətlərin qorunması üçün əqli mülkiyyət hüququ mexanizmlərindən istifadənin artması, əqli mülkiyyət hüquqlarının qeydiyyatı üçün ərizələrin ekspertizası prosedurlarının yüksək effektivliyinin təmin edilməsi məsələsinə böyük diqqət yetirməyə məcbur edir. Bu çərçivədə ekspertizanın keyfiyyətini artıran rəqəmsal informasiya xidmətlərinin yaradılması yüksək prioritetli vəzifədir.

Ümumdünya əqli mülkiyyət təşkilatının (ÜƏMT) 2024-cü ilin may ayında keçirilmiş diplomatik konfransı əqli mülkiyyət, genetik resurslar və genetik resurslarla bağlı ənənəvi biliklərlə bağlı müqavilənin yaradılması üzrə çoxillik beynəlxalq hökumətlərarası danışıqlar prosesinin son mərhələsi oldu. Konfransın yekunlarına əsasən, beynəlxalq hüquqi sənəd qəbul edilib və bunun əsasında iştirakçı ölkələr genetik

resurslar və genetik resurslarla əlaqəli ənənəvi biliklərlə bağlı milli patent sistemlərinin səmərəliliyinin, şəffaflığının və keyfiyyətinin yüksəldilməsi, habelə genetik resurslar və onlarla əlaqəli ənənəvi biliklərlə bağlı yeni və ya ixtiraçılıq səviyyəsi olmayan ixtiralara patentlərin səhv verilməsinin qarşısını almaq üzrə kompleks tədbirlər formalaşdıracaqlar¹. Bu sənəd müqavilənin məqsədlərinə çatmaq tədbirlərdən biri kimi ənənəvi biliklər üzrə informasiya sistemlərinin yaradılmasını nəzərdə tutur. Bundan əlavə, ÜƏMT-nin Əqli mülkiyyət, genetik resurslar, ənənəvi bilik və folklor üzrə hökumətlərarası komitəsinin (GRHK) ənənəvi biliklərin və mədəniyyətin ənənəvi ifadələrinin əqli mülkiyyət hüququ mexanizmlərinin qorunması məsələlərini tənzimləyən

¹ Genetik resurslar və onlarla əlaqəli ənənəvi biliklər üzrə diplomatik konfrans. May 2024 // ÜƏMT: sayt. URL: <https://www.wipo.int/export/sites/www/diplomatic-conferences/ru/docs/tk-dipcon-2024-explainer.pdf> (müraciətin tarixi: 02.09.2024).

beynəlxalq hüquqi sənədlərin yaradılması üzrə işi davam etdirilir.

Qeyd etmək lazımdır ki, ənənəvi biliklər əsasında yaradılan Rusiya mal və xidmət istehsalçılarının öz məhsullarını qorumaq və özünəməxsus xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirmək üçün əqli mülkiyyət hüququ mexanizmlərindən istifadə etmək marağı olduqca yüksəkdir [1]. Bunu Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institutunun 2022–2023-cü illərdə «Xalq bədii mədəniyyəti və ənənəvi bilik sahəsi tərəfindən əqli mülkiyyət sahəsində xidmətlərə tələbatın qiymətləndirilməsi» elmi-tədqiqat işi zamanı apardığı sosioloji sorğunun məlumatları sübut edir². Hazırda iqtisadi artımın və milli suverenliyin möhkəmlənməsinin amili kimi regional brendlərin yaradılması tendensiyası inkişaf edir, beləliklə, ənənəvi biliklərlə əlaqəli sahələrdə əqli mülkiyyət alətlərinə tələbat da artır [2].

Rus tədqiqatçıların elmi nəşrlərində ənənəvi biliklərin və ənənəvi mədəniyyət ifadələrinin qorunması məsələsinin hüquqi aspektləri, habelə ÜƏMT GRHK-nin bu işi istiqamətinin problemlərini həll etmək üçün ÜƏMT tərəfindən istifadə olunan metodoloji yanaşmalar geniş müzakirə edilmişdir. Bu problematika A. S. Karqinin və A. V. Kostininin [3], D. A. Litvinanın [4], A. N. Sleptsovun və İ. A. Sleptsovanın [5] işlərində, müəlliflər kollektivinin «Genetik resursların, ənənəvi biliklərin və xalq yaradıcılığının hüquqi qorunması üçün əqli mülkiyyət sistemindən istifadə» monoqrafiyasında müzakirə olunur [6]. A. S. Selyoznyovanın [7], N. Q. Ponomaryovanın [8] işləri bu sahədə beynəlxalq praktik təcrübənin öyrənilməsinə həsr edilmişdir.

SMFI-nin «Əqli mülkiyyətin qeydiyyatı üçün ərizələrin ekspertizası üçün qeyri-patent ədəbiyyatı kimi ənənəvi biliklər, ənənəvi mədəniyyət ifadələri və genetik resurslar haqqında məlumat mənbələrinin tətbiq olunmasının təhlili»³ adlı elmi-tədqiqat işinin bir hissəsi olaraq, Rusiya segmentinin genetik resursları və ənənəvi bilikləri haqqında məlumatları daxil edən mahiyyəti üzrə ekspertizada istifadə edilə biləcək rəqəmsal verilənlər bazalarının axtarışı və təhlili aparılmışdır. Tədqiqatlar genetik resursların aktual və əlçatan verilənlər bazalarının və bununla əlaqəli ənənəvi biliklərin göstərilən məqsəd üçün istifadəyə uyğun olmadığını göstərdi [9].

Ənənəvi biliklərin informasiya sistemləri problemlərinə həsr olunmuş elmi nəşrlər bu sahədə onların əsas xüsusiyyətlərini və inkişaf vektorlarını müəyyənləşdirir. İxtira ərizələrinin ekspertizasında istifadə olunan rəqəmsal mənbələrdə ənənəvi biliklər haqqında məlumatların təqdim edilməsinin beynəlxalq formatlarına riayət edilməsi son dərəcə vacibdir, çünki bunlar xarici patent idarələri üçün əlçatan olmalıdır [10]. Rusiya və beynəlxalq məkanda tarixi-mədəni irsin və ənənəvi biliklərin qorunması və populyarlaşdırılması sahəsində məlumatlandırma təcrübəsinin öyrənilməsi nəticəsində ənənəvi biliklər haqqında

Qeyd etmək lazımdır ki, ənənəvi biliklər əsasında yaradılan Rusiya mal və xidmət istehsalçılarının öz məhsullarını qorumaq və özünəməxsus xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirmək üçün əqli mülkiyyət hüququ mexanizmlərindən istifadə etmək marağı olduqca yüksəkdir.

rəqəmsal məlumatların saxlanması mürəkkəb prosesini texnoloji, iqtisadi və hüquqi həlləri birləşdirən proses kimi nəzərdən keçirmək təklif edilirdi [11, 12]. Ənənəvi biliklərin təsviri metodologiyasının uyğunlaşdırılmasının zəruriliyi də müzakirə edilirdi [13].

Ənənəvi bilik və genetik resurslardan istifadə edən obyektlərə münasibətdə patent prosedurlarının effektivliyini təmin etmək problemini həll etmək məqsədilə informasiya sisteminin yaradılmasında mühüm əsas mərhələ olan ənənəvi bilik və genetik resurslar üzrə informasiya ehtiyatlarının yaradılması üzrə beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi ənənəvi biliklərin rəqəmsal məkanda sənədləşdirilməsi və təqdim edilməsi ilə bağlı mövcud təcrübələri kompleksləşdirməyə, ənənəvi biliklərin informasiya sisteminin yaradılmasına əsas yanaşmaları daha balanslı və səmərəli şəkildə müəyyənləşdirməyə imkan verəcəkdir.

Əldə olunan tədqiqat nəticələri beynəlxalq məkanda bu sahədə layihələrin həyata keçirilməsi üçün müxtəlif məqsədlər və sosial-mədəni şərait yaradır və eyni zamanda bu bilik segmentinə yenilik mənbəyi kimi diqqətin nə qədər yüksək olduğunu, bu biliklərin indiki mərhələdə nə qədər tələbatlı olduğunu göstərir.

İnformasiya resurslarının icmalı

Rəqəmsal resursların və ənənəvi bilik və genetik resursların verilənlər bazalarının yaradılması üzrə beynəlxalq təcrübənin tədqiqatları ÜƏMT GRHK-nin işi zamanı ÜƏMT-yə üzv dövlətlərin 2002-ci və 2016-cı illərdə apardığı sorğuya, patent ekspertlərinə onlayn axtarış üçün potensial alət təqdim etmək məqsədi ilə formalaşmış siyahılara əsaslanmış 4,4 həmçinin ÜƏMT-yə üzv 23 dövlətin təqdim etdiyi məlumatlar əsasında ÜƏMT-nin genetik resurslar, ənənəvi biliklər və ənənəvi mədəniyyət ifadələrinə dair informasiya sistemlərinin, reyestrlərin və verilənlər bazaları yaradılması, işləməsi və idarə olunması üzrə suallarla bağlı onlayn sorğu əsasında aparılmışdır (2022–2023)⁵.

² Əqli mülkiyyət sahəsindəki xidmətlərə xalq bədii mədəniyyəti və ənənəvi bilik sahəsi ilə tələbatın qiymətləndirilməsi: ETİ haqqında hesabat (yekun) / Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut; rəh. O. P. Neretin, M., 2023. ETİ 11-ƏP-2022. 311 s.

³ Əqli mülkiyyətin qeydiyyatı üçün ərizələrin ekspertizası üçün qeyri-patent ədəbiyyatı kimi ənənəvi biliklər, ənənəvi mədəniyyət ifadələri və genetik resurslar haqqında məlumat mənbələrinin tətbiq olunması bilməsinin təhlili: ETİ haqqında hesabatı (yekun) / Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut; rəh. O. P. Neretin, M., 2022. ETİ 1-ƏP-2022. 215 s.

⁴ Draft Quick-win Online Databases and Registries of Traditional Knowledge and Genetic Resources Update: December 5, 2016 // BOIC: sayt. URL: https://www.wipo.int/tk/en/resources/db_registry.html. (müraciətin tarixi: 21.02.2024).

⁵ Surveys, Key Issues, Gap Analyses and Consultations // ÜƏMT: sayt. URL: <https://www.wipo.int/tk/en/igc/consultations.html> (müraciətin tarixi: 06.11.2024).

Siyahıda göstərilən resurslar, texnologiyanın müxtəlif sahələrində tanınmış texnika səviyyəsinin bir hissəsi olan açıqlanan ənənəvi biliklər haqqında məlumatları ehtiva edir. Ümumilikdə 250 informasiya resursu və verilənlər bazası təqdim olunub, onlardan 164-ü hazırda aktualdır, yəni bu resurslar yenilənir və dəstəklənir, eləcə də internet şəbəkəsi vasitəsilə sərbəst və ya pullu şəkildə ictimaiyyət üçün əlçatandır.

Ənənəvi biliklər haqqında məlumatları ehtiva edən resursların təhlili göstərir ki, sənədləşmə ilk növbədə müxtəlif etnik qrupların və xalqların ənənəvi biliklərini və tarixi-mədəni irsini qorumaq və təbliğ etmək məqsədi ilə aparılmışdır.

Bu resursların 39 %-i ABŞ-da, 23 %-i Avropa ölkələrində aparılır, 13 %-i beynəlxalq/dövlətlərarası statusa malikdir, 10 %-i Çinə, qalanları isə – Asiya, Afrika və Latin Amerikası ölkələrinin, eləcə də Avstraliya və Yeni Zelandiyanın layihələridir. Bütün informasiya resurslarını onlarda təqdim olunan informasiya növünə görə biblioqrafik; genetik resurslar və ənənəvi biliklər haqqında məlumatları daxil edən; ənənəvi biliklərin sənədləşdirilməsi materialları daxil edən; elmi və digər ədəbiyyatı və mənbələri daxil edən, habelə genetik resurslar və genetik resurslarla əlaqəli ənənəvi biliklər mövzusunda onlara istinadları daxil edən; və ya qarışıq növ məlumatlara bölmək olar. Resurs provayderləri idarə, elmi-tədqiqat və sənaye təşkilatları, mədəniyyət təşkilatları ilə təmsil olunur. Bundan əlavə, siyahılarda təbii komponentlər və ənənəvi biliklər əsasında hazırlanan dərman bitkiləri və vasitələrini Internet vasitəsilə satan özəl tədqiqatçıların layihələri və ticarət platformaları var, lakin onların sayı çox azdır. Resursların bir hissəsi tamamilə Surinama ənənəvi təbabətində dərman bitkilərinin istifadəsi haqqında məlumatları daxil edən «The Bush Doctor's Pharmacy» verilənlər bazası kimi genetik resurslar və onlarla əlaqəli ənənəvi biliklərə həsr edilmişdir. Resursların bir hissəsi müxtəlif mövzulara (tibb, kənd təsərrüfatı və s.) həsr olunmuşdur, lakin onlar eyni zamanda ənənəvi biliklər haqqında məlumatları da daxil edə bilər, çünki ənənəvi biliklər BIOSIS Previews resurs kimi əsas məlumat mövzularının obyektləri ilə əlaqəlidir. Ənənəvi tibbdə və ya digər ənənəvi təcrübələrdə genetik resursların istifadəsi onun dəyərini əhəmiyyətli dərəcədə artırır və biomüxtəlifliyin qorunması siyasətinə təsir göstərə bilər, qorunma statuslarının qurulmasını tələb edir. Buna görə də bu fenomenlərə diqqət olduqca yüksəkdir.

Ənənəvi biliklərə dair informasiya resursları

Ənənəvi biliklərə həsr olunmuş informasiya resursları arasında birbaşa əqli mülkiyyət sahəsi ilə əlaqəli, yəni ənənəvi biliklərin qoruyucu və/və ya müsbət qorunması⁶ üçün yaradılan mənbələr fərqlənir. Qoruyucu mühafizə məqsədilə⁷ ənənəvi Çin təbabətinin patent verilənlər bazası (Çin), Hindistanın ənənəvi biliklərin rəqəmsal kitabxanası (Traditional Knowledge Digital Library, TKDL), Koreya

Respublikasının Koreya ənənəvi biliklər portalı (Korean Traditional Knowledge Portal, KTKP) kimi resurslar fəaliyyət göstərir. Bu resurslar patent ekspertləri və digər mütəxəssislər və maraqlı şəxslər üçün milli ənənəvi biliklər haqqında məlumat əldə etməyi asanlaşdırmaq üçün istifadə olunur. Bu verilənlər bazalarına daxil olan ənənəvi biliklər haqqında bütün məlumatlar əvvəlcədən sənədləşdirilmişdir. Bu resursların formalaşdırılması üzrə iş əqli mülkiyyət sahəsinin mütəxəssisləri üçün axtarış prosedurlarının sürətləndirilməsi və səmərəliliyinin artırılması məqsədi ilə ənənəvi biliklər haqqında məlumat mənbələrinin toplanmasını, onların yoxlanılmasını və xüsusi məlumatlarla əlavə edilməsini nəzərdə tuturdu. Buna görə ənənəvi biliklər haqqında məlumatlar «açar sözlər» və «BPT» (Beynəlxalq patent təsnifatının kodu), mənbələrə istinadlar və ya mənbələrin özlərinin surətləri kimi verilənlər sahələri ilə tamamlanır. Ənənəvi biliklərin obyektinin (fenomeninin) təsviri patent idarəsinə təqdim olunan ixtiranın qeydiyyatı üçün ərizədə ixtiranın mahiyyətini ifadə etmək tələblərinə yaxın tərtib edilmişdir. Bütün bu verilənlər bazalarında ənənəvi biliklər haqqında yerləşdirilən məlumatlar ictimai mülkiyyətdir.

Ənənəvi biliklərin müsbət qorunması, xüsusi qeydlərin yaradılmasını daxil edən sui generis milli qanunvericilik sistemləri tərəfindən müəyyən edilir. Bu, bir qayda olaraq, «canlı» ənənəvi biliklərə aiddir: onlar əsasən ənənəvi yaşayış yerlərində yaşayan və ənənəvi həyat tərzini tətbiq edən yerli xalqlar tərəfindən yaradılır, tətbiq olunur və inkişaf etdirilir. Çox vaxt bu cür yaşayış məntəqələri xüsusi iqlim və coğrafi şəraitdə yerləşir. Bu ənənəvi biliklərə gəldikdə, sahiblərin dairəsi – potensial benefisiarlar, habelə ənənəvi təcrübələr üçün xüsusi şərtləri olan coğrafi zonanın sərhədləri dar şəkildə cızılmışdır. Belə reyestrlər üçün ənənəvi biliklərin heç də hamısı ictimai mülkiyyət deyil.

Panama qanunvericiliyi yerli xalqların kollektiv hüquqları ilə bağlı xüsusi əqli mülkiyyət rejimini və ənənəvi bilik və ənənəvi mədəniyyət ifadələrinə hüquqların qeydiyyatına alınmasını təmin edir, əqli mülkiyyətin kollektiv reyestri aparılır. Geyim, tekstil məmulatları, sənətkarlıq məmulatlarının dizaynı ilə əlaqəli fenomenlər xüsusilə əhəmiyyətli hesab olunur.

Peru qanunvericiliyi bir neçə növ ənənəvi bilik reyestri nəzərdə tutur – bu, Rəqabətin qorunması və əqli mülkiyyətin mühafizəsi üzrə milli institut (INDECOPI) tərəfindən aparılan reyestrlərdir: ictimai mülkiyyət sahəsinin milli ictimai reyestri və milli məxfi reyestridir. Həmçinin qanunvericilikdə INDECOPI-nin dəstəyi ilə yerli xalqların və icmaların idarə edə biləcəyi yerli reyestrlər də nəzərdə tutulmuşdur. Perunun yerli icmaları tərəfindən yaradılan Kartof parkının yerli əhalisinin biomədəni irsinin reyestri çox məşhurdur.

Ənənəvi biliklərin informasiya resurslarının yaradılmasında tez-tez müxtəlif profilili bir neçə təşkilat və idarə iştirak edir. Resurs ənənəvi bilikləri qorumaq məqsədi daşıyarsa, bir qayda olaraq, onun yaradılması milli əqli mülkiyyət üzrə idarə tərəfindən həyata keçirilir. Məsələn, Koreya idarəsi (KIPO) tərəfindən yaradılan KTKP üçün Kənd regionlarının inkişafı üzrə agentliyin və Kənd təsərrüfatı tədqiqatları xidmətinin nəşrlərindən istifadə olunur. TKDL eyni zamanda multiidarəli resursdur: yaradılmasında Elm və texnologiyalar nazirliyi,

⁶ Əqli mülkiyyət, genetik resurslar, ənənəvi biliklər və ənənəvi mədəniyyət ifadələri ilə əlaqəli əsas terminlərin glossarisi. Cenevrə: ÜAMT, 2025. 61 s. Nəşrin elektron versiyası. URL: https://www.wipo.int/edocs/mdocs/tk/ru/wipo_grtkf_ic_50/wipo_grtkf_ic_50_inf_7.pdf (müraciətin tarixi: 23.02.2025).

⁷ Eyni zamanda.

Ənənəvi biliklərin informasiya resurslarının yaradılmasında tez-tez müxtəlif profilli bir neçə təşkilat və idarə iştirak edir. Resurs ənənəvi bilikləri qorumaq məqsədi daşıyarsa, bir qayda olaraq, onun yaradılması milli əqli mülkiyyət üzrə idarə tərəfindən həyata keçirilir.

Elmi və sənaye araşdırmaları şurası (CSIR), Ayurveda, yoqa və naturopatiya, Unani, Siddha, Sova Riqpa və homeopatiya nazirliyi (AYUSH) iştirak etmişdir.

Informasiya resurslarının ayrı-ayrı xarakteristikaları və ənənəvi biliklərin sənədləşdirilməsinin spesifikasi

ÜƏMT-nin siyahılarında təqdim olunan informasiya resurslarının əsas sayı ənənəvi biliklərin əqli mülkiyyət hüququ mexanizmləri ilə qorunması məqsədlərinə xidmət etmir. Bunlar məqsədli idarə layihələri, akademik layihələr, elmi-nəşriyyat, tarixi-mədəni, kommersiya layihələri ilə təqdim olunub. Bütün layihələr lokal xarakter daşıyır, yəni öyrənilən fenomenlərin həcmi mövzu və ya tarixi-mədəni spesifikasi, etnik mənsubiyyət, mövcudluğunun coğrafi arealının sərhədləri ilə dar şəkildə təsvir edilmişdir.

Sənədləşdirmə rejimi və sabit məlumatların miqdarı həmişə reyestrin növündən və qoyulan məqsədlərdən asılıdır. Böyük həcmli verilənləri olan resurs nümunəsi kimi, geniş tematik əhatə dairəsinə (yer elmləri, bioloji elmlər və sağlamlıq haqqında elmlər, mühəndislik və texnologiya, sosial elmlər, ənənəvi biliklər, tarix və ədəbiyyat) sahib olan Kanada ASTIS (Arktik elmi-texniki məlumat sisteminin verilənlər bazası) göstərmək olar. Bu resurs 85 min qeyd – Şimali Kanada və Subpolar Arktika haqqında nəşrlər və tədqiqat layihələri daxildir. Və yaxud mövzusu ayurveda təbabəti, ənənəvi Çin təbabəti, bitki müalicəsi olan AMED resursu (komplementar tibb üzrə verilənlər bazası), hansı ki, 500 jurnalı indeksləşdirir, 1995-ci ildən nəşr olunan materialları daxil edir. Chinese Herbal Medicine Database resursu Honq Konqda geniş istifadə olunan Çin dərman bitkilərinin təxminən 400 növü haqqında məlumatı daxil edir, burada fotosəkillər, ümumi təsvirlər, tibbi fəaliyyətin təsvirləri, istifadə üsulları təqdim olunur. Bu resurs Honq Konq Politeknik universiteti tərəfindən yaradılıb və dəstəklənir və nisbətən az verilənlər bazasına malikdir.

Resurslar hər bir məlumat obyektı üçün böyük həcmli məlumatlar və ya kiçik, darixusasslı məlumatlar daxil edə bilər. Belə ki, Eastern Chinese Export Company (Çin) özəl resursu Çin dilində (pinyin⁸), ingilis dilində və latın dilində ənənəvi Çin təbabətinin təxminən 600 dərman komponentinin adlarının

siyahısını dərc edib. O, axtarışı dərman komponentlərinin adları ilə asanlaşdırmaq üçün yaradılmışdır. Sloan Ketterinq Memorial xərcəng mərkəzinin geniş ictimaiyyət və tibb işçiləri üçün terapiyanın bir hissəsi olaraq yayılmış otlar və qida əlavələrindən istifadə etmək məqsədi ilə yaradılmış About Herbs verilənlər bazasında bitkilərdən hazırlanmış dərmanlar vasitələri haqqında geniş məlumat: ümumi təsviri, effektivliyi, elmi adı, qısa klinik təsviri, təsir mexanizmi, yan təsirləri, otlar və preparatlarla qarşılıqlı təsirləri, istinadlar və s. var.

Sənədləşmədə xüsusi problem olaraq müxtəlif dillərdə bitki adlarının müqayisə edilməsində yaranan çətinlik göstərilir.

Xüsusi sənədləşdirmə rejimi, məsələn, gizli olan ənənəvi bilikləri təyin edərkən istifadə olunur. Məxfi reyestrlər üçün sənədləşdirmə yerli xalqların və yerli icmaların nümayəndələri tərəfindən, çox vaxt təcrübələrin video qeydləri yolu ilə aparılır.

Sənədləşmə prosesi qanunverici-inzibati tədbirlərlə müşayiət oluna və ya yerli (tədqiqat, kommersiya və s.) xarakter daşıya bilər. Qanunverici-inzibati tədbirlər ənənəvi biliklər haqqında məlumatları qorumaq və innovasiya prosesinə cəlb etmək üçün onları metodik və daimi əsaslarla toplamağa imkan verir.

Ənənəvi biliklərin informasiya sisteminin reallaşdırılmasına əsas yanaşmalar

Patent idarələri tərəfindən həyata keçirilən ənənəvi biliklərin verilənlər bazalarının məlumatla doldurulması üçün üç pillə ayrılır: birincisi, xüsusi, nəşr edilmiş mənbələrin dar dairəsindən məlumat doldurmaq; ikincisi, geniş nəşr və mənbələr dairəsindən ənənəvi biliklər haqqında məlumatların toplanması mexanizmlərinin yaradılması, bu məlumatların resursa daxil edilməsi, müvafiq işlərin daimi əsaslarla aparılması; üçüncüsü, yerli xalqlar və yerli icmalar tərəfindən müasir təcrübələrdə tətbiq olunan ənənəvi biliklərin sənədləşdirilməsi və bu məlumatların verilənlər bazasına daxil edilməsi. Birinci və ikinci pillələrin istifadəsini ənənəvi Çin təbabətinin Çin patent verilənlər bazasında, Koreyanın KTKP, TKDL əqli mülkiyyət sahəsində informasiya resurslarının yaradılmasında görürük. Panama və Peru reyestrlərinin formalaşdırılması sistemləri üçüncü pilləni də nəzərdə tutur.

Ənənəvi biliklər haqqında məlumatları daxil edən iki növ mənbə ayırmaq olar: rəsmiləşdirilmiş (məsələn, elmi və patent ədəbiyyatı) və zəif rəsmiləşdirilmiş – məlumatları sərbəst formada təqdim olunan digər mənbələr. Əqli mülkiyyət hüquqlarının qeydiyyatı üçün ərizələrin ekspertizasının səmərəliliyini artırmaq üçün ənənəvi biliklər reyestrini yaradarkən, üstünlük rəsmiləşdirilmiş mənbələrə verilir. Belə mənbələrin verilənlər bazasına daxil edilməsi kifayət qədər tez həyata keçirilə bilər ki, bu da informasiya resursunun əsas məzmununu tez bir zamanda formalaşdırmağa imkan verəcəkdir. Zəif rəsmiləşdirilmiş mənbələr məlumatların əsaslı verifikasiyasını, müvafiq təsnifatların, açar sözlərin və digər zəruri eyniləşdirici məlumatların müəyyənəşdirilməsi üçün zəruri olan rəsmiləşdirmə işlərinin aparılmasını tələb edir. Bu iş daha çox xərc tələb edir, lakin innovasiyaların inkişafı baxımından daha o, əhəmiyyətlidir, çünki əvvəllər innovasiya prosesinə cəlb edilməmiş və ya kifayət qədər öyrənilməmiş ənənəvi bilik obyektlərini müəyyənəşdirməyə imkan verir.

⁸ Pinyin – Çin dilinin latın dilində transliterasiya (transkripsiyası) sistemidir.

Beynəlxalq məkanda biz əqli mülkiyyət sahəsi üçün ənənəvi biliklərin verilənlər bazalarının yaradılması prosesinin informasiya təminatının aşağıdakı üsullarını görürük:

- səlahiyyətli dövlət qurumu tərəfindən hüquqların qeydiyyatı üçün sui generis milli əqli mülkiyyət rejimləri əsasında ənənəvi bilik hüquqları reyestrlərinin yaradılması və aparılması (müsbət mühafizə);
- məlumatların yüklənməsi aparılan informasiya resurslarının və ənənəvi biliklərin (qoruyucu mühafizə) verilənlər bazalarının yaradılması:

- a) patent ədəbiyyatından;
- b) elmi nəşrlərdən (və ya elmi nəşrlər ilə);
- v) ayrı-ayrı şöbələrdə və/və ya təbə təşkilatlarda, elmi-tədqiqat təşkilatlarında və s. götürülmüş ənənəvi biliklər haqqında nəşrlərdən (və ya nəşrlər ilə);
- r) digər nəşrlərdən və mənbələrin geniş dairəsindən ənənəvi biliklər haqqında məlumatların verifikasiyası və rəsmiləşdirilməsi üzrə işlərin aparılması;
- d) verilənlər bazasının yerli xalqlardan və yerli icmalardan alınan məlumatlarla doldurulması, ənənəvi bilikləri sənədləşdirmək üzrə layihələrin həyata keçirilməsi.

Nəticə

Rəqəmsal resursların, reyestrlərin, ənənəvi biliklər haqqında məlumatları ehtiva edən verilənlər bazalarının yaradılması ilə bağlı beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi zamanı aşkar edilmiş həllər və metodoloji yanaşmalar əqli mülkiyyət sahəsi üçün ənənəvi biliklərin milli informasiya sisteminin qurulması perspektivlərində istiqamət almağa imkan verir. Qüvvədə olan qanunvericiliyə uyğun olaraq bu fenomenlərin müsbət qorunması nəzərdə tutulmayıb, buna görə yaxın gələcəkdə ənənəvi biliklərin qoruyucu mühafizəsi üzrə həllər həyata keçirilə bilər. Rusiya ənənəvi biliklərin informasiya sistemi mahiyyəti üzrə ekspertiza prosesini ənənəvi biliklər haqqında lazımi məlumatlarla təmin etməlidir, o cümlədən həm Rusiya, həm də xarici patent ekspertləri üçün ənənəvi biliklər haqqında məlumatlara giriş təmin edilməlidir.

Xarici təcrübənin öyrənilməsi zamanı aşkar olunan qoruyucu mühafizə üçün ənənəvi biliklərin rəqəmsal resurslarının doldurulmasının əsas yanaşmaları Rusiya informasiya sisteminin qurulmasında istifadə edilə bilər, lakin onların reallaşdırılmasının mümkünliyünü və səmərəliliyini başa düşmək, eləcə də Rusiya məkanında onların reallaşdırılması üçün konkret təşkilati, metodoloji və texniki həllərin axtarışı tələb olunur.

Mənbələrin siyahısı

1. Горушкина, С. Н. Народная художественная культура как сфера применения современных инструментов интеллектуальной собственности: оценка готовности отрасли / С. Н. Горушкина, Е. Г. Царева, П. А. Суконкина // Культура: теория и практика: Электрон. научн. журн. – 2022. – № 5 (50). – URL: <http://theoryofculture.ru/issues/127/1578/> (дата обращения: 19.01.2025).
2. Горушкина, С. Н. Региональные бренды в межкультурном пространстве современной России /
3. Н. Горюшкина, Е. Г. Царева // Стратегии устойчивого развития: социальные, экономические и юридические аспекты: материалы Всероссийской научно-практической конференции, Чебоксары, 26 января 2023 года. – Чебоксары: Общество с ограниченной ответственностью «Издательский дом «Среда», 2023. – С. 233–235.
3. Каргин, А. С. Сохранение нематериального культурного наследия народов РФ как приоритет культурной политики России в XXI веке / А. С. Каргин, А. В. Костина // Культурная политика. – 2008. – № 3. – С. 59–71.
4. Литвина Д. А. Основные подходы международной правовой защиты нематериального культурного наследия // Актуальные проблемы современного международного права: материалы X ежегодной Всероссийской научно-практической конференции, посвященной памяти профессора И. П. Блищенко, Москва, 13–14 апреля 2012 г. – Москва: РУДН, 2012. – Часть 1. – С. 487–495.
5. Слепцов, А. Н. Защита самобытной культуры и традиционных знаний коренных малочисленных народов Севера в контексте права интеллектуальной собственности / А. Н. Слепцов, И. А. Слепцова // Вестник Сургутского государственного университета. – 2021. – № 4 (34). – С. 88–95. – DOI 10.34822/2312–3419–2021–4–88–95 (дата обращения: 16.01.2025).
6. Использование системы интеллектуальной собственности для правовой охраны генетических ресурсов, традиционных знаний и народного творчества: монография / А. Д. Корчагин, Л. Н. Симонова, Ю. Г. Смирнова, Н. Г. Пономарева; Российское агентство по патентам и товарным знакам; Федеральный институт промышленной собственности. – Москва: ИНИЦ Роспатента, – 2002. – 101 с.
7. Селезнева, А. С. Основные направления современной политики Австралии в области защиты традиционной культуры и интеллектуальной собственности аборигенов / Селезнева А. С. // Юго-Восточная Азия: актуальные проблемы развития. – 2014. – № 25. – С. 107–114.
8. Пономарева, Н. Г. Специализированные реестры как инструмент правовой охраны генетических ресурсов и традиционных знаний / Н. Г. Пономарева // IP: теория и практика. – 2023. – № 2. – С. 32–39.

Sənədləşmədə xüsusi problem olaraq müxtəlif dillərdə bitki adlarının müqayisə edilməsində yaranan çətinlik göstərilir. Xüsusi sənədləşdirmə rejimi, məsələn, gizli olan ənənəvi bilikləri təyin edərkən istifadə olunur.

9. Традиционные знания, традиционные выражения культуры и генетические ресурсы в качестве сведений, необходимых для экспертизы заявок на изобретения / Н. Б. Лысков, А. А. Полякова, И. Б. Никитина, Н. В. Зарянов // Интеллектуальная собственность как базовое условие обеспечения технологического суверенитета Российской Федерации: Сборник докладов XXVI Международной научно-практической конференции Роспатента, Москва, 29 сентября 2022 года / Выпускающий редактор Е. Г. Царёва. – Москва: Федеральное государственное бюджетное учреждение «Федеральный институт промышленной собственности», 2022. – С. 54–58.
10. Лысков, Н. Б. Охрана традиционных знаний в Индии / Н. Б. Лысков, А. А. Полякова // Патенты и лицензии. Интеллектуальные права. – 2019. – № 10. – С. 74–79.
11. Неретин О. П. Интеллектуальная собственность как инструмент цифровизации культуры: к вопросу сохранения традиционных знаний и традиционных выражений культуры / О. П. Неретин // Вестник Московского государственного университета культуры и искусств. – 2018. – № 6 (86). – С. 158–163.
12. Токарева, А. А. Интеграция интеллектуальной собственности в социокультурное пространство / А. А. Токарева // Вестник культуры и искусств. – 2022. – № 3 (71). – С. 122–129.
13. Томашевская, Е. А. Проблемы дефиниции понятий «традиционные знания» и «традиционные выражения культуры»: информационный и культурологический подход / Е. А. Томашевская // Культура: теория и практика: Электрон. научн. журн. – 2022. – № 6 (51). – URL: <http://theoryofculture.ru/issues/128/1583/> (дата обращения: 16.01.2025).
3. Kargin, A. S. and Kostina, A. V. (2008), "Preservation of the intangible cultural heritage of the peoples of the Russian Federation as a priority of Russia's cultural policy in the 21st century", *Cultural policy*, vol. 3., pp. 59–71.
4. Litvina, D. A. (2012), "Basic approaches to international legal protection of intangible cultural heritage", *Aktualniye problemi sovremennogo mejdunaronogo prava* [Actual problems of modern International law], Materiali X ežegodnoy Vserossiyskoy nauchno-prakticheskoy konferentsii posvyaschennoy pamiati professora I. P. Blishchenko [Proceedings of the X Annual All-Russian Scientific and Practical Conference dedicated to the memory of Professor I. P. Blishchenko], Moscow, Russian Federation, 13–14 April 2012, vol. Part 1, pp. 487–495.
5. Sleptsov, A. N. and Sleptsova, I. A. (2021), "Protection of the indigenous culture and traditional knowledge of the indigenous peoples of the North in the context of intellectual property law", *Bulletin of SurGU*, vol. 4 (34), available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/zaschita-samobytnoy-kultury-i-traditsionnyh-znaniy-korennyh-malochislennyh-narodov-severa-v-kontekste-prava-intellektualnoy> (Accessed 16 January 2025).
6. Korchagin, A. D., Simonova, L. N., Smirnova, Yu. G. and Ponomareva, N. G. (2002), *The use of the intellectual property system for the legal protection of genetic resources, traditional knowledge and folk art*, Russian Agency for Patents and Trademarks, Moscow, Russian Federation.
7. Selezneva, A. S. (2014), "The main directions of Australia's modern policy in the field of protection of traditional culture and intellectual property of aborigines", *Southeast Asia: current problems of development*, no 25, 107–114.
8. Ponomareva, N. G. (2023) "Specialized registries as a tool for the legal protection of genetic resources and traditional knowledge", *IP: theory and practice*, no 2, pp. 31–38.
9. Lyskov, N. B., Polyakova, A. A., Nikitina, I. B. and Zaryanov, N. V. (2022), "Traditional knowledge, traditional cultural expressions and genetic resources as information necessary for the examination of applications for inventions", *Proceedings of the XXVI International Scientific and Practical Conference of Rospatent "Intellectual property as a basic condition for ensuring technological sovereignty of the Russian Federation"*, 29 September 2022, Moscow, Russian Federation, pp. 54–58.
10. Lyskov, N. B. and Polyakova, A. A. (2019), "Protection of traditional knowledge in India", *Patents and licenses. Intellectual property rights*, no 10, pp. 74–79.
11. Neretin, O. P. (2018), "Intellectual property as a tool for digitalization of culture: on the issue of preserving traditional knowledge and traditional cultural expressions", *Bulletin of the Moscow State University of Culture and Arts*, vol. 6 (86), pp. 158–163.

Müəlliflər haqqında məlumat

Oleg Petroviç Neretin, iqtisadi elmlər doktoru, «SMFİ» federal dövlət büdcə müəssisəsinin direktoru (Moskva, Berejkovskaya sahil küçəsi, ev 30, korp. 1); ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-1370-6008>, SPIN-kodu: 1961–2721; neretin@rupto.ru.

Yelena Aleksandrovna Tomaşevskaya, «SMFİ» federal dövlət büdcə müəssisəsinin baş elmi işçisi (Moskva, Berejkovskaya sahil küçəsi, ev 30, korp. 1); SPIN-kodu: 8005–0900; otd5727@rupto.ru.

References

1. Gorushkina, S. N., Tsareva, E. G. and Sukonkina, P. A. (2022) "Folk art culture as a sphere of application of modern intellectual property tools: assessment of industry readiness", *Culture: theory and practice*, vol. 5 (50), available at <http://theoryofculture.ru/issues/127/1578/> (Accessed 19 January 2025).
2. Gorushkina, S. N. and Tsareva, E. G. (2023) "Regional brands in the intercultural space of modern Russia", *Strategii ustoychivogo razvitiya: sotsialniye, ekonomicheskiye i yuridicheskiye aspekti* [Sustainable development strategies: social, economic and legal aspects], Mate-

12. Tokareva, A.A. (2022), "Integration of intellectual property into the socio-cultural space", *Bulletin of Culture and Arts*, vol. 3 (71), pp. 122–129.
13. Tomashevskaya, E. A. (2022), "Problems of defining the concepts of "traditional knowledge" and "traditional cultural expressions": an informational and cultural approach", *Culture: theory and practice*, vol. 6 (51), available at: <http://theoryofculture.ru/issues/128/1583/> (Accessed 16 January 2025).

Information about the authors

Oleg Petrovich Neretin, Dr. Sci. (Economics), Director of Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya

emb., 30, bld. 1); ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-1370-6008>, SPIN-code: 1961–2721; neretin@rupto.ru.

Elena Aleksandrovna Tomashevskaya, Senior Researcher of Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1); SPIN-code: 8005–09004 otd5727@rupto.ru.

Müəlliflər maraqlar toqquşmasının olmadığını bəyan edirlər.
The authors declare no conflict of interests.

Redaksiyaya 20.01.2025-ci ildə daxil olub
Resenziyalaşdırıldıqdan sonra 03.03.2025-ci ildə tamamlandı
Nəşr üçün 05.03.2025-ci ildə qəbul edilib

Научная статья

Original article

UOT: 347.77:004

EDN <https://elibrary.ru/hecvro>

Yeni istifadəçilər üçün informasiya-axtarış servisləri ilə qarşılıqlı əlaqə xüsusiyyətləri: imkanlar və məhdudiyyətlər

Roman Qaziyeviç Alilov[✉], Elina Romanovna Abiyeva, Dmitri İvanoviç Zubov

Federal sənaye mülkiyyəti institutu

[✉]roman.alilov@rupto.ru

Annotasiya: məqalə informasiya- axtarış servisləri (İAS) ilə qarşılıqlı əlaqənin spesifikasının öyrənilməsinə həsr olunmuşdur və əqli mülkiyyət obyektləri (ƏMO) ilə işləyən yeni istifadəçilər üçün nəzərdə tutulmuşdur. Məqalənin məqsədi – yeni istifadəçilərə mövcud İAS-lərin funksionallığını anlamağa və vəzifələri üçün ən uyğun sistemləri seçməyi öyrənməyə kömək etməkdir. Məqalədə həm belə sistemlərin əsas xüsusiyyətlərini təsvir edən nəşr olunmuş işlərin ümumiləşdirilməsinə, həm də müəyyən sorğuların icrası zamanı əldə edilmiş eksperimental məlumatlara əsaslanan analiz metodu istifadə edilmişdir. İşdə məşhur İAS-lərin əsas xüsusiyyətləri, funksional imkanları, məhdudiyyətləri və istifadəsinin rahatlığı nəzərdən keçirilir. Müxtəlif mürəkkəblikdə olan məsələləri həll etməyə kömək edən axtarış metodlarına və müxtəlif növ sorğuları yerinə yetirmək üçün münasib sistemlərin seçilməsi üzrə tövsiyələrə xüsusi diqqət yetirilir. Məqalə ƏMO haqqında məlumatların səmərəli axtarışı ilə maraqlanan yeni mütəxəssislərə, tələbələrə və istifadəçilərə ünvanlanır, və müasir informasiya-axtarış sistemləri ilə qarşılıqlı əlaqənin xüsusiyyətlərini araşdırır.

Açar sözlər: əqli mülkiyyət obyekti, əqli mülkiyyət, patent axtarışı, informasiya-axtarış servisi, axtarış sistemləri.

İstinad üçün: Alilov R. Q., Abiyeva E. R., Zubov D. İ. Yeni istifadəçilər üçün informasiya-axtarış servisləri ilə qarşılıqlı əlaqə xüsusiyyətləri: imkanlar və məhdudiyyətlər // Vestnik FİPS. 2025. CİLD 4, № 1 (11) S. 62–75.

Minnətdarlıqlar: məqalə SMFİ-in «Əqli mülkiyyət sahəsində xidmətlərin elektron formada alınması üzrə istifadəçi təcrübəsinin öyrənilməsi və rəqəmsal servislərin modernləşdirilməsi və inkişafı üzrə tövsiyələrin hazırlanması» adlı elmi-tədqiqat işinin materialları əsasında hazırlanmışdır.

Features of interaction with information search services for novice users: opportunities and limitations

Roman G. Alilov[✉], Elina R. Abieva, Dmitrii I. Zubov

Federal Institute of Industrial Property

roman.alilov@rupto.ru

Abstract: the article is devoted to the study of the specifics of interaction with information search services (ISS) for novice users working with intellectual property objects (IPO). The purpose of the article is to help novice users understand the functionality of existing ISSS and learn how to choose the most suitable systems for their tasks. The article uses an analysis method based both on the generalization of published works describing the main characteristics of such systems, and on experimental data obtained by performing specific queries. The paper examines the key characteristics, functionality, limitations, and usability of popular ISS. Particular attention is paid to search methods that help solve tasks of varying complexity, as well as recommendations for choosing suitable systems for performing different types of queries. The article is addressed to novice specialists, students, and users interested in effectively searching for information about IPOs and explores the features of interacting with modern information retrieval systems.

Keywords: intellectual property item, intellectual property, patent search, information searching service, searching systems.

For citation: Alilov R. G., Abieva E. R., Zubov D. I. Features of interaction with information search services for novice users: opportunities and limitations // Bulletin of Federal Institute of Industrial Property. 2025. Vol. 4, No 1 (11): 62–75 (In Russ.).

Acknowledgements: The article was prepared based on the materials of the research work of the Federal Institute of Industrial Property (FIPS) "Study of user experience in receiving services in the field of intellectual property in electronic form and preparation of recommendations for modernization and development of digital services".

Giriş

Müasir dünyada informasiya əsas resursa çevrilir, lazımı verilənləri tez və effektiv tapmaq bacarığı peşəkar fəaliyyətin ayrılmaz hissəsi hesab olunur. Bu, axtarışın dəqiqliyi, tamlığı və aktuallığı vacib olan əqli mülkiyyət obyektləri (ƏMO) ilə işləyən insanlar üçün xüsusilə aktualdır. Lakin, əlçatan informasiya-axtarış sistemlərinin (İAS) müxtəlifliyi, müəyyən məsələləri həll etmək üçün ən münasib vasitənin seçilməsi ilə qarşılaşan yeni istifadəçilər üçün çətinliklər yarada bilər.

Informasiya texnologiyalarının (İT) inkişafı əqli mülkiyyət obyektlərinin qorunmasının təmin edilməsində və intellektual fəaliyyətin nəticələrindən istifadəyə nəzarət mexanizmlərinin genişləndirilməsində elektron servislərin rolunu xeyli gücləndirdi. Perspektivli istiqamətlərdən biri, nəticələrin sonrakı

sistemləşdirilməsi və analizi ilə ƏMO-un müxtəlif atributları və ya xarakteristikaları üzrə axtarış aparmağa imkan verən platformaların yaradılması oldu. Bu gün əqli mülkiyyət (ƏM) sahəsində belə informasiya-axtarış servislərinin inkişafı ilə həm dövlət idarələri, həm də özəl şirkətlər məşğul olurlar.

Bununla belə, oxşar sistemlərə yalnız verilənlərin dərinliyi, keyfiyyəti və yenilənməsi üçün açıq tələblərdən əlavə, həm də istifadəçi təcrübəsinin yaxşılaşdırılmasına xüsusi diqqət yetirilir. Müasir İAS-lər əqli mülkiyyət ilə yeni işləməyə başlayanlar da daxil olmaqla geniş istifadəçi dairəsi üçün rahat, intuitiv anlaşılan və əlçatan olmalıdır.

Məqalənin məqsədi – yeni istifadəçilərə mövcud İAS-lərin funksionallığını anlamağa və öz vəzifələri üçün ən uyğun sistemləri seçməyi öyrənməyə kömək etməkdir. Biz bir neçə populyar platformanı nəzərdən keçirəcəyik, onların imkanlarını təsvir edəcəyik və istifadəsi üzrə praktik məsləhətlər verəcəyik. Analiz həm belə sistemlərin əsas xüsusiyyətlərini təsvir edən nəşr olunmuş işlərin ümumiləşdirilməsinə, həm də müəyyən sorğuların icrası zamanı əldə edilmiş eksperimental məlumatlara əsaslanır.

İxtiraların kateqoriyasına xüsusi diqqət yetirəcəyik, çünki müasir İAS-lərin əksəriyyəti məhz bu tip əqli mülkiyyət obyektləri ilə əlaqəli ərizə və qeydiyyatların axtarışına yönəldilmişdir. Məhz ixtiralarla əlaqəli sorğuların təhlili əsas tədqiqat aləti olacaqdır.

Beləliklə, məqalə yalnız mövcud sistemləri təhlil etmək üçün deyil, həm də yeni mütəxəssislər üçün işlərində İAS-dən

Informasiya
texnologiyalarının
inkişafı əqli mülkiyyət
obyektlərinin qorunmasının
təmin edilməsində və
intellektual fəaliyyətin
nəticələrindən istifadəyə
nəzarət mexanizmlərinin
genişləndirilməsində elektron
servislərin rolunu xeyli
gücləndirdi.

Müasir İAS-lər əqli mülkiyyət obyektləri ilə işləmək üçün geniş alətlər spektrini təqdim edir. Nömrələrlə və ya ad ilə axtarış kimi sadə metodlardan tutmuş SI əsaslı mürəkkəb alqoritmlərə qədər.

səmərəli istifadə etməyə kömək edəcək praktik tövsiyələr təqdim etmək üçün hazırlanmışdır.

Müasir patent axtarış alətləri: imkanlar və məhdudiyyətlər

Müxtəlif mürəkkəblikdə məsələləri həll etməyə imkan verən müasir informasiya-axtarış sistemlərinin əsas yanaşmalarını və imkanlarını nəzərdən keçirək.

Patent axtarışının əsas metodlarına aşağıdakılar aiddir:

- Nömrələr üzrə axtarış – qeydiyyat identifikatorları (məsələn, patent və ya ərizə nömrələri) ilə axtarış.
- Adlar üzrə axtarış – ərizəçilər və ya hüquq sahiblərinin adları ilə axtarış.
- Analoqların axtarışı – Beynəlxalq patent təsnifatı (BPT) kimi təsnifatçıların nömrələrinin uyğunluğu əsasında oxşar obyektlərin axtarışı.

BPT təsnifat indeksinin quruluşu aşağıdakı kimidir. Nümunə olaraq A01B 1/00 indeksini götürək, burada A literası – bölmə indeksi, bu hissənin patentləri bir insanın həyat ehtiyaclarını ödəməyə aid olacaqdır. 01 – bölməni dəqiqləşdirən sinifdir, nümunəmizdə bu, «kənd təsərrüfatı; meşə təsərrüfatı; heyvandarlıq; ovçuluq və heyvanların ovlanması; balıqçılıq və balıqyetidirmə». B literası – altsinifin göstəricisidir, nümunəmizdə patentin «kənd təsərrüfatı və meşə təsərrüfatlarında torpağın becərilməsinə; ümumilikdə kənd təsərrüfatı maşınlarının və alətlərinin qovşaqlarına, hissələrinə və ləvazimatlarına» aid olduğunu göstərir. 1/00 – patentin təyinatını daha da güclü dəqiqləşdirən qrup, nümunədə bu, «əl alətləridir».

Analoqların axtarışı texnologiyasının ətraflı təsviri Petrova İ. Y., Puçkova A. A. [1] işində verilmişdir, metaverilənlərin kompleks təhlilinə yanaşma isə Smirnov İ. V. məruzəsində verilmişdir [2]. Bu metodlar istifadədə asandır və hətta yeni istifadəçilər üçün də əlçatandır.

Daha çox irəliləmiş sistemlər verilənlərin analizi üçün genişləndirilmiş imkanlar təklif edir:

- Tematik axtarış sorğusuna cavab verən ixtiraların prototipləri də daxil olmaqla, müəyyən bir texnologiya və oxşar texnologiyalar haqqında məlumat toplamağa, ƏM bazarında əsas iştirakçıları və onlarla əməkdaşlıq edən ixtiraçıları müəyyənləşdirməyə imkan verir [3].
- «Oxşar» sənədlərin axtarışı (similarity search) semantik cəhətdən yaxın patentləri tapmaq üçün maşın təlimi və neyroşəbəkə metodlarından istifadə edir. Bu yanaşmanın ətraflı təsviri Genin B. L. və Zolkin D. S. məqaləsində verilmişdir [4].

Son illərdə böyük həcmdə verilənlərin analizi üçün süni intellekt (SI) metodları fəal şəkildə inkişaf etmişdir. Məsələn, Aristodemou L. və Tietze F. [5] patent analitikasında SI-in istifadəsinə həsr edilmiş ədəbiyyatın xülasəsini aparmışdır. Müasir İAS, qrafik əmtəə nişanlarının müqayisəsi kimi mürəkkəb prosesləri avtomatlaşdırmaq üçün neyron şəbəkələrini tətbiq edir. Son vaxtlaradək bu, Vyana təsnifat kodlarının filtrlənməsi və şəkillərin əl ilə müqayisəsi də daxil olmaqla çoxmərhləli analiz tələb edirdi. İndi belə məsələlər yüksək dəqiqlikli neyron şəbəkələrinin köməyi ilə həll olunur [7], bu da prosesi xeyli sürətləndirir.

Lakin, hər hansı patent axtarış metodu üçün keyfiyyət qiymətləndirməsinin əsas göstəriciləri bunlardır:

- relevantlıq – əldə edilmiş nəticələrin informasiya sorğusuna uyğunluğu;
- pertinentlik – informasiyanın istifadəçinin real tələbatına uyğunluğu.

Bu meyarlar yalnız patentlərə deyil, əmtəə nişanları kimi ƏMO-in digər kateqoriyalarına da aiddir. Bu iki meyarın optimallaşdırılmasına imkan verən avtomatlaşdırılmış sistemlərin tətbiqi əl əməyinə sərf olunan vaxtı əhəmiyyətli dərəcədə azaldır.

Müasir İAS-lər əqli mülkiyyət obyektləri ilə işləmək üçün geniş alətlər spektrini təqdim edir. Nömrələrlə və ya ad ilə axtarış kimi sadə metodlardan tutmuş SI əsaslı mürəkkəb alqoritmlərə qədər. Hər bir sistemin öz üstünlükləri və xüsusiyyətləri var. Mənasib platformanın seçilməsi istifadəçinin müəyyən vəzifələrindən və onun hazırlıq səviyyəsindən asılıdır.

Tədqiqat nəticələri

Bütün axtarış sistemləri global olaraq iki geniş kateqoriyaya bölünə bilər: açıq və ticari. Lakin, açıq axtarış sistemləri bəzi xidmətləri ticari əsaslarla təqdim edə bilər. Adətən bu yanaşma API (Application Programming Interface – müxtəlif proqramların bir-biri ilə əlaqə qurması və məlumat ötürməsi üçün üsul və qaydaların toplusudur) üzrə qoşulma vasitəsilə platformalarla avtomatik qarşılıqlı əlaqə imkanı təqdim edilərkən həyata keçirilir. (Başqa sözlə, bu, bir tətbiqin başqa tətbiqdən sorğu alarkən nə etməli olduğunu müəyyən edən qaydalardır).

Axtarış servislərinin ümumi sayını dəqiq demək çətinidir, onlardan İnternetdə tapıla bilənlərin və yalnız pulsuz olanların sayı yüzdən çoxdur. Məsələn, Ümumdünya əqli mülkiyyət təşkilatında hazırda 193 iştirakçı ölkə var. Və onların bir çoxunun patent məlumatlarını axtarışı üzrə servisi var. Bununla belə, onlar kifayət qədər sadə ola bilər və qeydiyyatdan keçmiş obyektlərin milli bazası üzrə bir və ya bir neçə atributu üzrə axtarış sətrindən ibarətdir.

Bütün axtarış sistemləri global olaraq iki geniş kateqoriyaya bölünə bilər: açıq və ticari. Lakin, açıq axtarış sistemləri bəzi xidmətləri ticari əsaslarla təqdim edə bilər.

Birləşdirilmiş verilənlər bazalarına əsaslanan, eləcə də şəkillər, düsturlar, sənədlərdən sitatlar, analitik hesabatların hazırlanması və patent landşaftlarının vizuallaşdırılması və qurulması ilə cədvəllər daxil olmaqla geniş axtarış imkanları təqdim edən daha mürəkkəb sistemlər əhəmiyyətli maddi investisiyalar tələb edir. Buna görə ən qabaqcıl axtarış sistemlərinə ya ABŞ, Almaniya, Fransa, Yaponiya kimi iqtisadiyyatı inkişaf etmiş ölkələrin milli patent idarələri, ya da Ümumdünya əqli Mülkiyyət Təşkilatı (ÜƏMT), Avropa patent idarəsi (API) və ya kommersiya təşkilatları kimi millətlərarası təşkilatlar sahibdir. Ticari servislərin ümumi sayını müəyyənləşdirmək də həmçinin çətindir, baxmayaraq ki, onlardan ən böyükləri həm qeyri-ixtisaslaşmış, həm də ixtisaslaşmış onlarla sayılan servislərdir.

Axtarış servislərinin ümumi sayını dəqiq demək çətindir, onlardan Internetdə tapıla bilənlərin və yalnız pulsuz olanların sayı yüzdən çoxdur. Məsələn, Ümumdünya əqli mülkiyyət təşkilatında hazırda 193 iştirakçı ölkə var. Və onların bir çoxunun patent məlumatlarını axtarış üzrə servisi var.

Lakin, qeyd etmək lazımdır ki, axtarış servislərinin sayına görə yuxarıda verilən qiymətləndirmələri yalnız ingilis dilində axtarış sorğularını yerinə yetirmək üçün uyğun olacaqdır. Rus dili də daxil olmaqla, digər dillərin dəstəklənməsi əhəmiyyətli dərəcədə məhduddur. Eyni şey bu platformalarda Rusiya patent bazasından informasiyanın mövcudluğuna da aiddir.

Bu işdə bəzi populyar axtarış sistemlərinin nəzərdən keçirilməsi, habelə Rusiyanın qeydiyyatdan keçmiş obyektləri üzrə məlumat tapmaq baxımından bəzilərinin müqayisəsi aparılır.

POPULYAR INFORMASIYA-AXTARIŞ SİSTEMLƏRİNİN XÜLASƏSİ

SMFİ internet-portalının informasiya-axtarış sistemi

«SMFİ internet portalının informasiya-axtarış sistemi» (ixtisarla SMFİ İAS) sistemi əqli mülkiyyət obyektləri haqqında məlumat axtarışı üçün hazırlanmış onlayn-servisdir.

Xüsusiyyətlər

SMFİ internet-portalının informasiya-axtarış sisteminin əsas xüsusiyyətləri bunlardır:

- təqdim olunan əqli mülkiyyət obyektlərinin geniş çeşidi (ödənişli giriş olduqda, coğrafi göstəricilərdən başqa hamısı);
- rus dilinə tərcümə olunmuş əsas beynəlxalq soraq kitabçaları-təsnifatlara açıq giriş, eyni zamanda təsnifatçıların bir sıra əvvəlki versiyaları da təqdim olunur;

- axtarışın nəticəsi ərizə/qeydiyyat reyestrindən qeydlərdir.

Üstünlüklər

- Müasir verilənlər üzrə aktual baza (ödənişli giriş üçün əlavə olaraq ixtiralarla görə retrospektiva) daim yenilənir.
- Təsnifatçıların struktur elementlərini onlara daxil edilmiş termin və adlar ilə axtarmaq imkanı.
- Qeyri-dəqiq düsturlar üzrə axtarış üçün alətlərin olması.
- Axtarış sorğusunun sonrakı icrası ilə lemmatizasiyanın¹ keçirilməsi təmin edilir.
- Axtarış formasında hər bir atribut yaxşı təsvir edilmişdir, doldurma nümunələri verilmişdir.
- Qeydiyyatdan keçmiş istifadəçilər axtarış sistemi ilə qarşılıqlı əlaqələri haqqında statistik məlumat əldə etmək imkanına malikdir.
- Bu informasiya analiz üçün vaxt aralığının müəyyənləşdirilməsini, verilənlərin pulsuz və pullu sorğu kateqoriyaları üzrə ayrıca göstərilməsini, sorğunun aparıldığı IP-ünvanı, sorğunun tarixi və vaxtı, sorğunun növü, VB qrupu, sorğuya əsasən tapılmış və baxılmış sənədlərin sayını göstərən ətraflı hesabatı daxil edir.

Çatışmazlıqlar

Servisin çatışmazlıqlarından biri də odur ki, axtarış üçün yalnız əqli mülkiyyət obyektləri üçün Rusiya bazası mövcuddur və bəzi verilənlər yalnız ödənişli əsaslarla verilir.

Ödəniş qeydiyyat üzrə hər bir sorğu və ərizələr üzrə hər bir «sorğu paketinə» (5) görə alınır, yəni axtarış sorğularının böyük sayı ilə məbləğ əhəmiyyətli alına bilər.

- Axtarış nəticələrinin məhdud yüklənməsi.
- Axtarış nəticələrinin yalnız ilk səhifəsi «Çap et» (PDF) formatında yüklənməsi.
- Sənədin strukturlaşdırılmış şəkildə əldə edilməsinin mümkünsüzlüyü.
- API-lərin olmaması və tapılmış sənədin (XML) strukturlaşdırılmış görünüşünün təqdim edilməsi axtarışın avtomatlaşdırılması və nəticələrin sonrakı təhlili prosesini xeyli çətinləşdirir.

İstifadəçi kateqoriyaları

Servis istifadəçiləri iki kateqoriyaya bölünür:

- Qeydiyyatdan keçməmiş istifadəçi. Giriş verilənlər bazasının məhdud dəsti üçün verilir: perspektivli ixtiralar (təmmətnli verilənlər bazası);
 - rus və ingilis dillərində ixtiralar (referativ verilənlər bazaları);
 - faydalı modellər (referativ);
 - EHM üçün proqramlar;
 - qeydiyyatdan keçmiş verilənlər bazaları;
 - inteqral mikrosxem topologiyaları;
 - son ayda ixtiralar, faydalı modellər, sənaye nümunələri və əmtəə nişanları (son ayda dərc edilmiş təmmətnli informasiya);

¹ Lemmatizasiya – söz formasının lemmaya, yəni onun normal (lüğəti) formasına gətirilməsi prosesidir. Kompüter dilçiliyində lemmatizasiya – sözün lemmasını onun nəzərdə tutulan mənasına əsasən müəyyənləşdirmək üçün alqoritmik prosesdir.

SMFi internet-portalinin məlumat-axtarış sisteminin istifadəsi Rusiyanın ƏMO haqqında məlumat tapmaq lazım olduğu halda tövsiyə olunur. Dəqiq axtarış üçün digər sorğu atributları ilə birlikdə təsnifat sistemi kodlarından (BPT, SNBT və ƏXBT) istifadə etmək tövsiyə olunur.

- ixtira üçün ərizələr;
 - beynəlxalq təsnifatlar (ixtiralər, sənaye nümunələri, əmtəə nişanları).
2. Qeydiyyatdan keçmiş istifadəçilər üçün əlavə verilənlər bazası dəstinə pullu giriş əlçatandır:
- ixtiralər (1994-cü ildən bu günədək tammətli);
 - ixtiralər (retrospektiv tammətli, 1924–1993-cü illər);
 - faydalı modellər (tammətli);
 - əmtəə nişanları;
 - əmtəə nişanları üçün ərizələr;
 - malların mənşə yerlərinin adları;
 - malların mənşə yerlərinin adları üçün ərizələr;
 - ümumi məlum əmtəə nişanları;
 - sənaye nümunələri.

Servisdən istifadənin nəticəsi

Servisdən istifadə nəticəsində istifadəçi beynəlxalq təsnifatçılardan məlumat alır və burada hər bir patent sənədində BPT rubrikası qoyulub və axtarış sorğusunun şərtlərinə cavab verən rubrikaya xas olan terminologiyayı görmək olar. Bu məlumat analitik hesabatlar tərtib etmək, eləcə də ən əhəmiyyətli, ilkin əqli mülkiyyət obyekti üçün qeydiyyatların/ərizələrin reyestrindən qeyd əldə etmək üçün istifadə edilə bilər.

İstifadəçi ilə əks əlaqə

İstifadəçi ilə əks əlaqə, istifadəçi ilə qarşılıqlı əlaqə üzrə qeyd olunan vasitələrlə təmin edilir:

- Hər bir axtarış atributu üzrə ipuclarının və necə doldurulacağına dair nümunələrin mövcudluğu.
- Servisdən istifadə qaydalarına dair təlimatın mövcudluğu. Təlimat son dərəcə aydın və ətraflıdır. Təlimata interfeysin ekran görüntüləri və ayrı-ayrı sorğuların tərtib edilmə addımlarının təsviri, ayrı-ayrı axtarış operatorlarının işləmə və qarşılıqlı əlaqə mexanikası daxildir.

Hər hansı bir çətinlik yarandıqda, eləcə də hər hansı bir səhv aşkar edildikdə, texniki dəstəyə telefon üzərindən məlumat vermək və ya e-poçt vasitəsilə məktub göndərmək imkanı mövcuddur.

SMFi internet-portalinin məlumat-axtarış sisteminin istifadəsi Rusiyanın ƏMO haqqında məlumat tapmaq lazım olduğu halda tövsiyə olunur. Dəqiq axtarış üçün digər sorğu atributları ilə birlikdə təsnifat sistemi kodlarından (BPT, SNBT və ƏXBT) istifadə etmək tövsiyə olunur.

İS «Patent məlumatları və fərdiləşdirmə vasitələrinin axtarışı infrastrukturu»

«Patent məlumatları və fərdiləşdirmə vasitələrinin axtarışı infrastrukturu» (İS «Axtarış platforması») sistemi, əqli mülkiyyət obyektləri haqqında məlumatların axtarışı və böyük verilənlər texnologiyaları və SI mexanizmləri və metodlarından istifadə etməklə məlumatların emalı üçün nəzərdə tutulmuş onlayn platformadır.

Xüsusiyyətlər

«Axtarış platforması» İS-nin əsas xüsusiyyətləri aşağıdakılardır:

- axtarış sorğusunu tamamlamaq üçün məlumatların doldurulması prosesini sadələşdirən, çoxlu sayda ipuclara malik rahat və aydın interfeys;
- Rusiya Federasiyası ərazisindən kənarda qeydə alınmış əqli mülkiyyət obyektlərini (patentlər, əmtəə nişanları) axtarmaq imkanı;
- zülallar/nukleotidlər üzrə genetik ardıcılıqların axtarışı imkanı;
- təqdim olunan əqli mülkiyyət obyektlərinin geniş çeşidi (əmtələrin mənşəyinin coğrafi göstəriciləri və yerlərinin adlarından başqa hər şey);
- SI alqoritmlərindən istifadə etməklə oxşar patent sənədlərinin axtarışı imkanı;
- əmtəə nişanlarının şəkillər üzrə axtarışı imkanı;
- patent axtarışının müxtəlif dillərdə aparılması və ya tərtib edilən sorğunun başqa dillərə tərcüməsi və daha sonra icrası imkanı.

Üstünlüklər

Çoxsaylı axtarış atributları və onların çevik birləşməsi sayəsində sorğuların yaradılmasında yüksək variativlik əldə edilir. Axtarışın özü tamamlandıqdan sonra patentlər, EHM proqramları, verilənlər bazası və inteqral sxemlərin topologiyaları üzrə axtarış nəticələrinin üst səviyyəli təhlili üçün təklif edilən alətlərin mövcudluğu. Patentlər, EHM proqramları, verilənlər bazası və inteqral sxemlərin topologiyaları üzrə axtarış nəticələrini müxtəlif formatlarda endirmək imkanı.

Məsələn, təsviri əmtəə nişanları üçün şəkil üzrə axtarışdan əlavə, Vyana təsnifat kodları üzrə axtarış aparmaq mümkündür. Sözlə olanlar üçün isə yazılış üzrə axtarış, semantik və ya fonetik axtarış variantları.

Əqli mülkiyyət obyektlərinin daim təkmilləşdirilən və yenilənən geniş məlumat bazası. Servisə ödənişsiz çıxış da əlavə üstünlükdür.

Çatışmazlıqlar

- Əmtələrin mənşəyinin coğrafi göstəriciləri və yerlərinin adları üzrə axtarış imkanının olmaması.
- Əmtəə nişanları üzrə axtarış nəticələrinin endirmək imkanının olmaması.

İstifadəçi kateqoriyaları

Xarici istifadəçilər qrupuna aşağıdakı rollar daxildir:

1. Qonaq. Axtarış nəticələrinin eksportu və patent sənədlərinin çapı üçün məhdud imkanlar. Materialların oflayn

endirilməsini sifariş etmək imkanının olmaması. Axtarış parametrlərinin tənzimlənməsinin mümkün olmaması. Rusiya genetik ardıcılıqları üzrə axtarış imkanının və patent analitikasına çıxışın olmaması. API ilə işləməyin mümkün olmaması.

2. Qeydiyyatdan keçmiş istifadəçi. Tam həcmdə axtarış nəticələrinin eksportu və patent sənədlərinin çapı. Materialların oflayn endirilməsini sifariş etmək imkanı. Rusiya genetik ardıcılıqları üzrə axtarış imkanı və patent analitikasına çıxış. API ilə işləməyin mümkün olmaması.

Servisdən istifadənin nəticəsi

Servisdən istifadənin nəticəsi, əqli mülkiyyət obyektləri üzrə ərizələrə/qeydiyyatlara aid tapılmış sənəd və ya sənədlər qrupudur.

Bu platformanın xüsusiyyətləri və üstünlükləri bunu ödənişsiz, sürətli və etibarlı şəkildə etməyə imkan verir. Axtarış atributlarının geniş çeşidi isə müxtəlif kateqoriyalara aid istifadəçilər üçün bu prosesi sadələşdirməyə imkan verir.

İstifadəçi ilə əks əlaqə

Çoxsaylı ipuçları və sorğu yaradılan zaman birbaşa interfeysdə göstərilən aydın xəta mesajları sayəsində platformadan istifadə etmək çox rahatdır. Yalnız mətn formatında deyil, həm də video formatında təqdim olunan sorğu-məlumat bölməsinin mövcudluğu da istifadəçinin servislə qarşılıqlı əlaqə təcrübəsinə müsbət təsir göstərir.

Hər hansı bir çətinlik yarandıqda, eləcə də hər hansı bir səhv aşkar edildikdə, texniki dəstəyə e-poçt vasitəsilə məktub göndərmək imkanı mövcuddur.

PATENTSCOPE (WIPO)

PATENTSCOPE sistemi, həm patent axtarışları, həm də patent sənədləri üzrə deyil, məlumatların işarələnməsi və emalı üçün müasir vasitələrin tətbiqi ilə ayrı-ayrı konkret sənədlərin patent bazasında olan məlumatlarına relevant olan bir sıra tanınmış İnternet mənbələrindəki nəşrlərin axtarışı üçün nəzərdə tutulan Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatının axtarış sistemidir. «Patent olmayan ədəbiyyat» mənbələrinə aşağıdakılar aid edilir:

- Elektrotexnika və Elektronika Mühəndisləri İnstitutu (IEEE);
- Açıq çıxışı olan elm jurnalları nəşriyyatı (MDPI);
- Nature jurnalı;
- Wikipedia açıq internet-kitabxanası.

Xüsusiyyətlər

- Əqli mülkiyyətin qorunması üzrə çox böyük sayda milli təşkilatların məlumatlarını ehtiva edir.
- 28 dil arasında tərcümə etmək üçün integrasiya olunmuş alətdən istifadə etməyə imkan verir.
- Kimyəvi formullar üzrə axtarış aparmağa imkan verir.

Axtarışı həm formullar yazmaqla və müxtəlif formatlarda şəkilləri yükləməklə (TIFF, JPEG, GIF, MOL, PNG, SMILES), həm də axtarış sorğusunun sonrakı icrası üçün kimyəvi strukturları çəkməyə və redaktə etməyə imkan verən quraşdırılmış Structure editor qrafik redaktorundan istifadə etməklə həyata keçirmək mümkündür.

Çoxsaylı axtarış atributları və onların çevik birləşməsi sayəsində sorğuların yaradılmasında yüksək variativlik əldə edilir. Axtarışın özü tamamlandıqdan sonra patentlər, EHM proqramları, verilənlər bazası və integral sxemlərin topologiyaları üzrə axtarış nəticələrinin üst səviyyəli təhlili üçün təklif edilən alətlərin mövcudluğu.

Üstünlüklər

- Geniş, daim yenilənən verilənlər bazası. Hazırda verilənlər bazasında təxminən 120 milyon patent qeydi mövcuddur.
- Müxtəlif təlim materialları, istifadəçi təlimatları, «tapşırıqlar» toplusu və vebinarların video-yazıları.
- Sorğu yaratma mexanizmlərinin yüksək variativliyi.
- Eyni vaxtda birdən çox dildə aparılan axtarışlar üzrə sorğular yaratmaq imkanı. Sorğunun edildiyi dildən fərqli dildə sənədlərin axtarışı mexanizminin mövcud olması ilə təmin edilir (CLIR – Cross-language information retrieval).
- Fərqli patentləri müxtəlif əlamətlərə əsasən birləşdirən sintezlənmiş kateqoriyaların mövcud olması.
- Beynəlxalq ərizələr XML sənədləri ilə müşayiət olunur ki, bu da bibliografik məlumatların emalı prosesini asanlaşdırır.
- Axtarış sorğusu nəticələrinin eksportu imkanı.
- Qeydiyyatdan keçmiş istifadəçiyə 10 000-dək axtarış sorğusu nəticələrini endirmək imkanı təqdim olunur.
- Sorğu nəticələri üzrə üst səviyyəli analitikanı aparmaq üçün alətin mövcud olması.

Çatışmazlıqlar

Qabaqcıl patent axtarışı vasitələrinin və onların imkanlarının öyrənilməsi üçün xeyli vaxt tələb olunacaq.

İstifadəçi kateqoriyaları

Platformada üç istifadəçi kateqoriyası təqdim edilir:

1. Qeydiyyatdan keçməmiş istifadəçi. Axtarış nəticələrinin endirilməsi üçün imkan mövcud deyil. Axtarış atributlarının məhdud sayı. Məsələn, milli patent təşkilatları üzrə sorğunu filtrasiya etmək, kimyəvi ardıcılıqlar (formullar) üzrə axtarış aparmaq mümkün deyil.
2. Qeydiyyatdan keçmiş istifadəçi. Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatının ödənişsiz hesabı. 10 000-dək axtarış sorğusu nəticələrini endirmək imkanı. Axtarış atributlarının tam geniş çeşidi təqdim olunur. Sorğuların tarixçəsinə baxmaq və seçilmiş axtarış atributlarının tənzimləmələrini yadda saxlamaq imkanı mövcuddur.
3. Ödənişli hesabı olan qeydiyyatdan keçmiş istifadəçi. Bu kateqoriya müxtəlif servislərə çıxışı və göstərilən

Servisdən istifadə nəticəsində istifadəçi bibliografik məlumatları, referatları, təsvirləri, formulları, çertyojları, ərizələrin bir hissəsi üçün isə XML formatında bibliografik məlumatların strukturlaşdırılmış şəklini, həmçinin TIF formatında təsvirləri ehtiva edən patent məlumatları alır.

xidmətlərə görə müvafiq ödənişin məbləği ilə fərqlənən üç alt kateqoriyaya bölünür:

- abunə əsasında sənədlərin satışı;
- PCT arxiv sənədlərinin satışı (qeyri-Asiya və Asiya dillərində olan və 1978-ci ildən keçən ilədək olan müddətdə ingilis, ispan, alman, portuqal, rus və fransız dillərində nəşr edilmiş beynəlxalq ərizələr üçün tam mətn təsviri və ixtira formulu bəndləri (OCR nəticəsi))
- digər məhsullar.

Bu kateqoriyalar, öz növbəsində, servislərə və mübadilə protokollarına çıxış imkanlarına görə bölünür.

Servisdən istifadənin nəticəsi

Servisdən istifadə nəticəsində istifadəçi bibliografik məlumatları, referatları, təsvirləri, formulları, çertyojları, ərizələrin bir hissəsi üçün isə XML formatında bibliografik məlumatların strukturlaşdırılmış şəklini, həmçinin TIF formatında təsvirləri ehtiva edən patent məlumatları alır. Axtarış sorğusu şərtlərinə cavab verən əqli mülkiyyət obyektlərinin siyahısının əldə edilməsi. Bu məlumat analitik hesabatların hazırlanması üçün istifadə oluna bilər. İstifadəçi həmçinin beynəlxalq ərizələr üzrə Beynəlxalq Büronun dosyesindən sənədlərin xronologiyalarını əldə edir.

Tövsiyələr

- PATENTSCOPE-dan istifadə, patent axtarışı sahəsində başlanğıc səviyyəyə malik olan istifadəçilər və ya bu servisdə yerləşdirilən təlim materialları ilə tanış olan istifadəçilər üçün tövsiyə olunur.

«Yandeks.Patentı»

«Yandeks.Patentı» servisi Sənaye Mülkiyyəti üzrə Federal İnstitutunun (SMFİ) verilənlərinə əsaslanan məlumat-axtarış sistemidir. O, geniş istifadəçi dairəsinə yönəlmiş patent sənədlərinin axtarışı üçün rahat və əlçatan bir alətdir.

Platforma 3 milyondan çox patent sənədinə çıxışı təmin edir (sistemə müraciət zamanı):

- Patent ərizələri: 600 mindən çox qeyd.
- Qeydə alınmış patentlər və şəhadətnamələr: 1 milyon 21 mindən çox qeyd.
- SSRİ sənədləri: 1 milyon 470 mindən çox qeydə alınmış patent və şəhadətnamə.

«Yandeks.Patentı» servisi sadə və intuitiv interfeysə malikdir, bu da onu yeni başlayan ixtiraçılar, tələbələr və kiçik biznes təmsilçiləri də daxil olmaqla, geniş istifadəçi dairəsi üçün əlçatan edir. Onu da qeyd etmək vacibdir ki, bu servis ödənişsizdir və «Yandeks» axtarış sistemi ekosisteminə inteqrasiya olunub, beləliklə istifadəçilərə həm birbaşa platformada, həm də axtarış sisteminin əsas interfeysi üzərindən axtarış aparmağa imkan verir.

Servis çərçivəsində axtarış yalnız açar sözlər üzrə deyil, həm də qeydiyyat nömrəsi, adı, patentin müəllifi və ya sahibi, müxtəlif tarixlər, sənədlərin növləri (məsələn, patent üzrə ərizələr və ya qeydə alınmış patentlər) və digər məlumatlar kimi sənədlərin müxtəlif atributları üzrə həyata keçirir. Belə yanaşma axtarış prosesini əhəmiyyətli dərəcədə asanlaşdırır və nəticələr dairəsini sorğuya ən relevant olan sənədlərdəki daraltmağa kömək edir.

Sistemin əsas xüsusiyyətlərindən biri, axtarışın məna üzrə aparılması imkanındır. Bu o deməkdir ki, tərkibində ixtiralar müxtəlif sözlərdən istifadə edilməklə təsvir olunsun belə, servis eyni mövzuda patentləri tapmaq qabiliyyətinə malikdir. Bu yanaşma sənədlərin semantik oxşarlığını təhlil edən neyron şəbəkənin istifadəsi sayəsində həyata keçirilir. Tapılan hər bir sənəd üçün müvafiq patentlərin (ona istinad edən və ya tərkibində qeyd edilənlər də daxil olmaqla) siyahısı, eləcə də bənzər ixtiraların tədqiqatı üçün oxşar sənədlərin siyahısı təqdim edilir, bu da istifadəçilərə onları maraqlandıran mövzuları daha dərinəndən araşdırmaq imkanı verir.

Platformanın verilənlər bazası mütəmadi olaraq yenilənir, beləliklə də məlumatların aktual olması təmin edilir. Bununla belə, sistem yalnız Rusiya sənədləri ilə məhdudlaşır, bu da onu Google Patents və ya PATENTSCOPE kimi beynəlxalq servislərlə müqayisədə daha az universal edir.

Beləliklə, «Yandeks.Patentı» platforması rus dilində patent məlumatları ilə işləmək üçün rahat və funksional vasitədir, hansı ki özündə istifadə rahatlığını və geniş spektrdə məsələləri həll etmək kifayət qədər çevikliyi birləşdirir, və patent axtarışına yeni başlayanlar üçün mükəmməl seçimdir.

Google Patents

Google Patents, 100-dən çox milli və beynəlxalq patent idarələrinin verilənlərini əhatə edən, patent məlumatlarının axtarışı və təhlili üçün çoxfunksiyalı platformadır. Sistem API, ÜƏMT və milli patent reyestrləri, o cümlədən Rospatent, ABŞ və Yaponiyanın patent idarələri və digər bu kimi nüfuzlu mənbələrdən verilənlərin inteqrasiyasına əsaslanır. Hazırda Google Patents verilənlər bazası patent ərizələri və qeydə alınmış patentlərin nəşrləri üzrə 100 milyondan çox sənəddən, eləcə də patent mübahisələri və məhkəmələri haqqında məlumatlardan (Darts-ip [5] ilə inteqrasiya) və Nature [6], Science [7], The Lancet [8] və s. kimi mənbələrdən çoxlu sayda patent olmayan ədəbiyyatdan ibarətdir. Platforma verilənlərin emalı proseslərinin yüksək səviyyədə avtomatlaşdırılması xüsusiyyəti ilə fərqlənir ki, bu da məlumatların real vaxt rejimində yenilənməsini təmin edir.

Google Patents axtarış sorğularını yerinə yetirmək üçün alətlərin geniş çeşidini təqdim edir. İstifadəçilər axtarışı açar

sözlər, patent nömrələri, müəlliflər, ərizəçilər və ya müəlliflik hüququ sahibləri üzrə apara bilirlər. Mətnlərin semantik təhlilinə xüsusi diqqət yetirilir ki, bu da mənaça oxşar sənədləri, onlar fərqli ifadələrlə təsvir olunsalar belə, tapmağa imkan verir. Bunun üçün təbii dil emalı texnologiyaları (NLP) da daxil olmaqla, maşın öyrənməsi və SI metodlarından istifadə olunur.

Sistem həmçinin axtarış nəticələrinin qiymətləndirilməsi üçün analitik alətlər təqdim edir. Məsələn, istifadəçilər illər üzrə nəşrlərin dinamikası, patentlərin Beynəlxalq Patent Təsnifatının sinifləri üzrə bölüşdürülməsi, habelə patent sənədlərinə istinad etməyə dair verilənlər haqqında statistik məlumat əldə edə bilirlər.

Google Patents-in əsas üstünlüklərindən biri onun universallığıdır. Platforma bir çox dilləri dəstəkləyir, bu da onu rus, çin, yapon və digər dillərdə sənədlərlə işləyənlər də daxil olmaqla, geniş istifadəçi auditoriyası üçün əlçatan edir. Bundan əlavə, Google Scholar ilə integrasiya patent sənədlərini akademik nəşrlərlə əlaqələndirməyə imkan verir ki, bu da elmi tədqiqatlar üçün xüsusilə faydalıdır.

Platforma patent sənədlərinin tam mətninin ingilis dilinə tərcüməsini dəstəkləyir, bu da orijinal sənədlərin dillərini bilməyən istifadəçilərin imkanlarını əhəmiyyətli dərəcədə artırır. Əlavə olaraq, platformada formulların şəkillərini yükləmək və ya qrafik redaktordan istifadə edərək onları əl ilə çəkmək imkanı daxil olmaqla, kimyəvi formullar üzrə axtarış mexanizmləri tətbiq edilib.

Sistem, qlobal patent verilənlərinə çıxışı təmin edir, hansı ki fənlərarası layihələr üzərində çalışan tədqiqatçılar və beynəlxalq səviyyədə texnoloji tendensiyaları izləmək istəyən şirkətlər üçün xüsusilə vacibdir.

Əsas problemlərdən biri, böyük həcmdə verilənlər səbəbi ilə məlumatlarla həddindən artıq yüklənmədir ki, bu da relevant məlumatların tapılmasını çətinləşdirə bilər. Xüsusilə bu, İnternetdə istinad etmə və ya qeyd edilmə səviyyəsi aşağı olduğu üçün platformanın alqoritmləri tərəfindən buraxıla bilən sənədlərə aiddir.

Təsvirli əmtəə nişanları və ya genetik ardıcılıq kimi zəif strukturlaşdırılmış məlumatlarla işləmə çətinliyi də həmçinin sistemin funksionallığını məhdudlaşdırır. Verilənlərin axtarışı və təhlili proseslərinin avtomatlaşdırılması üçün API-in olmaması onun peşəkar istifadə üçün effektivliyini azaldır.

«Yandexs.Patentı» servisi rus dilində patent məlumatları ilə işləmək üçün rahat və funksional vasitədir, hansı ki özündə istifadə rahatlığını və geniş spektrdə məsələləri həll etmək kifayət qədər çevikliyi birləşdirir, və patent axtarışına yeni başlayanlar üçün mükəmməl seçimdir.

Google Patents patent məlumatı ilə işləmək üçün nəzərdə tutulmuş, qlobal əhatə dairəsini, rahat interfeysi və qabaqcıl analitik imkanları birləşdirən güclü alətdir. Google Scholar ilə integrasiya və çox sayda dilləri dəstəkləməsi bu platformanı geniş auditoriya üçün universal edir.

Google Patents patent məlumatı ilə işləmək üçün nəzərdə tutulmuş, qlobal əhatə dairəsini, rahat interfeysi və qabaqcıl analitik imkanları birləşdirən güclü alətdir. Google Scholar ilə integrasiya və çox sayda dilləri dəstəkləməsi bu platformanı geniş auditoriya üçün universal edir. Bununla belə qeyd etmək lazımdır ki, sistemin funksionallığı daha çox patent hüququ mütəxəssisləri, tədqiqatçılar və böyük həcmli verilənlərlə işləyən analitiklər üçün nəzərdə tutulub. Yeni başlayanlar üçün əlçatan olsa da, bu platforma təqdim olunan bütün alətlərdən səmərəli istifadə etmək üçün müəyyən səviyyədə bilikləri tələb edir.

Axtarış servislərinin müqayisəsi

Rusiya Federasiyasının əqli fəaliyyət nəticələrinin beynəlxalq ticarətində az iştirak etdiyini nəzərə alaraq, seçim iki milli, rus dilini dəstəkləyən iki qlobal axtarış servisi, əqli mülkiyyətin qorunması üzrə iki dövlətlərustü təşkilatlar sistemi və geniş verilənlər bazasına malik iki böyük ticarət platforması üzərinə düşdü.

Məsələn, «Yandexs» («Yandexs.Patentı» [3]) və Google (Google Patents [4]) kimi texnologiya nəhənglərinin axtarış sistemlərinin yuxarıda təqdim edilmiş icmalını götürək. Onların arasındakı əsas fərq: «Yandex» Sənaye Mülkiyyəti üzrə Federal İnstitutunun (SMFI) faydalı modellər və ixtiralar üzrə patent bazasından istifadə edir.

Google isə öz işarələnmiş verilənlərinə istinad edir, bu da tam mətnin avtomatik indeksləşdirilməsi və ingilis dilinə tərcüməsi, eləcə də kimyəvi formullar üzrə axtarış [7] kimi maraqlı xüsusiyyətləri dəstəkləməklə, dünya fondu üzrə Google Patents verilənlər bazasını real vaxt rejimində yeniləməyə imkan verir.

Təqdim olunan Rusiya patentlər bazası üzrə iki axtarış sistemini müqayisə etmək üçün yuxarıda təsvir olunan relevantlik və uyğunluq meyarlarından istifadə edək. Beton qarışıqına təsadüfi bir patenti seçək. Adı: beton qarışıqı, təsnifat sistemi üzrə siniflər (BPT): C04B 28/04, C04B 14/06, qeydiyyat nömrəsi: 2 658 926.

Şərtlər:

1) relevantliyin qiymətləndirilməsi – «Beton qarışıqı» sorğusu üzrə, Precision at K metrikasına əsasən.

Precision at K ($p@K$) – bir obyekt üçün əsas sıralama keyfiyyəti metriki:

$$p@K=r/K$$

harada ki r – ilk K -nəticələr arasında relevant nəticələrin sayı;

2) uyğunluğun qiymətləndirilməsi – «Beton qarışığı C04B 28/04, C04B 14/06» sorğusu üzrə axtarış, ekspert qiymətləndirməsi əsasında.

Uyğunluğun ekspert qiymətləndirilməsi, annotasiyaların təhlilinə və axtarış nəticələrinin istifadəsi üçün ümumi faydalılığına əsaslanır; ilk K -nəticələr üzrə orta balı (beş ballıq şkala üzrə) təşkil edir;

3) sorğu üzrə formul təsvirinə əsaslanan əlavə axtarış (boşluqlarla): «Tərkibində əlavə olaraq kvars qumu və asidol olması ilə fərqlənən qeyd olunan beton qarışığı: qum 30,0–35,0; su 13,0–15,0».

«Yandex.Patent» üzərindən sorğu

1. Relevantlığın qiymətləndirilməsi.

Bu sorğu üzrə 28 156 qeyd tapılıb. İlk 50 nəticədən 43-ü relevant hesab edilir, bu halda:

$$p@K=43/50=0,86$$

2. Uyğunluğun qiymətləndirilməsi.

Bu sorğu üzrə 107 qeyd tapılıb. İlk 20 nəticənin qiymətləndirilməsi aşağıda təqdim edilib:

Sıra nömrəsi	Qiymətləndirmə	Sıra nömrəsi	Qiymətləndirmə
1	4	11	3
2	3	12	3
3	4	13	3
4	5	14	4
5	4	15	4
6	4	16	3
7	4	17	4
8	4	18	4
9	4	19	4
10	3	20	3

Bu halda orta bal – 3,7.

Eyni meyarlar əsasında Google Patents servisini yoxlayaq

1. Relevantlığın qiymətləndirilməsi.

Sorğunun icrasının nəticəsi: 3227 sənəd. İlk 50 nəticədən 29-u relevant hesab edilir, bu halda:

$$p@K=29/50=0,58$$

2. Uyğunluğun qiymətləndirilməsi.

Sorğu nəticələri dörd qeydlə məhdudlaşır, axtarılan qeyd aralarında mövcud deyil. Yoxlama uğursuzluqla nəticələndi. Qeydiyyat nömrəsi üzrə tapmaq cəhdi həmçinin uğursuzdur. Niyə?

İzahı olduqca sadədir. Google Patents, Rospatent verilənlər bazasına birbaşa çıxışa malik deyil, və yalnız axtarış sətirində olan sorğu və indeksləşdirmə nəticələrinə istinad edir. Bu da deməkdir ki, əgər bu patent materiallarının İnternetdə istinad etmə və qeyd edilmə indeksi aşağıdırsa, yüksək ehtimalla bu materiallar Google alqoritmlərinin diqqətindən kənarda qalacaq.

«Yandex.Patent» servisinde sorğu üzrə əlavə axtarış yaxşı nəticə göstərdi: üç qeyd tapılıb, axtarılan qeyd siyahıda birincidir.

Beləliklə, belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, bu platformaların hər ikisi semantik axtarış baxımından optimallaşdırılıb. «Yandex.Patent» servisi işarələnmiş, filtrasiya edilmiş verilənlər bazası üzrə axtarışları yüksək keyfiyyətlə həyata keçirir. Google Patent tərəfindən verilən nəticələrə əsasən isə İnternetdə patent sənədlərinə istinad etmə səviyyəsini dolayı yolla qiymətləndirmək mümkündür. Tək bir patentin deyil, müəyyən zaman dövrləri üzrə böyük bir çıxarışı təhlil edərkən bu göstərici bir bölgənin və ya sənayenin elmi və texnoloji inkişafı istiqamətində tendensiyaları müəyyən etməyə, beləliklə də ayrı-ayrı müəssisələr və ya bütövlükdə ölkə səviyyəsində iqtisadi qərarların daha səmərəli planlaşdırılmasına imkan verməyə kömək edə bilər.

ÜƏMT və Avropa Patent Təşkilatı (EPO) kimi böyük patent təşkilatları müvafiq olaraq PATENTSCOPE və Espacenet axtarış servislərindən istifadə etməyi təklif edirlər. Bu axtarış servisləri müxtəlif milli idarələrinin patent sənədlərinin, eləcə də Patent Əməkdaşlığı haqqında Müqavilə (PCT) çərçivəsində verilmiş ərizələrin kifayət qədər geniş verilənlər bazalarını ehtiva edir. Hazırda verilənlər bazası üzrə PATENTSCOPE-da 120 milyondan çox, Espacenet-də isə 150 milyondan çox sənəd vardır. Həm Espacenet, həm də PATENTSCOPE yalnız ayrı sənədlər səviyyəsində tam mətn axtarışı deyil, həm də patent ailələri səviyyəsində axtarış aparmağa imkan verir və bu yanaşmanı maşın tərcüməsi imkanları ilə tamamlayır. Buna əlavə olaraq, PATENTSCOPE kimyəvi formullar üzrə axtarış aparmağa, o cümlədən formul təsviri olan şəkillərin tanınmasına, həmçinin Structure editor qrafik redaktorundan istifadə etməklə belə kimyəvi formulların sistemin özündə yazılmasına imkanı verir.

Yuxarıda qeyd olunan sorğu variasiyalarından istifadə edərək, bu iki sistem üzrə axtarış sorğusu nəticələrinin relevantlığını və uyğunluğunu yoxlayaq.

PATENTSCOPE

1. Relevantlığın qiymətləndirilməsi.

Bu sorğu həyata keçirildiyi zaman 11 926 qeyd tapılıb. İlk 50 nəticədən hamısı relevant hesab edilir, bu halda:

$$p@K=50/50=1$$

2. Uyğunluğun qiymətləndirilməsi.

Bu sorğu üzrə 90 qeyd tapılıb. İlk 20 nəticənin qiymətləndirilməsi aşağıda təqdim edilib:

Sıra nömrəsi	Qiymətləndirmə	Sıra nömrəsi	Qiymətləndirmə
1	3	11	3
2	3	12	3
3	3	13	3
4	4	14	2
5	4	15	2
6	4	16	2
7	4	17	2
8	4	18	3
9	4	19	3
10	3	20	2

Bu halda orta bal – 3,05.

Əlavə axtarış zamanı yalnız bir qeyd tapılıb, o da axtarılan qeyddir.

Espacenet servisini bu sorğular üzrə sınaqdan keçirmək mümkün olmayacaq: rus dili dəstəyi mövcud deyil.

Nəticələrə əsasən qeyd etmək lazımdır ki, PATENTSCOPE servisinin verilənlər bazasında bir çox dillərdə sənədlər mövcud olsa da, patent axtarışının optimallaşdırılması «Yandex.Patent» ümumi axtarış servisi ilə müqayisədə daha yüksəkdir. Əlavə olaraq, PATENTSCOPE lemmatizasiya və NLP alətlərini təklif edərək, sənəd dilinin avtomatik tanınmasına və semantik axtarışın optimallaşdırılmasına imkan verir [12].

Bir sıra sistemlər böyük həcmdə olan axtarış nəticələrini cədvəllər şəklində endirməyə imkan verir. Məsələn, PATENTSCOPE 10 000-də axtarış nəticəsini endirməyə imkan verir. (ödənişsiz hesabdan istifadə edildiyi halda). Espacenet sorğunun yalnız ilk 500 nəticəsini endirməyə imkan verir.

PATENTSCOPE axtarış nəticələri haqqında bəzi statistik məlumatları əldə etmək, həmçinin onları qrafik formada göstərmək imkanı verir.

Google Patents daha məhdud statistik məlumatlar təqdim edir: ərizəçilər, ixtiraçılar, CPC sinifləri haqqında məlumatlar, eləcə də tapılmış sənədlərin sayının illər üzrə qruplaşdırılması.

Açıq çıxışı olan verilənlər bazalarının bu kateqoriyasına həmçinin Rusiyanın iki dövlət xidməti aiddir: SMFİ internet portalının məlumat-axtarış sistemi və patent məlumatlarının və fərdiləşdirmə vasitələrinin axtarışı infrastrukturunu olan «Rospatent axtarış platforması» (AP İS).

SMFİ İAS

Bu servis müxtəlif ƏMO bazaları üzrə axtarış imkanını təqdim edir, buna görə də sorğunu icra etməzdən əvvəl, axtarışın aparılacağı məlumat bazasını açıq şəkildə seçmək lazımdır. Hazırkı halda bu, «RF Patent sənədləri (rus)» bazasıdır.

1. Relevantliğin qiymətləndirilməsi.

Bu sorğu həyata keçirildiyi zaman 4248 qeyd tapılıb. İlk 50 nəticədən 45-i relevant hesab edilir, bu halda:

$$p@K=45/50=0,9$$

2. Yuxarıda təsvir olunan formatda uyğunluğun qiymətləndirilməsi mümkün deyil, çünki:

1) axtarış sahəsinə axtarılan ifadəni daxil etdikdə, sorğunun yerinə yetirilməsi «Sorgu termininin yanlış formatı» xətası ilə kəsiləcək;

2) BPT kodlarını ayrıca daxil etmək cəhdi də uğursuz oldu: məhz BPT kodlarını daxil etmək üçün müvafiq sahə nəzərdə tutulmayıb.

Axtarış üçün formulun daxil edilməsi üçün nəzərdə tutulan xüsusi sahə istifadə olunsa belə, əlavə axtarış həmçinin yuxarıda qeyd olunan xəta ilə nəticələnir.

Qeydiyyat nömrəsi ilə axtarış edildiyi zaman, axtarılan sənəd asanlıqla tapılır.

«Axtarış platforması» İS

1. Relevantliğin qiymətləndirilməsi.

Bu sorğu həyata keçirildiyi zaman 22477 qeyd tapılıb. İlk 50 nəticədən hamısı relevant hesab edilir, bu halda:

$$p@K=50/50=1$$

2. Uyğunluğun qiymətləndirilməsi.

Bu sorğu üzrə 323 qeyd tapılıb. İlk 20 nəticənin qiymətləndirilməsi aşağıda təqdim edilir:

Sıra nömrəsi	Qiymətləndirmə	Sıra nömrəsi	Qiymətləndirmə
1	4	11	4
2	3	12	4
3	4	13	2
4	4	14	3
5	3	15	2
6	2	16	1
7	2	17	4
8	4	18	2
9	4	19	3
10	1	20	1

Bu halda orta bal – 2,85.

Əlavə axtarış həmçinin yaxşı nəticə göstərdi: 79 qeyd tapılıb, axtarılan qeyd siyahıda birincidir.

SMFİ İAS və «Axtarış platforması» İS bazalarının böyük üstünlüyü ondan ibarətdir ki, onlar ƏMO müxtəlif kateqoriyaları haqqında məlumatlara çıxışı təqdim edir: patentlər, fərdiləşdirmə vasitələri, EHM proqramları və verilənlər bazaları, integral sxem topologiyaları. SMFİ İAS məlumatların bir hissəsini ödənişli əsasda təqdim edir, «Axtarış platforması» MS isə bütün materiallara tamamilə pulsuz çıxış təmin edir. Bu platformaların hər ikisi axtarış sorğularını həm geniş çeşiddə atributlar və metaməlumatlar üzrə, həm də sənəd mətnləri üzrə yerinə yetirməyə imkan verir. AP İS qeyri-dəqiq ifadələrdən istifadə etməklə sənəd mətnləri üzrə axtarış aparmağa imkan verir.

Əlavə olaraq, «Axtarış platforması» İS kimyəvi formullar üzrə axtarış aparmağa imkan verir, təsviri əmtəə nişanları üçün isə Sİ üsulları şəkil üzrə axtarış aparmağa kömək edir.

Lakin bu iki xidmətin zəif tərəflərinə də diqqət yetirmək lazımdır. SMFİ İAS, ixtiralar üzrə ərizələrin və ya qeydiyyatların əsas atributları məlum olduqda, patent axtarışı ilə məşğul

olan mütəxəssis üçün dəyərli vasitədir. Lakin adi istifadəçi üçün sadə olan, strukturlaşdırılmamış formada müəyyən atributlar dəstini ehtiva edən bir ifadə üzrə axtarış aparmaq mümkün deyil.

Ekspəriməntin nəticəsinə əsasən, «Axtarış platforması» İS müxtəlif axtarış komponentlərinin qeyri-adekvat çeşidləməsinə malikdir. İfadənin emalı zamanı paylanmada daha böyük ağırlıq təsnifat sisteminin müəyyən kateqoriyalarına sonradan üstünlük verməklə rəqəmlərə təyin edildi, və yalnız sonda ifadənin «hərfləri» hissəsinin mümkün semantik mənası üzrə axtarış aparıldı.

Patent axtarışı sahəsində həmçinin xeyli sayda kommersiya məhsulları mövcuddur.

Məsələn, Derwent Innovation IP platformasında 152 milyondan çox patent sənədi mövcuddur, bunlardan da 113 milyondan çoxunu nəşrlər təşkil edir. O, Darts-ip məhkəmə qərarları bazası (2,2 milyondan çox qərar), həmçinin 59-dan çox patent idarəsi ilə inteqrasiya olunub. Bu platforma çox böyük sayda statistik məlumatları vizuallaşdırmağa (hər qeydin tərkibində 300-dən çox normallaşdırılmış atribut var) və patent landşaftları xəritələrini qurmağa imkan verir. Bu servislə işləməmə zamanı əlavə rahatlıq, sistemdə keçmiş vəziyyətlər üzrə tənzimləmələrin çevikliyi, eləcə də axtarış və analitik şablonların yaradılması imkanı sayəsində təmin edilir.

Orbit Intelligence sistemi 95 patent idarəsinin məlumatlarını ehtiva edir. Verilənlər bazası müxtəlif dillərdə tərtib edilmiş sənədlərdən ibarətdir, burada 100 milyondan çox patent və 150 milyondan çox qeyri-patent sənədi mövcuddur. Sistemə axtarış nəticələrini qiymətləndirməyə və vizuallaşdırmağa imkan yaradan analitik alətlər dəsti daxildir. Çoxfaktorlu analiz üçün üçölçülü analitik konstruksiyaların qurulması imkanı mövcuddur. Patentlər tematik əlamətə görə kolleksiyalara qruplaşdırılıb. Genetik ardıcılıqlar və kimyəvi formullar üzrə axtarış mümkündür. Bu sistemdə həmçinin yoxlama aparılıb.

1. Relevantlığın qiymətləndirilməsi.

Bu sorğu həyata keçirildiyi zaman 1313 qeyd tapılıb. İlk 50 nəticədən 46-sı relevant hesab edilir, bu halda:

$$p@K=46/50=0,92$$

2. Uyğunluğun qiymətləndirilməsi.

Bu sorğu üzrə 340 qeyd tapılıb.

İlk 20 nəticənin qiymətləndirilməsi aşağıda təqdim edilib:

Sıra nömrəsi	Qiymətləndirmə	Sıra nömrəsi	Qiymətləndirmə
1	4	11	4
2	4	12	4
3	4	13	4
4	4	14	4
5	4	15	4
6	4	16	4
7	4	17	4
8	3	18	4
9	4	19	4
10	4	20	4

Bu halda orda bal – 3,95.

Yeni başlayan mütəxəssislərə SMFI İAS və ya Rospatentin «Axtarış platforması» IS kimi açıq sistemlərlə işləmək tövsiyə olunur, çünki onlar pulsuz çıxış təmin edir və anlaşılan interfeysə malikdir.

Əlavə axtarış zamanı yalnız bir sənəd tapılıb, o da axtarılan sənəddir.

Müqayisəli təhlil göstərir ki, kommersiya servislərində rəqəmsallaşmaya vahid yanaşma tətbiq edilib: təmizlənmiş və strukturlaşdırılmış verilənlərdən başqa, analitik hesablamaların aparılması və sonradan nəticələrin vizuallaşdırılması, o cümlədən üçölçülü təsviri olan patent landşaftları xəritələrinin qurulması üçün geniş alətlər dəsti təqdim olunur. Açıq məlumat-axtarış platformalarının imkanları adətən verilənlərin təmin edilməsi ilə məhdudlaşır. Hər belə sistem axtarış nəticələrini avtomatik vasitələrlə emal etmək üçün endirməyə imkan vermir. Başqa sözlə, açıq axtarış sistemləri ən uyğun ƏMO axtarışı ilə bağlı müəyyən məsələnin həlli üçün vasitələri təmin edirlər, lakin onların effektivliyi aşağıdır, eləcə də qanunauyğunluğun və inkişaf tendensiyaların müəyyən edilməsi ilə bağlı problemlərin həlli üçün əlavə alətlərdən istifadəni tələb edirlər, bu da böyük verilənlər əsasında analitikanın qurulması üçün xüsusilə aktualdır [8]. İxtisaslaşdırılmış axtarış sistemləri təcrübəsiz istifadəçilər üçün hər zaman sadə və anlaşılan olmur və ilk növbədə patent hüququ sahəsi ilə əlaqəli olan peşəkarlar üçün nəzərdə tutulub.

Nəticə

Əqli mülkiyyət sahəsində məlumat-axtarış sistemlərinin təhlili göstərir ki, müasir sistemlər funksionallıq, verilənlərin əhatə dairəsi və istifadənin rahatlığı baxımından əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənir. Hal-hazırda bazarda həm açıq platformalar (məsələn, «Yandeks.Patenti», Rospatentin «Axtarış platforması»), həm də kommersiya həlləri (məsələn, PATENTSCOPE, Derwent Innovation IP və Orbit Intelligence) təmsil olunur. Bu servislərin hər birinin öz güclü və zəif tərəfləri var, buna görə də onlar müxtəlif kateqoriyalı istifadəçilər tərəfindən tətbiq oluna bilər.

Kommersiya sistemləri peşəkarlar üçün geniş imkanlar, o cümlədən global patent bazalarına çıxış, analitik alətlər və böyük həcmdə verilənlərin endirilməsi imkanını təqdim edirlər. Lakin, onların istifadəsi çox vaxt xüsusi bilik və bacarıqlar tələb edir, həmçinin ödənişli abunə ilə də məhdudlaşdırıla bilər. Bu cür platformalar ən çox patent müvəkkilləri, tədqiqatçılar və verilənlərin böyük həcmli ilə işləyən analitiklər üçün uyğundur.

«Yandeks.Patenti» və Rospatentin «Axtarış platforması» kimi açıq sistemlər Rusiya patent verilənlərinə və fərdiləşdirmə vasitələrinə pulsuz çıxış təmin edir. Onlar sadə və intuitiv interfeys ilə fərqlənir, bu da onları təcrübəsiz tədqiqatçılar,

tələbələr və kiçik şirkətlər üçün əlverişli edir. Lakin, bu platformalar yalnız Rusiya verilənlər bazası ilə məhdudlaşır, eləcə də klasterləşdirmə və ya semantik analiz kimi qabaqcıl analitik alətləri dəstəkləmir.

Yeni başlayan mütəxəssislərə SMFI İAS və ya Rospatentin «Axtarış platforması» İS kimi açıq sistemlərlə işləmək tövsiyə olunur, çünki onlar pulsuz çıxış təmin edir və anlaşılan interfeysə malikdir. Bu platformalar patent axtarışının əsas prinsiplərini mürəkkəb sorğu mexanizmlərini dərinlən araşdırmadan mənimsəməyə imkan verir.

Qeyd etmək vacibdir ki, SI və maşın öyrənmə texnologiyalarının inkişafı axtarış sisteminin optimallaşdırılması üçün yeni üfqlər açır. Müasir MAS strukturlaşdırılmamış verilənlərin emalı, avtomatik tərcümə və semantik analiz üçün alətləri getdikcə daha çox tətbiq edirlər. Bu, axtarışın keyfiyyətini artırmağa və onu geniş auditoriya üçün daha əlçatan etməyə imkan verir.

Beləliklə, məlumat-axtarış sisteminin seçimi istifadəçinin məqsədlərindən, onun hazırlıq səviyyəsindən və mövcud resurslardan asılıdır. Yeni başlayan mütəxəssislər və adi istifadəçilər üçün – anlaşılan interfeysi olan açıq sistemlər. Gələcəkdə rəqəmsal servislərin daha da çox inkişaf etmələri gözlənilir ki, bu da onların bütün kateqoriyalı istifadəçilər üçün əlçatanlığını və effektivliyini artıracaq.

Ədəbiyyat siyahısı

- Петрова, И. Ю. Методика проведения патентного анализа с целью поиска аналогов и прототипов полученных технических решений / И. Ю. Петрова, А. А. Пучкова // Вестник Мордовского университета. – 2016. – № 1. – С. 50–57.
- Смирнов, И. В. Патентная аналитика для научно-технологического развития стран Большой Евразии / И. В. Смирнов // Сборник материалов IV Международной научно-практической конференции «Аналитика развития, безопасности и сотрудничества: Большая Евразия – 2030». – 2017. – С. 149–151.
- Сафронова, Н. И. Формула практической полезности и эффективности патентного поиска / Н. И. Сафронова // Наука и инновации. – 2020. – № 4 (206). – С. 28–33.
- Genin B., Zolkin D. (2021), "Similarity search in patents databases. The evaluations of the search quality", World Patent Information, vol. 64, no. 61.
- Aristodemou L., Tietze F. (2018), "The state-of-the-art on Intellectual Property Analytics (IPA): A literature review on artificial intelligence, machine learning and deep learning methods for analysing intellectual property (IP) data", World Patent Information, vol. 55, pp. 37–51.
- Акиншина, А. В. Автоматизация проведения поиска по изобразительным обозначениям товарных знаков и правовые основы для ее осуществления / А. В. Акиншина // Отечественная юриспруденция. – 2016. – № 4 (206). – С. 24–26.
- Кашеварова, Н. А. Цифровые инструменты патентных исследований / Н. А. Кашеварова, А. А. Андреева, Е. И. Пономарева // Вопросы инновационной экономики. – 2020. – Т. 10 № 2. – С. 1059–1074.
- Шпак, Ю. О. Возможности применения искусственного интеллекта в патентной аналитике / Ю. О. Шпак, Е. С. Юшковец // Актуальные проблемы развития социально-экономических систем: Сборник научных статей XII Международной научно-практической конференции, Курск, 27 мая 2022 года. – 2022. – С. 391–398.

Мüəlliflər haqqında məlumat

Roman Qaziyevich Alilov, «Sənaye Mülkiyyəti üzrə Federal İnstitut» FDBM-nin Layihələrin idarə edilməsi və tətbiqi şöbəsinin rəis müavini (Moskva, Berejkovskaya sahil küçəsi, ev 30, korp. 1); roman.alilov@rupto.ru

Elina Romanovna Abieva, «Sənaye Mülkiyyəti üzrə Federal İnstitut» FDBM-nin Portal həllərin layihələndirilməsi şöbəsinin 1-ci dərəcəli mühəndisi (Moskva, Berejkovskaya sahil küçəsi, ev 30, korp. 1); elina.abieva@rupto.ru

Dmitri Ivanovich Zubov, «Sənaye Mülkiyyəti üzrə Federal İnstitut» FDBM-nin Sistemli və biznes-təhlili şöbəsinin baş mütəxəssisi (Moskva, Berejkovskaya sahil küçəsi, ev 30, korp. 1); d.zubov@rupto.ru

Мüəlliflərin bəyan edilmiş töhfəsi

R. Q. Alilov tədqiqat rəhbəri kimi çıxış edib. O, işin ümumi konsepsiyasını müəyyənləşdirib, məqsəd və vəzifələri formalaşdırıb, məqalənin yazılması prosesini təşkil edib. O, mövzunun metodoloji tədqiqatına, istifadəçilərin MAS ilə qarşılıqlı əlaqə təcrübəsinin təhlilinə, həmçinin nəticələrin təfsirinə və praktiki tövsiyələrin formalaşdırılmasına öz töhfəsini verib.

E. R. Abieva diqqətini tədqiqatın texniki və analitik aspektlərinə cəmləşdirib. O, populyar MAS-ların (o cümlədən SMFI İAS, PATENTSCOPE və «Yandex.Patenti») funksionallığının detallı icmalını hazırlayıb və onların imkanları və məhdudiyyətləri haqqında məlumatları sistemləşdirib.

D. İ. Zubov. O, öz töhfəsini kommersiya və açıq mənbə platformalarının (məsələn, Google Patents, Orbit Intelligence) müqayisə etməklə, Precision@K metrikalarının və ekspert rəylərinin statistik emalını aparmaqla verib. Həmçinin o, axtarış servislərinin keyfiyyəti və onların tətbiqi ilə bağlı nəticələrin formalaşdırılmasında iştirak edib.

References

- Petrova, I. Yu. and Puchkova, A. A. (2016), "The methodology of patent analysis in order to find analogues and prototypes of the obtained technical solutions", *Vestnik Mordovskogo universiteta*, no. 1, pp. 50–57.
- Smirnov, I. V. (2017), "Patent Analytics for Scientific and Technological Development of Greater Eurasia Countries", *Sbornik materialov IV Mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii* [Collection of materials of the IV International Scientific and Practical Conference], *Analityka razvitiya, bezopasnosti i sotrudnichestva: Bol'shaya*

- Evraziya – 2030* [Analytics of development, security and cooperation: Greater Eurasia – 2030], Moscow, Russia, 27 November, 2017, pp. 149–151.
3. Safronova, N. I. (2020), "The formula of practical usefulness and effectiveness of patent search". *Nauka i innovatsii*, no. 4 (206), pp. 28–33.
 4. Genin, B. and Zolkin, D. (2021), "Similarity search in patents databases. The evaluations of the search quality", *World Patent Information*, vol. 64, no. 61.
 5. Aristodemou, L. and Tietze, F. (2018), "The state-of-the-art on Intellectual Property Analytics (IPA): A literature review on artificial intelligence, machine learning and deep learning methods for analysing intellectual property (IP) data", *World Patent Information*, vol. 55, pp. 37–51.
 6. Akinshina, A. V. (2016), "Automation of the search for pictorial designations of trademarks and the legal basis for its implementation", *Otechestvennaia iurisprudentsiia*, no. 10 (12), pp. 24–26.
 7. Kashevarova, N. A., Andreeva, A. A. and Ponomareva, E. I. (2020) "Digital tools for patent research", *Voprosy innovatsionnoy e'konomiki*, vol.10, no. 2, pp. 1059–1074.
 8. Shpak, Yu. O. and Yushkovec E. S. (2022), "Possibilities of using artificial intelligence in patent analytics", *Sbornik nauchny'x statej XII Mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii* [Collection of scientific articles of the 12th International Scientific and Practical Conference], *Aktual'ny'e problemy' razvitiya social'no-e'konomicheskix sistem* [Current issues of development of socio-economic systems], Kursk, Russia, 27 May, 2022, pp. 391–398.

Information about the authors

Roman. G. Alilov, Deputy Head of the Department of Project Management and Implementation of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1); roman.alilov@rupto.ru

Elina R. Abieva, Category 1 Engineer in the Portal Solutions Design Department of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1); elina.abieva@rupto.ru

Dmitriy I. Zubov, Chief Specialist of the System and Business Analysis Department of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1); d.zubov@rupto.ru

Contribution of the authors

R. G. Alilov – acted as the research supervisor. He defined the overall concept of the work, formulated the goal and objectives, and coordinated the article writing process. His contribution included methodological elaboration of the topic, analysis of user experience in interacting with patent information search systems (PISS), as well as participation in the interpretation of results and formulation of practical recommendations.

E. R. Abieva – focused on the technical and analytical aspects of the research. She conducted a detailed review of the functionality of popular PISS (including FIPS IPIS, PATENTSCOPE, Yandex.Patents), systematizing data on their capabilities and limitations.

D. I. Zubov – his contribution included comparing commercial and open platforms (e. g., Google Patents, Orbit Intelligence), statistical processing of Precision@K metrics and expert evaluations. He also participated in formulating conclusions about the quality of search services and their applicability.

Müəlliflər maraqlar toqquşmasının olmadığını bəyan edirlər.
Authors declare no conflict of interests.

Redaksiyaya 20.11.2024-cü il tarixində daxil olmuşdur.
Resenziyadan sonra 08.04.2025-ci il tarixində təkmilləşdirilmişdir.
Nəşrə 09.04.2025-ci il tarixində qəbul edilmişdir.

4 СОБЫТИЕ

Научная статья

Original article

UOT 94 (47).084.8:347.77:026.06

EDN: <https://elibrary.ru/cltbxf>

Ümumrusiya patent-texniki kitabxanası Böyük Vətən müharibəsi illərində

Natalya Olegovna Nekrasova

Federal sənaye mülkiyyəti institutu

natalia.nekrasova@rupto.ru

Annotasiya: Böyük Vətən müharibəsinin bitməsindən səkkiz onilliyin keçməsinə baxmayaraq, tarixi yaddaş məsələləri aktual olaraq qalır. Məqalənin hazırlanması məqsədilə Rusiya dövlət iqtisadiyyat arxivinin (RDİA), Sankt-Peterburq Mərkəzi dövlət arxivinin (SPb MDA), Rusiya Federasiyası Dövlət arxivinin (RF DA), RMK arxivinin və s. arxiv sənədləri, eləcə də müharibə dövründə patent-texniki kitabxananın fəaliyyətini obyektiv şəkildə əks etdirməyə imkan verən normativ-hüquqi aktlar və teleqramlar araşdırılıb. Mühasirəyə alınmış Leningradda təxliyə və təkrar təxliyə dövrlərində ən mühüm elmi-texniki məlumat mənbəyi olan patent sənədləri fondunun xilas edilməsi və qorunmasında kitabxana əməkdaşlarının rolu göstərilib. Mövzunun aktuallığı ölkənin elmi və mədəni irsinin qorunmasında və Böyük Vətən müharibəsinin tarixi yaddaşının ötürülməsində kitabxanaların rolunun müasir cəmiyyət üçün əhəmiyyəti ilə bağlıdır.

Açar sözlər: patent kitabxanası, Böyük Vətən müharibəsi, ixtiralar, patent fondu, arxiv sənədləri, ÜPTK, fondların qorunması, Leningrad mühasirəsi, fondların təxliyəsi və təkrar təxliyəsi.

İstinad üçün: Nekrasova N. O. Böyük Ümumrusiya patent-texniki kitabxanası Böyük Vətən müharibəsi illərində // SMFİ Bülleteni. 2025. CİLD 4, № 1 (11) Səh. 76–81.

The All-Russian Patent and Technical Library during the Great Patriotic War

Natalya O. Nekrasova

Federal Institute of Industrial Property

natalia.nekrasova@rupto.ru

Abstract: the historical memory issues are still relevant after the eight decades since the end of the Great Patriotic War. The article is based on archival documents from the Russian State Archive of Economics (RGAE), Saint Petersburg Central State Archive (TsGA SPb), the State Archive of the Russian Federation (GA RF), National Library of Russia (RNB) Archive etc., government decrees, orders and telegrams, allowing to reflect objectively the activities of the Patent and Technical Library in the wartime. The library staff's role in the rescue and conservation of patent documents collections as the most important scientific and technical information source in the blockade Leningrad, during the evacuation and re-evacuation, is shown. The relevance of the topic is determined by the significance of libraries' role for modern society in preserving the country's scientific and cultural heritage and in transmitting the Great Patriotic War historical memory.

Keywords: patent library, Great Patriotic War, inventions, patent collection, archival documents, VPTB, collections preservation, siege of Leningrad, collections evacuation and re-evacuation.

For citation: Nekrasova N. O. The All-Russian Patent and Technical Library during the Great Patriotic War // Bulletin of Federal Institute of Industrial Property. 2025. Vol. 4, No 1(11): 76–81 (In Russ.).

Məqalədə təqdim olunan tədqiqatın xronoloji çərçivəsi Böyük Vətən müharibəsi dövründə Ümumrusiya patent-texniki kitabxanasının (ÜPTK) tarixini əhatə edir, kitabxana tarixinin hələ tam öyrənilməmiş səhifələrini, Ümumittifaq patent-texniki kitabxanasının faktlara əsaslanan və arxivlə dəstəklənən fəaliyyət sahələrini,¹ müharibənin gedişatına təsir edən ən mühüm texniki həllər və ixtiraların milli resursu olan Dövlət patent fondunun qorunması üçün əlindən gələni edən əməkdaşların fədakarlığını üzə çıxarır.

Müharibə ərəfəsində, 1941-ci ilin mart ayında, SSRİ İttifaqının XKŞ qərarı ilə ixtiralar və texniki təkmilləşdirmələr, eləcə də ixtira, texniki təkmilləşdirmə və səmərələşdirici təkliflər üzrə xərclərin maliyyələşdirilməsi qaydası haqqında Əsasnamə təsdiqləndi, ona uyğun olaraq ixtiraların yeniliyi ekspertizası SSRİ Xalq komissarları şurası yanında Qosplanın İxtiraların ekspertizası və qeydiyyatı Bürosuna həvalə edilmişdir.

Böyük Vətən müharibəsinə qədər ölkəmizdə ixtiraçılıq işi üzrə rəhbərlik mərkəzləşdirilməmiş qaydada həyata keçirilirdi. 1936–1955-ci illərdə ixtiralar üçün ərizələr xalq komissarlıqlarına (nazirliklərə) verilir, orada da onların ekspertizası aparılırdı, mərkəzləşdirilmiş qaydada yalnız ərizələrin və mühafizə sənədlərinin qeydiyyatı aparılırdı. Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin və Xalq Komissarları İttifaqının (XKİ) 22.07.1936-cı il tarixli, 68/1324 № -li qərarı ilə ixtiralar üzrə müəlliflik şəhadətnamələrinin və patentlərin verilməsi, həmçinin daxil olunmuş ərizələr və ixtiralara görə verilmiş müəlliflik şəhadətnamələri və patentlər haqqında məlumatların nəşri SSRİ İttifaqının xalq komissarlıqlarına həvalə edilmişdir. Xalq komissarlıqları tərəfindən verilmiş bütün müəlliflik şəhadətnamələrinin və patentlərin sonrakı qeydiyyatı SSRİ İttifaqı XKŞ yanında Dövlət plan komissiyası (SSRİ Qosplanı) tərəfindən həyata keçirilirdi ki, həmin dövrdə Yenilik Bürosunun kitabxanası və arxivi onun sərəncamında

idi³. Kitabxana İxtiraların sonrakı qeydiyyatı bürosu ilə birlikdə Leningrad, 25 Oktyabr prospekti (Nevski prospekti)⁴, 44 ünvanında yerləşirdi, və büro və xalq komissarlıqlarına xidmət edirdi.

1941-ci ilin ştat cədvəlinə əsasən İxtiraların sonrakı qeydiyyatı Bürosunun ştatında 28 nəfər var idi ki, onlardan 22-si kitabxana işçisi idi: kitabxana müdiri – 1, kitabxana şöbəsinin müdiri – 4, predmetləşdirmə mütəxəssisi – 1, böyük kitabxanaçı – 2, 1-ci dərəcəli kitabxanaçı – 2, 2-ci dərəcəli kitabxanaçı – 10, kitabxanaçı – 2 [1].

Müharibə ərəfəsində, 1941-ci ilin mart ayında, SSRİ İttifaqının XKŞ qərarı ilə ixtiralar və texniki təkmilləşdirmələr, eləcə də ixtira, texniki təkmilləşdirmə və səmərələşdirici təkliflər üzrə xərclərin maliyyələşdirilməsi qaydası haqqında Əsasnamə təsdiqləndi⁵, ona uyğun olaraq ixtiraların yeniliyi ekspertizası SSRİ Xalq komissarları şurası yanında Qosplanın İxtiraların ekspertizası və qeydiyyatı Bürosuna (İxtiralar Bürosuna) həvalə edilmişdir. Bununla belə, «yenilik ekspertizasının təməlinə əvvəllər verilmiş müəlliflik şəhadətnamələri və patentlər (sovet, sovetdən əvvəlki, xarici), əvvəllər verilmiş ərizələr, SSRİ hüdudlarında nəşr olunmuş ədəbiyyat, xarici ədəbiyyat, habelə ixtiraların tətbiqi haqqında məlumatlar qoyulmalı idi» (Əsasnamənin 30-cu bəndi). İxtiralar Bürosuna o cümlədən «patent materialları üzrə beynəlxalq mübadilənin aparılması, ümumittifaq patent-texniki kitabxanasının komplektləşdirilməsi və idarə edilməsi; patent-texniki ədəbiyyatı əsasında ən yeni ixtiralar (həm sovet, həm də xarici) haqqında texniki məlumat, eləcə də ixtiraçılığa dair ədəbiyyatın nəşri həvalə edilmişdi» (Əsasnamənin 50-cü bəndi).

«Xalq komissarlıqları ilə SSRİ XKŞ yanında Qosplanın İxtiralar şöbəsi arasında münasibətlərin praktikası məsələlərinə dair qeydlər» məqaləsində N. G. Ryabçinskiy⁶ təsərrüfatın bu sahəsində ixtiraçılıq fəaliyyətinin stimullaşdırılması

³ Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin və Xalq Komissarları Şurasının 22 iyul 1936-cı il tarixli, 68/1324 № -li «İxtiraçılıq işi üzrə rəhbərliyin yenidən təşkili haqqında» qərarı // SSRİ Fəhlə-Kəndli Hökumətinin qanunları və sərəncamları Toplusu. 1936. № 39. Maddə. 334. Səh. 557–558. URL: <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/400510> (müraciət tarixi: 14.02.2025).

⁴ Leningrad. 1939-cu il üzrə ünvan və məlumat kitabçası. Leningrad: Lenizdat, 1939. Səh. 80.

⁵ İxtiralar və texniki təkmilləşdirmələr haqqında Əsasnamə: SSRİ XKŞ-nin 5 mart 1941-ci il tarixli, 448 № -li qərarı ilə təsdiq edilib // SSRİ Hökumətinin qərarları və sərəncamları Toplusu. 1941. № 9. Maddə. 150. Səh. 268–283. URL: <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/403767-postanovleniye-soveta-narodnyh-komissarov-soyuza-ssr-ob-utverzhdenii-polozheniya-ob-izobreteniyah-i-tehnicheskikh-usovershenstvovaniya-h-i-o-poryadke-finansirovaniya-zatrat-po-izobretatelstvu-tehnicheskim> (müraciət tarixi: 14.02.2025).

⁶ Ryabçinskiy Nikolay Georgiyevich – SSRİ Qosplan-ın İxtiraların ekspertizası və qeydiyyatı Bürosunun mütəxəssisi, ixtiralar üzrə hüquqların müdafiəsi sahəsində nəşrlərin müəllifi: Ryabçinskiy, N. G. İxtiralar üzrə hüquqların qeydiyyatı / SSRİ Qosplan-ın İxtiraların ekspertizası və qeydiyyatı Bürosu Moskva: Qosplanizdat, 1943. 36 səh.; cərt.; İxtira üçün müəllif şəhadətnaməsi və ya patent almaq üçün ərizə necə təqdim edilir. SSRİ Qosplan-ın İxtiraların ekspertizası və qeydiyyatı Bürosu Tərtib edənlər: P. V. Sysoev, N. G. Ryabçinskiy. M. Qosplanizdat, 1944. 24 səh.

¹ Patent kitabxanasının 1946-cı ilədək adı

² SSRİ Nazirlər Şurasının 29 sentyabr 1955-ci il tarixli, 1772 № -li qərarı ilə SSRİ Nazirlər Şurası yanında İxtira işləri üzrə komitə yaradılmışdır (SSRİ NŞ-nin 1955-ci ilin sentyabr ayı üzrə qərarları (№ 1605–1772) 1955. Səh. 283).

Patent-texniki kitabxananın kolleksiyası 3.045.801 nüsxədən ibarət olub və ona patent, kitab, jurnal fondları, preyskurant fondu, arxiv materialları, kartotekalar və rəqəmli göstəricilər daxil idi.

istiqamətində xalq komissarlıqlarının işində ən son ixtirlərə (həm sovet, həm də xarici) dair texniki məlumat materialların istifadəsinin əhəmiyyəti haqqında yazır. «İxtiraların ixtisaslı ekspertizası yalnız ixtiraların əhəmiyyətli yenilik əlamətlərini müəyyən etməklə məhdudlaşa bilməz və məhdudlaşdırılmamalıdır. O, mütləq bu tədqiqatın çərçivəsindən kənara çıxmalıdır və ölkəmizin müdafiə və milli iqtisadi maraqları baxımından, nəzərdən keçirilən təklifləri öz imkanları daxilində qiymətləndirmək üçün öz bilik və təcrübələrindən istifadə edərək faktiki olaraq bunu artırıq edir [2].

Araşdırılan dövr üzrə patent kitabxana fondlarının strukturunu və məzmununu Qosplanın sədr müavini Nikitinin 8 sentyabr 1941-ci il tarixli hökumət teleqramı əsasında tərtib edilmiş akt təsdiq edir. Akt SSRİ XKŞ yanında Qosplanın ixtiralar şöbəsinin rəisinin vəzifəsini müvəqqəti icra edən N. L. Naynik tərəfindən imzalandı, hansı ki XKŞ yanında Qosplanın ixtiralar şöbəsinin işlər müdürü L. Klovic, kitabxana müdürü S. P. Savin və baş mühasib M. V. Qusevin iştirakı ilə ixtiralar şöbəsinin işlərini və hesabatlarını qəbul etdi⁷.

Patent-texniki kitabxananın kolleksiyası 3.045.801 nüsxədən ibarət olub və ona patent, kitab, jurnal fondları, preyskurant fondu, arxiv materialları, kartotekalar və rəqəmli göstəricilər daxil idi. Kitabxananın fondu ekspertlərə xidmətin göstərilməsi və ixtiraların ekspertizası, həmçinin sənayenin ixtiralar və təkmilləşdirmələr haqqında məlumatlandırılması üçün nəzərdə tutulmuşdu. Kənar istifadəçilər üçün oxu zalı açılmışdı, burada ixtiraçılar, mühəndislər, elm işçiləri və digər şəxslər pasportlarını təqdim etməklə kitabxanada mövcud olan bütün ədəbiyyatla tanış ola bilərdilər. Kitabxanalararası abunə ixtira şöbəsini və ekspert bürolarını kitabxanada olmayan ədəbiyyatla təmin edir, eləcə də onu digər elmi kitabxanalara da təslim edirdi. Kitabxanada saxlanılan arxiv, ixtiralar şöbəsinin işlər idarəsinin təşkilati tabeliyində idi və Sovetdən əvvəlki dövrə aid ixtiraların qeydiyyatına dair sənədləri (Ticarət və Sənaye Nazirliyinin Texniki Məsələlər üzrə Komitəsi, İxtira işləri üzrə Komitə, Yeniliklər Bürosu, İxtiralar Bürosu və s.), eləcə də şəxsi heyətə aid işləri, yuxarı orqanların əmr və sərəncamlarını və s. ehtiva edirdi. Arxivin fondunda müəlliflik şəhadətnamələrinin və ya patentlərin verilməsi və ya imtinası ilə bağlı bütün sənədlərlə birlikdə ixtirlərə dair ərizələr, yerli və xarici ərizəçilərin əlifba kartotekası, «daimi mühərrik» üzrə işlər və s. saxlanılırdı. İxtiralar arxivindən sənədlər tələb əsasında iki həftə müddətinə

Xalq Komissarlıqlarının ekspert qruplarına, İxtiralar Bürosunun ekspert qrupuna və işlər idarəsinə verildi.

Müharibənin ilk günlərində patent fondunun dövlət əhəmiyyəti olan qiymətli sərvət kimi qorunub saxlanması məsələsi həll olunurdu.

Aclıq, yaxınlaşan şaxtalar, su və elektrik enerjisinin verilişində fasilələr, sonra isə onların tamamilə kəsilməsi, işlək kanalizasiya sisteminin və xidməti telefonların olmaması, bütün növ ictimai nəqliyyatın dayandırılması, yanacaqın, qazın və s. olmaması səbəbindən mühasirəyə alınan şəhərin ümumi vəziyyəti getdikcə daha da çətinləşdiyi üçün, İxtiralar Bürosunun və kitabxananın əməkdaşları patent fondunu və binanı qorumaq məqsədilə xüsusi qrup yaratdılar. Qrup kazarma vəziyyətinə keçdi və obyektin konkret müəyyən edilmiş məntəqələrində sutkanın 24 saati ərzində növbə çəkirdi. İstilik üçün otaqların ortasına quraşdırılmış müvəqqəti sobalardan istifadə edildi, sobaların boruları nəfəsliklərdən Nevski prospektinə çıxarılmışdı. Aradabir fondlara baxış keçirilir, onların üzərindən toz və kif silinirdi. İmkan daxilində həyəcən siqnailləri və atəş arasındakı fasilələrdə qrupun döyüşçüləri ərizələrin arxivdən binanın zirzəmisində yerləşən keçmiş Sibir Bankının seyflərinə köçürülməsi istiqamətində böyük iş gördülər⁸.

Hələ 1941-ci ildə –30–40 °C dərəcəyə çatan şaxtaları ilə vaxtından tez girən qış başlamazdan əvvəl, qrupun əsas ilhamçısı, kitabxana müdürü Sergey Pavlovic Savin vəfat etdi. Komplektləşdirmə şöbəsinin müdürünün 15 dekabr 1943-cü il tarixli məktubunda deyilir ki, Rusiya milli kitabxanasında (RMK) S. P. Savinin şəxsi gündəliyi (iki adi məktəb dəftəri) saxlanılır⁹.

V. P. Nikitinin¹⁰ əmri ilə 1941-ci ilin iyul ayında kitabxananın patent fondunun əsas hissəsi 452 qutuya qablaşdırıldı və kitabxananın patent şöbəsinin müdürü Zoya Fyodorovna Timofeyevskayanın¹¹ birbaşa məsuliyyəti, nəzarəti və müşayiəti ilə 13 iyul 1943-cü ildə Çkalova (Orenburqa) göndərildi [3].

Təxliyə edilmiş və Leninqradda qalmış fondların tərkibi yuxarıda qeyd olunan aktda verilmişdir ki, onun əsasında Çkalova aparılmışdır: Rusiyanın (1897–1917, 29 745 nüsxə), SSRİ-nin (1924/25–1941, 57 141 nüsxə), Almaniyanın (1877–1940, 700 418 nüsxə), Norveçin (1928–1941 18 777 nüsxə), Polşanın (1924–1941, 29 203 nüsxə), Çexoslovakiyanın (1920–1940, 65 084 nüsxə), İsveçrənin (1898–1941, 175 041

⁸ ÜPTK əməkdaşlarının nəşr edilməmiş xatirələri.

⁹ SSRİ XKŞ yanında Dövlət Plan Komissiyasının İxtiralar Şöbəsinə. Qosplanın İ. B. müvəkkilinə, 15 dekabr 1943-cü il // RMK Arxivi. F. 2. Op. 26. Ed. xr. 16. L. 61. URL: <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/255160-savin-sergey-pavlovich-otdelu-izobreteniy-gosudarstvennoy-planovoy-komissii-pri-snk-sssr-ot-zav-otdelom-komplektovaniya-gpb-15-dekabr-1943> (müraciət tarixi: 14.02.2025).

¹⁰ Xalq Komissarları Şurasının qərarı. Yoldaş V. P. Nikitinin SSRİ XKŞ yanında Dövlət Plan Komissiyasının üzvü olaraq təsdiq edilməsi haqqında. 28 aprel 1939-cu il, № 561 // Tarixi sənədlərin elektron kitabxanası: sayt. URL: <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/402580-postanovlenie-soveta-narodnyh-komissarov-ob-utverzhdenii-t-nikitina> (müraciət tarixi: 14.02.2025).

¹¹ Timofeyevskaya Zoya Fyodorovna (1900–?) – mühasib, kitabxanaçı. 1919-cu ildən Petroqradda müxtəlif müəssisələrində kargüzər, təlimatçı və katib vəzifələrində çalışmışdır. 1940-cı ilin yanvar ayında – sistemləşdirmə və informasiya şöbəsinin böyük kitabxanaçısı vəzifəsində çalışıb (Rusiya Elmlər Akademiyası Kitabxanası əməkdaşlarının bioqrafik lüğəti. SPb., 2014. Kit.2. Səh. 737).

⁷ İxtiralar şöbəsinin işlərinin və hesabatlarının qəbulu haqqında 08.09.1941-ci il tarixli Akt, Leninqrad // RDİA, F.4372, Op 41, D. 2358. L. 193–202.

Müharibə illərində patent kitabxanasının Çkalova aparılmış bir hissəsinin fəaliyyəti əsasən xidməti xarakter daşıyırdı. O, həm konkret Xalq Komissarlığının tərkibində olan ştatdankənar mütəxəssislərə, həm də İxtiralar Bürosunun heyətinə daxil olan ekspertlərə xidmət göstərməkdən ibarət idi.

nüsxə), Fransanın (1907–1939, 495 412 nüsxə), Yaponiyanın (1926–1941, 68 913 nüsxə), ABŞ-ın (müxtəlif illər, 180 min nüsxə) patent sənədləri. Leningradda Rusiyanın və SSRİ-nin (1897–1917, 1924/25–1941, 89 310 nüsxə), Avstriyanın (1912–1940, 102 979 nüsxə) və Böyük Britaniyanın (1852–1921, 630 996 nüsxə) patent sənədləri qalmışdır.

Təxliyə olunacaq patent kolleksiyası, 711 kartoteka daxil olmaqla, ümumi sayı 21 123 ədəd olan kasetlərə qablaşdırılmışdır. Patent kolleksiyaları (SSRİ, Almaniya, Norveç, Polşa, Çexoslovakiya, İsveçrə, Fransa, İsveç, Yaponiya) üçün 70 cild həcmində rəqəmlə göstəricilər Çkalov şəhərinə göndərilmişdir, İngiltərə (19 cild) və SSRİ müəlliflərinin və patent sahiblərinin 1897–1941 illərə aid əlifba kartotekası isə Leningradda qalmışdır.

Leningrad İcraiyyə Komitəsinin 05.10.1942-ci il tarixli¹² qərarı ilə Leningraddakı Qosplanın ixtiralar şöbəsinin keçmiş binasında qalan bütün materialların qorunmasına nəzarət Saltikov-Şçedrin adına Ümumi Kitabxananın direktoruna (2 oktyabr 1941-ci il tarixindən kitabxana direktoru vəzifəsini Y. F. Yeqorenkova icra edirdi) həvalə edilmişdir. Patent sənədləri ilə yanaşı, orada əsas jurnal və kitab fondları, yəni müxtəlif illərə aid xarici və rus jurnalları üzrə 20 000 ədəd illik komplekt və kitabların 70 000 nüsxəsi qalmışdır [4].

1941-ci ilin avqust ayının əvvəlində ərizələrin yeniliyinin təhlili üçün lazım olan minimum sayda kitabxananın patent fondlarının bir hissəsi və materiallarla birlikdə fotokabinet P. V. Nikitinin və İxtiralar Bürosunun bir neçə ekspertinin müşayiəti ilə Çkalov şəhərinə gətirildi. Bir neçə ay ərzində fondlar açılmamış qutularda Çkalov şəhərinin icraiyyə komitəsi tərəfindən ayrılmış müvəqqəti binada saxlanılıb.

Geniş ərazini tutan və səfərbər edilmiş nəqliyyatdan faktiki olaraq məhrum qalan şəhər, büro və onun kitabxanasını iş üçün uyğun olan sahə ilə dərhal təmin edə bilmədi. Faşistlər şərqə doğru irəlilədikcə, Çkalov şəhərinə Kiyev, Odessa, Xarkov, Stalingrad, Moskva, Leningrad və digər şəhərlərdən təxliyə edilmiş daha da çox təşkilat və şəxslər gəlirdi. Nəhayət, 1941-ci ilin sonunda şəhərin əsas Sovet küçəsi meydanında tikintisi yarımçıq qalmış Sovetlər Evi binasındakı sahənin bir hissəsi ayrıldı. Leningraddan

gələn, qutulardan çıxarılaraq kasetlərdə saxlanılan patent fondunun bir hissəsi məhz bu binanın zirzəmidəki otaqlara yerləşdirilmişdi. Yarımçıq qalmış Sovetlər Evi binasının 3-cü mərtəbəsindəki otaqların işə uyğunluğu təmin edildikcə, divarlar boyu rəflər quraşdırıldıqca, kasetlər oraya gətirilirdi. Leningradın mühasirəsi zamanı 1941-ci ilin payız-qış ayları ərzində patentlərin nəm zirzəmidə kasetlərdə saxlanması, şübhəsiz ki, onların qorunması üçün imkan yaratmırdı. Bundan əlavə, alman patentləri ilə olan kasetlər gələn əməkdaşlar üçün sahə alanadək döşək əvəzi kimi istifadə edilirdi.

Müharibə illərində patent kitabxanasının Çkalova aparılmış bir hissəsinin fəaliyyəti əsasən xidməti xarakter daşıyırdı. O, həm konkret Xalq Komissarlığının tərkibində olan ştatdankənar mütəxəssislərə, həm də İxtiralar Bürosunun (SSRİ Qosplanın ixtiralar şöbəsi) heyətinə daxil olan ekspertlərə yeni alınmış kitablar və jurnallar arasından patent və digər ədəbiyyatla xidmət göstərməkdən ibarət idi. Patent fondları kitabxananın müdir müavini Z. P. Timofeyevskayanın sərəncamında idi, kitabxananın işində S. P. Savinin Leningraddakı prinsipinə əməl edilirdi: ekspertlərin rəflərə sərbəst çıxışı, hansı ki ekspertin işini sürətləndirir və axtarışın keyfiyyətini artırır.

Ekspertlər Çkalova gətirilən patent sənədlərindən təkə ekspertizalar aparmaq üçün deyil, həm də texnoloqlar, konstruktorlar, ixtiraçılar və müdafiə və maşınqayırma sənayesinin digər işçiləri üçün faydalı olan «ixtira icmalları»-ni tərtib etmək üçün istifadə edirdilər. Bu mövzular üzrə icmalların nəşri nəzərdə tutulurdu: tez kəsən polad əvəzediciləri; babbitt əvəzediciləri; sürtmə prosesi; elektrik qaynağı; soyuq ştamlama; dəmirkəsən dəzgahlara nəzarətin avtomatlaşdırılması; dəzgahlar üçün elektrik ötürücüləri; qazgeneratorlu mühərriklər; maşınqayırmada optik-mexaniki nəzarət-ölçü alətləri.

Ekspertlər Çkalova gətirilən patent sənədlərindən təkə ekspertizalar aparmaq üçün deyil, həm də texnoloqlar, konstruktorlar, ixtiraçılar və müdafiə və maşınqayırma sənayesinin digər işçiləri üçün faydalı olan «ixtira icmalları»-ni tərtib etmək üçün istifadə edirdilər.

Məsələn, 1942-ci ildə Çkalovda Qosplanizdat tərəfindən nəşr edilmiş, A. L. Elkişek tərəfindən tərtib edilmiş «Oyma işləri üçün qurğular və alətlər» icmalını qeyd etmək olar [5]. Patent materiallarından istifadə edərək, böyük kimya eksperti Y. S. Qureviç səngər həyatı üçün çox zəruri olan, bitləri və digər parazitləri məhv edən sabun istehsalı üsulunu təklif etdi [6]. Təklif qəbul edildi və müharibədə uğurla tətbiq olundu.

Təxliyədə olarkən, Qosplan və sənaye xalq komissarlıqları ilə qarşılıqlı əlaqə çətinlikləri ilə üzləşən ixtira şöbəsinin rəhbərliyi, Qosplan qarşısında ixtira şöbəsinin və kitabxananın

¹² Leningrad şəhər fəhlə deputatları Şurasının İcraiyyə Komitəsinin 05.10.1942-ci il tarixli iclasının protokolundan çıxarış. «SSRİ XKŞ yanında Qosplanın ixtira şöbəsinin ədəbi materialının və ixtira ərizələrinin qorunmasına nəzarət haqqında» // MDƏİA SPb, F. R-97 (Op. 3. Ed. xr. 706).

Patent kitabxanasının əməkdaşları öz fədakar əməyi ilə və bəzən hətta həyatları bahasına patent kolleksiyalarının mədəni sərvət kimi qorunub saxlanmasına töhfələrini vermişdirlər.

Leninqrada deyil, Moskvaya qaytarılması məsələsini daim qaldırırdı.

28 aprel 1943-cü ildə SSRİ Qosplanın İxtiralarının ekspertizası və qeydiyyatı Bürosunun işçi heyəti ilə birlikdə Çkalovdan Moskvaya köçürülməsi haqqında SSRİ Hökumətinin 8617-r № -li¹³ sərəncamı çıxmışdır. Moskvada SSRİ Qosplanın ixtiralar şöbəsi üçün bir yer tapıldı – müharibədən əvvəl ləğv edilmiş Ümumittifaq ixtiraçılar cəmiyyəti (ÜİC) tərəfindən tutulan Politeknik Muzey binasının zirzəmisinin, birinci və üçüncü mərtəbələrinin bir hissəsi (Serov keçidi, 4, giriş 7-a). Çkalovdan qeyd olunan ünvana SSRİ Qosplanın ixtiralar şöbəsinin köçürülməsi və təkrar təxliyədən sonra fondların daşınması həyata keçirilmişdir. Patentlərin olduğu kasetlər birbaşa dəmir yolu konteynerlərinə yüklənirdi. Patent və əməkdaşların ən böyük birinci partiyası 28 iyul 1943-cü ildə, ikincisi – 1943-cü il noyabrın sonunda Çkalovdan Moskvaya çıxmışdır. 14–27 yanvar 1944-cü il tarixində Leninqradın düşmən blokadasından tamamilə azad edilməsindən sonra, və 9 May 1945-ci ildə Qələbə günündən qısa müddət sonra Dövlət patent fondunun, kitab, jurnal fondlarının, ərizə arxivinin əsas hissəsi və hətta ixtiralar Bürosunun mebellərinin bir qismi, ö cümlədən blokada günlərində «Nevski 44» obyektini qoruyan qrupun döyüşçülərinin növbə ilə istirahət etdiyi künc dəri divan Moskvaya köçürüldü.

İxtiralar şöbəsinin patent-texniki kitabxanasının materialları əsasında 4703 ərizə üzrə ixtiraların ekspertizasına dair qərar-rəylər verilmişdir. Ekspertizanın 6228 rəyi nəzərdən keçirilmiş və təsdiq edilmiş, 1371 müəlliflik şəhadətnaməsi və patent qeydə alınmışdır. 804 ixtiranın təsviri redaktə edilmişdir [3].

Böyük Vətən müharibəsi illərində ixtiralar üzrə 7000-ə yaxın mühafizə sənədi verilmişdir (1941–1996; 1942–1482; 1943–525; 1944–1318; 1945–1398)¹⁴.

ÜPTK-nin 1965-ci ilə olan fondları haqqında arayışın [8] və 08.09.1941-ci il tarixli aktın məzmununun təhlili nəticəsində əminliklə nəticəyə gəlmək olar ki, kitabxananın bir neçə hissəyə bölünərək Çkalova təxliyə edilmiş, Leninqradda qalmış, Çkalov və Leninqraddan Moskvaya daşınmış patent fondu demək olar, dəyişməz olaraq qorunub saxlanılmışdır. Bu, şübhəsiz ki, patent kolleksiyalarının mədəni sərvət kimi qorunub saxlanmasına öz fədakar əməyi ilə və bəzən hətta

həyatları bahasına töhfələrini verən patent kitabxanasının əməkdaşlarının məziyyətidir.

Böyük Vətən müharibəsinin əvvəllər məlum olmayan səhifələrini üzə çıxaran yeni sənədli mənbələrin elmi dövriyyəyə daxil edilməsi böyük əhəmiyyət kəsb edir. Son illərdə gizli, «tam məxfi» sənədlərin məxfiliyi ləğv edilir, onlar arxiv və kitabxanaların internet saytlarında yerləşdirilərək, tanış olmaq üçün geniş ictimaiyyət üçün əlçatan olur. Bu məqalədə əvvəllər dərc olunmamış sənədlərdən istifadə edilib: ÜKP (b) MK-nin və SSRİ XKŞ-nin qərarları, SSRİ Sursatlar üzrə xalq komissarının əmrləri, Ümumrusiya patent-texniki kitabxanasının salnaməsi üzrə yeni məlumat mənbəyi kimi xidmət edən arxiv sənədləri.

ÜPTK-nin 1941–1945-ci illərin tarixi müharibədən sağ çıxmış əməkdaşların dərc olunmamış xatirələrində müharibə illərində baş verən hadisələri, fədakarlıq nümunələrini və əsl dəyərləri əks etdirir. O illərə aid şahidlərinin xatirələri və sənədləri Böyük Vətən müharibəsi haqqında həqiqətləri Rusiya vətəndaşlarının yeni nəsillərinə ən doğru və obyektiv şəkildə çatdırmağa imkan verir.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Переписка с Бюро последующей регистрации изобретений по вопросам штатных расписаний, сметы расходов и другим административно-хозяйственным вопросам. Центральный аппарат за 1941 г. // РГАЭ, Ф.4372. Оп. 41. Д. 2358.
2. Рябчинский, Н. Заметки по вопросам практики взаимоотношений Наркоматов и Отдела изобретений Госплана при СНК СССР / Н. Рябчинский // Ежемесячный бюллетень Отдела изобретений Госплана при СНК СССР. – 1942. – № 4. – С. 48–51.
3. Колесников, А. П. Вклад ученых и изобретателей в победу над фашизмом (к 75-летию Победы в Великой Отечественной войне 1941–1945 гг.): архивные материалы / А. П. Колесников // Федеральная служба по интеллектуальной собственности (Роспатент), Федеральный институт промышленной собственности (ФИПС). – Москва: ФИПС, 2020. – 196 с.: цв. ил. – Библиогр.: С. 188–196.
4. О работе отдела изобретений Госплана при СНК в 1942 г. // РГАЭ. Ф. 4372. Оп.42. Д.1121. Л. 75–79.
5. Элькишек, А. Приспособления и инструмент для расточных работ: монография / А. Элькишек. – Чкалов: Госпланиздат, 1942. – 115 л. с.: ил. – (Обзоры советских и иностранных изобретений по оборонной и машиностроительной промышленности).
6. Гуревич, Е. С. Производство хозяйственного мыла / инженер Е. С. Гуревич; Чкаловск. обл. пл. комис. – Чкалов: ОГИЗ Чкаловское изд-во, 1943. – 38, [1] с. табл.
7. Фонды патентной литературы Всесоюзной патентно-технической библиотеки: (Справка) / Государственный комитет по делам изобретений и открытий СССР, Всесоюзная патентно-техническая библиотека. – 1-е изд. – Москва: Центр. науч. – исслед. ин-т патентной информации и техн. – экон. исследований, 1965. – 155 с.

¹³ SSRİ Xalq Komissarları Şurasının 28.04.1943-cü il tarixli 8617 № -li sərəncamı // RFDA. F R-5446. Siy.2. İş 63. V. 357.

¹⁴ 100 Years Protection of Industrial Property Statistics: Synoptic Tables on Patents, Trademarks, Designs, Utility Models and Plant Varieties 1883–1982 = Cent ans de Protection de la Propriete Industrielle. Statistiques: Tableaux Synoptiques pour les brevets, les marques, les dessins et modeles industriels, les modeles d'utilite et les obtentions vegetales 1883–1982 / Preface A. Bogsch; WIPO. Geneva: WIPO, 1983. Paral. ing., fr.

Müəllif haqqında məlumat

Natalya Olegovna Nekrasova, «Sənaye Mülkiyyəti üzrə Federal İnstitut» FDBM-nin «Ümumrusiya patent-texniki ədəbiyyatı» informasiya-bibliografiya mərkəzinin şöbə rəisi (Moskva, Berejkovskaya sahil küçəsi, ev 24); SPIN-kodu: 8503–9944; natalia.nekrasova@rupto.ru

References

1. Correspondence with the Bureau of Subsequent Registration of Inventions on staff schedule, cost estimates and other administrative and economic issues. The Central Apparatus, for 1941, RGAE. F. 4372. OP. 41. D. 2358.
2. Ryabchinsky, N. (1942), "Notes on the practice of relations between People's Commissariats (Narkomats) and the Department of Inventions of the State Planning Commission (Gosplan) under the Council of People's Commissars (SNK) of the USSR", *The monthly bulletin of the Department of Inventions of the State Planning Commission under the Council of People's Commissars of the USSR*, no 4, pp. 48–51.
3. Kolesnikov, A. P. (2020), *Vklad uchenykh i izobretatelej v pobedu nad fashizmom (k 75-letiyu pobedy v Velikoj Otechestvennoy vojne 1941–1945 gg.): arhivnye materialy* [Scientists' contribution to the victory over fascism (to the 75th anniversary of the victory in the Great Patriotic War of 1941–1945): Archival materials], FIPS, Moscow, Russia.

4. On the functioning of the Department of Inventions of the State Planning Commission (Gosplan) under the Council of People's Commissars (SNK) in 1942, RGAE. F. 4372. OP. 42. D. 1121. L. 75–79.
5. Elkishek, A. (1942), *Prisposobleniya i instrument dlya rastochnykh rabot* [Devices and tools for boring work: monograph], Gosplanizdat, Chkalov, Russia.
6. Gurevich, E. S. (1943), *Proizvodstvo hozyajstvennogo myla* [Production of laundry soap], OGIZ Chkalov Publishing House, Chkalov, Russia.
7. Patent literature collections of the All-Union Patent and Technical Library: (Note), (1965), CSRIPI Moscow, Russia.

Information about the author

Natalya O. Nekrasova, Head of Information and Bibliography Division of "All-Russian Patent and Technical Library" (VPTB) Center of Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 24); SPIN-code: 8503–9944; natalia.nekrasova@rupto.ru

Müəllif maraqlar toqquşmasının olmadığını bəyan edir.
The author declares no conflict of interests.

Redaksiyaya 10.03.2025-ci il tarixində daxil olmuşdur.
Resenziyadan sonra 25.03.2025-ci il tarixində təkmilləşdirilmişdir.
Nəşrə 26.03.2025-ci il tarixində qəbul edilmişdir.

XARİCİ PATENT İDARƏLƏRİNİN XƏBƏRLƏRİ

Xəbərlər və ya kiçik məqalələr

Notes

UOT 347.77: 002.2 (048)

EDN <https://elibrary.ru/oappph>

Şərqi Asiyanın patent idarələrinin əsas hadisələrinin xülasəsi

Anastasiya Aleksandrovna Lomakina

Federal sənaye mülkiyyəti institutu

anastasiia.lomakina@rupto.ru

Annotasiya: 2024-cü ilin dekabrından 2025-ci ilin fevralınadək olan müddət ərzində Çin, Tayvan, Koreya Respublikası, Yaponiyanın patent idarələrinin əsas hadisələri haqqında məlumat. Xəbərlərin daycest şəklində icmalı oxuculara regionun patent idarələrinin fəaliyyətinin əsas trendləri və əqli mülkiyyətin qorunması, mühafizəsi və kommersiyalaşdırılması praktikasından parlaq nümunələrlə tanış olmaq, eləcə də əqli mülkiyyətin qorunması, innovasiya fəaliyyəti, məhkəmə təcrübəsinə dair statistik məlumatlar əldə etmək imkanı verir.

Açar sözlər: daycest, əqli mülkiyyət, patent idarələri, Çinin Milli əqli mülkiyyət idarəsi, Koreyanın əqli mülkiyyət üzrə idarəsi, Yaponiyanın patent idarəsi, Tayvanın əqli mülkiyyət üzrə idarəsi.

İstinad üçün: Lomakina A. A. Şərqi Asiyanın patent idarələrinin əsas hadisələrinin icmalı // SMFİ Bülleteni. 2025. CİLD 4, № 1 (11) Səh. 82–91.

East Asia intellectual property offices main events review

Anastasiia A. Lomakina

Federal Institute of Industrial Property

anastasiia.lomakina@rupto.ru

Abstract: information of patent offices of China, Taiwan, South Korea, Japan, main events for the period of December 2024 – February 2025 is collected. An overview of news events in the form of a digest provides readers with the opportunity to get acquainted with the key trends in the activities of patent offices in the region and bright examples in practice of protection and commercialization of intellectual property and get statistics on intellectual property protection, innovation, case law.

Keywords: digest, intellectual property, patent office, China National Intellectual Property Administration, Korean Intellectual Property Office, Japan Patent Office, Taiwan Intellectual Property Office.

For citation: Lomakina A. A. East Asia intellectual property offices main events review // Bulletin of Federal Institute of Industrial Property. 2025. Vol. 4, No 1 (11): 82–91 (In Russ.).

Çin

Coğrafi göstəricilər üzrə milli standart qəbul edilib

«Coğrafi göstəricilər – əsas terminologiya (GB/T 44584–2024)» tövsiyə olunan milli standart təsdiq edilib və rəsmi olaraq qüvvəyə minib. Standart Çinin əqli mülkiyyətin standartlaşdırılması və biliklərin idarə edilməsi üzrə 554-cü Milli texniki komitənin nəzdində Coğrafi göstəricilər üzrə alt komitə (TC554SC1) tərəfindən idarə olunur. Sənəd coğrafi göstəricilərə (CG) dair müvafiq qaydalara və standartlara aiddir və CG-lərin mühafizəsi üzrə praktiki təcrübəyə əsaslanaraq, bu sahədə 25 əsas termini müəyyən edir. Beləliklə, bu sahə üzrə fundamental terminologiyadakı boşluq doldurulmuş oldu.

Mənbə:

CNIPA: sayt. – URL: https://english.cnipa.gov.cn/art/2024/12/10/art_1340_196562.html

CNIPA və Tsinghua Universiteti, Beynəlxalq əqli mülkiyyət kollecini yaratmağı planlaşdırırlar

Çinin Milli əqli mülkiyyət idarəsi (CNIPA) və Tsinghua Universitetinin rəhbərləri Beynəlxalq əqli mülkiyyət kollecini yaradılmasını nəzərdə tutan əməkdaşlıq müqaviləsi imzalayıblar. Bu əməkdaşlıq əqli mülkiyyət sahəsində istedadların inkişafına yardım etmək, qabaqcıl akademik tədqiqatları dəstəkləmək və yüksək səviyyəli beynəlxalq mübadilələri həyata keçirmək məqsədi daşıyır. Müqavilənin şərtlərinə əsasən, tərəflər qərar qəbulu və idarəetmə, istedadların inkişafı, akademik tədqiqatlar və təcrübə mübadiləsi kimi sahələrdə əməkdaşlıq şurası yaradacaqlar.

Mənbə:

CNIPA: sayt. – URL: https://english.cnipa.gov.cn/art/2024/12/19/art_1340_196735.html

Professor Süe Tsikun elm və innovasiya üçün əqli mülkiyyətin əhəmiyyətini xüsusi vurğuladı

Hollun kvant anomal effekti və yüksək temperaturlu superkeçiricilik tədqiqatları daxil olmaqla, kondensasiyalaşdırılmış mühitlərin fizikası sahəsində qabaqcıl fəaliyyətinə görə Çinin ən yüksək elm və texnologiya mükafatına layiq görülən, Çin Elmlər Akademiyasının akademiki, Cənubi Elm və Texnologiya Universitetinin prezidenti və Tsinghua Universitetinin professoru Süe Tsikun, «China IP News»-a verdiyi müsahibədə fundamental tədqiqatların təşviqində əqli mülkiyyətin xüsusi rolunu vurğuladı. Onun fikrinə görə, əqli mülkiyyət elmi laboratoriyayı təbii şəkildə istehsal xətti ilə birləşdirir.

Tsinghua Universitetinin vitse-prezidenti vəzifəsində işlədiyi müddətdə, professor Süe texnoloji nailiyyətlərin kommersiyalaşdırılması və istifadəsi üzrə işlərə rəhbərlik edib, eləcə də elmi və texnoloji nailiyyətləri müəyyən etmək, qiymətləndirmək və kommersiyalaşdırmaq üçün patent agentlikləri və texnologiya transformasiyası platformaları ilə fəal şəkildə qarşılıqlı əlaqə yaradıb.

Süe Tsikun əqli mülkiyyət sahəsində istedadlı mütəxəssislərinin yetişdirilməsinə xüsusi diqqət yetirir. Onun sözlərinə görə əsas məqsəd, texnologiyayı, qanunvericiliyi və bazarı başa düşən və ƏM səlahiyyətlərinə malik olan

istedadları inkişaf etdirmək, habelə əqli mülkiyyət sahəsində kadr bazasını gücləndirmək, bu da innovasiya və sənaye zəncirlərinin daha yaxşı integrasiyasına imkan verəcək, elm və texnologiyada müstəqillik və güc səviyyəsini artıracaq, eləcə də yüksək keyfiyyətli iqtisadi və sosial inkişafı dəstəkləyəcək.

Professor Süe hesab edir ki, yüksək keyfiyyətli texnologiyaların tədarükü, innovasiyalara edilən bazar sərmayələrinin səmərəliliyinin artırılması və keyfiyyətli transformasiyaların stimullaşdırılmasının açarıdır. Bu prosesdə əqli mülkiyyətin iki rolu vardır: o, həm innovasiya səviyyəsinin etalonu kimi, həm də yüksək keyfiyyətli texnologiyaların tədarükü və məhsulun transformasiyası imkanlarını genişləndirən effektiv bazar mexanizmi kimi çıxış edə bilər.

Mənbə:

CNIPA: sayt. – URL: https://english.cnipa.gov.cn/art/2025/1/17/art_2975_197239.html

2024-cü ildə Çinin əqli mülkiyyət sahəsində nailiyyətləri

Çin əqli mülkiyyət problemlərini həll etmək və müəssisələrin ehtiyaclarını qarşılamaq, bununla da həm yerli, həm də xarici innovatorlar üçün bərabər qorunmanı təmin etmək üçün fəal tədbirlər görüb. Bunun üçün əqli mülkiyyət sistemi beynəlxalq qaydalara uyğunlaşdırılır, mübahisələrin səmərəli həllinin təmin edilməsi və müntəzəm kommunikasiya kanallarının yaradılması istiqamətində işlər aparılır. Bundan əlavə, Çində ən yüksək beynəlxalq standartlara uyğun olaraq sərt cəza tədbirləri tətbiq edilir və patent trolları ilə mübarizə üçün effektiv tədbirlər görülür.

Görülən işin nəticəsində əcnəbilərə verilmiş ixtira patentlərinin və xarici şirkətlər tərəfindən qeydə alınmış əmtəə nişanlarının sayı artıb. CNIPA-nın məlumatına görə, 2024-cü ilin yanvar-oktyabr aylarında Çində əcnəbi ərizəçilərə 92 000 ixtira patenti verilib ki, bu da 2023-cü ilə müqayisədə 5,3% artım deməkdir. Çində əcnəbilər tərəfindən qeydə alınmış əmtəə nişanlarının sayı 2023-cü ilə müqayisədə 13,1% artaraq 121 000-ə çatıb.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, Çində patent ekspertizasının müddəti azaldılıb. 2024-cü ilin oktyabr ayında o, 15,6 ay təşkil edirdi. CNIPA-nın məqsədi, 2025-ci ildə ekspertizanın müddətini 15 ayadək endirməkdir. Ekspertiza müddətinin azaldılması nəticəsində verilən patentlərin sayı artıb: hazırda Çində ixtiralar üzrə 4,66 milyon patent qüvvədədir. Elmi-texnoloji inqilabın və sənaye transformasiyasının tələblərinə cavab vermək üçün CNIPA süni intellekt (SI), genetik texnologiyası, kvant məlumatı, biologiya və tibb kimi vacib sahələrdə patent ekspertizasının təkmilləşdirilməsi üzrə işlərini davam etdirir.

Innovatorun əqli mülkiyyətinin qorunması üzrə xidmətlər göstərmək üçün Çində ölkənin müxtəlif yerlərində 123 milli əqli mülkiyyət mərkəzi açılıb. 2024-cü ilin I–III rübləri ərzində mərkəzlərə 98 min müraciət daxil olub, orta hesabla müraciətin nəzərdən keçirilməsi müddəti iki həftə təşkil edib.

Mənbələr:

CNIPA: sayt. – URL: https://english.cnipa.gov.cn/art/2024/12/5/art_2975_196447.html

CNIPA: sayt. – URL: https://english.cnipa.gov.cn/art/2024/12/5/art_2975_196448.html

Koreya Respublikası

Əqli mülkiyyət haqqında qanunvericiliyə dəyişikliklər

Patentləşdirilmiş texnologiyaların xaricə sızmasının qarşısının alınmasına yönəlmiş «Patent haqqında» və «Fayllı modellər haqqında» qanunlara dəyişikliklərin edilməsi üzrə qanun layihələri, eləcə də dərman vasitələrinin seçilməsi hüququnun genişləndirilməsi məqsədi ilə «Patent haqqında» qanuna dəyişiklik edilməsi üzrə qanun layihəsi qəbul edilib. Qüvvədə olan qanunda gizlilik qaydalarının pozulmasına görə cəza ilə bağlı müddəalar nəzərdə tutulmayıb, lakin digər ölkələrdə onlar kifayət qədər sərtidir: ABŞ-da iki ilədək həbs cəzası və ya 10 min dollara qədər cərimə, Yaponiyada iki ilədək həbs cəzası və ya 1 milyon yenə qədər cərimə, Çində isə üç ildən yeddi ilədək həbs cəzası nəzərdə tutulur. Qanun layihələri ixtiradan məxfi istifadə prosedurunun pozulmasına görə 5 ilədək həbs cəzası və 50 milyon vondan çox olmayan cərimə ilə bağlı müddəaları ehtiva edir.

Koreya Respublikasının Milli Assambleyası «Əmtəə nişanı haqqında» qanuna dəyişikliyi qəbul edib, ona əsasən əmtəə nişanı ilə bağlı etirazların verilməsi müddəti 30 günədək azaldılıb. Etirazın verilmə müddətinin azaldılması hesabına əmtəə nişanı ilə bağlı ekspertizanın müddəti də azalacaq.

Yenidən işlənmiş «Əmtəə nişanları haqqında» qanuna və «Sənaye nümunələrinin qorunması haqqında» qanuna uyğun olaraq (dəyişikliklər 22 iyul 2025-ci il tarixindən qüvvəyə minir), əmtəə nişanı və sənaye nümunəsi hüquqlarının pozulmasına görə cərimələrin miqdarı üçqatdan beşqatadək artırılacaq, bu da əmtəə nişanı və sənaye nümunəsi hüquqlarının pisiyyətli pozulmasının qarşısını alan, habelə dəymiş ziyanın ödənilməsinin effektivliyini təmin edən tədbir olacaq. Qeyd olunub ki, əqli mülkiyyət hüquqlarının pozulmasının aradan qaldırmanın mümkün olmamasının səbəbi, qayda pozuntusu nəticəsində əldə edilən mənfəətin əqli mülkiyyətin ədalətli dəyərindən artıq olmasıdır. Koreya əqli mülkiyyət idarəsi (KIPO) tərəfindən internetdə qanunsuz məhsullar və onlara qarşı mübarizə tədbirləri üzrə aparılan monitorinqin nəticələrinə əsasən, qanunsuz məhsulların yayılması sürətlə artır (2020-ci ildə 137 382 hadisədən 2024-cü ildə 272 948 hadisəyədək).

2025-ci ildən etibarən KIPO fiziki şəxslər və kiçik bizneslər üçün patent rüsumlarının azaldılması proqramını genişləndirir. Təbii fəlakətlərdən zərər çəkmiş fiziki şəxslər və kiçik müəssisələr üçün patent rüsumları 90%-dək azaldılacaq, patent sahiblərinə verilən əqli mülkiyyət ballarının qüvvədə olma müddəti isə 5 ildən 10 ilədək artırılacaq. Güzəşt əldə etmək üçün güzəştin alınma səbəbini göstərən və dəymiş zərəri təsdiq edən ərizə təqdim edilməlidir. Rüsumların azaldılması müddəti, təbii fəlakətin elan edildiyi gündən bir il təşkil edir.

Mənbələr:

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20362&sysCd=SCD02&aprchld=B>
UT0000029

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20363&sysCd=SCD02&aprchld=B>
UT0000029

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20381&sysCd=SCD02&aprchld=B>
UT0000029

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20372&sysCd=SCD02&aprchld=B>
UT0000029

KIPO praktikasında yeniliklər

Qlobal texnoloji liderliyə nail olmaq məqsədilə, 19 fevral 2025-ci il tarixindən etibarən sürətləndirilmiş şəkildə nəzərdən keçirilməli olan patent ərizələrinə həmçinin yarımkeçiricilər, displeylər və batareyalar, biologiya, SI və robototexnika sahələrində ixtiralar üzrə ərizələr daxil ediləcək. Beləliklə, bu sahədə bu cür ərizələrə baxılma müddətinin iki aya qədər azaldılması gözlənilir. Eyni zamanda, KIPO öz ekspert heyətini artırıb və əlavə olaraq 60 mütəxəssisi robototexnika sahəsi üzrə ekspert kimi cəlb etməyi planlaşdırır, habelə inzibati prosedurları sadələşdirir.

Mənbə:

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20378&sysCd=SCD02&aprchld=B>
UT0000029

Koreya Respublikasında kommersiya sirlərinin qorunması

KIPO üç özəl təşkilatın (Onnuri Beynəlxalq ticarət sirlərinin qorunması mərkəzi, LG CNS və Redwit) ticarət sirrinin sertifikatlaşdırma agentlikləri olaraq təyin edildiyini elan etdi. Bundan əvvəl bu, yalnız dövlət qurumları üçün keçərli idi. Sertifikatlaşdırma xidməti, tərkibində kommersiya sirri olan elektron faylın təsdiqlənməsindən ibarətdir. İlk sertifikatlaşdırma xidmətindən istifadə edən ticarət sirri sahibləri, məlumatın sızmasından qorxmada, kommersiya sirri üzrə mülkiyyətin təsdiqi kimi orijinal elektron fayldan çıxarılan elektron barmaq izlərini, ərizəçilərin elektron imzalarını və sertifikatlaşdırma orqanında ilkin qeydiyyatla alınma vaxtı haqqında məlumat qeydiyyatla ala bilərlər. Kommersiya sirrini qeydiyyata keçirənlərin sayı 2023-cü ildə 200 mini keçib, 2024-cü ildə isə 215 minə çatıb.

Mənbə:

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20382&sysCd=SCD02&aprchld=B>
UT0000029

«Əqli mülkiyyət və iqtisadi təhlükəsizlik» Forumunun nəticələri

26 fevral 2025-ci il tarixində Seulda iqtisadi təhlükəsizliyin təmin edilməsi məqsədilə əqli mülkiyyətin qorunmasının gücləndirilməsinə həsr olunmuş «Əqli mülkiyyət və iqtisadi təhlükəsizlik» Forumu keçirilib. Forum KIPO tərəfindən Koreya Respublikasının Ticarət, Sənaye və Energetika Nazirliyi ilə birgə təşkil olunub.

¹ Ərizəçilərə ballar ödənilən rüsumun məbləğinə uyğun olaraq verilir.

Forumun məqsədi, əqli mülkiyyətin iqtisadi təhlükəsizliyin təmin edilməsində əsas alət kimi əhəmiyyətini tanımaq, eləcə də iqtisadi çağırışlara cavab vermək üçün strategiyaları birgə müəyyən etməkdir. Forumda KIPO-nun və Ticarət, Sənaye və Energetika Nazirliyinin 20-yə yaxın əməkdaşı, eləcə də akademik dairələrin və hüquq firmalarının nümayəndələri iştirak ediblər. Forum çərçivəsində sənaye texnologiyalarının mühafizəsinin gücləndirilməsi və iqtisadi təhlükəsizlik haqqında məlumatlılığın artırılması, eləcə də böyük patent verilənlərin təhlili vasitəsilə əqli mülkiyyət hüquqlarının ticarəti üçün strategiyaların hazırlanması kimi mövzular ətrafında ekspert təqdimatları və açıq müzakirələr aparılıb². İştirakçılar vurğuladılar ki, qabaqcıl texnologiyaların inkişafı və qorunması iqtisadi təhlükəsizliklə birbaşa əlaqəli olduğu bir şəraitdə, əqli mülkiyyətin qorunması sahəsində hökumətin proaktiv cavabı həlledici əhəmiyyət kəsb edir, və xüsusilə, əsas texnologiyaları qorumaq və idarə etmək üçün patentlərlə bağlı 600 milyon vahid böyük verilənlərdən aktiv şəkildə istifadə etmək lazımdır.

Mənbə:

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20421&sysCd=SCD02&aprchld=BUT0000029>

KIPO-nun uşaqlar və gənclər ilə işi

26 fevral 2025-ci il tarixində KIPO və Beynəlxalq Əqli Mülkiyyət İnstitutu 19 ibtidai və orta məktəb şagirdi üçün ixtira sahəsində təlim keçiriblər. Təlim proqramı, KIPO-nun təhsil mərkəzinin obyektlərinə ekskursiyalar və ixtiraçı məzmunla tanışlıq vasitəsilə yaradıcılıq bacarıqlarını təşviq etmək və gəncləri tərbiyə etmək məqsədilə tərtib edilib. Bu proqram iki yaş qrupu – ibtidai və orta məktəb şagirdləri üçün uyğunlaşdırılmışdır. İbtidai məktəbin aşağı siniflərində ixtiraçılıq üzrə oyun formatında tədbir və ixtiraçılıq dəstlərindən istifadə edərək ilk zərurət əşyalarının hazırlanması üzrə master-klas təşkil edildi, ibtidai və orta məktəblərin yuxarı sinif şagirdləri üçün isə ixtiraçılıq nəzəriyyəsi üzrə dərslər və robotun yığılması və onun hərəkətlərinin kodlaşdırılması üzrə master-klas keçirildi.

KIPO ildə iki dəfə, məktəb təillərində məktəblilər üçün bu cür maarifləndirici tədbirlərin keçirilməsini davam etməyi planlaşdırır.

KIPO 12 dekabr 2024-cü il tarixində Beynəlxalq Əqli Mülkiyyət üzrə Təlim İnstitutu (IIPIT) və Koreya İxtiraların Təşviqi Assosiasiyası (KIPA) ilə birlikdə Seul Milli Kənd Təsərrüfatı Məktəbində (eşitmə qüsurlu uşaqlar üçün xüsusi məktəb). ixtiraçılığa həsr olunmuş bir sıra məşğələ keçirdi. Bu növ məşğələlər artıq ikinci dəfə keçirilir (ilk dəfə Seuldakı Samsung məktəbində keçirilib) və sağlamlıq imkanları məhdud olan tələbələr üçün bərabər təhsil imkanlarının yaradılmasına yönəlik. İxtiraçılıq prosesində

İMHN-dən³ istifadə mövzusu üzrə məşğələlər Milli Əqli Mülkiyyət Portalında keçirilib.

Mənbələr:

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20354&sysCd=SCD02&aprchld=BUT0000029>

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20420&sysCd=SCD02&aprchld=BUT0000029>

KIPO 2025–2029-cu illər üçün sənaye mülkiyyəti məlumatının idarə edilməsi və onun istifadəsi üzrə Birinci Əsas Planı elan etdi.

19 dekabr 2024-cü ildə keçirilən milli təhlükəsizlik məsələləri ilə bağlı 51-ci konfrans çərçivəsində KIPO 2025–2029-cu illər üçün sənaye mülkiyyəti məlumatının idarə edilməsi və onun istifadəsi üzrə Birinci Əsas Planı təqdim etdi. Plan üç strategiya və sənaye mülkiyyətindən strateji istifadənin genişləndirilməsinə, servis şirkətlərinə mərhələli dəstək və sistemlərin və infrastrukturun gücləndirilməsi yolu ilə dayanıqlı ekosistemin yaradılmasına, analitik platformanın və sənaye mülkiyyətinə dair məlumatların təhlili üçün digər sistemlərin yaradılmasına yönəlmiş on əsas məqsəddən ibarətdir.

Birinci strategiya çərçivəsində sənaye mülkiyyəti haqqında məlumatlardan strateji istifadənin genişləndirilməsi nəzərdə tutur, məsələn, iqtisadi təhlükəsizlik və tədqiqat və inkişaf (TƏ-İN) işlərinin məqsədləri üçün. Bundan əlavə, xarici asılılığın azaldılması üçün zəruri olan alternativ mal tədarükü mənbələrini müəyyən etmək üçün patent məlumatlarının təhlili vasitəsilə tədarük zəncirinin diversifikasiyası siyasətlərinin aktiv şəkildə dəstəklənməsi həyata keçiriləcək. Xüsusi diqqət milli qabaqcıl və strateji texnologiyalara, habelə beynəlxalq standartların tətbiqi üçün patent standartları haqqında məlumatların təhlilinə və dövlət və özəl TƏ-İN işlərinin istiqamətlərini müəyyən etmək üçün patentlər üzrə böyük verilənlərin təhlilinə yetirilir. Siyasət, beynəlxalq əməkdaşlıq tədqiqatlarında patentlər haqqında böyük verilənlərin istifadəsini genişləndirməkdən, eləcə də eləcə də dövlət TƏ-İN işlərinin bütün dövrü ərzində investisiyaların səmərəliliyinin artırılmasından (məsələn, tədqiqatların təkrarlanmasının qarşısının alınması) ibarətdir.

İkinci strategiya sənaye mülkiyyəti sahəsində informasiya xidmətləri sənayesinin inkişafı yolu ilə dayanıqlı ekosistemin yaradılmasını nəzərdə tutur. Koreya şirkətlərinin bazara təsirini artırmaq məqsədilə yüksək keyfiyyətli verilənlərə əlçatanlıq genişləndiriləcək, habelə şirkətin yaranmasından xarici bazarlara daxil olanadək TƏ-İN işlərinə, investisiya və satış kanallarına dəstək gücləndiriləcək. Xüsusi sahələrə

² Əsas patent məlumatları, məsələn, patentlərin təsnifatı, şirkətlər/ölkələr üzrə patentləşdirmə tendensiyaları, tədqiqatçılar heyəti, istinad səviyyəsi və texnologiyalar haqqında ətraflı məlumat.

³ İxtiraçılıq məsələlərinin həlli nəzəriyyəsi (İMHN) – texniki ziddiyyətlərin müəyyən edilməsi və həlli yolu ilə texniki məsələlərin və sistemlərin həlli və təkmilləşdirilməsi üsullarının məcmusudur. Mühəndislik məsələlərinin həlli və yeni ideyaların ortaya çıxması prosesində qanunauyğunluqları tapmaq məqsədilə 40 min patenti təhlil edən sovet mühəndis-ixtiraçı Q. Altşuller tərəfindən tərtib edilib. İMHN üzərində iş Q. Altşuller tərəfindən 1946-cı ildə başlamış və ilk nəşri 1956-cı ildə onun və R. Şapiro tərəfindən buraxılmışdır.

yönləmiş peşəkar kadrların hazırlanması üçün müxtəlif təhsil proqramları həyata keçiriləcək.

Üçüncü strategiyanın həyata keçirilməsi prosesində KIPO süni intellektə əsaslanan analitik platformaların (sistemlərin) inkişafına dəstək verəcək. Bundan əlavə, siyasət məsələlərin təhlili ilə bağlı sorğulara tez cavab vermək və nazirliklərdən və qurumlardan daxil olan fərdi məlumatları təmin etmək üçün KIPO-nun analitik imkanlarının birləşdirilməsi sayəsində, verilənlər əsasında qərəzsiz siyasətin tərtib edilməsi daha effektiv olacaqdır. Bunun üçün platforma sənaye mülkiyyəti məlumatlarını sənaye və iqtisadi məlumatlarla əlaqələndirən verilənlər bazası ilə təchiz ediləcək. Həmçinin, müvafiq təşkilatlar üçün təhlil tələbini və istifadə nümunələrinin paylaşımını asanlaşdıran şəbəkə funksiyaları da nəzərdə tutulub. Əlavə olaraq, KIPO platformasının təşviqini həyata keçiriləcək ki, sənaye mülkiyyəti haqqında məlumatlar sənaye texnologiyaları sahəsində TƏ-İN işlərinin planlaşdırılmasında, eləcə də kiçik və orta müəssisələrin birləşməsi və satın alınması üzrə vasitəçilikdə istifadə oluna bilsin.

Mənbə:

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20356&sysCd=SCD02&aprchld=B>
UT0000029

Tədqiqat və inkişaf nəticələri üçün patentlərin kommersiyalaşdırılması

14 yanvar 2025-ci il tarixində KIPO Komissarı Kim Vangi Koreya Respublikasının kvant texnologiyaları sahəsində rəqabət qabiliyyətinin təmin edilməsi ilə bağlı məsələləri müzakirə etmək üçün Koreya Standartlar və Elm üzrə Tədqiqat İnstitutuna⁴ (KRIS) səfər edib.

Kvant texnologiyası Koreya Respublikasının milli strateji texnologiyalarından biridir. Son 10 ildə (2013–2022) bu sahədə patent ərizələrinin sayı ildə orta hesabla təxminən 32% artım göstərüb (2013-cü ildəki 15 ərizədən 2022-ci ildə 186-dək).

KIPO-nun əqli mülkiyyət mənfəətinin yenidən reinvestisiyasına dəstək (2021–2024) və patent analitikasına dəstək (2024) layihələrində iştirakı sayəsində KRIS əqli mülkiyyətin istifadəsində və strategiyaların hazırlanmasında əhəmiyyətli dəstək alıb. Birinci layihənin məqsədi, universitetlərə və ictimai təşkilatlara məxsus perspektivli patentləşdirilmiş texnologiyaların kommersiyalaşdırılmasına dəstək vermək, həmçinin texnologiya transferindən əldə olunan gəlirin bir hissəsini digər perspektivli patentləşdirilmiş texnologiyaların kommersiyalaşdırılmasına reinvestisiya etməklə səmərəli dövrə yaratmaqdır. İkinci layihə çərçivəsində, dövlət elmi-tədqiqat və inkişaf patentlərinin istifadəsinin səmərəliliyini və rahatlığını artırmaq məqsədilə universitetlərin və ictimai təşkilatların mülkiyyətində olan patentlərin təhlili aparılır, sonra isə onlardan istifadə strategiyasının hazırlanması nəzərdə tutulur.

⁴ Kvant texnologiyası sahəsində aparıcı təşkilat olan Koreya Standartlar və Elm üzrə Tədqiqat İnstitutu 2024-cü ildə 20 kubitlik kvant kompüterini hazırlayıb, İnstitutun adından kvant texnologiyası sahəsi üzrə 119 patent ərizəsi göndərilib.

Mənbə:

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20374&sysCd=SCD02&aprchld=B>
UT0000029

Koreya Respublikasında süni intellektin inkişafı

Böyük dil modelləri (LLM) və imitasiyalı öyrənmə kimi SI texnologiyalarının robototexnika texnologiyaları ilə konvergensiyası sayəsində son illərdə süni intellektli robotların bazarı sürətlə böyüyür. Belə robotların dünya bazarının gözlənilən artımı ildə 35,7% təşkil edəcək – 2023-cü ildəki 10,9 trilyon Koreya vonundan (7,8 milyard ABŞ dolları) 2032-ci ildə 147,8 trilyon Koreya vonunadək (105,77 milyard ABŞ dolları).

KIPO-nun analitik məlumatlarına əsasən, IP5 qurumlarında (Koreya, ABŞ, Çin, Avropa İttifaqı və Yaponiya) SI texnologiyasından istifadə edən robotlarla bağlı patent ərizələrinin sayı 2012-ci ildən 2021-ci ilə qədər orta hesabla illik 58,5% artaraq, 2021-ci ildə 1260-a çatıb. Təqdim edilən ərizələrin sayına görə birinci yeri 3313 ərizə ilə Çin (60%) tutub, Koreya 1367 ərizə ilə ikinci yerdə (24,7%), ABŞ isə 446 ərizə ilə (8,1%) üçüncü yerdədir. Orta illik artım sürəti nəzərə alındıqda, Çin süni intellektli robotlar sahəsində patent ərizələrinin sayına görə liderdir – 59,7%, Koreya isə 53,4% göstərici ilə ikinci yerdədir.

Sözügedən texnologiyaların tətbiq olunduğu sahələrin təhlilinə gəldikdə isə, robotların təhsil, əyləncə və tibb sahələrində istifadə olunduğu idarəetmə texnologiyası birinci yeri tutur – 53,6% (2962 ərizə). İkinci yeri robotlara obyektləri tanımağa və onları manipulyasiya etməyə imkan verən, ətraf mühitlə qarşılıqlı əlaqə texnologiyası tutur – 33,8% (1869 ərizə), üçüncü ən vacib texnologiya isə, robotların hərəkətlərini öyrənmə yolu ilə idarə edən ötürücü idarəetməsi texnologiyasıdır – 12,6% (694 ərizə).

Mənbə:

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20369&sysCd=SCD02&aprchld=B>
UT0000029

Ekologiya ilə bağlı təşəbbüslərin dəstəklənməsi

Koreya Respublikasının Ətraf Mühit Nazirliyi ilə əməkdaşlıqda KIPO yaşıl startap yaradır Dövlət patent texnologiyalarından istifadə etməklə, KIPO-nun iqlimlə bağlı texnologiyaların inkişafının dəstəklənməsi üzrə layihənin başlanılması planlaşdırılır. Eko-startaplara dəstək layihəsi perspektivli startap şirkətlərini müəyyən etmək, eləcə də ideya və texnologiyaların inkişafına dəstək vermək məqsədi daşıyır. Layihələrdə iştirak etmək üçün seçilən şirkətlərə, prototip istehsalının maliyyələşdirilməsi və kommersiyalaşdırılması, marketinq, məsləhətləşmə (mentorluq), bazarın təhlili və investisiyaların cəlb edilməsi üzrə məsləhətləşmələr sahəsində yardım göstəriləcək.

2025-ci ildə 180 namizəd arasından dörd istiqamət üzrə layihə iştirakçılarının seçilməsi planlaşdırılır: fəaliyyətə yeni başlayan sahibkarlar, startap şirkətlər, iqlimin qorunması

sahəsində əqli mülkiyyətlə məşğul olan şirkətlər və inkişaf edən startap şirkətlər.

KIPO 2025-ci ildə karbon-neytral sektorda tranzaksiyaların və ideyaların kommersiyalaşdırılmasının dəstəklənməsi layihəsinin başladığını elan edib. Karbon neytrallığı ideyalarının ticarəti və kommersiyalaşdırılmasına dəstək layihəsi, açıq mənbəli məhsullar sahəsində innovativ layihədir, onun köməyi ilə KIPO şirkətlər tərəfindən iqlimin qorunması üzrə məsələlərin həlli üçün təklif olunan ideyaları müəyyən edir (www.idearo.kr). Bu layihə iki istiqamətə bölünür: «Vətəndaşların iştirakı ilə hazırlanmış innovativ məhsullar», onun çərçivəsində kiçik və orta müəssisələr və startaplar ictimaiyyətin təqdim etdiyi ideyalardan istifadə edərək, karbon-neytral məhsulların inkişaf etdirilməsinə dəstək verirlər, və «Xüsusi tələbatə əsaslanan innovasiyalar», onun çərçivəsində vətəndaşlar, kiçik və orta müəssisələr və startaplar, iri və orta şirkətlər tərəfindən təklif olunan karbon-neytral məhsulların problemlərinin həlli yollarını birlikdə hazırlayırlar.

Mənbələr:

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20365&sysCd=SCD02&aprchld=B> UT0000029

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20370&sysCd=SCD02&aprchld=B> UT0000029

Xarici ölkələrdə Koreya ixtiralarının qorunması üzrə layihələrin başladılması gündəmdədir

Koreyadan mal ixrac edən şirkətlər üçün xaricdə əqli mülkiyyətin qorunmasını təşviq etmək üçün KIPO 2025-ci ildə 25 milyard von investisiya edəcək. Agentlik ixracat problemi ilə üzləşən 100-ə yaxın şirkəti seçəcək və xaricdə əqli mülkiyyət mübahisələri risklərinin ilkin qiymətləndirilməsi daxil olmaqla, hərtərəfli strateji məsləhətçiliyi təmin edəcək. KIPO-nun planlarında həmçinin qanunsuz məhsulların onlayn yayılmasının qarşısını almaq üçün SI texnologiyasının tətbiqi nəzərdə tutulub.

Bu fəaliyyət çərçivəsində qeyd olunan layihələr elan olunub. Export Challenge Company IP Risk Response Enhancement Project layihəsi məqsədi əqli mülkiyyət sahəsində yaranan mübahisə risklərinin proaktiv diaqnostikasını təmin etməlidir. O, həmçinin risk faktorlarının aradan qaldırılması üçün hərtərəfli strategiyalar üzrə məsləhətlərin verilməsinə nəzərdə tutur. Layihənin adresatları – ixracat göstəriciləri olmayan və ya 100 min ABŞ dollarından az məbləğdə məhsul ixrac edən kiçik və orta müəssisələr, habelə ixracat satış kanalları üzrə hökumətdən dəstək almış müəssisələr.

Xaricdə qanunsuz məhsulların internetdə satışının qarşısının alınmasına dəstək layihəsi çərçivəsində qanunsuz malların yayılması ilə məşğul olan təxminən 200 min internet saytının bloklanması planlaşdırılır.

K-Brand brendləri üzrə mübahisələrə cavab strategiyalarının dəstəyi layihəsinin diqqəti qanunsuz məhsulların xaricdə yayılması və əmtəə nişanlarından qeyri-qanuni istifadə ilə

bağlı məhkəmə icraatı işlərində Koreya şirkətlərinə kömək etməyə cəmləşdirilib.

Patent mübahisələrinə cavab strategiyalarının dəstəyi layihəsi təxminən 250 şirkətə dəstəyin göstərilməsini hədəfləyir. Xüsusilə, kiçik və orta müəssisələrə, eləcə də milli strateji texnologiya sektorunda fəaliyyət göstərən şirkətlərə seçim prosesində maksimum bal (5 bal) verilməklə onlara dəstək üzrə üstünlük veriləcək. Bundan əlavə, tədarük prosesində kiçik və orta müəssisələrdən patent zamanətinin verməsi tələb olunduğu və ya patent mübahisəsi yarandığı və patent zamanətinin icra edildiyi hallarda, 100 milyon vona qədər dəstək sürətləndirilmiş prosedur çərçivəsində verilir.⁵

Əqli mülkiyyət sahəsində konsaltinq və hüquq xidmətləri göstərmək üçün 8 ölkədə 10 xarici əqli mülkiyyət mərkəzi fəaliyyət göstərir.

Mənbə:

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20422&sysCd=SCD02&aprchld=B> UT0000029

Koreya Respublikasında Milli bioetika komitəsi yaradılıb

23 yanvar 2025-ci il tarixində Seul biohabında milli biosiyasətin inkişafı üzrə koordinasiya mərkəzi olan Milli bioetika komitəsinin açılış mərasimi keçirilib. Konfransda həmçinin Koreya Respublikasının dünyanın beş ən böyük biodövlətlər arasına daxil edilməsini hədəfləyən milli strategiya təqdim olunub.

Milli biologiya komitəsi 24 ekspert və 12 ex officio üzvdən ibarətdir, onların arasında Elm və texnologiya, kənd təsərrüfatı, qida və kənd məsələləri, sənaye və rifah naziri, Milli kəşfiyyat xidmətinin direktoru, Qida və dərman təhlükəsizliyi nazirliyinin komissarı, Koreyanın xəstəliklərə nəzarət və onların qarşısının alınması agentliyinin komissarı yer alır. Bioetika komitəsinin məqsədi, müvafiq təşkilatlar tərəfindən fərdi olaraq irəli sürülən siyasətləri birləşdirmək, habelə səhiyyə, tibbi xidmət, qida məhsulları və energetika daxil olmaqla, biologiya ilə əlaqəli bütün sahələrdə dövlət və özəl sektorun potensialını gücləndirməkdir.

İlk iclasda bütün nazirliklərin birgə hazırladığı Koreya Respublikasının Biotransformasiya Strategiyası təqdim olunub, onun çərçivəsində Koreyada biosənayenin transformasiyası üçün infrastruktur sahəsində əsas məsələlər, TƏ-İN və sənaye sahəsində innovasiyalar müəyyən edilib. İnfrastruktur transformasiyasının məsələlərinə Koreya tipli bioklasterin yaradılması (2030-cu ilədək), milli biotəhlükəsizlik strategiyasının hazırlanması və biotibb sahəsində 110 min mütəxəssisin təhsilinə dəstək (2027-ci ilədək), eləcə də əsas istiqamətlər üzrə ixtisaslaşdırılmış aspirantlıqlarının yaradılması daxildir. Bundan əlavə, xarici alimləri cəlb edilməsi və Koreya tədqiqatçıları üçün xaricə ezamiyyət və təlim proqramlarının genişləndirilməsi sayəsində global rəqabətqabiliyyətin gücləndirilməsi planlaşdırılır.

⁵ Patent zamanəti – müəyyən bir məhsulun və ya texnologiyanın digər şəxsin patentini pozmadığına zəmanət verən müqavilə müddəsidir. Əgər məhsul patentlə bağlı problemə səbəb olarsa, şirkət tədarükün dayandırılması və dəymiş ziyanın ödənilməsi daxil olmaqla, tam məsuliyyəti öz üzərinə götürür.

TƏ-İN transformasiyası və innovativ transformasiya sahəsində məqsəd, biotexnologiya və texnologiyaların digər sahələrlə konvergensiyası hesabına innovasiyaları sürətləndirməkdir, bu da vaxt və maliyyə xərclərini azaltmağa imkan yaradacaq. Pilot layihə olaraq 15 dövlət tədqiqat institutu üçün biologiya sahəsində verilənlərin tam açılmasının təmin edilməsi planlaşdırılır, gələcəkdə isə bu, bütün dövlət sektoruna şamil ediləcək. Milli biologiya komitəsinin ətrafında dövlət və özəl imkanları birləşdirən və nazirliklər, dövlət və özəl sektorları, dövlət qurumları və beynəlxalq təşkilatlar arasında əməkdaşlığı gücləndirən vahid əməkdaşlıq sistemi yaradılacaq.

Digər məsələlərlə yanaşı, sənaye transformasiyasının bir hissəsi olaraq biotexnologiyanın kommersiyalaşdırılması ilə məşğul olan şirkətlərin inkişafının sürətləndirilməsi və daha böyük bazarlara çıxış, həmçinin biomüəssisələrin inkişafının hər mərhələsində zəruri maliyyələşdirməyə dəstək, özəl investisiyaların stimullaşdırılması və korporativ inkişaf imkanlarının gücləndirilməsi planlaşdırılır. İlk investisiyaları və şirkətlərin miqyaslarının genişlənməsini dəstəkləmək üçün 1 trilyon Koreya vonundan çox məbləğdə meqafondlar yaradılacaq, eləcə də siyasətin maliyyələşdirilməsi və ticarət sığortalımasına dəstək genişləndiriləcək, məsələn, güzəştli faiz dərəcələri və genişləndirilmiş kreditləşmə limitləri kimi.

Mənbə:

KIPO: сайт. – URL: <https://kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20389&sysCd=SCD02&aprchId=BUT0000029>

Məhkəmə təhqiqatları əvəzinə mediasiya və patent üzrə rəqəmsal məhkəmə icraatı sistemi

Əqli mülkiyyət sahəsində məhkəmə-arbitraj münasibətləri sistemini həyata keçirən məhkəmələr Seul və Suvondan kənarda çıxarılacaq Tecon dairə məhkəməsinə daxil ediləcək. 24 dekabr 2024-cü ildə KIPO və Tecon dairə məhkəməsi, məhkəmə və Tecon dairə məhkəməsində vasitəçilik arasında əlaqə sisteminin tətbiqi haqqında saziş imzaladıqlarını elan etdilər⁶. Sənaye mülkiyyəti hüquqları ilə bağlı mübahisələrin həlli üzrə Komitə, bu saziş sayəsində Koreya məhkəmələrində baxılan əqli mülkiyyət hüquqları ilə bağlı işlərin operativ həllini dəstəkləmək üçün əsas yaradıb.

İşin sənaye mülkiyyəti hüquqları ilə bağlı mübahisələrin həlli üzrə Komitəsinə göndərilməsi zamanı, mübahisənin həlli üçün ortalama müddəti təxminən üç aydır, bununla belə tərəflərdən heç bir əlavə xərc tələb olunmur.

2024-cü ildə Əqli mülkiyyət məhkəməsi və Apellyasiya komissiyasının (IPTAB) 25 yaşı tamam oldu. IPTAB öz işini təkmilləşdirir. Belə ki, ixtiralar və sənaye nümunələrinə

patentlərin verilməsində gecikmələrin qarşısını almaq üçün 2025-ci ilin yanvar ayından başlayaraq, IPTAB işləri ekspertə yalnız əlavə ekspertizaya ehtiyac olduqda qaytaracaq, məsələn, ekspertiza mərhələsində baxılmayan məsələlər olduqda və ya imtina üçün yeni səbəblər aşkar edildikdə. Beləliklə, imtina qərarı üzrə apelyasiya qəbul edildiyi hallarda, ərizəçi ixtira və ya sənaye nümunəsi üçün patenti bir-iki ay tez ala biləcək, çünki ekspert qəbul edilmiş qərar əsasında qeydiyyatla bağlı birbaşa qərar verəcəkdir.

2024-cü ilin dekabrında KIPO patent üzrə rəqəmsal məhkəmə icraatı sisteminin istifadəyə verilməsini elan etdi. Sistem qərar vermə üsullarının süni intellektin istifadəsi ilə avtomatlaşdırılması kimi daxili idarəetmənin səmərəliliyinin artırılması üzrə dörd vəzifədən, və dövlət qulluğu sisteminin təkmilləşdirilməsi üzrə bir vəzifədən ibarətdir. Bu sistemin istifadəçilərə bütün patent mübahisələrinə nəzarət etmək imkanı verəcəyi gözlənilir. Bundan əlavə, mobil bildirişlərin göndərilməsi xidməti də tətbiq edilib: artıq bildirişləri yalnız onlayn deyil, həm də poçt vasitəsilə almaq olar. Həmçinin məhkəmə prosedurlarının SI və simvolların optik tanınması (OCR) vasitəsilə avtomatlaşdırılması genişləndirilib. Qərar vermə vaxtının azaldılması məqsədilə sistemə 80 əlavə ibtidai məhkəmə sənədi növü və 18 imtina səbəbi əlavə edilib, məhkəmə sənədlərindən və əlavə edilmiş şəkillərdən lazımi məlumatlar isə avtomatik olaraq çıxarılıb və yoxlanılıb. Layihə üç il ərzində (2023–2025) həyata keçiriləcək.

Mənbələr:

KIPO: сайт. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20361&sysCd=SCD02&aprchId=BUT0000029>

KIPO: сайт. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20366&sysCd=SCD02&aprchId=BUT0000029>

KIPO: сайт. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20358&sysCd=SCD02&aprchId=BUT0000029>

Regional əqli mülkiyyət mərkəzlərinin inkişafı

Cənubi Koreyanın 28 regionunda əqli mülkiyyət mərkəzləri – kiçik və orta biznes sahiblərinə yardım göstərən və əqli mülkiyyət əsasında startapların və ixracatın dəstəklənməsi üzrə layihələri həyata keçirən ixtisaslaşmış təşkilatlar fəaliyyət göstərir. 2024-cü ildə regional əqli mülkiyyət mərkəzləri 819 kiçik və orta müəssisəyə xarici patent hüquqlarının əldə edilməsinə dəstək göstərməklə ixracatın 187,4 milyard von artmasına səbəb olub, eləcə də 601 startapa əqli mülkiyyətin idarə edilməsi üzrə məsləhətlər təqdim edib, bu da 1178 yeni iş yerinin yaradılmasına töhfə verib.

Mənbə:

KIPO: сайт. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20423&sysCd=SCD02&aprchId=BUT0000029>

⁶ Məhkəmədə baxılan işləri emal üçün kənar peşəkar vasitəçilik agentliyinə göndərən sistem.

Yaponiya

Yaponiya, Çin və Koreya Respublikasının məhkəmə sistemlərinin birgə tədqiqatına dair yeni hesabat dərc olunub

Məhkəmə və apellyasiya üzrə Birgə ekspert qrupu (JEGTA) ilk dəfə 2013-cü ildə Yaponiyanın patent idarəsi (JPO), CNIPA və KIPO arasında əməkdaşlığa, məlumat mübadiləsinə və təcrübələrin təhlilinə dəstək vermək məqsədilə görüşüb. O vaxtdan bəri üç qurum məhkəmə təhqiqatları və apellyasiya icraatları üzrə sistem və təcrübələrlə bağlı müqayisəli araşdırmaları birgə aparırlar.

2025-ci ilin yanvar ayında JPO, CNIPA və KIPO «Patentin verilməsindən sonra düzəlişinin (dəyişiklik) edilməsi meyarları və bu meyarların funksiyalarına dair müqayisəli araşdırma» adlı yeni hesabat dərc etdi. Hesabata https://www.jpo.go.jp/e/system/patent/gaiyo/ai/ai_shutsugan_chosa.html linkindən baxmaq olar.

Yuxarıda qeyd olunan üç ölkənin nümayəndələri ümid edirlər ki, bu hesabatlar istifadəçilərə məhkəmə icraatı

2025-ci ilin yanvar ayında Yaponiyanın patent idarəsi (JPO), CNIPA və KIPO «Patentin verilməsindən sonra düzəlişinin (dəyişiklik) edilməsi meyarları və bu meyarların funksiyalarına dair müqayisəli araşdırma» adlı yeni hesabat dərc etdi.

təcrübəsi və apellyasiya prosesi ilə bağlı müxtəlif görüşləri daha yaxşı başa düşməyə kömək edəcək.

Mənbə:

JPO: sayt. – URL: <https://www.jpo.go.jp/e/news/kokusai/nityukan/090502.html>

Tayvan (ÇXR)

TIPO statistik məlumatları

2024-cü ildə Tayvanın əqli mülkiyyət idarəsi (TIPO) cəmi 72 742 patent ərizəsi qəbul edib ki, bu da təxminən 2023-cü ilin göstəricilərinə bərabərdir. Bununla belə, ixtiralara patent almaq üçün ərizələrin sayı (50 823) bir qədər azalıb, faydalı model (14 559) və sənaye nümunəsi üçün (7 360) isə artıb. Əmtəə nişanının qeydiyyatı ilə bağlı ərizələrin sayı (90 341) tədricən azalıb. Ekspertizaya gəldikdə, ərizə ilə bağlı ilk hərəkətdən etibarən ixtira patentlərinin verilməsi üzrə ərizələr üçün orta baxılma müddəti 8,4 ay, əmtəə nişanının qeydiyyatı üzrə ərizələr üçün isə 6,1 ay təşkil edib.

Rezidentlər tərəfindən ixtira patentləri almaq üçün verilmiş ərizələrin sayı (19 586) 0,2% azalıb, faydalı modellər üzrə ərizələrin sayı (13 341) isə bir qədər, yəni 0,2% artıb. Ərizəçilərin növünə görə bölgədə sənaye müəssisələri tərəfindən ixtira patentləri üçün verilmiş ərizələrin sayı 1% azalıb, lakin faydalı modellər üçün ərizələrin sayı 3% artıb, bu da patent portfelleri üzrə strategiyaların müxtəlifliyini nümayiş etdirir. Tayvanın universitetləri və elmi-tədqiqat institutları tərəfindən ixtira patentləri üçün verilən ərizələrin sayı 3–8%, faydalı modellər üçün isə 13–57% artıb.

Ixtiralara patent almaq üçün xarici ərizələrin sayı (31 237) cəmi 0,1% artıb. Ərizəçilərin ölkələri üzrə bölgü göstərir ki, Yaponiya lider olaraq qalır (12 307 ərizə), ardınca ABŞ (6 817 ərizə), materik Çini (3 472 ərizə), Koreya Respublikası (3 365 ərizə) və Almaniya (1 035 ərizə) gəlir.

Qeyri-rezidentlər tərəfindən sənaye nümunəsi patentlərinin verilməsi üçün ərizələrin sayı 4% artaraq 4022 ərizə təşkil edib. Burada Yaponiya (880 ərizə) liderlik edir, ikinci yerdə ABŞ-dır (772 ərizə), daha sonra materik Çini (755 ərizə), İsveçrə (370 ərizə) və Almaniya (241 ərizə) gəlir.

Əmtəə nişanının qeydiyyatı ilə bağlı ərizələrin sayı 90 341 (ərizələr 112 534 sinfi əhatə edib – əvvəlki illə müqayisədə 2% daha az) təşkil edib ki, bu da 2023-cü ildəki azalmadan (–3%) 1% daha azdır. Maraqlıdır ki, rezidentlərdən daxil olan ərizələrin sayı 4% (69 386 ərizə) azalıb, qeyri-rezidentlərdən daxil olan ərizələrin sayı isə 7% (20 955 ərizə) artıb.

Əmtəə nişanı üçün ərizə göndərən ilk beş ölkə (region) arasında materik Çini (5624 ərizə) liderlik edir, ikinci yerdə Yaponiya qərarlaşıb (3397 ərizə), daha sonra ABŞ (2822 ərizə), Cənubi Koreya (1919 ərizə) və Honq Konq (1227 ərizə) gəlir.

Rezidentlərin əmtəə nişanlarının qeydiyyatı üçün ərizələr əsasən 35-ci sinif üzrə (reklam; biznesin idarə edilməsi) verilib (13 407 ərizə). Ən böyük 10 sinif arasında – 3 (kosmetika və baxım məhsulları), 5 (əczaçılıq məhsulları) və 42 (elmi-texniki xidmətlər) – 0,3%-dən (mənfi artım) 2,2%-dək artım tempi göstərib, eyni zamanda digər siniflər üzrə verilən ərizələrin sayı 1,8–10,6% azalıb.

Qeyri-rezidentlərin əmtəə nişanlarının qeydiyyatı üçün ərizələrin çoxu 9-cu sinif üzrə (kompüterlər və texnologiya) verilib (3848 ərizə). İlk onluğa daxil olan siniflərin arasında 3 (kosmetika və baxım məhsulları), 25 (geyim, ayaqqabı, baş geyimləri) və 18 (dəri və onun təqlidi, baqaj) 12,2% – 15,4% arasında ikiqat artım göstərdi, eyni zamanda 5 (əczaçılıq) və 42 (elmi-texniki və texnoloji xidmətlər) siniflər üzrə ərizələrin verilməsi müvafiq olaraq 3,7% və 9,8% azaldı.

TIPO verilmə prosesini sürətləndirərək, patent və əmtəə nişanları üzrə ərizələrin ekspertizasının keyfiyyətini və səmərəliliyini optimallaşdırmağa çalışır. Nəticədə 2024-cü ildə ixtira patenti almaq üçün ərizələrin baxılması üzrə orta müddət 8,4 ay təşkil edib ki, bu da 2023-cü

illə müqayisədə 0,5 ay azdır. Baxılmada olan ərizələrin sayı 52 712 təşkil edib. Əmtəə nişanları üzrə ərizələr üçün orta baxılma müddəti 0,1 ay azalaraq 6,1 ay təşkil edib. Baxılmada olan ərizələrin sayı 52 860-dək azalıb.

Mənbə:

TIPO: sayt. – URL: <https://www.tipo.gov.tw/en/cp-282-997184-dff18-2.html>

Sürətli qiymətləndirmə proqramları xəbərləri

2025-ci il yanvar ayının 1-dən startaplar üçün müsbət patent ekspertizasının yenidən işlənmiş pilot proqramı qüvvədədir, onun məqsədi milli mükafatlar almış və ya TIPO-nun sponsorluq etdiyi proqramlarda iştirak etmiş startaplara ərizə verildikdən sonra dörd ay ərzində patent almaq imkanı vermək, bununla da sahə üzrə rəqabət üstünlüklərini gücləndirməkdir. Seçim meyarları genişləndirilib: indi proqram iştirakçıları siyahısına son iki ildə milli mükafatlar almış innovativ elmi-tədqiqat imkanları olan şirkətlər, eləcə də TIPO-nun səlahiyyətli təşkilatları tərəfindən idarə olunan şirkətlər daxildir.

Sənaye nümunəsi patentlərinin verilməsi üçün ərizələrin sürətləndirilmiş ekspertizası üzrə pilot proqramı 2026-cı il dekabr ayının 31-dək uzadılıb. Proqram çərçivəsində ərizəçilər TIPO-dan ilkin ekspertizanın başlanması ilə bağlı bildirişinin alınmasından qurumun ilk qərarının alınmasınadək müddətdə sürətləndirilmiş ekspertiza üçün ərizə təqdim edə bilirlər. Sınaq müddəti ərzində bu proqram üzrə heç bir rüsum tutulmayacaq.

Proqramda iştirak etmək üçün dizaynın üçüncü şəxslər tərəfindən kommersiya məqsədləri ilə istifadəsini təsdiq edən sənədləri (məhsulların kataloqu, dövrü nəşrlərdəki məqalələr və s.) təqdim etmək və üçüncü tərəfə aid məlumatları təqdim etmək lazımdır. Bundan əlavə, dizayn nüfuzlu mükafatlarla təltif olunmalıdır. Eyni zamanda, proqramın şərtlərinə görə, hər bir startap il ərzində ən çox üç ərizə təqdim edə bilər. Proqramda iştirak etmək hüququ olan startaplar, şirkətlər haqqında qanuna və ya müvafiq xarici qanunlara uyğun olaraq ən çox səkkiz il əvvəl yaradılmış şirkətlər olmalıdır. Yaradılma müddəti şirkətin qeydiyyatı alındığı gündən sənaye nümunəsinə patent almaq üçün ərizə verildiyi günədək hesablanır. Prioritet tələb edilsə, hesablama prioritetin ən erkən tarixinə əsasən aparılır. Xaricdəki şirkətlərdən təsis edilmə tarixini təsdiq edən sənədin Çin dilinə tərcüməsi ilə birlikdə təqdim etmələri tələb olunur.

Mənbələr:

TIPO: sayt. – URL: <https://www.jpo.go.jp/e/news/kokusai/nityukan/090502>.

TIPO: sayt. – URL: <https://www.tipo.gov.tw/en/cp-282-993279-d338c-2.html>

TIPO: sayt. – URL: <https://www.tipo.gov.tw/en/cp-282-993278-e8d08-2.html>

İstifadəçinin rahatlığı TIPO-nun prioritetidir

Mobil telefonlar da daxil olmaqla, istifadə rahatlığını artırmaq məqsədilə TIPO əmtəə nişanları üzrə sadələşdirilmiş

və genişləndirilmiş axtarış rejimləri olan yeni axtarış sistemini istifadəyə verib, hansı ki, müxtəlif istifadəçi qruplarının ehtiyaclarını ödəyəcək. Bundan əlavə, yeni sistemdə 1000-dək axtarış nəticəsi göstəriləcək ki, bu da axtarış sorğusunun əhatə dairəsini daraltmamağa kömək edəcək.

Ərizəçilər üçün patent və əmtəə nişanı ilə bağlı ərizə sənədlərinə düzəlişlərin edilməsini asanlaşdırmaq və ərizəçilərlə TIPO arasında yazışmanın həcmi azaltmaq üçün qurum TIPONet platformasında mövcud onlayn xidmətlərin çeşidini genişləndirib. 15 oktyabr 2024-cü il tarixindən etibarən ərizəçilər öz təmsilçilərini dəyişdirmək üçün platformadan istifadə edə bilirlər. TIPONet-ə daxil olduqdan sonra ərizəçilər və ya onların patent müvəkkilləri faydakı əsas məlumatları, o cümlədən Çin və ingilis dillərində ərizəçinin nümayəndəsinin adını, Çin və ingilis dillərində ərizəçi və onun patent müvəkkili haqqında məlumatı, telefon nömrəsini və e-poçt ünvanını dəyişmək üçün «Patent üzrə ərizənin verilməsi/ Onlayn dəyişdirilməsi» funksiyasını seçə bilirlər.

Sənaye nümunəsinin qeydiyyatı üçün onlayn şəkildə təqdim olunan ərizələrin işlənməsini sürətləndirmək məqsədilə TIPO veb-yönlümlü sistem istifadəyə verib. Sistem geniş çeşiddə funksiyalar təklif edir, o cümlədən o cümlədən yeni ərizələrin verilməsi, təkrar ekspertizanın aparılması, ərizəyə düzəlişlərin edilməsi, qərara yenidən baxılması üçün vəsatətin verilməsi, patentin verilməsi, rüsumun ödənilməsi, ekspert rəyinə cavabın göndərilməsi, patentə imtinanın verilməsi, möhlət almaq üçün vəsatətin verilməsi, eləcə də sənaye nümunəsi və ya törəmə sənaye nümunəsinə dair patent hüquqlarının verilməsi. İstifadəçilərin artıq ayrıca alətlər quraşdırmasına ehtiyac yoxdur, çünki sistem veb-brauzer üzərindən əlçatandır və platformalararası funksionallığı dəstəkləyir.

2021-ci ildən etibarən TIPO, IP Info Cloud buludunu inkişaf etdirir. Bu təşəbbüs ictimai bulud infrastrukturundan istifadə edərək, yüksək əlçatanlığı olan və miqyaslanı bilən bulud servisləri platformasının yaradılmasına yönəlib. 2024-cü ildə sənaye patent biliyi platformasının (Industry Patent Knowledge Platform) veb-saytı uğurla buluda köçürüldü və sınaq istifadəsi üçün əlçatan oldu.

Platformanın istifadəçi interfeysi həm kompüter, həm də mobil telefondan istifadə zamanı işin unifikasiyası üçün optimallaşdırılıb. İstifadəçilər patent sənədləri, ekspertlərin məqalələri, əqli mülkiyyət sahəsində ən son xəbərlər, müxtəlif ölkələrdəki patent sistemləri haqqında məlumatlar, eləcə də alimlər tərəfindən hazırlanmış analitik materiallar kimi resurslara asanlıqla çıxış əldə edə bilirlər.

Mənbələr:

TIPO: sayt. – URL: <https://www.tipo.gov.tw/en/cp-282-985628-d213e-2.html>

TIPO: sayt. – URL: <https://www.tipo.gov.tw/en/cp-282-985629-f2e5b-2.html>

TIPO: sayt. – URL: <https://www.tipo.gov.tw/en/cp-282-993277-2e707-2.html>

TIPO: sayt. – URL: <https://www.tipo.gov.tw/en/cp-282-993283-44de8-2.html>

Müəllif haqqında məlumat

Anastasiya Aleksandrovna Lomakina, «Sənaye Mülkiyyəti üzrə Federal İnstitut» FDBM-nin Elmi fəaliyyətin təşkili mərkəzinin kiçik elmi işçisi (Moskva, Berejkovskaya sahil küçəsi, 30, k. 1); ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-1493-9311>; SPIN-kodu: 1463–1513; anastasiia.lomakina@rupto.ru

Information about the author

Anastasiia A. Lomakina, junior researcher of the Center of Scientific Activity Management of the Federal Institute

of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld.1); ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-1493-9311>; SPIN-code: 1463–1513; anastasiia.lomakina@rupto.ru

Müəllif maraqlar toqquşmasının olmadığını bəyan edir.
The author declares no conflict of interests.

Redaksiyaya 07.03.2025-ci ildə daxil olub
Nəşr üçün 11.03.2025-ci ildə qəbul edilib

6 ÜPTK X-FAYLLARI

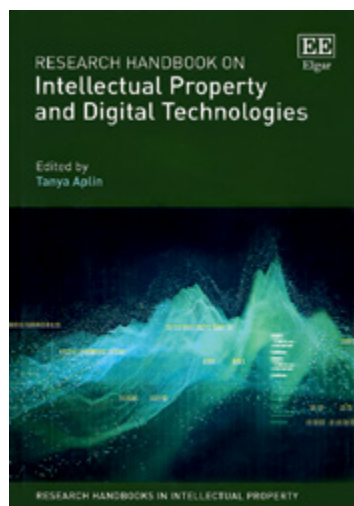

EDN <https://elibrary.ru/shhypl>

ÜPTK FONDUNDAN EKSKLÜZİV MATERIALLAR

Elm və texnika sürətlə inkişaf edir! Rəqəmsal texnologiyalar və süni intellekt həyatımızın ayrılmaz hissəsinə çevrilib. Aşağıda təqdim edilən nəşrlərdə bu nailiyyətlər əqli mülkiyyət hüququ baxımından nəzərdən keçirilib.

Həmçinin Qələbə Gününün 80-ci ildönümündə konstruktor, Ural Tank Zavodunun direktoru, 17 il ərzində Əqli Mülkiyyət üzrə Federal Xidmətin sələfi olan ixtiralar və kəşflər üzrə SSRİ Dövlət Komitəsinə rəhbərlik etmiş dövlət xadimi Y. Y. Maksaryovun həyatından bəhs edən kitabı oxucuların diqqətinə çatdırırıq.

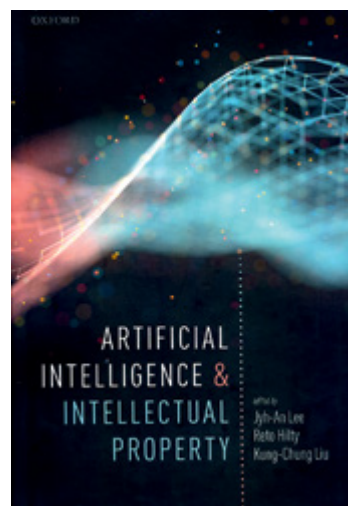
R ə q ə m s a l texnologiyalar inkişaf etdikcə, eksklüziv hüquqların qorunması sahəsində yeni çağırışlar meydana çıxır. Bu elmi məqalələr toplusunda müəlliflər müxtəlif rəqəmsal hadisələri müvafiq əqli mülkiyyət (ƏM) hüququ prizmasından, o cümlədən beynəlxalq hüquq, AI və ABŞ qanunvericiliyinin nöqteyi-nəzərindən araşdırırlar. Böyük

verilənlər, süni intellekt, axın naqili, proqram təminatı, verilənlər bazası, istifadəçi tərəfindən yaradılan məzmun, kütləvi rəqəmsallaşdırma, metateqlər, açar sözlər və 3D-çap da daxil olmaqla, bir sıra əsas texnologiyaların və onların ƏM-ə təsirinin təhlili təqdim olunur. İnternetdən istifadə və hüquq pozuntuları fonunda rəqəbat və hüququn tətbiqi ilə bağlı məsələlər nəzərdən keçirilib.

Nəşr ƏM sahəsində tədqiqatçılar və bu sahədə müzakirələr və qabaqcıl ideyalar haqqında öyrənmək istəyən hüquqşünaslar üçün faydalı olacaq.

Research Handbook on Intellectual Property and Digital Technologies: arayış nəşri / ed. T. Aplin. – Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2020. – 593 p. – (Research Handbooks in Intellectual Property).

İntellektual mülkiyyət və rəqəmsal texnologiyalar üzrə tədqiqatlara dair təlimat.

Şifr: 2.020; R45

Bugünkü biznes mühitində süni intellekt (SI) geniş yayılıb: səhiyyə xidmətlərindəki çat-botlardan tutmuş faydalı məlumat yaratmağın müxtəlif üsullarınadək. SI yaradıcı və innovativ prosesləri optimallaşdırmaq üçün getdikcə daha çox istifadə edilsə də, onun məhsullara, servislərə və digər prosedurlara

integrasiyası hüququn bütün sahələrində vacib suallar doğurur. Texnoloji, biznes və iqtisadi kontekstdə İS və SI arasındakı əlaqənin təhlili, eləcə də Avstraliya, Çin, Yaponiya, Böyük Britaniya, ABŞ və AB örnəyi əsasında müxtəlif yurisdiksiyalarda baş verən hüquqi dəyişikliklər təqdim olunur.

Nəşrdə SI texnologiyasının perspektivlərinə, onun müxtəlif növ İS, İS-nin idarə edilməsi, proqram təminatı və verilənlərlə qarşılıqlı əlaqəsinə geniş baxış təqdim olunur, həmçinin SI-nin innovasiya siyasətinə sosial-iqtisadi təsiri və, nəhayət, SI-nin hüquqi şəxs kimi fəaliyyət qabiliyyəti məsələsi araşdırılır.

Artificial Intelligence & Intellectual Property / editors: Jyh-An Lee, Reto M. Hilty, Kung-Chung Liu. – Oxford: Oxford University Press, 2021. – xii, 449 p.

Süni intellekt və əqli mülkiyyət.

Şifr: 8.012; A81

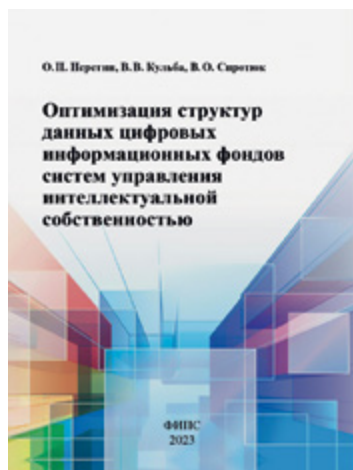
Monoqrafiyada müasir şəraitdə internet, yeni informasiya texnologiyaları, süni intellekt, genom texnologiyaların inkişafı ilə bağlı intellektual fəaliyyətin nəticələri üzrə hüquqi müdafiənin təmin edilməsi məsələləri araşdırılır. Müəlliflər əqli mülkiyyət qanunvericiliyinin dəyişməsi və inkişafı sahəsindəki tendensiyalara şərh verir, rəqəmsal

məkanda dövlət suverenliyinin işini təsvir edir, Böyük Britaniya, ABŞ, Yaponiya, Fransa, Çində əqli mülkiyyətin Internet şəbəkəsində qorunmasının milli tənzimləmə təcrübəsinin təhlilini aparır, həmçinin patent qorunması və ictimai maraq arasında balansın təmin edilməsini müzakirə edirlər.

Nəşr alimlərə, müəllimlərə, aspirantlara, hüquq fakültələrinin tələbələrinə və əqli mülkiyyət məsələləri ilə maraqlanan hər kəsə ünvanlanıb.

Morgunova, E. A. Yeni texnologiyaların inkişafı şəraitində əqli mülkiyyət hüququ: monoqrafiya / E. A. Morgunova, B. A. Şahnazarov; O. Y. Kutafin adına Moskva Dövlət Hüquq Universiteti. – Moskva: Norma: INFRA-M, 2023. – 150 səh.

Şifr: 2.020.7; M 79

Monoqrafiyada əqli mülkiyyətin rəqəmsal informasiya fondlarının (ƏMRİF) formalaşması və inkişafı xüsusiyyətləri, onların məqsəd və vəzifələri, yaradılmasına dair tələblər, eləcə də ƏMRİF-in patent və elmi-texniki informasiya bazalarının layihələndirilməsi, işlənməsi, dəstəklənməsi və inkişafı xüsusiyyətləri

nəzərdən keçirilib. Müəlliflər ƏMRİF-in tematik verilənlər bazalarının optimal strukturlarının layihələndirilməsi üsullarını tədqiq edir, keyfiyyətin idarə edilməsi, informasiya təhlükəsizliyi və məlumatların qorunmasının təmin edilməsini təhlil edirlər. Əqli mülkiyyətin idarə edilməsi sistemlərinin effektiv rəqəmsal informasiya fondlarının qurulması metodologiyası təklif olunur. Nəşrin səhifələrində Avrasiya Patent Təşkilatının ƏMRİF-in formalaşması və inkişafı məsələlərinin həlli ilə bağlı hazırlanmış metodologiyanın praktiki tətbiqi təcrübəsi təqdim edilir.

Neretin, O. P. Əqli mülkiyyətin idarəetmə sistemlərinin rəqəmsal informasiya fondlarının məlumat strukturlarının optimallaşdırılması / O. P. Neretin, V. V. Kulba, V. O. Sirotyuk; G. P. İvliyevin ümumi və elmi redaksiyası altında. – Moskva: SMFI, 2023. – 259 səh. – Bibliogr.: sah.256–259.

Şifr: 8.008; N 54

Mühərribə günlərində tank zavodunun poliqonunda yeni model sınaqdan keçirilirdi, və orada iştirak edən şəxslərdən biri zirehin müəyyən çaplı silaha tab gətirə biləcəyinə şübhə ilə yanaşdı. Bu zaman zavodun direktoru Yuri Yevgenyevich Maksaryov döyüş maşınına tərəf yönəldi və dolu güllə ilə tanka iki

dəfə atəş açmağı əmr edərək, lyukun içində gizləndi...

Y. Y. Maksaryov yerli tankqayırma sənayesinin başlanğıcında dayanıb, o, məşhur T-34 tankını istehsal edən Ural Tank Zavodunun direktoru olub. Vətən qarşısında xidmətlərinə görə orden və medallarla, o cümlədən mühüm hərbi əməliyyatların keçirilməsinə görə sərkərdələrə verilən II dərəcəli Kutuzov ordeni və I dərəcəli Suvorov ordeni ilə təltif edilib.

O, 17 il ərzində Rospatentin sələfi olan, ixtiralar və kəşflər üzrə SSRİ Dövlət Komitəsinə rəhbərlik edib.

Həyatın qısa xronikası: Yu. Y. Maksaryovun anadan olmasının 100 illiyinə həsr edilib. – Moskva, 2003. – 27 səh.

Şifr: 4000.1; K 78

7 KİTAB RƏFİ

Məruzə toplusunun annotasiyası

Conference proceedings abstract

EDN: <https://elibrary.ru/tbhxbp>

«Əqli mülkiyyət – innovativ iqtisadiyyatın əsası: elmi-texnoloji inkişafın prioritetləri və mexanizmləri»

Rospatentin XXVIII Beynəlxalq elmi-praktiki konfransının məruzələri toplusu

Elmi redaktor: O. P. Neretin

Federal Sənaye Mülkiyyəti İnstitutunun nəşriyyatı

“Intellectual property is the basis of an innovative economy: priorities and mechanisms of scientific and technological development”

Conference proceedings of the XXVIII International Scientific and Practical Conference of Rospatent

Science editor: O. P. Neretin

Prepared by the Federal Institute of Industrial Property

8-9 oktyabr 2024-cü il tarixlərində Federal Əqli Mülkiyyət Xidməti (Rospatent), «Əqli mülkiyyət – innovativ iqtisadiyyatın əsası: elmi və texnoloji inkişafın prioritetləri və mexanizmləri» XXVIII Beynəlxalq elmi-praktiki konfransı keçirib. Onun nəticələri əsasında FƏMX-də aparılan elmi-tədqiqat işlərinin materiallarına əsaslananlar da daxil olmaqla, peşəkar ictimaiyyət üçün aktual mövzular üzrə məruzələrin toplusu nəşr olunub.

Məruzələrin mövzuları həm nəzəri, həm də praktiki xüsusiyyətləri olan məsələlərin geniş spektrini əhatə edir:

- Rusiyada və AAPT-ya üzv olan dövlətlərdə texnologiyaların transferi;
- patent hüququnun aktual trendləri;
- əqli mülkiyyət sahəsində rəqəmsallaşma;
- Avrasiya integrasiyası və büynəlxalq əməkdaşlıq;
- üçölçülü əmtəə nişanlarının qorunması üzrə mübahisəli aspektlər;
- Avrasiya regionu ölkələrində coğrafi göstəricilərin və regional brendlərin qorunması;
- əqli mülkiyyət sahəsində kadr məsələləri və bu sahədə mütəxəssislərin təhsil alması təcrübəsi.

Toplunun əsas mövzusu elmi və texnoloji inkişafın o cümlədən rəqəmsallaşma və ixtisaslı kadrların hazırlanması hesabına, prioritetləri və mexanizmlərinin müzakirəsi olub.

Nəşr əqli mülkiyyət sahəsi ilə əlaqəli olan mütəxəssislər, tədqiqatçılar, elmi işçilər, aspirantlar və tələbələr üçün nəzərdə tutulub.

© Federal Sənaye Mülkiyyəti İnstitutu, 2025

RUSİYA TİCARƏT VƏ SƏNAYE PALATASI «ƏQLİ MÜLKİYYƏT – XXI ƏSR» XVII BEYNƏLXALQ FORUMU KEÇİRİB

Aprelin 22 və 23-də Rusiya Federasiyasının Ticarət və Sənaye Palatasında (TSP) «Əqli mülkiyyət – XXI əsr» XVII Beynəlxalq forumu keçirilib. Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Gününə həsr olunmuş tədbir, Rusiya Federasiyası Federal Məclisi Federasiya Şurasının, Federal Əqli Mülkiyyət Xidmətinin (Rospatent), «Sənaye Mülkiyyəti üzrə Federal İnstitut» (SMFİ) FDBM-nin, Ümumrusiya Əqli Mülkiyyət Təşkilatının, Əqli Mülkiyyət üzrə Məhkəmənin və Avrasiya Patent İdarəsinin (API) dəstəyi ilə keçirilib.

Altı dəyirmi masa, plenar iclas və API və SMFİ-in «Avrasiya regionunda sənaye mülkiyyəti sahəsində müasir ümumi ekspert-məlumat məkanının formalaşmasının əsasları» monoqrafiyasının təqdimatı keçirilib. Forum çərçivəsində ilk dəfə olaraq SMFİ ilə birgə «Coğrafi göstəricilərin və malların mənşə təyinatlarının Rusiya regionlarının sosial-iqtisadi inkişafına təsiri» mövzusunda dəyirmi masa keçirilib.

Plenar iclasda TSP-nin vitse-prezidenti V. V. Çubarov qeyd edib ki, 2024-cü ildə Rusiyada ixtiralar üçün 26 mindən çox patent ərizəsi verilib, bu da ölkəni verilmiş patentlərin sayına görə dünyanın aparıcı ölkələrin onluğuna daxil edilib. Əqli mülkiyyət sektorunda xüsusilə kiçik və orta sahibkarlıq subyektləri (KOS) fəaldır: ərizələrdə artım 10% təşkil edib, və demək olar ki, yarısı universitetlər və elmi təşkilatlardan daxil olub.

V. V. Çubarov son illərdə əqli mülkiyyətin hüquqi tənzimlənməsində baş vermiş dəyişiklikləri müsbət qiymətləndirib: müəllif hüquqlarının pozulmasına görə məsuliyyətə cəlb edilmə hədləri yüksəldilib, kiçik texnologiya şirkətləri üçün azaldılmış vergi dərəcələri tətbiq edilib, «yetim» əsərlər və yaradıcı sənayelər üçün hüquqi baza tənzimlənib.

RF TSP-nin vitse-prezidenti qanuni brendlərdən danışarkən mövcud qanunvericiliyin onların xüsusiyyətlərini tam nəzərə almadığına diqqət yetirib, eləcə də qeyd edib ki, «regional brend» anlayışı çox vaxt «coğrafi göstərici» və ya «malın mənşə təyinatı»-ndan daha genişdir.

Bundan əlavə, V. V. Çubarov xarici şirkətlərin Rusiya bazarına qayıtması məsələsinə toxunub və dürüstlük meyarlarının işlənilməsinin, həmçinin artıq boşalmış yerləri tutmuş Rusiya istehsalçılarına üstünlük verilməsinin vacibliyini vurğulayıb.

Rospatentin başçısı Yuri Zubov Rusiya şirkətlərindən patent ərizələrinin sayında artım olduğu (4%), eləcə də Rospatent tərəfindən inzibati maneələrin azaldılması və proseslərin rəqəmsallaşdırılması üzrə fəal iş görüldüyü barədə məlumat verib.

Y. S. Zubov qurumun kiçik və orta biznesin, xüsusilə də yüksək texnologiyalar sektorunun dəstəklənməsinə önəm verdiyini vurğulayıb. KOS-lar hazırda ən dinamik sektordur – texniki həllər üçün ərizələr üzrə artım 10% təşkil edib. Bununla əlaqədar olaraq, kiçik texnologiya şirkəti statusuna malik şirkətlərin patent ərizələrinə prioritet qaydada baxılması proqramına start verilib. Onlar üçün ekspertiza müddətləri iki dəfə azaldılıb.

Tədbirdə həmçinin API-nin prezidenti Q. P. İvliyev, SMFİ-nin direktoru O. P. Neretin, ÜƏMT-in Moskva ofisinin direktoru P. Q. Spitsin, «Moskva innovasiya klasteri» fondunun əqli mülkiyyət Mərkəzinin rəhbəri A. Qraşçenkova, eləcə də biznes və elmi ictimaiyyətin nümayəndələri iştirak ediblər. Forumun nəticələrinə əsasən onun tövsiyələri müvafiq dövlət qurumlarına göndərilib.

Forum tədbirlərinin video-yazılarına
<https://rutube.ru/channel/965614/videos/>
linkindən baxmaq olar.

Jurnal
«FSMİ xəbərləri»

ISSN 2782-5086 (Print)
ISSN 2949-2432 (Online)

Buraxılış redaktoru:

Yelena Qennadiyevna Tsaryova
FSMİ FDBM (Moskva, Rusiya)
vestnik_fips@rupto.ru

Məsul katib:

Anastasiya Aleksandrovna Lomakina
FSMİ FDBM (Moskva, Rusiya)
vestnik_fips@rupto.ru

Redaktə və kompüter səhifələnməsi:

«Qruppa PRSB» MMC:

Elmira Məhəmmədəminovna Məhəmmədova,
Olqa Yuryevna Volvaçyova,
Yelena Aleksandrovna Qorşkova,
Anastasiya Segeyevna Polomarenko,
Anastasiya Borisovna Doljenko

FSMİ tərcüməçisi:

Andrey Yuryeviç Moskalenko
(aparıcı tərcüməçi)

Foto:

Olesya Anatolyevna
Dmitriy Vladimiroviç Başarovlar

Çap üçün imzalanıb: 12.08.2025

Format: 205×290 mm

Çap: tam rəngli (ofset, 4/4)

Tiraj: 500 nüsxə **Sifariş:** № 504

Mətbəə:

Federal dövlət büdcə müəssisəsi
«Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institutu»
125993, Moskva, Berejkovskaya nab. k
üç., ev. 30, korp. 1.
Q-59, QSP-3

**“Bulletin of Federal Institute
of Industrial Property” journal**

ISSN 2782-5086 (Print)
ISSN 2949-2432 (Online)

Managing editor:

Elena Tsareva –
FGBU FIPS (Moscow, Russian Federation)
vestnik_fips@rupto.ru

Executive editor

Anastasiia Lomakina –
FGBU FIPS (Moscow, Russian Federation)
vestnik_fips@rupto.ru

Editing and Desktop publishing:

PRCB Group LLC:

Elmira Trubnikova,
Olga Volvacheva,
Elena Gorshkova,
Anastasiya Polomarenko,
Anastasiya Dolzhenko

FIPS translators:

Andrey Moscalenko
(Lead Translator)
Petr Iaroshenko (Translator)

Photo:

Olesya Basharova and Dmitry Basharov

Signed to print: 12.08.2025

Format: 205×290 mm

Printing: full-colour (offset ink, 4/4)

500 copies; **Order:** № 251

Printing house:

Federal State Budgetary
Institution “Federal Institute of Industrial Property”
Berezhkovskaya nab. 30–1, Moscow, G-59,
GSP-3, 125993, Russian Federation

HÖRMƏTLİ OXUCULAR, «FSMİ XƏBƏRLƏRİ» ABUNƏ OLMAĞI UNUTMAYIN!

Abunə olduğdan sonra əqli mülkiyyət və unikal analitik verilənlər haqqında ən aktual məlumatlara daimi giriş əldə edəcəksiniz.

ABUNƏ OLMAQ VƏ YA ABUNƏLİYİNİZİ UZATMAQ ÜÇÜN «РОССТА POSSİ» BÖLMƏLƏRİNƏ VƏ YA ONLAYN KATALOQLARA MÜRACİƏT EDİN:

• «Pressa Rossiya»
www.pressa-rf.ru saytında
Abunəlik indeksi: 85599

• «Kniqa-Servis» Agentliyi
www.akc.ru saytında
Abunəlik indeksi: E 85599

**Əqli mülkiyyət dünyasından
bütün ən aktual xəbərlər:**

ВКонтакте
Rospatent

ВКонтакте
FSMİ